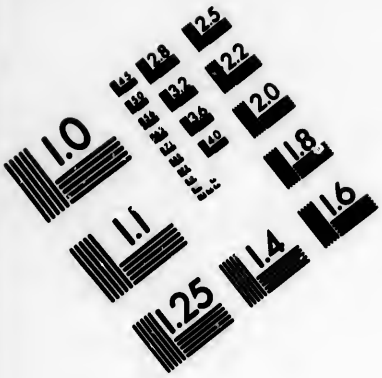

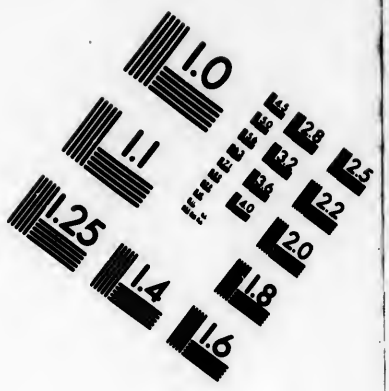

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

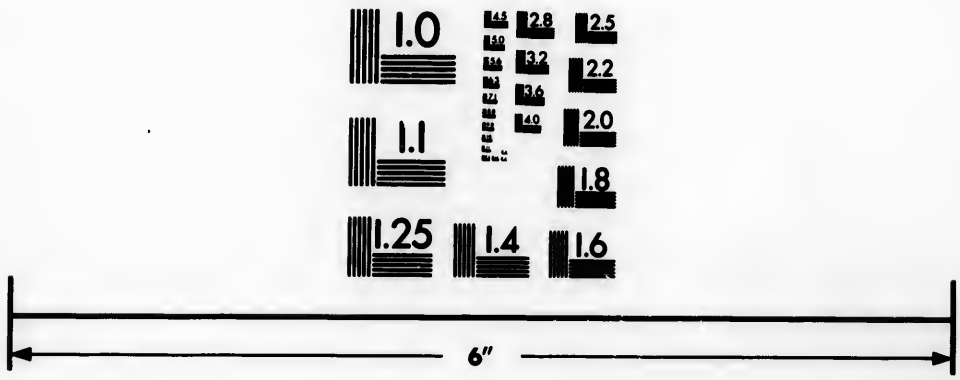

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

CIHM/ICMH
Microfiche
Series.

CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1983

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

- ☐ Coloured covers/ Couverture de couleur
- ☐ Covers damaged/ Couverture endommagée
- ☐ Covers restored and/or laminated/ Couverture restaurée et/ou pelliculée
- ☐ Cover title missing/ Le titre de couverture manque
- ☐ Coloured maps/ Cartes géographiques en couleur
- ☐ Coloured ink (i.e. other than blue or black)/ Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- ☐ Coloured plates and/or illustrations/ Planches et/ou illustrations en couleur
- ☐ Bound with other material/ Relié avec d'autres documents
- ☐ Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/ La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distortion le long de la marge intérieure
- ☐ Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/ Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.
- ☐ Additional comments:/ Commentaires supplémentaires:

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- ☐ Coloured pages/ Pages de couleur
- ☐ Pages damaged/ Pages endommagées
- ☐ Pages restored and/or laminated/ Pages restaurées et/ou pelliculées
- ☑ Pages discoloured, stained or foxed/ Pages décolorées, tachetées ou piquées
- ☐ Pages detached/ Pages détachées
- ☑ Showthrough/ Transparence
- ☐ Quality of print varies/ Qualité inégale de l'impression
- ☐ Includes supplementary material/ Comprend du matériel supplémentaire
- ☐ Only edition available/ Seule édition disponible
- ☐ Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/ Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
								✓			

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

Library of the Public
Archives of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol → (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

La bibliothèque des Archives
publiques du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole → signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

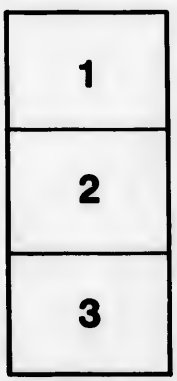

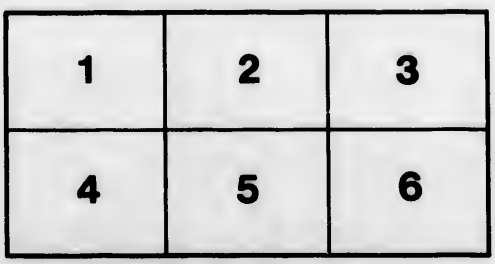

REIS
DOOR
NOORD AMERIKA.
TWEDE DEEL.

REIS

DOOR

NOORD AMERIKA,

GEDAAN DOOR DEN

HEER

PIETER KALM,

Professor in de Huishoudingskonst op de Hoge School te Aobo, en Medelid der Koninglyke Zweedsche Maatschappy der Wetenschappen.

Vercierd met Koperen Platen.

TWEDE DEEL.

Te UTRECHT.

By J. VAN SCHOONHOVEN en Comp.
EN
G. VAN DEN BRINK JANSZ.
MDCCLXXII.

VOORREDEN
VAN DEN
VERTALER.

Zie hier het TWEDE DEEL der Reize van den Heer KALM, volgens belofte het EERSTE ten ſpoedigſten volgende. Dit Deel bevat des Reizigers opmerkingen ſedert den 12. April 1749. tot in October van dat jaar toe, gedurende welken tyd hy *New Jerſey*, *Penſylvanie*, *New York* en *Kanada*, bezogt heeft, trekkende door *New Jerſey* en *New York* langs de Rivier *Hudſon* naar *Albany*, en van daar, door ene vry woeſte landſtreek henen, naar *Montreal* en *Quebec* in *Kanada*, welk geweſt toen nog in de magt der *Franſchen* was.

Dit is alles wat wy tot nog toe den *Neder Duitſchen* Lezer van deze ſchone Reisbeſchryving kunnen mededelen. Schoon de Heer KALM tot de maand Februari van het jaar 1753. in *Amerika* vertoefde, gedurende welken tyd van veertien maanden hy nog vele togten in dat werelddeel gedaan heeft, gelyk men uit onze Voorreden voo. het *Eerſte Deel* geplaatſt zien kan, is 'er, zo veel wy bewuſt zyn, nog niets aangaande het overige van zyne Reis in 't ligt gegeven. Zeer verlangen wy naar de gelegenheid om het zelve onzen Landsgenoten te kunnen mededelen, en zul-

zullen zo dra ons die gegeven wordt, met alle vlyt en nauwkeurigheid, onze pogingen aanwenden, om de liefhebberen in ſtaat te ſtellen de uitmuntende aanmerkingen van onzen wysgerigen Reiziger, over een land gemaakt dat zo zeer de aandagt van het gemeen tot zig getrokken heeft, en 't welk nog zo onvolmaakt beſchreven is, in onze taal te leren kennen. Ondertuſſchen, al kwam het vervolg dezer Reisbeſchryving nolt in 't ligt, blyft het werk zo ver het nu uitgegeven is altyd een werk op zig zelf geheel, en verdient de aanmerking van alle kenders en liefhebbers der Natuurlyke Hiſtorie zo wel als van fraye en nuttige Reisbeſchryvingen.

Wy eindigen deze Voorreden met den Lezer te verzoeken van de *Drukfouten*, die, in weerwil van alle aangewende moeite, der nauwkeurigheid van hem die de Proeven heeft nagezien ontſnapt zyn, goedgunſtiglyk te willen verſchonen, en de drie volgenden, die in 't *Eerſte Deel* van belang zyn overgebleven, dus te verbeteren.

Bladzyde 14. Regel 32. wordt de legging van *Philadelphia* geſteld op *de breedte van* 29. gr. *en omtrent* 50. min. N., lees daarvoor *op de breedte van* 39. gr. *en omtrent* 50. min. N.

Op bladz. 21. reg. 32. ſtaat *naaſt aan de brug*, lees daarvoor *naaſt aan de kai.*

Op bladz. 117. reg. 23. ſtaat *vrienden in* New *York*, lees *vrienden in* Duitſchland.

REIS
DOOR
NOORD
AMERIKA.

DEN 12. April 1749. vertrok ik van *Rakoon* naar *Philadelphia* en de omgelegen' plaatſen, om te vernemen of daar reeds meerder gewaſſen opgekomen waren dan te *Rakoon* en in *New Jerſey* in 't algemeen. Het vogtige weder, dat wy enige dagen gehad hadden, had de wegen in lage en kleyagtige oorden zeer ſlegt gemaakt. Reis naar *Philadelphia*.

DE bladen, die den laatſten herfſt afgevallen waren, bedekten den grond ter hoogte van drie of vier duimen. Dog, daar hier door het groeyen van het gras gehouden werd verhinderd te worden, had men de gewoonte van in Maart deze bladeren in brand te ſteken. Ik vond op deze plaatſen den grond op die wys afgebrand. Maar ſchoon dit in een zeker opzigt voordelig is, doet het in een ander veel kwaads, dewyl alle de jonge ſcheuten der bomen met het verdorde loof te gelyk verbrand worden, het welk het hout grotendeels vermindert, en op zulke plaatſen, daar men verſcheiden' jaren aan een de afgevallen bladeren verbrand had, kwam geen nieuw hout op; zo dat als eindelyk de oude bomen werden omgehouwen 'er niets dan naakte woeſte velden overbleven. Ook vernielde men op die wys allerhande planten, of beroofde ze ten minſten van hare kragt om te groeyen. Een groot deel der gewaſſen en meeſt alle de ſoorten van gras duren hier maar een jaar, en hunne zaadtjes leggen tuſſchen het afgevallen blad, met het welke zy te gelyk door 't vuur verteerd worden. Dit geeft ons ene nieuwe oorzaak aan de hand van de boven reeds gewaagde algemene klagte, dat men tegenwoordig minder kruiden en minder gras in 't land vindt dan voorheen. Ook vernielt men dus een groot getal dode of holle bomen, welken men anders Afgevallen loof verbrand.

tot brandhout had kunnen bezigen, en dus de boſſchen enigſins ſparen. Behalven dat verbrandt op deze wys ook een goed gedeelte van de bovenkorſt der aarde, om van andere nadelen niet te gewagen. Om deze redenen heeft de Regering van *Penſylvanie* onlangs dit verbranden van 't loof verboden; dog dit verbod wierd in 't algemeen afgekeurd, en ieder deed naar zyn goeddunken.

Houtluizen. MEN vond om dezen tyd ene verbazende menigte van *Houtluizen* in de boſſchen. Dit is een zeer onaangenaam gedierte, want zodra men op den grond of enen omgehouwenen boom gaat zitten, kruipt 'er een heir van luizen den menſch op 't lyf, en komen zonder dat men 't merkt op het blote lichaam. Ik heb in de *Verhandelingen* der *Zweedſche Maatſchappy* voor het jaar 1754. een breedvoerig verſlag van de ſlegte eigenſchappen en andere byzonderheden van dit gedierte gegeven.

Verſteend hout. IK ontving dien dag een ſtuk van verſteend hout, dat men te *Rakoon* diep in den grond gevonden had. In dit hout zag men de vezels en de binnenſte ringen nog zeer duidelyk. Het ſcheen een ſtuk Hikory te zyn.

Clams. MEN gaf my ook enigen van die Moſſelſchelpen welken *Clams* by de *Engelſchen* heten. Deze *Clams* waren niet varſch, dog van de zodanigen welken men byna door gantſch *New Jerſey* diep in de aarde vindt. Men ontmoet ze levendig alleenlyk maar in het zoute water aan den zeekant, dog dezen waren te *Rakoon* agt of negen *Eng.* mylen van de *Dellaware* en byna honderd mylen van zee gevonden. Dien avond ging ik den Heer *Bartram* bezoeken.

Wespenneſten. TWEE Wespenneſten hingen in enen hogen Ahorn boven het water. Zy waren even gelyk de onzen, uitgenomen dat ze groter waren. Ieder neſt was ene halve el in 't kruis. In elk lagen drie waſchkoeken boven malkander. De onderſte was de grootſte, en de bovenſte de kleinſte. Men zag 'er enige eyeren in. De onderſte koek was in de middellyn zeven en een halven duim, en de bovenſte vier en een halven. De celletjes waarin de eyeren of de jonge wespen lagen waren zeshoekig, en de kleur van het neſt was grauw. Men zeide dat de wespen deze neſten uit de pluizen maken, die aan de oude heiningen en muren zitten. Ene donkerbruine Bye met zwarte hoornen, twee zwarte kringen onder 't lyf, en purpere vleugels vloog tuſſchen de bomen, en behoorde miſſchien tot deze neſten.

Een ander ſoort. EEN ander ſoort van *Wespen*, groter dan dezen, maken hunne neſten geheel open. Zy beſtaan ſlegts uit enen koek, die door niets gedekt wordt, en maar bloot tuſſchen de takken hangt. De celletjes zyn horizontaal; en wanneer 'er eitjes of jonge wespen in zyn, zo heeft ieder celletje een ſoort van dekſel boven zig, op dat 'er de regen niet in kome. Dog waar by onweder de oude wespen blyven weet ik niet, ten zy zy in de reten der rotſen kruipen. De bo-

bovenzyde van den koek is met een ſoort van ſmeer bedekt, zo dat de regen 'er niet door kan dringen. De celletjes zyn gemeenlyk zeshoekig, vyf, zes of zeven lynen diep, en twee lynen in de doorſnede. De Heer *Bartram* merkte aan dat deze neſten uit ene tweederhande ſtof zamengeſteld waren, namelyk van de pluizen, die men op oude ruinen vindt, en die door den wind 'er afwayen, want men ziet 'er de wespen dikwyls zelven op zitten en die afknagen. Maar de kanten van het dekſel der celletjes beſtaan uit ene zelfſtandigheid uit het dierenryk, of ene lymige ſtof, die de wespen opgeven of in hunne monden bereiden; want als men deze zelfſtandigheid in 't vuur werpt, brandt zy niet, maar wordt alleenlyk gezengd, gelyk hair of hoorn. Dog de bodem van het neſt brandt gelyk linnen of half verrot hout, en laat enen reuk van gebrand hout na. De wespen, welker neſten ik hier beſchreven heb, hebben op het voorhooſd drie zwarte glinſterende ſtippen, (*) en op het lyf ene vyfhoekige zwarte vlak. Tegens het einde van den herfſt kruipen deze wespen in de ſpleten der bergen, waar zy den winter ongevoelig overbrengen. In de lente, als de zon begint kragt te krygen, komen zy des daags te voorſchyn, dog keren tegens den avond, wanneer het begint koud te worden, weder naar hunne holen. Ik zag ze vroeg in de lente by zonneſchyn in en omtrent ſommige reten in de bergen. Men verhaalde my van een ander ſoort van Wespen, die hunne neſten onder den grond maken.

De Zwemmer.

De *Gyrinus natator* of de zogenaamde *Zwemmer*, een waterkever, danſte in menigte op 't water.

Reis naar *Cheſter*.

Den 14. in den morgen reisde ik naar *Cheſter*. Op vele plaatſen langs den weg zyn zaagmolens, dog die ik dien dag zag hadden maar ene zaag. Ik bemerkte ook dat de boſſchen in dit oord zeer ruw behandeld waren. Het is hier de gewoonte by het opregten van zaagmolens, koornmolens of yzerwerken, het water een goed deel wegs naar beneden te leiden, in geval de grond naby enen waterval niet bekwaam is voor het gebouw.

Rakoon.

Den 16. keerde ik weder naar *Rakoon*.

Zwaluwen.

Men heeft hier te lande vierderlei ſoorten van *Zwaluwen*, namelyk die in de ſchuren, die in de ſchoorſtenen, die onder den grond zig onthouden, en eindelyk een ſoort dat de *Engelſchen Martins* heten.

Die in de ſchuren zig onthouden, of de *Huiszwaluwen*, hebben enen

(*) Deze drie ſtippen zyn den meeſten Inſekten eigen, en moeten by gevolg niet voor kentekens van een byzonder ſoort worden gehouden. Men noemt ze *Stemmata*, en zy zyn een ſoort van ogen, dienende om in de verte te zien, gelyk hunne andere ogen dienen om naby zynde voorwerpen te beſchouwen. F.

gevorkten ſtaart. Ik vond ze op alle de plaatſen van *Noord Amerika* die ik gezien heb. Zy komen met opzigt harer kleur zeer veel met de *Europiſche* Huiszwaluwen overeen, dog 'er is enig onderſcheid in het geluid. Dit jaar lettede ik niet op wanneer zy te voorſchyn kwamen; dog het volgende zag ik ze het eerſt den 10. April N. S. en den volgenden dag 's morgens zag ik 'er een grote menigte van op palen en planken zitten, die zo nat waren als of zy zo uit de zee gekomen waren. (*) Zy

(*) Het is een ſtuk dat onder de Natuurkundigen in verſchil ſtaat, of de Zwaluwen, wanneer zy in de noordelyke landen verdwynen, naar warmer gewesten verhuizen, dan of zy in holle bomen en gaten in rotſen kruipen, en daar den winter ongevoelig doorbrengen, dan eindelyk of zy zig onder water verbergen en met den aanvang der lente weder te voorſchyn komen. De twee eerſte gevoelens hebben de meeſte goedkeuring verworven, het laatſte is by velen als een ſpreukje uitgejouwd. Maar de Natuurlyke Hiſtorie, gelyk alle andere Hiſtorien, ſteunt niet altyd op ene innerlyke waarſchynlykheid, dog op daden, gegrond op het getuigenis van geloofwaardige lieden. Men heeft zelden Zwaluwen in 't water zien wegduiken; Zwaluwen zyn niet met zulke werktuigen geſchapen als kikkers en hagediſſen, die des winters ongevoelig zyn; by gevolg kunnen de Zwaluwen des winters niet onder water leven —— Zulk ene wys van redeneren, denk ik, zou ons te ver voeren in vele gevallen; want, ſchoon men niet wel begrypt hoe Zwaluwen onder water leven kunnen, zoude het egter waar kunnen zyn. Hagediſſen en kikkers zyn dieren al te zeer van de Zwaluwen verſchillende, dan dat de laatſten van een diergelyk maakſel als de eerſten zyn zouden. De beer en de bergrot zyn in den winter in enen gevoellozen ſtaat, en hebben egter gene werktuigen gelyk de kikkers en hagediſſen, en niemant twyſtelt 'er aan dat zy in de ruwſte lugtſtreken in enen ſtaat van gevoelloosheid zyn. De bewoond[illegible]s der *Alpes* graven de hollen der marmotten op, en vinden ze in enen gevo[illegible]ozen ſtaat, zo dat zy hun den hals affnyden kunnen zonder dat de dieren h[illegible] minſte teken van leven geven. Dog als men den ſlapenden marmot in een [illegible]arm vertrek brengt en voor het vuur plaatſt, wordt hy levendig. Derhalven moet de vraag door daden worden beſliſt, en die ontbreken hier niet. Dr. VALLERIUS, die beroemde *Zweedſche* ſcheikundige, ſchreef in 't jaar 1748. [illegible]n 6. Sept. O. S. aan den Heer KLEIN, Geheimſchryver der ſtad *Dantzig* dat hy meer dan eens de Zwaluwen op het riet zig had zien verzamele[illegible], tot dat zy allen in 't water wegzonken, na dat zy, als ware het, een k[illegible]rtier lang een doodlied gezongen hadden. Ook getuigt hy dat hy ene Z[illegible]aluw gezien heeft die in den winter met een net uit een poel gehaald was, [illegible]nde, gelyk dit in de noorder landen gewoonlyk is, onder het ys gezonke[illegible], welke in ene warme kamer gebragt zynde by zig kwam, begon te vliegen, [illegible]g kort daarna ſtierf.

De Heer KLEIN vervoegde zig aan ſommige algemene Pagters in de landen des Konings van *Pruiſſen*, in wier landſtreken vele wateren waren, welker visſchery een deel uitmaakte van hunne inkomſten, en die het voordeligſt in den winter is onder het ys, geſchiedende met netten die meer dan twee of driehonderd vademen zig uitſtrekken, zo dat zy dikwyls met werktuigen van wegens hunne zwaarte moeten worden opgehaald. Nu alle de volgende per-

ſo-

Zy maken hare neſten in de huizen en onder de daken aan de buitenzyden. Ook vond ik deze neſten op bergen en klippen, welker bovenſte wat buiten het onderſte uitſtak. Buiten dat neſtelden zy onder de hoeken van loodregte klippen. En dit leert ons waar de Zwaluwen voor dat de *Europers* huizen hier te lande gebouwd hadden geneſteld hebben; want dit konden zy onmogelyk in of tegen de hutten der *Wilden* doen. Ene zeer

ſonen ondervraagd zynde hebben voor de wethouderſchap onder ede het volgende betuigd. I. De Moeder der Gravin van *Lehndorf* zeide, dat zy eenen klomp van Zwaluwen gezien had, gehaald uit het *Friſch Haff*, een Meer dat by *Pillau* gemeenſchap heeft met de *Ooſtzee*, welken, in een matiglyk warm vertrek gebragt zynde levendig wierden en begonnen te vliegen. II. De Graaf van *Schlieben* gaf een bezegeld getuigſchrift, behelzende, dat des winters in het Meer, behorende aan zyn Landgoed van *Gerdauen*, viſſchende, hy verſcheiden Zwaluwen in het net kreeg, waarvan hy 'er ene opnam, ze in een warm vertrek bragt, alwaar zy, een half uur gelegen hebbende, zig begon te bewegen, en een half uur daarna herom te vliegen. III. De Amptman *Witkowski* betuigde, dat in het jaar 1740. drie Zwaluwen in een net opgehaald wierden in het groote Meer te *Didlacken*. In het jaar 1741. kreeg hy twee Zwaluwen uit een ander deel van het Meer en bragt ze naar huis, dewyl zy in zyn byzyn gevangen waren. Na den tyd van een uur wierden zy allen in ene warme kamer levendig, vlogen, en ſtierven drie uren daarna. IV. De Amptman *Bonke* zeide, dat hy, het Landgoed *Kleskow* in pagt hebbende, negen Zwaluwen in een net van onder het ys had zien ophalen, die hy allen in ene warme kamer bragt, waar hy duidelyk zag hoe zy allengskens bykwamen, dog zy ſtierven allen kort daarna. Ene andere reis kreeg zyn volk weder enige Zwaluwen in een net, dog hy deed ze weder in 't water ſmyten. V. *Andries Rutta*, een Viſſcher te *Oletsko*, getuigde in 't jaar 1747. dat tweeentwintig jaar geleden hy in een net twee Zwaluwen optrok van onder het ys van daan, die in ene warme kamer bykwamen. VI. *Jakob Koſiulo*, ook een Viſſcher te *Stradauen*, betuigde dat in 't jaar 1736. hy in een net van onder het ys op het Meer te *Ratski* ene dood ſchynende Zwaluw optrok, die binnen een half uur in een warm vertrek bykwam, dog een kwartier uurs daarna zwak wierd en kort daarop overleed. VII. Ik kan my zelven onder de ooggetuigen rekenen van deze vreemde ſtelling in de Natuurlyke Hiſtorie. In het jaar 1735. in den winter, zag ik, een kleine jonge zynde, verſcheiden' Zwaluwen door enen Viſſcher uit de *Weiſſel* in myn vaders huis brengen, waarvan 'er twee in een warme kamer zynde gebragt bykwamen, en aan 't vliegen gingen. Ik zag dat ze verſcheiden' malen op den kaechel gingen zitten, en het heugt my dat zy den zelven morgen nog ſtierven, en dat ik ze dood in myne handen had.

In het jaar 1754. na den dood van mynen Oom *Godefried Wolf*, Kapitein in het Regiment *Poolſche Gardes* te voet, een van wiens erfgenamen ik zelf was, beſtierde ik ten behoeven myner medeërfgenamen verſcheiden landgoederen, geheten de *Staroſty* van *Dirſchau* in *Poolſch Pruiſſen*, die myn overleden Oom van den Koning had gepagt. In Januari beval ik onder het ys van het Meer van *Lybshau* te viſſchen, en in myne tegenwoordigheid wierden 'er

zeer geloofwaardige vrouw, zo wel als hare kinderen, verhaalden my het volgende geval, verzekerende ooggetuigen daarvan geweeſt te zyn. Een paar Zwaluwen maakten haar neſt in den ſtal dezer vrouw; het wyfje lag eltjes en ging aan 't broeden. Enige dagen daarna zag men het wyfje ſteeds op de eyeren zitten, maar het mannetje rondom het neſt vliegen, ſomtyds op enen ſpyker zig zettende, en een droevig geluid maken-

verſcheiden Zwaluwen opgehaald, welken de Viſſcher weer in 't water ſmeet, uitgenomen ene, die ik zelf in huis bragt, het welk vyf mylen van daar lag, waar zy bykwam, dog kort daaraan overleed. Dit zyn daden beveſtigd door lieden van den hoogſten rang, waarvan ſommigen openbare ampten bekleedden, of door anderen, die, ſchoon van minder aanzien, dezelven met eden beveſtigd hebben. Het is onmogelyk te onderſtellen, dat alle deze lieden zonder onderſcheid belang gehad zouden hebben van ene onwaarheid als ene gebeurde zaak optegeven. Het is dan zeer waarſchynlyk, of liever het is onbetwiſtbaar waar, dat in de noordelyke landen de Zwaluwen gedurende den winter zig in het water verbergen, en daar in enen ſtaat van gevoeloosheid blyven tot dat de warmte in de lente ze weder levendig maakt. Derhalven, dunkt my, moeſt de ſtelling dus worden voorgeſteld, "de Zwaluwen in *Spanje*, *Italie*, *Frankryk*, en misſchien ſommigen in *Engeland*, verhuizen naar warmer lugtſtreken. Anderen in *Engeland*, ſommigen in *Duitſchland* en andere gematigde geweſten, begeven zig in ſpleten en holen in de bergen en klippen, en blyven daar in enen ſtaat van ongevoeligheid. In de kouder landen verbergen zy zig in 't water, en blyven daar den winter over zonder gevoel onder het ys." Dog daar zyn enige tegenwerpingen tegen dit laatſte gevoelen, die wy moeten oplosſen. Men zegt, hoe komt het dat de visſchen en andere viervoetige waterdieren de Zwaluwen onder het water niet opvreten? Het antwoord is gereed. De Zwaluwen kiezen alleen tot haar winterverblyf zulke plaatſen die digt by 't riet zyn, zo dat zy tusſchen het zelve in nederzinkende bevryd zyn voor de gulzigheid harer vyanden. Anderen werpen tegen; waarom haalt men gene Zwaluwen uit waters daarmen gedurig met netten in viſcht? Ik denk, dat het zo even gegeven antwoord ook op deze vraag paſt. De Visſchers dragen zorg met hunne netten die plaatſen te vermyden waar veel riet ſtaat, uit vrees van in het zelve vaſtteraken en de netten te ſcheuren; en dus is de legging der Zwaluwen onder 't water oorzaak dat zy zelden in haar winterverblyf geſtoord worden. Wat deze mening nog verder beveſtigt is, dat men noit in *Pruiſſen* Zwaluwen uit het water gehaald heeft als in dat gedeelte van het net dat langs het riet ging, en ſomtyds zaten de Zwaluwen met hare poten vaſt aan het riet wanneer zy met het net wierden opgetrokken. En wat de zwarigheid aangaat hoe zy zo lang onder water kunnen zyn zonder te verrotten, ſchynt het my toe, dat 'er een wezenlyk onderſcheid is tuſſchen dieren die in 't water verſmoord zyn en zulken die daar gevoelloos in leggen. Daar zyn voorbeelden van dingen die lang onder water zyn geweeſt; waarby men de ſcherpe koude dier landen voegen kan, die de verrotting belet. Wie zou gedagt hebben dat men ſlakken en polypes in ſtukken ſnyden kon, en dat zy de afgeſneden ſtukken van hun lichaam wederom konden voortbrengen, indien dit niet ene daad was? Men behoort de Natuurly-

kende, waaruit zyne ongeruſtheid bleek, en by een nader onderzoek vond men het wyfje dood op het neſt en ſmeet het weg. Toen ging het mannetje op de eyeren zitten, maar, twee uren daarop hebbende gezeten, en dit werk voor hem te laſtig vindende, vloog hy weg, en kwam des nademiddags met een ander wyfje terug, dat op de eitjes ging zitten, en naderhand de jonge Zwaluwen opbragt, tot dat zy in ſtaat waren voor zig zelven te zorgen. Men was het hier niet eens aangaande het verblyf der Zwaluwen in den winter. De meeſte *Zweden* dagten dat zy op den bodem der zee lagen, anderen, en dit was ook het gevoelen der *Engelſchen* en der *Franſchen* in *Kanada*, meenden dat zy in den herfſt zuidwaards verhuisden en in de lente terug kwamen. Ook ben ik voor zeker te *Albany* onderrigt geworden, dat men ze dikwyls in diepe holen en reten in rotſen gedurende den winter ſlapende gevonden heeft.

De *Schoorſteenzwaluwen* worden dus geheten om dat zy hare neſten in de ſchoorſtenen maken, waarin des zomers niet geſtookt wordt; ſomtyds zelfs ſtoren zy zig niet aan den rook als de vuren niet te ſterk zyn, en blyven in den ſchoorſteen. Ik zag ze dit jaar niet dan laat in Mai, maar het volgende jaar 1750. kwamen zy den 3. Mai te voorſchyn, want zy komen altyd later dan de andere Zwaluwen. 'T is zonderling dat elke veder in hare ſtaarten met ene ſtyve, ſcherpe ſpits, byna als de punt van enen priem eindigt. Met deze ſtaarten hegten zy zig aan de muren der ſchoorſtenen vaſt, houden zig met de poten, en drukken den ſtaart tegens de ſtenen aan, die haar dan tot een ſtut dient. Zy maken den gantſchen dag een ſchrikkelyk geweld in de ſchoorſtenen met op en neder te vliegen, zo dat men ſomtyds zeggen zoude dat het donderde. Maar dewyl deze Zwaluwen alleen in de ſchoorſtenen neſtelen, zo is de vraag waar zy zig voor de aankomſt der Europers hebben opgehouden,

lyke Hiſtorie te beoeffenen als zynde ene verzameling van daden, en niet als de Hiſtorie van onze gisſigen en meningen. De Natuur is op ene oneindige wys verſcheiden, en de Voorzienigheid heeft den aard der dieren en hunne huishouding zeer onderſcheiden gemaakt, en alles geſchikt naar de verſchillende jaargetyden en lugtſtreken. Ik oordeelde dezen langen buitenſtap nodig en te verſchonen te zyn, des te meer omdat deze grote voorſtanders der Natuurlyke Hiſtorie, de Heren Collinson en Pennant, beiden hebben beweerd, dat het onmogelyk was dat de Zwaluwen onder 't water zouden in 't leven blyven. Ik eerbiedige de geheugenis en de aſche van den enen, en agte de vriendſchap van den anderen ene eer voor my te zyn, dog ik ben verzekerd dat de waarheid altyd by hun boven hunne eigene meningen geſchat geworden is, en dat zy altyd gereed waren om ene zedige tegenſpraak te dulden, wanneer zy opregtelyk wordt voorgeſteld, met inzigt om de waarheid te bevorderen, en met gevoelens van eerbied en dankbaarheid, gelyk ik in dit geval ben doende. F.

den, aangezien het bekend is dat de *Wilden* gene ſchoorſtenen hebben, en hun vuur op den grond in hunne hutten leggen. Waarſchynlyk is het dat zy toen hunne neſten in holle bomen maakten. De Heer *Bartram* en vele anderen waren hier van dit gevoelen. CATESBY heeft deze Zwaluw beſchreven en afgebeeld, en de Ridder LINNÆUS noemt ze *Hirundo Pelasgia.*

DE *Aardzwaluwen* vindt men overal in *Amerika.* Zy maken hare neſten in den grond op de ſteile oevers van zeen en rivieren. (*)

MARTINS is de naam dien de *Engelſchen* een ſoort van Zwaluwen geven, welken CATESBY ook afgebeeld heeft onder den naam van *Hirundo purpurea.* Zy zyn hier zo gemeen niet als de andere ſoorten. Ik heb op vele plaatſen gezien dat men buiten voor de muren kleine houten hokjes voor haar gemaakt had om in te neſtelen, want men heeft ze gaarn by de huizen, vermits zy zodra genen havik of krai gewaar worden, of zy zetten ze na, en waarſchuwen de hoenders met haar geſchreuw van de nabyheid van derzelver vyanden. Ook verbergen zig de kiekens zodra zy deze Zwaluwen horen ſchreuwen.

Dirca paluſtris. DE *Zweden* en *Engelſchen* noemen de *Dirca paluſtris Muizenhout.* (†) Deze plant ſtond den 17. April in vollen bloei. Te *Albany* noemt men ze *Lederhout*, omdat de baſt zo buigzaam is als leder. De *Franſchen* in *Kanada* heten ze *Loodhout.* (§) De *Wilden* die voormaals onder de *Zweden* woonden, gebruiken de ſchors dezer plant om manden, banden, en andere dingen van te maken. En inderdaad zy is daar zeer goed toe, ter oorzake van hare ſterkte en buigzaamheid, waarin zy den Lindenbaſt niets toegeeſt. De *Engelſchen*, *Hollanders*, en *Franſchen* in *Noord Amerika* gebruiken dezen baſt in alle die gevallen waarin wy ons in *Europa* van den Lindenbaſt bedienen. Het hout zelf is zeer taï, zo dat zonder behulp van een mes men niet ligt enen tak kan afbreken. Sommigen gebruiken de takken tot roeden om de kinderen te tugtigen.

Aardbezien. DEN 20. April vond ik voor het eerſt van 't jaar de *Aardbezien* in bloei. De vrugt is gemeenlyk groter dog minder aangenaam dan in *Zweden.*

Oogſten. DE jaarlykſche oogſt wordt hier te lande altyd toereikende gehouden om den ingezetenen van brood te voorzien, ſchoon de een voordeliger uitvalt dan de ander. Een eerwaardige zeventigjarige *Zweed*, *Aoke Helm* genaamd, zeide dat gedurende zynen gehelen levenstyd hier geen eigenlyk gezegd miswas voorgevallen was, dog dat men altyd genoeg koorns gehad had. Ook eet men hier altyd zuiver brood van rog, weit, koorns

(*) LINNÆUS noemt ze *Hirundo riparia.* (†) *Muſträd. Mouſewood.*
(§) *Bois de plomb.*

of mais, en noit van minder koorn, veel minder dat met zemelen of anderſins vermengd is. Vele oude *Zweden* en *Engelſchen* beveſtigden dit zeggen, en zeiden dat het hun niet heugde dat oit de oogſt zo ſlegt was uitgevallen dat 'er het gemeen gebrek door geleden had, veel minder dat 'er oit een hongersnood geweeſt was. Somtyds ſteeg wel de prys der granen het ene jaar hoger dan het andere, het geen door al te grote droogte, of ſlegt weder veroorzaakt werd, dog 'er was egter altyd koorns genoeg voor de noodwendigheden van het volk. Ook is het niet waarſchynelyk dat 'er hier te lande oit een grote hongersnood kome ten zy het Gode behagen mogt dit Land op ene byzondere wys te bezoecken. Want door ene meer dan zestigjarige ondervinding heeft men de geſteldheid van het weder grondig leren kennen. Men heeft hier gene koude nagten die het jonge graan beſchadigen konnen. De regens houden zelden lang aan, en zo is het ook met de droogte. Maar vooral doen hier zeer veel de menigerlei ſoorten van koorn toe, die men hier teelt, en op onderſcheiden' tyden zait, zo dat als het een kwalyk uitvalt het ander gemeenlyk wel ſlaagt. De zomer is zo lang dat men van ſommige ſoorten van graan drie oogſten heeft. Nauwlyks is 'er ene maand van Mai tot November ingeſloten toe waarin men niet het ene of andere graan of ſommige vrugten inzamelt. Het zou zekerlyk een grote ramp wezen indien de oogſt hier niet wel opnam, want men legt hier, gelyk op vele andere plaatſen, genen voorraad op, en houdt zig te vrede met voor het tegenwoordige genoeg te hebben.

De *Perſikebomen* ſtonden nu overal in bloei; de bladen waren nog niet uit, en dus ſtonden de bloemen des te ſchoonder, doende hare bleek rode kleur ene voortreffelyke uitwerking, en zy zaten zo digt op een dat de takken 'er geheel van bedekt ſchenen. De andere vrugtbomen waren nog niet aan 't bloeyen, alleen begonnen de Appelbloeiſems zig te vertonen. Perſikebomen.

Currants is de naam dien de *Engelſchen* (*) en *Zweden* aan enen ſtruik geven die op natte gronden, digt by poelen waſt, en nu bloeide. De bloemen zyn wit, ruiken wel, en zitten aan langwerpige trosſen. De vrugt is goed om te eten als zy ryp is. De *Stylus* is draadagtig en korter dan de *Stamina*. In 't midden is hy in vyf delen of *Stigmata* verdeeld. Gronovius noemt deze plant *Mespilus*, en Linnæus *Cratægus*. *Currants.*

De *Zweden* geven den naam van *Whipperiwill* en de *Engelſchen* van *Whippoorwill* aan een ſoort van Nagtvogel, dien men in *Noord* De Cadien *primulgus.*

(*) Dit *Currants* moet wel onderſcheiden worden van het *Currants* dat men in Engeland heeft, en 't welk het *Ribes rubrum* is. F.

Noord Amerika byna den gehelen nagt over hoort ſchreuwen. CATESBY en EDWARDS (*) beiden hebben hem beſchreven en afgebeeld. LINNÆUS houdt hem voor een ſoort van den *Caprimulgus Europæus*,(†) dewyl de gedaante, de kleur, en de eigenſchappen deze beide vogels bezwaarlyk doen onderſcheiden. Dog het geluid van den Amerikaanſchen vogel doet hem van den Europiſchen en van alle andere vogels onderkennen. Men vindt hem hier des winters niet, dog hy komt met de lente weder. Ik hoorde hem voor 't eerſt den 22. April, en vele menſchen zeiden dat dit de eerſte zomer was dat zy hem hoorden. Zyn *Engelſche* en *Zweedſche* naam worden van zyn geluid ontleend; maar om juiſt te ſpreken, hy roept niet eigenlyk *Whipperiwill* of *Whip-poor-will*, dog veeleer *Whipperiwhip*, wordende de eerſte en laatſte lettergrepen duidelyk uitgeſproken en de twee middelſten kort. De *Engelſchen* veranderen dit geluid in *Whip-poor-will* om het enige betekenis te geven, als wilde het zeggen den *armen wilden man te kaſtyden*. Men hoort nog ziet dezen vogel noit by dag, dog na het ondergaan der zon begint hy te roepen, en houdt daarmede den nagt over aan. Na enigen tyd op ene plaats geroepen te hebben, vliegt hy naar ene andere en begint daar op nieuws. Hy komt gemeenlyk verſcheiden malen op enen nagt, en laat zig digt by de huizen horen. Ik heb dikwyls des avonds laat gezien dat hy op de huizen kwam zitten om te roepen. Hy was niet zeer ſchuw, want als men ſtil bleef liet hy zig ten eerſten horen. Hy zoekt de huizen ter oorzake der Inſekten, waarvan hy leeft, die des avonds digt by de huizen talryk zyn. Als hy ſtil zat te ſchreuwen, en een Inſekt zag voorby vliegen, vloog hy het ſchielyk na, ving het, en zettede zig weder neer. Somtyds hoort men 'er vier, vyf, of meer van, digt by malkanderen, als ware het om ſtryd, roepen, en een groot geweld in de boſſchen maken. In de ſteden hoort men ze zelden, zynde zy daar of uitgeroeid of verjaagd door het gedurige ſchieten. Zy houden niet van op de bomen te zitten, maar zyn het meeſt op den grond, of in laag kreupelhout, of op de onderſte palen van de tuinen. Zy vliegen altyd digt by de aarde. Des avonds houden zy met roepen aan tot dat het geheel donker is, zyn dan ſtil tot dat de dageraad begint te naderen, en ſchreuwen dan tot dat de zon opkomt. Schoon ik met voordagt 'er naar luiſterde, heb ik ze noit in 't midden van den nagt gehoord, en velen anderen is het zelve gebeurd. Men zegt dat zy gene neſten maken, maar twee eyeren in het open zand

(*) *Caprimulgus minor Americanus* CATESBY Nat. Hiſt. of *Carolina* vol. 3. t. 16. EDWARDS's Nat. Hiſt. of Birds t. 63.

(†) *Geitemelker*.

zand leggen. Myn Bediende ſchoot eens op enen, en, ſchoon hy hem miſte, viel hy egter van ſchrik neder, lag enigen tyd als dood, dog kwam naderhand by. Hy tragtte noit te byten als men hem in de hand had, dog zogt zig los te ſpartelen. Boven en vlak onder de ogen had hy, gelyk andere Nagtvogels, verſcheiden' zwarte, lange en harde hairen. De *Europers* aten dezen vogel. CATESBY verhaalt dat volgens het zeggen der *Wilden* men dezen vogel noit vernomen heeft voor het leveren van enen zekeren ſlag, waarin de *Engelſchen* een groot getal *Wilden* deden ſneuvelen; en derhalven denken zy dat deze vogels, die zo ruſteloos zyn en zulk een droevig geluid maken, de zielen zyn hunner geſneuvelde Voorouders.

DEN 24. April begonnen de *Karſſebomen* hunnen bloeiſem te vertonen. Zy hadden reeds tamelyk grote bladeren. De *Appelbomen* begonnen ook te bloeyen, dog de Karſſebomen waren hun voor. Dog zy kregen ook ene groenagtige kleur van hun uitſpruitend blad. Bloeyende bomen.

DE *Moerbeziebomen* ſtonden nog geheel naakt; zo dat ik met verdriet opmerkte dat deze boom een van de laatſten is die groen wordt, en een van de eerſten die zyne vrugten tot rypheid brengt.

DEN 26. reisde ik des morgens naar *Penn's Neck*. De *Tulpebomen*, vooral de volwaſſenen, zagen 'er geheel groen uit, zynde reeds in 't blad; dus is deze boom een van de vroegſten die zyn blad krygt.

IK zag heden voor het eerſt den *Saſſafrasboom* bloeyen. De bladeren waren nog niet uit. De bloemen ruiken aangenaam.

DE *Lupinus perennis* is menigvuldig in de boſſchen, en waſt in goede en kwade gronden. Dikwyls zag ik hem op ſchrale gronden en heiden tieren, waar niets anders voortkomen kon. Zyne bloemen, die gemeenlyk in Mai voor den dag komen, ſtaan zeer frai door haren purperagtigen weerſchyn. Men zeide my dat het vee deze bloemen gaarne eet; dog het ſpeet me dikwyls te ondervinden dat het 'er zo fel niet op was als men zeide, vooral als 'er iets anders te eten viel, en dan raakte het deze plant zelden aan, hoe malſch en groen zy 'er ook uitzag. De paarden aten de bloemen, maar niet de ſtelen en bladen. Als het vee deze plant in de lente eten zal, moet de noodzakelykheid en de honger ze ſmakelyk maken. Men vindt hier gene zo ſchoon met gras bewaſſen' weilanden als in *Zweden*, in de boſſchen moet het vee zyn voedſel zoeken. De grond is daar gemeenlyk gelyk, ten minſten zyn 'er weinig heuveltjes. De bomen ſtaan wyd uit malkander, dog de grond tuſſchen hun is niet met groene zoden bedekt, want daar zyn maar weinig ſoorten van gras, en dat ſtaat zeer yl. De grond is zeer los, ten dele door de menigte van verrotte bladeren die denzelven een groot deel van het jaar bedekken. Dus vindt het vee De *Lupinus*.

weinig gras in de wouden, en moet zig behelpen met al wat het krygen kan, het zy goed of kwaad. Ik zag dit voorjaar het vee de jonge ſcheuten van 't geboomte afbyten en opeten, want 'er waren nog gene planten opgekomen, en die ſtaan ook zeer ſchaarſch hier en daar verſpreid, gelyk ik reeds heb aangemerkt. Dus kan men ligt begrypen dat de honger het vee dwingen kan om planten te eten die het niet zoude aanraken als het beter voedſel kon vinden. Egter denk ik dat het der moeite waard zyn zoude deze plant ter verbetering van magere gronden te gebruiken, en dat het niet onmogelyk zoude zyn middelen te vinden om ze het vee ſmakelyk te maken.

Eiken. De *Eiken* hebben hier dezelve eigenſchappen als de *Europiſchen*. Zy behouden hunne dode bladen byna den gantſchen winter over, en krygen eerſt laat anderen. Zy begonnen eerſt 'er enige weinigen te vertonen.

De Hommelvogel. De *Hommelvogel*, by de Zweden *Koningsvogel*, (*) genoemd, kwam dien dag het eerſt te voorſchyn.

Een Kever. De Kever, by Linnæus *Meloë Proſcarabæus*, zat op de bladeren van den witten Nieswortel, (†) en at ze. Ik zag ze in weinig minuten een gantſch blad opeten. Sommigen hadden zig zo dik gevreten dat ze kwalyk kruipen konden. Dus was deze plant, die voor andere dieren volſtrekt dodelyk is, voor hun een lekker voedſel.

Ligtgevende vliegen. De *Ligtgevende Vliegen* verſchenen dezen avond voor het eerſt van 't jaar, en vlogen tuſſchen 't geboomte. Het was als of 'er vuurvonken door de lugt vlogen. Elders zal ik ze breder beſchryven.

Des avonds keerde ik weder naar *Rakoon*.

Late koude nagten. De nagt tuſſchen den laatſten April en den 1. Mai was zo koud, dat by 't opkomen der zon de grond zo wit was van den ryp als of het geſneuwd had. De *Zweedſche* Thermometer ſtond 1½ gr. onder 't vriespunt. Wy zagen geen ys in de wateren en rivieren die enige diepte hadden, dog op zulken in de welken maar ontrent drie duimen waters was vond men ys van omtrent de dikte van een derde ener lyn. Den avond te voren was de wind zuidelyk, dog 's nagts was het ſtil. De Appel- en Karſſebomen waren in vollen bloei. De Perſikebomen hadden al byna uitgebloeid. De meeſte bomen in de boſſchen hadden reeds nieuwe en tedere bladen, en het grootſte getal ſtond te bloeyen, als de meeſte Eiken, de Komoeljebomen, de Hikories, Pruimbomen, Saſſafraſſen en Beuken.

Planten beſchadigd. De planten die van de vorſt geleden hadden waren, I. de *Hikories*, van de welken aan de jonge bomen de bladeren bevroren waren, zo dat zy na den middag geheel zwart waren. Het meeſte blad was byna overal

(*) *Kungsfogel.* (†) *Veratrum album.*

al digt by poelen en in de boſſchen door de koude bedorven. II. De *Zwarte Eiken*, waarvan 'er velen waren wier blad beſchadigd was. III. De jonge *Witte Eiken* hadden ook veel aan hun blad geleden. IV. De bloeiſems der Karſſebomen waren op vele plaatſen ook beſchadigd. V. De bloemen van de *Engelſche* Walnootbomen hadden zeer veel geleden. VI. Sommige bomen van de *Rhus glabra* hadden al loof, het welk geheel bevroren was. VII. Van de *Rhus radicans* hadden de jonge tedere bomen veel van de vorſt geleden, en hunne bladen waren gedeeltelyk dood gevroren. VIII. Van de *Thalictra* of wilde Ruite waren en bloemen en bladen beſchadigd. IX. Van het *Podophyllum peltatum* was 'er van de vyf honderd pas een dat geleden had. X. Een groot deel Varen, onlangs opgekomen, was vernield. Vele andere gewaſſen waren 'er nog beſchadigd, dog ik konde ze wegens hunne kleinte niet onderkennen.

Bartſia coccinea.

De *Bartſia coccinea* wies overvloedig in verſcheiden lage weiden. De knoppen waren reeds ſchoon karmynrood, en gaven aan de weiden een fiernad. Men heeft nog geen ander gebruik van deze plant gemaakt, dan dat zy het oog verluſtigt.

Walnootboom.

Een van de *Zweden* had hier enen *Engelſchen* Walnootboom (*) in zynen tuin geplant, die nu twee vadem hoog was. Hy ſtond in vollen bloei, en had reeds grote bladen; maar de zwarte Walnootbomen, die hier van zelven waſſen, hadden nog bladeren nog bloemen. Dog de vorſt van den laatſten nagt had alle de bladeren van den Europiſchen boom vernield. Dr. *Franklin* zeide my naderhand, dat 'er ſommige *Engelſche* Walnootbomen te *Philadelphia* geplant geweeſt waren die wel ſlaagden, dog de vorſt doodde ze allen.

Bomen die nog geen blad hadden.

Ik gaf nauwkeurig agt op de bomen die nog geen blad hadden, en dezen waren:

De zwarte Walnootboom, de Eſch, de *Acer Negundo*, hier de *witte Eſch* genoemd, de *Nyſſa aquatica*, de *Perſimon*, de *vitis Labruſca* of wilde Wyngaard, en de *Rhus glabra* of de *Sumach*.

Uitlopende bomen.

De bladen der volgende bomen waren nu aan 't uitkomen; de Rode Moerbezie en Kaſtanjeboom, de Waterbeuk, en de Saſſafrasboom. Van de Hikories hadden ſommigen reeds grote bladeren, dog anderen hadden 'er nog genen. By de verſcheidenheden die men onder dit ſoort van bomen heeft, denk ik, zal ook het zelve verſchil plaats hebben.

De Virginiſche Karſſeboom waſt hier en daar in de boſſchen. Zyne bladen waren reeds tamelyk groot, dog zyne bloemen waren nog niet volkomen open.

(*) *Juglans regia.*

De Saſſafrasboom ſtond overal in bloei, dog zyne bladeren waren nog niet geheel en al ontwikkeld.

De Storaxboom. De *Liquidambar Styraciflua* of de *Storaxboom* waſt in de boſſchen, vooral in enen natten grond, in en by waterſtroompjes. De *Engelſchen* noemen hem *Sweet Gum-tree*. De bladen begonnen in het bovenſte des booms uitteſpruiten. Deze boom wordt zeer zwaar, en hy wykt in hoogte den grootſten ſparren en eiken niet. Wanneer hy begint hoog te worden ſterven de onderſte takken, vallen af, en laten ten laatſten den ſtam gantſch glad en zonder takken, houdende de boom alleen maar ene kroon boven aan. De zaden zitten in ronde hoekige huisjes, die in den herfſt afvallen; en dewyl de boom zeer hoog is dryven de winden de zaden zeer ver heen.

Men kan dit hout zeer glad maken, vermits deszelfs aderen zeer fyn zyn, dog het is niet hard, zo dat men 'er met een mes letters in kan ſnyden, die 'er ſchynen in gegraveerd te zyn. De Heer *Lewis Evans* zeide my ondervonden te hebben, dat 'er in dit Land geen beter hout is om gegoten metalen in te bearbeiden dan dit. Ik vroeg den Heer *Bartram* of hy de gom van dezen boom gevonden had, die zo beroemd is in de Geneeskonſt. Hy zeide my dat een zeer ſterk ruikende gom altyd uit iedere ſnede loopt die in den boom gemaakt wordt, dog dat de hoeveelheid hier te gering was om de moeite van 't verzamelen te vergoeden. Deze ruikende gom heeft den *Engelſchen* naam voortgebragt. Hoe meer men zuidwaards komt des te groter hoeveelheid van gom geeft de boom, zo dat ze daar ligt te verzamelen [illegible]. De Heer *Bartram* was van gedagte dat deze boom eigenlyk voor de ſtreek van *Karolina* geſchikt is, dog door verſcheiden' toevallen verder noordwaards, tot in *New York* toe, het welk zyne uiterſte grenspalen ſchynt te zyn, is gebragt geworden. In de zuidelyke geweſten brengt de warmte de gom rykelyk voort, dog zo gaat het niet in 't noorden.

Reis naar Salem. Geboomte. Den 2. Mai reisde ik naar *Salem* met inzigt om het Land te zien. De *Saſſafrasboom* ſtond hier en daar in de boſſchen en om de raſteringen. Men kon hem nu van verre door zynen bloeiſem ontdekken, die nu open zynde hem geheel geel maakte. Het blad was nog niet uit.

Weiden. Op ſommige weilanden was het gras reeds tamelyk hoog; dog men moet aanmerken dat deze weiden moeraſſig zyn, en dat 'er geen vee dit jaar was op geweeſt. Deze weilanden worden tweemaal in 't jaar gemaid, te weten in Mai en het einde van Auguſtus. Ik zag dezen dag enigen van deze weiden, waarop het gras reeds bekwaam was om gemaid te worden, en vele weilanden in *Zweden* hebben in den hoityd zo goed gras niet. Deze weiden lagen in vallyen en by poelen, waar de

de Zon grote kragt oeffent. Het gras beſtond voornamelyk uit dat ſoort 't welk *Carex* genoemd wordt.

Pruimbomen.

De wilde *Pruimbomen* waren nu overal in bloei. Zy waſſen hier en daar in de boſſchen, dog gemeenlyk digt by moeraſſen op natte gronden. Men kent ze van verre aan hunnen witten bloeiſem. De vrugt is ſchoon op 't oog, en wordt ryp zynde gegeten.

De Kornoeljeboom.

De *Cornus Florida* of *Kornoeljeboom* waſt in de boſſchen, op de heuvels, op de vlaktens, in de dalen, in poelen en by beekjes. Dus kan ik niet zeggen welke zyn regte grond is; egter ſchynt hy op enen lagen dog niet vogtigen grond het beſt te ſlagen. Hy was nu verſierd met zyne grote witte bekleedſels waarin de bloemen zitten, die den boom van verre doen in 't oog lopen. Het is om dezen tyd een vermaak door de boſſchen te reizen, zo ſchoon worden zy gemaakt door den bloeiſem van dezen boom. De bloemen die in de bekleedſels zyn opgeſloten begonnen dezen dag open te gaan. De boom komt tot gene grote hoogte of zwaarte, dog krygt omtrent die van onzen Sorbeboom. Daar zyn drie ſoorten van dezen boom in de boſſchen, een met grote witte bloembekleedſels, een twede met kleine witten, en een derde met roodagtige.

Gevogelte.

De boſſchen waren thans vol van vogelen. Ik zag, vooral de kleinder ſoorten, overal op den grond huppelen, of onder 't kreupelhout kruipen, zonder zeer ſchuw te zyn, dus het den ſlangen zeer ligt valt ze te doden. Ik geloof dat de Ratelſlang weinig meer te doen heeft dan ſtil te leggen, en, zonder dat zy lang behoeft te wagten, zal wel de een of de ander kleine vogel haar op 't lyf lopen en gelegenheid geven van hem zonder betovering te vangen.

Salem.

Salem is ene kleine handel dryvende plaats, een ſtuk wegs van de *Dellaware* afgelegen. De huizen ſtaan ver van malkander, en zyn ten dele van ſteen en ten dele van hout. Een beekje loopt langs de Stad en valt in de *Dellaware*. De Ingezetenen leven van den handel zo goed als zy konnen. In de nabuurſchap van *Salem* zyn ſommige lage en moeraſſige weiden, en om die reden wordt het voor ene ongezonde plaats gehouden. De ondervinding heeft doen zien, dat zulken die zig hier van andere plaatſen kwamen nederzetten zeer bleek en ziekelyk wierden, ſchoon zy in ene volmaakte gezondheid waren en 'er wel uitzagen op hunne aankomſt. Deze ziekelyke toeſtand blyft hun gemeenlyk altyd by. De ſchuld hiervan geeft men aan de ſtinkende uitwaaſſemingen der moeraſſen, die men zelfs van verre door den reuk gewaar wordt. De afgaande koortſen heerſchen hier zeer ſterk tegens den herfſt. Twee jonge lieden, die met my naar *Amerika* waren overgekomen, gingen gezond en wel naar *Salem*, dog binnen wei-

weinig weken vielen zy ziek, en eer de winter half om was waren zy beiden dood.

Saffraan. De *Saffraan* wordt hier veel geplant, dog zy is zoo goed en zo sterk niet als de *Engelsche* en *Fransche*. Misschien wordt zy beter als zy enige jaren, gelyk de Tabak, gelegen heeft.

Katoen plant. Het *Gossypium herbaceum*, of de Katoen die op ene plant gevonden wordt, is een gewas van maar een jaar, en velen van de Ingezetenen van *Salem* begonnen het te zaijen. Sommigen kregen de zaden uit *Karolina*, waar grote Katoenplanteryen zyn, dog anderen hadden ze uit de Katoen die ze gekoft hadden uitgeplukt en geplant. Men zeide dat men in 't eerst moeite had om de zaden der hier geplante Katoen tot rypheid te krygen, want in *Karolina*, van waar men ze gekregen had, zyn de zomers veel langduriger en warmer. Dog naderhand hebben de zaden zig meer naar de lugtstreek gewend, en komen vroeger aan en tot rypheid.

Rakoen. Des avonds keerde ik naar *Rakoon* te rug.

De *Crabtree.* Crabtree is de naam van een soort van wilde Appelbomen, die in de bosschen groeyen, maar vooral op kleine heuveltjes by de rivieren. (*) In *New Jersey* is de boom enigsins raar, dog in *Pensylvanie* is hy overvloedig. Sommigen hadden enen enkelden van deze bomen digt by hunne Landhoeven geplant, om den aangenamen reuk van zyne bloeisems. Hy had den 4. Mai sedert een dag of twee begonnen te bloeyen. De bloemen zyn juist gelyk aan die van den gemenen Appelboom, uitgenomen dat die van den *Crabtree* wat roder kleur hebben, schoon op sommige Appelbomen de bloemen al zo rood zyn. Dog de reuk onderscheidt ze volkomen, want deze wilde bomen ruiken zeer aangenaam. De Appelen van deze bomen zyn klein en zuur; egter zeide men dat zy eetbaar waren. Zy blyven den gantschen winter over onder den boom leggen, krygen dan ene gele kleur, en bederven zelden eer dan in de lente.

Aanmerking. Ik kan niet voorby hier ene aanmerking te maken. De *Crabtrees* begonnen eerst den 3. of 4. Mai hunne bloemen te tonen, daar integendeel de gemene Appelbomen, die uit *Europa* overgebragt waren, al hunnen bloeisem kwyt waren. Zo begonnen ook de wilde Karssebomen eerst den 12 Mai te bloeyen, en de tammen bloeiden reeds den 24. April. De zwarte Walnoten uit dit Land oorspronglyk hadden nog bladen nog bloemen, schoon de *Europischen* reeds grote bladen en bloemen droegen. Hieruit blykt dat bomen uit *Europa* overgebragt, schoon

(*) *Malus Sylvestris, floribus odoratis.* Gronov. Fl. Virg. p. 55. *Pyrus coronaria.* Linn. Sp. Pl. p. 480.

ſchoon van den zelven aard als de wilde *Amerikaanſchen*, veel vroeger bloeyen dan de anderen. Ik kan de reden hiervan niet zeggen, of het moeſt zyn dat de *Europiſche* bomen aan 't bloeyen gaan zodra zy dien trap van warmte krygen daar zy in hun vaderland aan zyn gewend. Zy weten niet, zou men zeggen, dat hier na zulk ene warmte een of meer koude nagten ſtaan te wagten, die hunne bloeiſems vernielen kunnen, want in de koude landen komen zelden na zo hete dagen zo koude nagten die den bloeiſem kunnen beſchadigen. (*) Integendeel ſchynen de wilde bomen van dit Land geleerd te hebben zig op die vroege warmte niet te verlaten, maar te wagten naar ene ſterker hitte, wanneer zy voor gene vorſt meer te vrezen hebben. Hierom gebeurt het dikwyls dat de bloeiſem van de *Europiſche* bomen dood vrieſt, daar de inlandſchen niets lyden. Wy erkennen hier de wysheid van den Schepper.

Reis naar *Rapaapo*.

VROEG in den morgen van den 5. Mai ging ik naar *Rapaapo*, een groot dorp beſtaande uit zeer verſtroid leggende landhoeven. Daar woonden volſtrekt niets dan *Zweden*, zo dat de Ingezetenen de *Zweedſche* taal behouden hebben met maar enige *Engelſche* woorden vermengd. Myn oogmerk was gedeeltelyk den oord te bezigtigen, kruiden en andere merkwaardige dingen te zoeken, en deels om de plaatſen te vinden waar de Witte Ceder, of *Cupreſſus thyoides* groeit.

Pinxterbloemen.

DE *Maibloemen*, zo als de *Zweden* ze noemen, waren overal menigvuldig in de boſſchen, vooral op droge of ten minſten niet zeer natte plaatſen. De *Zweden* geven haar dien naam om dat ze in Mai in vollen luiſter ſtaan. Sommige *Zweden* en de *Hollanders* heten ze *Pinxterbloemen*, om dat zy wezenlyk om Pinxteren bloeyen. De *Engelſchen* noemen ze *Wild Honeyſuckles*, en op enigen affſtand hebben zy wel wat gelykenis naar de Kamperfoelie. (†) De bloemen waren nu open, en gaven een nieuw ſieraad aan de boſſchen, zynde weinig minder ſchoon dan de bloemen van de Kamperfoelie en het *Hedyſarum*. Zy zitten rondom 't bovenſte van den ſteel, en zyn of van ene donker rode of van ene levendig rode kleur, dog als zy enigen tyd geſtaan hebben worden zy van de zon gebleekt en allengskens wit. Ik weet niet hoe COLDEN ze geel kan noemen. (§) Zy waſſen niet altyd even hoog. Sommigen waren zo groot als een volwaſſen man, en groter zelfs, anderen waren laag, en ſommigen kwamen niet boven drie of vier

(*) Dit kan zo zyn in de noordelyker landen van *Europa* dan de *Nederlanden*, dog daar gebeurt het dikwyls dat de vorſt den bloeiſem vernielt.

(†) LINNÆUS noemt ze *Azalea nudiflora*.

(§) *Azalea erecta*, *foliis ovatis*, *integris*, *alternis*, *flore luteo*, *piloſo*, *præcoci*. COLD. Ebor. 25.

vier duimen van den grond, egter waren ze allen vol van bloemen. Men heeft nog geen gebruik van deze plant weten te maken, alleen zet men de bloemen in potten tot ſieraad. Zy hebben enigen geur, dien ik egter niet lieflyk vinden kan. Dog de fraiheid der kleur maakt ze ene plaats in den bloemtuin waardig.

Rogge. Ik zag dien dag voor het eerſt van het jaar enige airen van *Rogge*. In *Zweden* begint zy omtrent den 18. Mai O. S. hare airen te vertonen. Dog in *Nieuw Zweden* zeide men dat men ze reeds in April plegt te zien, zelfs al komt de lente laat. Deze lente wierd overal voor ene van de laatſt komenden gehouden.

Bullfrog. Manteskor is de naam dien de *Zweden* aan een ſoort van Kikkers geven. De *Engelſchen* noemen ze *Bullfrogs*, (*) of *Bulkikkers*. Ik had dien dag voor de eerſte maal gelegenheid ze te horen en te zien. Ik hoorde onverwagt onder 't ryden een gebulk, zo dat ik niet anders meende of 'er was een ſtier in 't kreupelhout, dewyl ik aan dezen Kikker niet dagt. Ik begon bevreeſd te worden dat mitſchien een boosaardige ſtier digt by my wezen mogt, ſchoon ik hem niet zag. Ik bleef ook in die gedagte tot dat ik een uur of twee later met enige *Zweden* over dit ſoort van Kikkers in geſprek kwam, en toen begreep ik dat het 'er een geweeſt moeſt zyn dien ik onder weg zo had horen bulken, want men zeide my dat 'er ene menigte van hier in 't water waren. Ik ving 'er vervolgens enigen. Hy is ontwyffelbaar de grootſte van alle de Kikkers hier te lande. Men zeide dat zy tegens den herfſt, wanneer het begon koud te worden, zig in de modder begraven, waar zy ſlapende den winter overblyven. Maar zo ſchielyk het begint warm te worden komen zy weder te voorſchyn en beginnen hunne ſtemmen te laten horen. Als het ene vroege lente is verneemt men ze reeds op het einde van Maart O. S. Zy onthouden zig voornamelyk in ſtilſtaande poelen. Daar vindt men ze in tamelyke menigte, dog niet veel in lopend water. Als 'er velen by een zyn maken zy een verſchrikkelyk geraas wanneer zy allen te gelyk aan 't ſchreuwen gaan. Hun geluid is volkomen dat van enen ſtier die een weinig heeſch is. Men heeft ſomtyds werk van malkander te verſtaan als zy regt aan 't ſchreuwen zyn. Zy bulken allen te gelyk, houden dan een weinig op, en beginnen weer op nieuw. Men zoude zeggen dat zy enen Kapitein hadden, zo dat als die begint zy allen hunne kelen opzetten, en als hy ophoudt zy allen ſtil zyn. Als de Kapitein het teken geeft van te zwygen hoort men hem een geluid geven als dat van *poep*. By dag gaan

(§) Linnæus noemt dezen Kikker *Rana boans*, *Syſt. Nat.* T. 1. p. 358. Catesby *Nat. Hiſt. of Carol. Vol.* 2. p. 72. heeft hem afgebeeld en beſchreven onder den naam van *Rana maxima Americana aquatica*.

gaan zy zelden zo vreeslyk aan als het geen donker weder is, dog des nagts laten zy zig vooral horen. Des avonds, als het ſtil is, kan men ze wel anderhalve *Eng.* myl ver vernemen. Zy zitten als zy ſchreuwen aan de kanten van het water onder het hout, en ſteken de koppen boven. Dus kan men, als men zagtjes gaat, ze zeer naby komen, voor dat ze voortgaan. Zodra zy onder water zyn agten zy zig in veiligheid, al is het water nog zo klaar.

Somwylen zitten zy een eind wegs van 't water af, dog vernemen zo dra geen onraad of zy ſpoeden zig naar den poel. Zy kunnen ſterk ſpringen, en doen in elken ſprong ſomtyds meer dan twee vadem wegs af. Ik hoorde de oude *Zweden* ene grappige hiſtorie vertellen, die gebeurd was toen de *Zweden* en de *Wilden* nog by malkander woonden. Het is bekend dat die menſchen zeer ſterk lopen kunnen. Ik heb ze by den Gouverneur *Johnſon* de beſte paarden in vollen loop niet alleen zien byhouden maar zelfs voorby ſnellen. Om nu te tonen wat treffelyke ſpringers deze vorſchen zyn, hadden enige *Zweden* met enen jongen *Amerikaan* gewed dat hy den Kikker niet zoude inhalen, mits die twee ſprongen vooruit ware. Men bragt dan enen *Bullfrog*, die in een naburig water gevangen was, zettede hem op den grond, en brandde hem op den rug; het vuur en de *Amerikaan*, die de Vorſch zogt intehalen, deden het dier zyne ſprongen ſterk verdubbelen. De *Amerikaan* begon op den geſtelden tyd te lopen, dog het geluid dat hy daar door maakte deed den Kikker zig des te meer haaſten, zo dat hy 't water bereikte eer hem de *Amerikaan* kon bykomen.

Sommige jaren zyn zy talryker dan anderen. Men wiſt niet te zeggen of de ſlangen oit dit ſoort van Kikvorſchen eten, gelyk zy alle de kleindere ſoorten doen. Zy verſlinden jonge ganzen en endvogels, en halen ook wel kiekens weg, die te digt by 't water komen. Ik heb niet gemerkt dat zy byten als men ze in de hand houdt, ſchoon zy kleine tandjes hebben; als men ze ſlaat ſchreyen zy gelyk kleine kinderen. Men verhaalde my dat ſommige lieden de agterbouten dezer Kikkers eten, en dat dit ene ſmakelyke ſpys is.

De *Witte Jeneverboom*, gelyk hem de *Zweden* noemen, waſt in de poelen hier en in andere geweſten van *Amerika*. Zyn ſtam ziet 'er uit als die van onze zware Jeneverbomen, dog de bladen zyn anders. De *Engelſchen* noemen hem den *Witten Ceder*, om dat de planken die 'er van komen naar die van den Ceder gelyken. Dog de boom hoort eigenlyk tot het ſoort der Cypreſſen, (*) zo dat nog de *Zweedſche* nog de *Engelſche* naam de regte is. Hy groeit altyd in natte Witte Jeneverboom.

(*) *Cypreſſus thyoides.* Linn. Sp. Pl. p. 1422. *Cypreſſus Americana, fructu minimo.* Miller's Gard. Diction.

gronden, dus is het moeilyk by hem te komen, zynde de grond tusschen de kleine heuveltjes gemeenlyk onder water. De boom wast zowel op die heuveltjes als in het water. Zy ſtaan digt by malkander, worden hoog en hebben regte ſtammen. Dog men heeft hun getal ſterk verminderd. Daar men ze laat groeyen worden zy als de grootſte dennen; zy bewaren hun groen in den winter. De zwaarſten hebben gene takken om laag. De poelen waarin zy waſſen heten by de *Engelſchen Ceder Swamps*. Dezen zyn talryk in *New Jerſey*, en in ſommige gedeeltens van *Penſylvanie* en *New York*. De noordelykſte plaats daar men hem tot nog toe gevonden heeft is by *Gosben* in *New York*, 41. *gr.* 25. *min. N.* gelyk ik van Dr. *Colden* gehoord heb. Meer noordwaards wast hy niet in 't wild. Hy is een van die bomen die 't meeſt der verrottinge wederſtaan, en hy blyft langer goed boven dan onder de aarde. Om deze reden gebruikt men hem tot verſcheiden' eindens, als tot heiningen en palen, dog daartoe is egter de Rode Ceder beter. Voor Kanoos is hy goed. De jonge bomen worden gebruikt tot hoepels om tonnen en vaten, de zwaren tot timmerhout. Ook bouwt men 'er huizen van, die langer duren dan die van *Amerikaanſch* Eikenhout getimmerd zyn. Vele huizen te *Rapaapo* waren van dit hout; dog het beſt dat 'er van gemaakt wordt zyn berden voor de daken, die men voor de beſten van allen houdt, om dat zy 't duurzaamſt zyn, uitgenomen alleen die uit het Rode Cederhout, en om dat zy zeer ligt zyn, zo dat 'er gene zware ſparren gevorderd worden om het dak te ſchragen. Om deze reden behoeven de muren ook niet zwaar te wezen. By brand is 'er ook geen groot gevaar van het vallen dezer berden te vrezen, dewyl zy zo ligt zyn; ook zuigen zy het water in, zynde zy zeer ſponsagtig, zo dat de daken in zulk een geval ligt kunnen nat gemaakt worden; egter belet hunne vettigheid dat het water ze zoude bederven. Als zy in brand ſtaan, en de wind de brokken voortjaagt, vallen zy byna als dove kolen neder, en verſpreiden den brand niet ligt verder. Ook kan men des noods zulke daken gemakkelyk doorhouwen. Om deze hoedanigheden houdt men veel van dit hout voor de daken, als men het krygen kan. Dit maakt dat alle de kerken en de huizen der beſt geſtelde borgers daken van berden hebben. In *New York* wast wel dit hout niet, dog men laat het veel van andere plaatſen komen. Velen van deze berden worden ten dien einde jaarlyks van *Eggharbour* en andere plaatſen van *New Jerſey* naar de Stad *New York*, uitgevoerd, van waar zy het gantſche geweſt over worden gezonden. Ook worden 'er velen naar de *Weſt Indien* gebragt. Dus arbeidt men hier met alle magt om niet alleen deze bomen te verminderen, maar zelfs om ze geheel uitteroeyen. Men denkt hier, vooral omtrent het hout, maar om het tegenwoordige, en geen-

fins

ſins om de nakomelingſchap. Dit is de oorzaak dat vele *Cederſwamps* geheel van grote bomen ontbloot zyn, en dat men 'er maar enige weinige kleine boompjes in vindt, en ik heb opgemerkt, door het tellen van de houtkringen, dat zy niet ſchielyk groeyen, en enen langen tyd nodig hebben eer zy voor timmerhout dienen kunnen. 'T is bekend dat een boom ieder jaar een kring krygt; een ſtam van agttien duim in de middellyn had honderd en agt kringen aan zyn dikker eind; een ander van twee voet in 't kruis had honderd twee en veertig kringen. Dus worden 'er tagtig jaren groeyens vereiſcht eer een van deze bomen, uit een zaad gefokt, bekwaam is tot timmerhout. Onder de voordelen die deze Witte Cederen berden boven anderen hebben, rekent men hunne lugtigheid; dog deze hoedanigheid zou met den tyd wel nadelig voor *Philadelphia* en andere plaatſen kunnen worden. Ik heb de dikte der muren van verſcheiden huizen gemeten die drie verdiepingen hoog waren, behalven de kelders en de zolders, en vond ze meeſt negen en enen halven of tien duimen dik; en dus is het geen wonder dat by geweldige orkanen de gevels van vele ſtenen huizen door den wind geſchud worden, vooral die wat bloot ſtaan. En dewyl deze bomen haaſt zullen ontbreken, en men genoodzaakt wezen zal zwaarder ſtoffen tot het maken van daken te gebruiken, zullen die zwakke muren, die nu genoegzaam den laſt van het dak dragen kunnen, niet meer voldoen, en inſtorten, of moeten onderſtut worden, of men zal genoodzaakt zyn ze geheel aftebreken. Sommigen gebruiken de ſpaanders van dit hout als thee, en verzekerden my dat deze thee veel gezonder was dan enige andere. Alle de Ingezetenen hier waren van gedagte dat het water in de *Cederſwamps* gezonder om te drinken is dan enig ander; het verwekt enen groten eetluſt, het welk men tragtte met verſcheiden voorbeelden te bewyzen. Men ſchryft deze eigenſchappen ten dele aan het water zelf toe, het welk door den harſt van den boom bezwangerd wordt, en ten dele aan de uitwaaſſemingen van den boom, die zig door den reuk doen vernemen. Ook dagt men dat de geelagtige kleur van het water, dat tuſſchen de bomen in ſtaat, van den harſt der bomen komt, die uit de wortels uitſypert. Ook kwamen zy allen hierin overeen, dat dit water altyd zeer koud is zelfs in 't heetſte van den zomer, het welk gedeeltelyk ſchynt te komen van de ſchaduw die de bomen maken. Ik kende verſcheiden lieden die voornemens waren naar deze moeraſſen te gaan, om het water, ter herſtelling van hunnen eetluſt, te gebruiken. De Heer *Bartram* plantte enen witten Ceder in enen drogen grond, dog hy wilde daar niet ſlagen. Hy zettede hem toen in ene moeraſige aarde, waar hy ſcheen als te herleven en wel voort kwam, en, ſchoon hy niet meer dan eens mans hoogte bereikte, was hy vol van zaadhuisjes. Ene zaak is nog ten opzigte van dezen boom merkwaardig. De Heer *Bartram* had twee

jaren in de lente zyne takken afgesneden en ze in de natte aarde gestoken, waar zy wortelen geschoten hadden en voortgekomen waren. Ik heb dit met myne ogen gezien.

Rode Jeneverboom.

De *Rode Jeneverboom* der *Zweden*, dog by de *Engelschen* en *Franschen Rode Ceder* geheten, is een boom daar ik al dikwyls van gewaagd heb. De *Zweedsche* naam is de eigenlykste, aangezien de boom tot het geslagt der Jeneverbomen behoort. (*) Als hy eerst begint te wassen gelykt hy veel naar den *Zweedschen* Jeneverboom, (†) dog naderhand krygt hy geheel andere bladen. De bes gelykt volmaaktelyk die van den *Zweedschen* Jeneverboom, ten opzigte van hare kleur en gedaante, dog zy zyn zo dik niet, schoon zy zeer hoog worden. Te *Rakoon* stonden deze bomen verspreid en waren niet zeer zwaar. Dog op andere plaatsen heb ik ze op bossen by malkander zien staan. Zy beminnen den zelven grond als de *Zweedsche* Jeneverbomen; vooral vindt men ze op de schuinschtens by de rivieren, in ene drooge en veeltyds schrale aarde. Ik heb ze overvloedig, zo zwaar als de grootste dennen, op droge en magere heiden zien groeyen. Naar den kant van *Kanada* of in de nog noordelyker delen, waar ik ze ontmoet heb, zoeken zy de steile kanten der bergen, en wassen daar onder de gemene Jeneverbomen. De noordelykste plaats waar ik ze in 't wild gevonden heb is in *Kanada*, agttien *Fransche* mylen ten zuiden van het Fort *Saint Jean*, omtrent 44. *gr.* 30. *min. N.* Ook heb ik dezen boom zeer wel zien voortkomen op het Eiland van *Magdalena*; (§) behorende aan den Gouverneur van *Montreal*, den Baron *De Longueil*. Dog hy was uit meer zuidelyke oorden derwaards overgebragt. Dit hout is ontwyffelbaar het duurzaamste dat dit Land oplevert. Om die reden gebruikt men het in alle gevallen waarin men voor het rotten van het hout te vrezen heeft, vooral voor palen, die in den grond moeten geslagen worden. Sommigen zeggen dat als een yzer nevens enen paal van dit hout in den grond gestoken wordt, het yzer al zo schielyk door den roest vergaan zal als de paal verrotten. Op vele plaatsen worden de heiningen, zo wel de palen als de balken, van dit hout gemaakt. Ook maakt men 'er de beste kanoos van, die langst duren en ligt zyn. Te *New York* heb ik tamelyk zware Jagten gezien die van dit hout gebouwd waren. Dog vele Jagten die van *New York* de rivier *Hudson* op naar *Albany* gaan zyn op ene andere wys gebouwd, gelyk ik voorheen al aangetekend heb. Te *Philadelphia* kan men van dit hout gene vaartuigen maken, omdat het daar te schaarsch en niet zwaar genoeg is. Om de zelve reden gebruikt

(*) *Juniperus Virginiana.* LINN. Sp. Pl. p. 114.
(†) *Juniperus communis.* LINN. Sp. Pl. p. 1470.
(§) Een Eiland in de Rivier *St. Laurence*, by *Montreal* in *Kanada.*

bruikt men daar den *Roden Ceder* ook niet om de huizen te dekken, dog daar dit hout gemeender is maakt men 'er zeer goede daken van. Het merg van dezen boom is van een schoon rood, en al wat 'er van gemaakt wordt is zeer frai en geeft enen lieflyken en gezonden reuk. Dog de kleur verbleekt allengskens; was dit zo niet zo zoude 'er geen schoonder hout voor schrynwerk wezen. Ik zag ene zaal ten huize van den Heer *Norris*, een van de *Pensylvaniſche* Parlementsleden, zynde een *Quaker*, sedert vele jaren met dit hout beschoten. Die Heer verzekerde my dat de Ceder in 't begin 'er zeer frai had uitgezien, dog toen ik 'er was was de kleur geheel verbleekt, zo dat het zeer lelyk stond. Byzonderlyk had de zon by de vensters de kleur geheel doen verschieten, zo dat men *Mahogany* in de plaats had moeten nemen. Evenwel wierd my verzekerd dat het hout zyne kleur bewaart als 'er een dun vernis wordt opgelegd wanneer het nog nieuw, en maar kort van te voren geschaafd is, en men zorg draagt dat het naderhand niet gestoten of gewreven worde. Ten minsten doet het vernis de kleur langer stand houden dan anders. Om den aangenamen reuk die het hout heeft, leggen sommigen de splinters en de krullen 'er van tusschen het wollen goed, om het voor de motten te bewaren. Om die zelve reden maakt men 'er ook *bureaux* en ander werk van. Dog deze reuk gaat 'er van af, en dan dient het hout niet langer om het ongedierte te weren. Somtyds wordt het naar *Engeland* voor timmerhout gezonden, en wel betaald. Op de landgoederen der aanzienlykste lieden van *Philadelphia* vindt men gemeenlyk ene laan van deze bomen, die van den groten weg naar het huis gaat. De onderste takken houwt men af, en laat alleen de kroon over. In den winter, als de meeste andere bomen hun blad kwyt zyn, staan dezen zeer schoon. Deze boom groeit ook zeer langzaam, want een stam van dertien duimen in 't kruis had honderd en agtentagtig kringen, een ander van agttien duimen had 'er ten minsten twechonderd en vyftig, want velen van die kringen waren zo fyn dat men ze niet tellen konde. Deze boom wordt even als de gemene Jeneverboom voortgeplant, te weten door middel van de vogels, die de bessen opeten en de zaden geheel onbeschadigd kwyt raken. Ter aanmoediging van het aantelen van dezen nuttigen boom heeft men in 't jaar 1749. in enen *Pensylvaniſchen* Almanak ene beschryving van de wys waarop dit het best geschieden kan, door den Heer *Bartram* opgemaakt, ingelascht.

Des avonds keerde ik naar *Rakoon* te rug. *Rakoon.*

De *Moerbezieboom* begon omstreeks den 6. Mai te bloeyen, dog zyn blad was nog klein. Men onderscheidde deze bomen in mannelyken en vrouwelyken, en hield die welken noit vrugt droegen voor mannelyke en de anderen voor vrouwelyke bomen.

De

Smilax laurifolia.

De *Smilax laurifolia* was menigvuldig in de poelen hieromſtreeks. Hare bladeren waren nu aan 't uitkomen, want zy laat die alle winters vallen. Zy klimt op langs de bomen en heeſters, en loopt van den enen boom naar den anderen, zo dat zy de doorgangen ſluit tuſſchen het geboomte, en het zeer moeilyk maakt door de boſſchen en moeraſſen daar zy veel waſt doortekomen. De ſteel is van onderen vol lange ſtekels, al zo ſterk als die van den rozeboom, welken aan de klederen blyven haken en ze doen ſcheuren. Deze laſtige plant kan een menſch, dat naar kruiden zoekt of anders door het hout gaat, zeer in verlegenheid en in gevaar brengen, want behalven de ſchade die zy aan de klederen toebrengt, die 'er geheel door bedorven worden, zo maakt zy de boſſchen zo donker en ondoorkomelyk, dat men dikwyls op handen en voeten door de kleine openingen die zy hier en daar laat moet doorkruipen, en in dat geval kan men niet voorzigtig genoeg zyn om niet door ene ſlang, waarvan hier te lande ene grote menigte is, in 't aangezigt gebeten te worden. De ſteel dezer plant heeft de zelve kleur als de jonge rozebomen. Hy is geheel groen en glad tuſſchen de doornen in, zo dat een onkundige de plant in den winter, wanneer zy zonder bladeren is, voor een ſoort van doorn nemen zoude.

Rupſen.

De bomen waren den 8. Mai vol van *Rupſen*; waarvan een ſoort byzonderlyk opmerking verdient. Dezen maakten grote witagtige webben tuſſchen de takken, zo dat men ze zelfs op enigen afſtand kon zien. In elk van deze webben waren duizenden van Rupſen, die naderhand zig daaruit over de Appelbomen verſpreiddon. Zy vraten de bladeren op, en lieten 'er dikwyls niet een aan enen gehelen tak. Men verhaalde my, dat zy enige jaren geleden zo veel ſchade gedaan hadden, dat de Appel- en Perebomen nauwlyks enige vrugt voortbragten, en dat zelfs vele bomen ſtierven. Om de Rupſen te vernielen ſtaken zy een bos ſtroo op enen ſtok geſtoken in brand en hielden die onder de webben of neſten, waardoor een deel verbrandde en de overigen op de aarde vallen moeſten. Egter kropen zeer velen van die Rupſen wederom in den boom, het welk men zoude hebben kunnen voorkomen als men ze dood getrapt had. Ik riep de hoenders naar zulke plaatſen waar velen van dit ongedierte kropen, dog zy wilden ze niet eten. Ook hielden 'er de wilde vogels niet van, want de bomen waren vol webben, ſchoon ene grote menigte vogeltjes in de tuinen en boomgaarden neſtelden.

De nagten bleven tot na het midden van Mai zeer donker. Een uur van zonsondergang was het onmogelyk een boek te lezen, hoe groot ook de druk mogt zyn. Om tien uren was het zo duiſter als in *Zweden* in de donkerſte dog ſtarreligte nagten van den herfſt. Ook kwam het my voor, dat ſchoon de nagten helder waren, de ſtarren

ren egter zo veel ligts niet gaven als by ons. En daar thans de meeſte nagten de lugt geheel betrokken was, konde ik ze vergelyken by de regenagtige winternagten van *Zweden*. Dus was het in dit jaargety zeer bezwaarlyk van des nagts te reizen, daar menſchen nog paarden den weg vinden konden. De nagten kwamen my, die aan de heldere *Zweedſche* zomernagten gewend was, hier zeer onaangenaam voor. Wy denken dikwyls, niet beter wetende, dat *Zweden* een niet zo goed land is als anderen. Zo andere geweſten hunne voordelen hebben, heeft *Zweden* ook de zynen. En alles wel gewogen zynde, zo blyft *Zweden* altyd een zo goed land als enig ander.

Voordelen van *Zweden* boven *Noord Amerika*.

Ik wil hier kortelyk aanmerken waarin ik *Zweden* den voorrang boven *Noord Amerika* geven, en waarom ik, gelyk *Ulyſſes* zyn *Itaka*, het oude *Zweden* boven het *Nieuwe* ſtellen zoude.

De nagten zyn hier den gehelen zomer over zeer donker, en des winters zyn zy ruim zo duiſter, zo niet duiſterder, dan de *Zweedſche* winternagten, want men ziet hier geen Noorderligt, en de ſtarren ſchynen niet zeer helder. Het is iets buitengemeens als men eens of tweemaal in een jaar het Noorderligt ziet. Des winters legt 'er geen ſneuw dan maar enige dagen, zo dat zy weinig toebrengt om de nagten opteheldren, en het reizen gemakkelyk te maken. En egter is de koude dikwyls al zo ſcherp als in *Zweden*. De ſmeltende ſneuw veroorzaakt veel nats. Ratelſlangen, Hoornſlangen, roodbuikige, groene en andere Slangen, tegens welker beet dikwyls geen middel is, zyn hier talryk. Voeg daar de Woudluizen by, die in de boſſchen veeltyds zo menigvuldig zyn dat men 'er niet door gaan kan, zonder vol van dat ongedierte te raken, en dat men niet durft te gaan zitten, hoe aangenaam anders de oord zy. Hoe laſtig zy voor menſchen en beeſten zyn heb ik in de Verhandelingen der *Kon. Zweedſche Maatſchappy* beſchreven. Het weder is zo onbeſtendig, dat als men den enen dag de hette nauwlyks verduren kan, men den anderen over de koude klaagt. Zelfs verandert het weder dikwyls verſcheiden malen op enen dag. Dit maakt zeer vele zieken. De hette is hier des zomers ſchrikkelyk, en de koude des winters ſomwylen doordringend. Dog voor de koude kan men middelen gebruiken, maar tegens de zware hette is niet veel te doen. Dikwyls is het gebeurd dat de menſchen op het veld van de hette dood zyn ter neder gevallen. Ook heerſchen hier vele ziektens, die jaarlyks toenemen. Inzonderheid ontſnapt byna niemant aan de anderendaagſche koortſen, maar moet die, nevens nog andere kwalen, meeſt ieder jaar doorſtaan. Erwten kan men hier niet telen, wegens de wormen die ze opvreten. In de Rogge en op de karſſenbomen zyn ook vele wormen. De rupſen verteren dikwyls al het loof op het geboomte, zo dat het dikwyls gene vrugt draagt, en 'er veeltyds van ſterft. Het gras wordt ook veel van

't gewormte vernield. Ook doet dat ongedierte de pruimen, nog niet half ryp, afvallen. De eikenbomen zyn ver na zo goed niet in 't gebruik als de *Europiſchen*. De heiningen houden 't niet langer dan agttien jaar uit. De huizen ſtaan niet lang. De weilanden zyn ſlegt, en het hoi deugt niet veel. In de boſſchen moet het vee op kruiden azen die het niet dan in den hoogſten nood zal aanroeren. Dikwyls kan men in groote boſſchen, daar de bomen ver uit malkander ſtaan, nauwlyks een gràsſcheutje aantreffen. Dus word't het vee genoodzaakt den gehelen winter en zelfs al ver in den zomer zig met jonge ſcheuten en takken van bomen te behelpen, daar ſomtyds geen blad aan zit. Dit maakt dat het vee zo weinig melk geeft, en jaarlyks in grootte meer en meer afneemt. De huizen deugen in den winter niet veel. Dikwyls ontſtaan 'er ſtormen en orkanen, die ene menigte bomen uit den grond rukken, huizen en daken omwerpen, en vele andere ſchade doen. Enigen van deze nadelen zoude men door de konſt kunnen voorkomen, dog velen kunnen in 't geheel niet, of ten minſten niet zonder vele moeite, verholpen worden. Zo heeft elk land zyne voordelen en zyne ongemakken. Gelukkig hy die met zyne kan tevreden zyn!

Slegte Landbouw.

De Rogge ſtond meeſt zeer dun en ſlegt, het welk grotendeels van de onagtzame wys van bouwen, en van de magerheid der akkers, die zelden of noit gemiſt worden, komt. Als men een ſtuk lands, dat enige honderden van jaren een woud geweeſt is, en daar ook gemeenlyk ene dikke tuinaarde legt, om te bebouwen genomen heeft, zo gaat men daarmede voort zo lang het iets dragen wil, en als het ophoudt iets voorttebrengen laat men het onbebouwd leggen, en neemt een ander ſtuk woeſt land, waar op nog ene vrugtbare aarde is. Zulk ene wys van landbouw kan maar enigen tyd geoeffend worden, en zy moet voor het toekomende zeer kwade gevolgen na zig ſlepen, die een ieder ligt voorzien kan. Dog enige weinigen gingen wat beter met hun landom. De *Engelſchen* hebben het in den landbouw verder dan enig ander volk gebragt. Dog de vrugtbare bovenkorſt, die zy, by hunne aankomſt hier te lande, op enen grond die altyd met zwaar geboomte was bedekt geweeſt vonden, heeft hen tot onagtzame akkerlieden gemaakt. Het is bekend dat de *Wilden* van onheuglyke tyden af dit land bewoond hebben, en dat zy byna geen land bebouwden, dog alleen van de jagt en viſchvangſt leefden. 'T is waar, zy plantten Mais, ſommige ſoorten van bonen en kawoerden; dog al het land dat een enkeld huisgezin toen bepootte was nauwlyks zo veel als nu een Boer om kool en rapen voor zyn gezin te telen neemt. Dus konden zy nauwlyks ene maand van hunnen land- en tuinbouw beſtaan. Gemeenlyk zyn ook de kleine dorpen der *Wilden* twee of drie *Zweedſche* mylen van malkander af gelegen.

Hier-

Hieruit kan men opmaken hoe weinig gronds zy voorheen bebouwd hebben. Al het overige lieten zy in ruſt, en met geboomte overwaſſen. En al namen zy na het uitputten van het ene kleine ſtuk lands een nieuw, zo wilde dit in vergelyking van de byſtere uitgeſtrektheid des lands niets zeggen. Dus kon zig de vrugtbare aarde door het jaarlykſch afvallen van het blad zeer ſterk vermeerderen. Dit was oorzaak dat de *Europers* hier enen zo ſchonen en vrugtbaren grond vonden, die in vele euwen niet was uitgemergeld geworden, en de aarde tuſſchen 't geboomte was zo lugtig als de beſt bearbeide tuinaarde. Zy hadden maar de bomen om te hakken, ze op malkanderen te leggen, en enigermate het afgevallene blad wegteherken, om ten eerſten het land zonder grote moeite omteploegen en te bezayen, waarop een uitmunde oogſt volgde. Deze gemakkelyke wys van landbouwen heeft de *Europers* bekoord om den landbouw der *Wilden* natevolgen, namelyk van een land zo lang het zonder bemiſtiging enigſins vrugtbaar blyft te gebruiken, en wanneer het uitgemergeld is het woeſt te laten leggen, en een nieuw ſtuk lands te ontginnen. Dit maakt hier den landbouw en de kennis van denzelven zo gering, dat men van de *Engelſchen*, de *Zweden*, de *Duitſchers*, of de *Hollanders* hier te lande in dit opzigt niets anders leren kan, dan ten hunnen koſte uit hunne zorgeloosheid het nadeel van dezelve opteмaken. In een woord, en koornlanden, en weilanden, en houtgewas, en veeteelt, alles wordt hier even onagtzamelyk behandeld, zo dat men hier de in dit ſtuk der Huishouding zo beroemde *Engelſchen* niet vinden zoude. Nauwlyks kunnen wy in *Zweden* en *Finland* met het hout onverſtandiger handelen dan men hier doet. Men ziet maar op de tegenwoordige winſt, en denkt niet om het toekomende. Het vee wordt dagelyks met werken afgemat, en neemt van wege gebrek aan voeder gedurig in grootte af. Ik heb verſcheiden' krulden op myne reizen waargenomen die de paarden en oſſen boven alle anderen kozen, welken niet alleen in 't wild wieſſen, maar ook op zeer magere plaatſen zeer wel voortkwamen. Dog de Ingezetenen wiſten dezelven niet ten hunnen nutte aantewenden, zynde zeer onkundig in de Natuurlyke Hiſtorie, welke ook hier te lande, gelyk in vele andere geweſten, van velen voor een nutteloos tydverdryf wordt aangezien. Ik ben door de ondervinding verzekerd, dat ik door middel dezer wetenſchap binnen weinig jaren in ſtaat zoude zyn den magerſten en dorſten grond, waar ene koe nauwlyks den koſt zoude kunnen vinden, in de vetſte en beſte weiden te verkeren, daar grote kudden een genoegzaam voeder vinden en vet geweid zouden kunnen worden. Ik ſta toe, dat deze voordelige gewaſſen niet overal, nog op het land van elk, gevonden wierden, maar ieder, die ſlegts enig inzigt in de kennis der Natuur heeft, zoude dezelven gemakkelyk van de plaatſen daar zy vallen kunnen halen. Ik was verwonderd als ik de

Boeren over de ſlegtheid der weiden hoorde klagen; dog ik merkte te gelyk op hoe lui en nalatig zy waren, en wat voortreffelyke krulden dikwyls op den eigenen grond van deze lieden wieſſen, die ſlegts een weinig hulp van zo enen onverſchilligen Heer vorderden. Ik vond overal de wysheid en goedheid van den groten Schepper, dog niet de kennis en den luſt om die behoorlyk aantewenden. Hoe gelukkig is de Landman niet die zyne voordelen kent!

Tot deze uitweiding heeft my de hier te lande zo zeer verongtzaamde landbouw gebragt. Ik heb ook gedeeltelyk de oorzaak willen aanwyzen, waarom men in deze Reisbeſchryving zo weinig zaken aantreft die tot volmaking der Huishouding betrekkelyk zyn. Egter ontken ik niet dat ik hier en daar enen enkelden bekwamen Huishouder heb aangetroffen; dog zy waren dun gezaid.

Roofvogels. Roofvogels, die op hoenders en ander gevogelte azen, vindt men hier in menigte, en byna nog meer dan in *Zweden*. Zy genieten hier ene grote vryheid, kunnende uit de zware boſſchen den hoenders onverwagt op 't lyf vallen. Des nagts is het makke gevogelte niet buiten gevaar voor de Nagtuilen, waarvan 'er hier velen zyn. Zy onthouden zig merendeels in de moeraſſen, maken des nagts een akelig geluid, en overvallen van daar de hoenders, die gemeenlyk in de Appel- en Perenbomen zitten te ſlapen. Maar, ſedert men hier de boſſchen zo ſterk afhouwt, wordt den Roofvogels hunne vryheid niet weinig benomen.

Herten. Men vindt hier in de zware boſſchen vele *Herten*. Zy ſchynen van het zelve ſoort te zyn als onze *Europiſchen*. Een Engelſchman had 'er een dat tam was. Het is opmerkelyk dat zo veld deze dieren ook in de boſſchen zyn, daar zy zig voornamelyk in de Cedermoeraſſen ophouden, zy, als men ze jong krygt, zo mak worden, dat zy zelfs by onbekende menſchen komen. De makke hinde die ik zag was donker bruin, uitgenomen van onder op den buik en op 't onderſte van den ſtaart, daar zy wit was. De oren waren grauw. De ſnoet was ſmal. Voor 't overige was het gehele lichaam bevallig. De hairen waren digt dog kort. De ſtaart kwam omtrent tot het gewrigt van de knie. Aan het gewrigt der beide agtervoeten zat binnenwaards een knobbel. Zy had een ſchelletje om den hals, op dat men ze in de boſſchen voor ene makke kennen en niet ſchieten zoude. Zy liep overal heen waar zy wilde, en kon over de hoogſte heiningen ſpringen, zo dat men haar niet wel zou hebben kunnen opſluiten. Somtyds liep zy ver het boſch in, en bleef wel enen nagt of twee uit, dog kwam naderhand weder, gelyk ander vee, te huis. Als zy uit het boſch weder kwam wierd zy ſomwylen van wilde herten vergezeld, vooral in den bronſtyd; zo dat de eigenaar door haar gelegenheid kreeg van digt by zyn huis verſcheiden wilde bok-

menen te ſchieten. Nu was zy met jong. Zy had enen ſterken reuk, bokken zag haar dikwyls den kop om hoog in den wind houden en naar den kant keren van waar de wind kwam, ſchoon men nog niemant op den weg vernam, en de menſchen eerſt een uur later te voorſchyn kwamen. Zodra de wilde Herten menſchen ruiken, gaan zy aan 't lopen. In den winter wierd zy met hoi en koorn gevoed; dog des zomers ging zy in het boſch den koſt zoeken, en at gras en andere kruiden. De man, wien zy toekwam en die 'er meerder mak gemaakt had, zeide dat hy de hinden te *Philadelphia* verkoft, van waar zy als iets zeldzaams naar andere plaatſen verzonden werden. Hy had voor het ſtuk vyfentwintig, dertig, tot veertig ſchellingen toe, naar dat hy enen koper vond, gekregen. De wilde Herten aten des zomers gras en andere kruiden, dog des winters, als zulks niet te vinden is, de toppen der takken. Reeds heb ik aangemerkt dat zy zonder gevaar van den *Lepelboom* eten kunnen. In den langen en harden winter, die van den 19. December 1740. tot den 13. Maart 1741. O. S. duurde, waarin ook zeer veel ſneuw viel, vond men op vele plaatſen de Herten in de ſneuw dood leggen, vooral meer binnenlands waar de ſneuw dieper lag. Of dit nu kwam om dat zy niet uit de diepe ſneuw hadden weten te komen, of van de koude, of by gebrek van voeder, weet men niet. Zo verhalen ook oude lieden, dat, toen hier in 't jaar 1705. die zware en buitengewone ſneuw viel die in de Almanakken van dit Land als iets zonderlings aangetekend ſtaat, en die meer dan anderhalve *Zweedſche* el diep lag, 'er ene zeer grote menigte Herten werden dood gevonden, dewyl zy door de diepe ſneuw niet door konden. Ook vond men toen vele vogels dood leggen. Te *Matſong* kwam een Hert by het vee in den ſtal, at mede van het hoi, en was zo door den honger benauwd, dat het tam wierd en niet weder weg liep. Het bleef ſedert, even als een huisdier, by het huis. Alle bejaarde lieden getuigden dat 'er in hunne kindſchheid hier veel meer Herten dan nu voor handen waren. Het was toen niet zeldzaam 'er dertig of veertig by malkander te zien. De reden van deze vermindering is de groter bevolking van het Land. Dog verder landwaards in, waar nog zware boſſchen en woeſtenyen zyn, vindt men 'er nog veel. Onder de vyanden der Herten zyn de *Lynxen*, (*) die men hier vindt, en de zelven zyn als de *Zweedſche Wolflynxen*. Dezen klouteren op enen

(*) *Warglo*; *Felis Lynx*, LINN. De Zweden maken gewag van twee ſoorten van *Lynxen*, het ene *Warglo* of de *Wolflynx*, en het ander *Kattlo* of de *Katlynx* genaamd. De Duitſchers maken het zelve onderſcheid, en noemen het eerſte *Wolf-luchs*, en het andere *Katz-luchs*. Het eerſte ſoort is het zwaarſte, bruinrood, gemengd met wit en grauw op den rug, en wit naar den buik toe aan met bruine vlakken. Het laatſte ſoort is kleinder, zyn huid is wat witagtiger en meer geſpikkeld. F.

boom, en als 'er een Hert onder heen komt, ſpringen zy 'er op, houden zig 'er wel op vaſt, byten het een gat in 't lyf, zuigen 'er het bloed uit, en verlaten het niet voor dat zy het omgebragt hebben.

Gaten in den grond. MEN zag verſcheiden' holen in den grond, zo wel op hoogtens als op velden en braaklanden. Zy waren rond, en merendeels zo groot dat men 'er een vinger of den duim in ſteken kon. Zy liepen meeſt loodregt in de aarde, en waren ten dele van Miſtkevers, ten dele van grote Aardwormen. Daar de paarden hunne miſt hadden laten vallen, al was het zelfs op enen harden grond, hadden de Miſtkevers daar onder diepe gaten gemaakt, zo dat 'er een grote hoop aarde nevens lag. Van deze gaten bedienden zig naderhand andere Inſekten, als krekels en anderen, want, als men enigen van deze holen opgroef, vond men 'er gemeenlyk een of meerder jongen van deze Inſekten in, die nog niet volkomen hunne regte geſtalte bekomen hadden.

Vertrek van *Rakoon*. DEN 19. Mai des morgens verliet ik ***Rakoon***, om myne reis noordwaards te vervolgen. In 't eerſt was myn oogmerk al in April op reis te gaan, dog ik vond dat om meer dan ene reden onraadzaam. Daar waren toen nog gene bladeren aan de bomen, en nauwlyks vertoonden zig enige bloeiſems. Ik wiſt niet wat gewaſſen hier in de lente voortkwamen, want die planten welken in den herfſt zig vertonen zyn geheel onderſcheiden van die de lente oplevert. Van de *Zweden* had ik dezen winter wel het gebruik, zo in het Huishouden als in de Geneeskonſt, van vele planten vernomen, welken zy onbekende namen gaven, dog zy konden ze my niet wyzen, alzo zy nog niet voortgekomen waren. En uit hunne gebrekkelyke beſchryvingen kon ik zelfs niet raden welke planten en kruiden zy meenden. Indien ik dan zo vroeg vertrokken was, zoude ik van dat alles niets behoorlyk geweten hebben. Om deze reden agtte ik het beter myn vertrek wat uitteſtellen, te meer dewyl ik tyds genoeg had om myne reis naar 't Noorden aantenemen.

Zwarte Slangen. NEVENS den weg lag ene van die Slangen welken ***Zwarte Slangen*** geheten worden. (*) Wy ſloegen ze dood, en vonden ze drie *Zweedſche* ellen lang. Dit is de gemene grootte der volwaſſenen; dog zy zyn zeer dun. De dikſte die ik gezien heb was op de dikſte plaats van haar lichaam nauwlyks drie duimen. De ſlang is van boven zwart, waarom zy ***Zwarte-Slang*** geheten wordt, glad en glinſterend; de buik is witagtig trekkende naar het blauwe, insgelyks glinſterend en glad. Onder de kin is de Slang wit en ook glad. Daar kunnen wel verſcheidenheden van zyn. Ene, zynde negentien duim lang, had hondordzesentagtig buik- (†) en tweeënnegentig halve ſtaartſchilden. (§) Ene andere van negentien duim had hon-

(*) *Anguis niger.* Zie CATESBY'S Nat. Hiſt. of Carol. vol. 2. p. 48. tab. 48. (†) Scuta abdo minalia. (§) *Squamæ ſubcaudales.*

honderdvierentagtig ſchilden op den buik, en maar vierenzeſtig halve ſchilden op den ſtaart. Miſſchien is deze voorheen wel een deel van den ſtaart kwyt geraakt, en het eind weder geheeld. (*).

Het Land is hier vol van deze Zwarte Slangen. Zy behoren tot dat ſoort 't welk in de lente te voorſchyn komt, en zig al vroeg vertoont als het warm word. Dog als 'er dan ene koude invalt zo bevriezen zy zodanig dat zy geheel ſtyf worden, en zo op de aarde, en ſomtyds wel op het ys, leggen blyven. Men heeft ze in dezen ſtaat wel voor het vuur gelegd daar zy dan na enigen tyd weder bykwamen. Het is wel gebeurd dat zy om nieuwe jaar, als men dan enige warme dagen had, te voorſchyn kwamen, dog gemeenlyk is haar dit noodlottig. De gewone tyd van hare verſchyning is het einde van Maart. Taayk-heid.

Deze Slang is de gezwindſte van allen die men hier vindt, want zy loopt zo ſchielyk voort dat een hond ze nauwlyks kan inhalen. Dus is het een menſch, dat zy vervolgt, onmogelyk haar te ontkomen. Dog een geluk is het dat hare beet nog vergiftig nog gevaarlyk is. Vele menſchen zyn van haar gebeten geworden, die 'er geen zwaarder ongemak van gehad hebben dan indien zy zig met een mes hadden gekwetſt. De wonde blyft maar enigen tyd pynlyk. Zy doet geen kwaad dan in de lente, wanneer zy paart. Als men ze dan enigſins verhindert, wordt zy toornig, en vervolgt de menſchen uit alle hare kragten. Ontmoet zy dan iemant die bang voor haar is, zo brengt zy hem in groote verlegenheid. Ik heb 'er gekend die by zulk ene gelegenheid zig geheel buiten adem gelopen hadden, alzo de Slang hen, gelyk een pyl, had nagezet. Dog heeft men moeds genoeg zig met enen ſtok te weer te ſtellen, zo zal zy zelve ligt de vlugt nemen. Somwylen egter is zy zo ſtout dat zy op een menſch aanvalt en niet eerder wykt voor dat zy enen goeden ſlag gekregen heeft. Men verzekert in 't algemeen dat als zy iemant inhaalt die voor haar lopen gaat, zy zig om zyne benen ſlingert, zo dat hy niet meer lopen kan maar vallen moet, waar na zy hem enige malen in het been of elders anders byt, en dan haren Ge-zwindheid.

weg

(*) Men heeft by ene herhaalde ondervinding bevonden, dat het byzondere kenmerk 't welk Linnæus gebruikt om de ſoorten der Slangen te onderſcheiden, ontleend van derzelver *ſcuta abdominalia* en *caudalia*, of *ſquamæ ſubcaudales*, in Slangen van het zelve ſoort grotelyks verſchilt, zo dat 'er dikwyls een verſchil plaats heeft van tien of meer. Somtyds is het gehele getal der ſchilden een behulp om het ſoort uittevinden, mits men verdagt zy of de Slang ook by geval haren ſtaart verloren hebbe en die weder aangegroeid zy', in welk geval men zig van dit kenmerk niet kan bedienen. Dit kenmerk is zo zeker en goed niet als men wel wenſchen zoude; dog de tekens ontleend uit de kleur, vlakken of ſtrepen, en diergelyken, zyn ook niet ſtandvaſtig; en derhalven is het beter zig aan een onvolmaakt kenmerk te houden dan 'er geen te hebben. De tyd en ene grondiger kennis van dit gedierte zullen miſſchien deszelfs natuurlyke kenmerken nader en zekerder doen vaſtſtellen. F.

weg vervolgt. Ik zal hier twee vertellingen invoegen die dit beveſtigen. Dr. *Colden* berigtte my, toen ik te *New York* was, dat hy in de lente van 1748. op zyn Landgoed verſcheiden arbeidslieden gehad had, waaronder een was, die onlangs uit *Europa* was overgekomen, en dus niet veel van de eigenſchappen dezer Slang wiſt. De anderen, ene grote Zwarte Slang bezig ziende met te paren, hadden den nieuweling overgehaald om 'er naartoe te gaan en ze te doden. Deze wilde dit ook doen; dog zodra hy by de Slangen kwam, zagen zy hem, en het mannetje, vertoornd van in zyn vermaak geſtoord te worden, vloog als een pyl op den man aan. Deze, niet-minder dan zulk ene moedigheid van de Slang verwagtende, verſchrikte zodanig dat hy den ſtok wegſmeet, en uit al zyn magt het op den loop zette. De Slang vervolgde hem, haalde hem in, wond zig om zyne benen, zo dat de man ter aarde viel, en byna van ſchrik zyn verſtand verloor. Hy geraakte niet eerder van de Slang los, voor dat hy ten laatſten het beſluit genomen had van zyn mes te nemen, en ze op twee of drie plaatſen doorteſnyden. De anderen zagen dit ſpel al lachchende aan, zonder hem te hulp te komen. Te *Albany* wierd my van verſcheiden lieden een voorval verhaald, dat ener jonge Juffrouw gebeurd was, die des zomers met enige andere meisjes buiten de Stad ging wandelen, en enen zwarten ſlaaf by zig had. Zy was wat op den grond gaan zitten, terwyl de anderen heromliepen, toen 'er ene Zwarte Slang, in hare liefkozingen geſtoord, op haar af kwam, haar onder de rokken kroop, zig om haar lyf ſloeg, zo dat zy, en uit ſchrik en door het klemmen van de Slang om haar lichaam, ter aarde viel en buiten weſten geraakte. De ſlaaf loopt toe, en haar in dien toeſtand ziende, zo ligt hy, miſſchien vermoedende wat 'er gebeurd was, of miſſchien om een middel te gebruiken, het welk ſommigen aanwenden ten einde een menſch dat in onmagt legt weder tot zig te brengen, hare rokken op, en vond daar ene Slang, die zig om het lyf zyner Juffrouw zo digt als mogelyk was geſlingerd had. Hy was niet in ſtaat de Slang los te krygen zonder ze doorteſnyden, waarop het meisje weer by zig zelve kwam. Dog dewyl de ſlaaf haar by die gelegenheid van zo naby bekeken had, konde zy hem in 't vervolg niet meer voor hare ogen dulden, en verviel in ene uitterende ziekte, waaraan zy overleed. Op andere tyden van het jaar is de Slang meer geneigd om weg te lopen dan om op de menſchen los te gaan. Dog egter zeiden velen dat zy ook nog diep in den zomer, en als zy niet meer in haren tyd is om te paren, menſchen en vooral kinderen die bang zyn, en die zy ziet dat voor haar gaan lopen, zal nazetten. Zelfs zeiden velen ondervonden te hebben, dat men ze bewegen kan om iemant natelopen, met namelyk haar te goy-

goyen, en 't dan op een lopen te zetten. Ik kan dit niet wel in twyffel trekken, daar zo vele geloofwaardige lieden het my getuigden; dog my heeft het noit willen gelukken, schoon ik het altyd, als ik 'er gelegenheid toe had, beproefd heb. Of zy my voor enen arglistigen bedrieger aangezien heeft, of wat anders hiervan de oorzaak geweest is, weet ik niet. Maar zy ging altyd voor my met alle magt, gelyk een pyl, op de vlugt.

Men schreef hier te lande dezer Slange in 't algemeen het vermogen toe van vogels en eekhoorns te betoveren, gelyk ik reeds aangemerkt heb. Ik weet niet wat ik hiervan denken zal. Zelf heb ik het noit gezien, dog ik heb meer dan twintig menschen, en onder dezen zeer geloofwaardige lieden, de zaak als uit enen mond, schoon zy zelfs op ver van malkander gelegen plaatsen woonagtig waren, horen getuigen. Zy verzekerden my op hunne eer dat zy het met eigen ogen gezien hadden, en sommigen was dit zelfs meer dan eens gebeurd. Maar men moet aanmerken dat 'er ene grote menigte vogels en eekhoorns zig in de bosschen onthouden waar de Slangen zyn, dus het dezen niet bezwaarlyk valt enen van dezelven enen dodelyken hap te geven, waarvan zy niet ten eersten sterven, en dat de Slang onder den boom, waarop het diertje zyne toevlugt genomen heeft, blyft wagten, tot dat het of van het vergift of van de pynen door de beet veroorzaakt gedwongen worde nader by haar te komen. Het benauwde geschreuw, dat de vogel of de eekhoorn maakt, kan door het vergift of de pyn veroorzaakt worden. Dog hiertegen zoude men kunnen inbrengen, dat de beet der Zwarte Slang niet vergiftig is, en dat als de Slang zo ver gekomen was van een dier te byten zy het ligt zou kunnen vasthouden zonder het op enen boom te laten ontkomen, of anders zou zy volgens hare gewoonte zig schielyk om het zelve kunnen slingeren, en het, gelyk zy somtyds wel met de hoenders leeft, dooddrukken of verstikken. Dog het voornaamste dat tegen de zo even opgegevene verklaring wordt ingebragt is, dat die geloofwaardige lieden, van de welken ik dit verhaal ontvangen heb, allen heilig verklaarden, dat wanneer men, zo als de arme vogel of eekhoorn op het punt stond van zig in den mond zyns vyands te moeten smyten, de Slang onverwagt dood sloeg, met een het nare gejammer van het betoverde diertje ophield, en de vogel, als ware hy uit een net ontsnapt, weg vloog. Enigen zeiden, dat wanneer de Slang maar een ogenblik genoodzaakt wordt hare ogen van den vogel of den eekhoorn aftekeren, het dier in vryheid geraakt, en weg vlugt. Waarom doen zy dit nu op dat tydstip en niet eerder? Waren zy reeds van te voren door de Slang vergiftigd of gewond, hoe konde het doden der Slang zelf hen van het ver-

Toverkragt.

gift of de gekregene wonde verloſſen? (*) Het ſchynt dan dat de op het dier geveſtigde ogen der Slang het als betoverd of gekluiſterd houden. Dog het ene en andere moet ongerymd en onbegrypelyk ſchynen, ſchoon het van vele zeer geloofwaardige lieden beveſtigd, en hier te lande zo algemeen geloofd wordt, dat men zig zoude doen uitlacchen indien men 'er enigen twyffel omtrent tonen wilde. Ik late anderen deze zaak nauwkeuriger uitpluizen.

De Slang byt de kleine vorſchen doot en verſlindt ze. Wanneer zy vogeleyeren vindt, maakt zy 'er een gat in, en zuigt die uit. Als de hennen op de eyeren zitten, en zy in 't neſt komt, windt zy zig om derzelver lyf, en drukt ze dood, waarna zy de eyeren ledigt. De Heer *Bartram* had deze Slang zeer dikwyls op de hoogſte bomen zien kruipen, om naar eyeren te zoeken, en als zy weder uit den boom afkwam ging zy altyd met den kop voor aan naar beneden. Een *Zweed* verhaalde my dat hy eens ene dezer Slangen gezien had, die den kop van ene kip geheel in haren bek genomen en zig in een ogenblik om haar lyf geſlingerd had, zo dat zy ze zoude dood gedrukt hebben, was hy de hen niet te hulpe gekomen met de Slang te doden. Het hoen was naderhand weder volkomen friſch en gezond.

Van melk houdt deze ſlang zeer veel, zo dat, als zy eens den weg naar enen melkkelder gevonden heeft, het bezwaarlyk is ze daaruit te weren. Men had gezien, gelyk verhaald wierd, dat zy met de kinderen de melk uit het zelve kommetje gegeten had, zonder de kinderen te byten, ſchoon die haar met de lepel op den kop ſloegen als zy te gulzig was. Ik heb ze noit horen piepen. Zy weet zig meer als op de helft van haar lichaam om hoog opteregten, om herom te zien. Zy verwiſſelt jaarlyks van vel, het welk men voor zeer goed tegens de kramp houdt, als men het altyd aan het lyf draagt.

De Rogge begon thans te bloeyen.

Verſcheidenheid van gewaſſen op kleine afſtanden van malkander, en van aarde.

Ik heb dikwyls op myne reis met verwondering gezien welk een onderſcheid 'er is tuſſchen de planten en de aarde van de ene zyde ener beek en die welken op de andere zyde derzelver beek gevonden worden, ſomtyds zelfs al is die beek niet groter dan dat men 'er over huppelen kan. Dit deed my telkens als ik ene wat grote beek of rivier ontmoette verwagten nieuwe planten te zien. De zaden kunnen met den ſtroom van verre af zyn nedergevoerd. Ook was zelfs de aarde niet zelden van ene geheel andere natuur dan aan de overzyde ener beek, zo dat zy aan

(*) Deze aanmerkingen werpen ook ene grote zwarigheid op de uitlegging dezer zaak, hier boven I. D. bl. 137. in ene Aantekening door den Heer Forster gegeven, welke uitlegging anders niet onaannemelyk ſcheen.

aan de ene zyde dikwyls zeer vet en vrugtbaar, en aan de andere dor en mager is. Ene rivier kan een nog groter onderſcheid maken. Zo zien wy wat een onderſcheid 'er is tuſſchen *New Jerſey* en *Penſylvanie*, twee landſchappen alleen maar door de *Dellaware* van malkander geſcheiden. In *Penſylvanie* beſtaat de grond uit ene loſſe aarde, met zand en klei vermengd, die zeer vrugtbaar is; in *New Jerſey* vindt men meeſt enen drogen, zandigen, en, enige plaatſen alleenlyk uitgenomen, onvrugtbaren grond. Zelden treft men daar ſtenen, veel minder nog bergen aan. In *Penſylvanie* ziet men zelden enen Dennenboom; in *New Jerſey* vindt men 'er gantſche boſſchen van.

Des avonds kwam ik te *Philadelphia* aan. *Philadelphia.*

Den 22. Mai begonnen de by de *Engelſchen* zo genaamde *Locuſts*, een ſoort van Krekels, voor den dag te komen. Zodra hunne vleugels droog waren vingen zy hun gezang aan, zo dat men in de boſſchen meende zyn gehoor te zullen verliezen. Dit jaar was 'er ene ſchrikkelyke menigte van. In de verhandelingen der *Kon. Zweedſche Maatſchappy* voor het jaar 1756. heb ik een omſtandig narigt van hunne eigenſchappen en levenswys gegeven, werwaards ik den Lezer wyze. Krekels.

De *Tulpenboom* ſtond den 25. Mai in vollen bloei. Het was zeer aangenaam bomen zo zwaar als onze Eiken met bloemen bedekt te zien die onzen Tulpen zeer veel geleken, ſchoon de reuk niet zeer lieflyk was. De Tulpenboom.

Een hoornloze olyfkleurige Kever, hebbende de randen en de naden der dekſels van de vleugels zwart, en het lyf bruin, zat op de bloemen van den Tulpenboom. Ik kon niet te weten komen of zy het zaadmeel der bloemen verzamelden dan of zy daar om te paren waren. Dieper in den zomer, als de Moerbezien ryp waren, zag ik dezen Kever diepe gaten in dezelven maken, 't zy om ze te eten, 't zy om 'er eyeren in te leggen. Ook vond men naderhand dat zy veelvuldig op de bladeren der *Magnolia glauca* zaten. Kevers.

De *Aardbezien* waren thans op de hoogtens ryp, en het Landvolk bragt de karſſen al volkomen goed in de Stad, egter waren ze nog niet overvloedig. Hieruit kan men evenwel van de Lugtſtreek des Lands oordelen. Vrugten.

Den 26. Mai had men hier enen ſtorm, *Travado* of *Travat* gewoonlyk genoemd. Des avonds om tien uren, zynde de lugt zeer klaar, kwam 'er uit het Zuidweſten ene zwarte wolk met een zeker geſuis. Anders werd 'er geen wind beſpeurd. Wy konden egter de aankomſt van deze wolk uit het geſuis en het geraas dat de bomen maakten, en het welk hoe langer hoe nader by kwam, van verre beſpeuren. Toen zy by ons kwam brak 'er een geweldige ſtorm uit, die, in de ſtreek waarin hy voortging, zware heiningen omver wierp, ze een goed ſtuks wegs met zig voerde, en zware bomen ter neder ſmeet. Daarop volgde een tamelyk ſterke regen, waardoor de ſtorm verdween, en alles Een *Travado.*

weder ſtil wierd. Zulke *Travado's* komen hier dikwyls des zomers, en brengen dit voordeel aan dat zy de lugt zeer bekoelen. Dog egter doen zy ook grote ſchade. Merendeels worden zy van zwaren donder en blixem vergezeld. Zodra als het onweder voorby is wordt de lugt weder zo helder als van te voren.

De Beverboom.

De *Magnolia glauca* ſtond den 28. Mai in vollen bloei. De bloemen gaven enen lieflyken geur van zig, die des avonds vooral in de bosſchen den reiziger of wandelaar zeer verkwikte. Toen wat later de wilde wyngaarden bloeiden was derzelver reuk niet minder aangenaam. Nog waren 'er verſcheiden' andere bloemen die de lugt met hare lieflyke uitwaaſſemingen vervulden.

De *Kalmia.*

De *Smalbladerige Kalmia* bloeide thans meeſt overal. Zy waſt gemeenlyk op zandige heiden, of andere magere gronden, waar weinig gewaſſen voort willen. In *Penſylvanie*, maar nog meer in *New Jerſey* en in *New York*, is zy tamelyk gemeen, dog minder in *Kanada*. Zy blyft den winter over groen. Zy verſiert als zy in bloei ſtaat het kreupelboſch niet weinig. De bloemen zyn van een ſchoon purper, dog onder in hebben zy eenen kring van donker purper, en binnen in dien kring is de bloem ligt grauw. De bloemen zitten in bosjes rondom den ſteel gelyk als kronen, zo dat 'er de ſteel als ene opgeſchikte piramide uitziet. De Engelſchen noemen deze plant *Dwarf Laurel.* Zy is, gelyk hare Zuſter de *Breedbladerige Kalmia*, voor ſchapen en ander klein vee vergiftig. Of zy het groter vee ook zo nadelig is kan ik niet zeggen. Buiten het vermaak dat hare bloemen den ogen verſchaffen ſchryft men haar geen ander nut toe.

De *Breedbladerige Kalmia* ſtond ook in haren beſten luiſter, en dong met hare Zuſter om den voorrang in ſchoonheid. Dog gene van beiden kan zig, gelyk de *Magnolia*, op den lieflyken geur, dien zy geven, verheffen. Met zulk ene ſpaarzaamheid en zulk een overleg deelt de alwyze Schepper zyne gaven uit. Geen wezen ontvangt alles te gelyk, en elk ontvangt zyn deel.

Hernbutters.

In Mai waren een groot getal *Hernbutters* uit *Europa* te *New York* overgekomen, die twee bekeerde *Groenlanders* met zig bragten. De zig hier ophoudende Broeders zonden terſtonds enigen van hun uit om ze te verwelkomen. Onder dezen waren twee bekeerden uit de *Wilden* in *Noord Amerika*, en twee die van *Suriname* gekomen waren. Deze drie ſoorten van uit de Heidenen bekeerde *Hernbutters* bevonden zig t'zamen te *New York*. Ik zelf had gene gelegenheid ze te zien; dog zulken die ze gezien hadden meenden zeer duidelyk opgemerkt te hebben, dat deze drie onderſcheiden' volken, uit hoe verre van malkander gelegen' oorden zy ook gekomen waren, nogthans in wezenstrekken en geſtalte zeer veel naar malkander geleken,

ken, alleen waren de *Groenlanders* wat kleinder. En hieruit wilden zy opmaken, dat deze drie volken van den zelven ſtamvader uit *Noach's* geſlagt voortgekomen waren. Hoe ver hunne mening gegrond was kan ik niet zeggen.

Karſſen. *Jams.*

Den 30. Mai waren derrype Karſſen al vry gemeen en goedkoop. Jams is de naam van een ſoort van wortelen, die men in de warmſte delen van *Amerika* ſterk teelt om ze te eten, gelyk men hier met de *Potatoes* doet. Ik proefde ze dien dag het eerſt aan het huis van den Heer *Franklin*. Men had nog niet beproefd ze hier te planten, dog zy waren uit de *Weſt Indien* gekomen, en dus zyn zy hier iets zeldzaams. Zy zyn wit, en ſmaken byna als de *Potatoes*, dog kwalyk zo wel, zo dat ik het der moeite niet waardig agten zoude ze hier te poten, als zy al wilden voortkomen. Dit is de *Dioſcorea alata*.

Kaas.

Men maakt hier veel *Kaas*, dog zo goed niet als in *Engeland*, hoewel ſommigen van oordeel zyn dat de *Penſylvaniſche* Kaas oud geworden zynde de *Engelſche* niet wyken zoude. Ook kwam het my voor dat verſcheiden' ſoorten van Kaas hier te lande gemaakt al zo goed als de *Engelſchen* waren. Een man van *Boſton* in *Nieuw Engeland* berigtte dat ſommigen daar uitmuntende Kaas wiſten te maken, en dat hun geheim daarin beſtond van zorg te dragen dat de koeyen op gene landen weiden waar het water brak is, want in dat geval zou de kaas zo goed niet zyn. Dog dit vereiſcht nader onderzoek.

Vertrek van *Philadelphia*.

Den 31. omtrent den middag nam ik de reis van *Philadelphia* in een klein Jagt aan, dat geſtadig als de *Dellaware* open is tuſſchen *Philadelphia* en *Trenton* heen en weder vaart. Wy zeilden den ſtroom met ſchoon weder en goeden wind op. Wy zagen enige Steuren van tyd tot tyd wel enen vadem hoog uit het water opſpringen. Dit duurde tot dat wy digt by *Trenton* waren, daar wy de *Dellaware* verlieten. Het land was aan de zyde van *Penſylvanie* laag, dog op die van *New Jerſey* was het wat verhevener, zynde de zandige oever ſteil dog niet zeer hoog. Aan beide de zyden zag men hoog geboomte, welks bladen 's winters afvallen.

Het weder.

Het weder was gedurende de gantſche maand van Mai, als het niet regende, zo geſteld, dat het des voormiddags ſtil was, en 's namiddags een weinig, en ſomtyds wat ſterker, begon te wayen. Ook was het des voormiddags helder, dog na den middag betrok de lugt gemeenlyk een weinig dog zonder regen.

De oevers.

De oever der Rivier was nu hoog dan laag. Hier en daar zag men in de boſſchen enige kleine huizen, en nu dan een enkeld matig ſtenen huis. De Rivier werd hoe langer hoe ſmalder. Om drie uren na den middag zeilden wy *Burlington* voorby.

Burlington.

Burlington, de Hoofdſtad en de verblyfplaats van den Gouverneur van

van *New Jersey*, is ene kleine plaats, twintig *Eng.* mylen van *Philadelphia* op den ooster oever der *Dellaware*. De huizen waren merendeels van steen, dog stonden ver van malkander. De Stad heeft ene voordelige legging, dewyl 'er Schepen van ene vry aanzienlyke grootte komen kunnen. Dog *Philadelphia* is haar een hinderpaal om haren handel uittebreiden, want de eigenaars dier plaats hebben haar zeer grote voorregten geschonken waardoor zy zo zeer toegenomen is dat zy alle andere Steden den handel onttrekt. Het huis van den Gouverneur is niet groot dog van steen, en staat digt by de Rivier. Het is het eerste gebouw in de Stad dat men van *Philadelphia* komende in 't oog krygt. Omtrent het vloeden en ebben der *Dellaware*, het welk men tot by *Trenton* gewaar wordt, is aan te merken, dat al by volle maan het water by Kaap *Hinlopen*, by voorbeeld, ten negen uren voor den middag het hoogst is, men het hoogste water op de Rivier by *Chester* om een uur en tien minuten na den middag heeft, en te *Philadelphia* om twee uur en tien minuten. Deze waarnemingen heb ik van den Heer *Evans*.

Oevers. De Oevers aan den kant van *New Jersy* waren merendeels hoog en steil, en bestonden uit een steenkleurig zand, dog aan de overzyde was de grond ene zwartagtige vette aarde met *glimmer* vermengd. Op de zyde van *New Jersey* zag men nu en dan enen Dennenboom, dog zelden op de andere, uitgenomen op enige weinige plaatsen, daar zy toevallig uit *New Jersey* waren overgebragt.

Tegens den avond, als het omtrent een uur geëbt had, en het zeer stil was, konden wy het niet verder brengen, en moesten 't anker omtrent zeven *Eng.* mylen beneden *Trenton* vallen laten. Hier lagen wy den gantschen nagt. De bosschen waren vol van ligt gevende vliegen, die in menigte gelyk vonken tusschen de bomen, en somtyds dwars over de Rivier vlogen. In de poelen maakten de Bulkikkers een verschrikkelyk geweld, en somtyds schenen 'er meer dan honderd te gelyk het op een brullen te zetten. Ook hoorde men den *Whipperiwill* overal.

Voortreis. Den 1. Juni zetteden wy onze reis voort. De *Dellaware* was hier zeer smal, en de oevers waren van dezelve gesteldheid als die wy den voorgaanden dag zagen voor dat wy *Burlington* bereikten. Des morgens om agt uur kwamen wy te *Trenton* aan. Den volgenden dag vertrokken wy van daar met den gemenen wagen. De velden waren meest met weit, rogge, mais, haver, hennip en vlas bezaid. Op verscheiden' plaatsen vonden wy grote stukken met hennip. Kastanjebomen vonden wy in vry grote menigte. Zy wiessen dikwyls op zeer slegte gronden, die egter niet te droog nog te nat waren. Men zeide dat 'er vele Tulpenbomen in de bosschen waren, dog wy zagen 'er genen op den weg. Den aangenamen geur

Trenton.

der

der in de moeraſſen waſſende *Magnolia's* rook men reeds van verre, eer men zelfs den boom kon zien.

De *Phlox glaberrima* ſtond hier en daar vry talryk in de boſſchen; hare rode bloemen gaven een ſchoon aanzien. Zy wies hier in de zelve gronden als in *Europa* de *Lychnis viſcaria* en de *Lychnis dioica*. De *Phlox maculata* groeide veel op natte plaatſen, en was vol van ſchone, rode, welruikende bloemen. Zy ſtond op zulke gronden daar by ons de *Lychnis flos cuculi* groeit. Als men by deze bloemen de *Bartſia coccinea*, de *Lobelia cardinalis*, en de *Monarda didyma* voegt, heeft men de bloemen die ongetwyfeld de ſchoonſte rode kleuren tonen. De *Phlox glaberrima*, en andere bloemen.

De Saſſafrasbomen waren overvloedig digt by de heiningen van tuinen en boomgaarden.

De huizen die wy voorby reden waren meeſt van hout. Op ene plaats was men bezig een huis te bouwen welks muren alleen van klei waren, uit de welke men hier ook de bakovens maakt.

De *Boekweit* had zig hier op vele plaatſen in 't wild voortgeplant. Wy zagen 'er den gehelen dag enkelde planten van in de boſſchen en op de velden, dog altyd digt by de wegen; waaruit men kan opmaken dat zy hier uit verſtroide zaden is voortgekomen. Boekweit.

Des avonds laat kwamen wy te *Nieuw Brunswyk* aan. Den 3. Juni gingen wy met een Jagt naar *New York* de Rivier af. Deze had in 't begin tamelyk hoge en ſteile oevers van den roden ſteen, dien ik al beſchreven heb. Hier en daar ſtond ene Landhoeve, en wat verder zag men digt aan de Rivier grote koornlanden en weiden. Wy moeſten in het zeilen de tekens volgen van in den grond geſtokene takken met bladeren daaraan, welken den weg aanwezen dien men houden moeſt om de ondieptens te vermyden. Eindelyk kwamen wy in zee, en zagen zuidwaards heen niets dan dezelve; dog aan de linkerhand hielden wy altyd het vaſte land in 't gezigt. Aan den mond der Rivier gekomen zynde konden wy kiezen of wy buiten om het *Staten Eiland* heen, dan tuſſchen het zelve en 't vaſte land door zeilen wilden. Wy rigtten ons naar weer en wind, en zeilden buiten om, dewyl het ſchoon weder was, daar men by ſtorm binnen door zeilt; en ſchoon wy twee uren bleven vaſt zitten, arbeidden wy ons nogthans weder los, en kwamen des avonds om negen uren te *New York* aan, welke Stad ik al beſchreven heb. *Nieuw Brunswyk.* De Stad *New York.*

Den 4. Juni vond ik hier in de tuinen *Wyngaarden*, die uit *Europa* gekomen waren. Zy droegen jaarlyks vele zeer goede druiven. Als de winter geſtreng is bevriezen zy dikwyls tot aan den grond toe, maar met de lente botten 'er nieuwe ſcheuten uit. Wyngaarden.

De *Aardbeſſen* werden nu dagelyks menigvuldig te koop geveild. Een Aardbeſſen.

Een jonge *Engelſchman* uit *Jamaika* berigtte dat daar gene Aardbezien groeiden. De Slangen zyn zeer op deze vrugt geſteld; dog zy zyn zo goed niet als die in *Zweden* en *Finland* vallen.

Klaver. BUITEN de Stad was hier en daar op de hoogtens *Klaver* gezaid. Men was ten dele bezig met het afmayen der velden; ſommigen waren reeds gemaid, en de klaver lag op hopen om weggevoerd te worden.

Karſſenbomen. AAN den weg tuſſchen *Philadelphia* en *Brunswyk* vindt men vele Karſſenbomen op de Landhoeven; dog verder waren zy vry zeldzaam. Maar in *New York* voorby *Staten Eiland* vond ik ze weder menigvuldiger. Dog daar waren hier zo vele verſcheidenheden niet van als in *Penſylvanie*. Ik zag hier weinig van de zwarte zoete, dog meeſt van de zure rode karſſen. Men mogt op reis in de boomgaarden zo vele karſſen eten als men wilde, mits men de takken niet aan ſtukken brake. Tuſſchen *Brunswyk* en *Staten Eiland* vond men vele Appelboomgaarden.

Viſch. DEN 6. Juni hoorde ik verſcheiden lieden van jaren verzekeren dat de viſch hier ſedert korten tyd merkelyk was verminderd.

Rum. DE *Rum*, een ſoort van brandewyn die uit ſuikerriet gemaakt wordt, en hier ſterk in 't gebruik is, wordt voor gezonder gehouden dan brandewyn, die uit koorn geſtookt wordt. Om dit te beveſtigen zeide men, dat zy een ſtuk varſch vleeſch in *Rum* en een ander ſtuk in brandewyn gelegd, en in beiden enige maanden gelaten hadden, waarna dat 't welk in *Rum* gelegen had 'er zeer wel en gaaf, dog het ander geheel doorvreten en vol gaten uitgezien had. Dog deze proef ſchynt my niet van de juiſtſten te wezen. De *Major Roderfort* verhaalde, dat, toen hy op den krygstogt naar *Kanada* was, hy bemerkt had dat de Soldaten wanneer zy enigen tyd lang brandewyn zopen ſtierven, dog dat de *Rum* hun geen kwaad gedaan had, ſchoon zy ze dagelyks enen langen tyd gebruikt hadden. (*)

Long Island. LONG ISLAND is de naam van een Eiland leggende vlak over de Stad *New York* in zee. Het noordelyker deel is veel vrugtbaarder dan het zuidelyker. Voorheen heeft 'er ene grote menigte van Wilden op gewoond; ook vindt men 'er nog ettelyken van, dog zy verminderen jaarlyks, vermits zy 't Eiland allengskens verlaten. Het zuider deel is wel het dorſte; dog de wyze Schepper heeft die onvrugtbaarheid door ene verbazende menigte van oeſters, kreeften, krabben, allerleien viſch, en veler-

(*) Dat onder de ſterke dranken de *Rum* de minſt ſchadelyke is, komt voornamelyk van hare balſemagtige eigenſchap, die zy van de ſuiker krygt, welke de brandende kragt, allen ſterken dranken eigen, matigt. Hoe ouder de *Rum* is zoo veel te meer wordt deze brandende eigenſchap verminderd. Dit is onlangs, volgens de ontwyfelbaarſte gronden der Scheikunde, door den Heer DOSSIE, met duidelyke proeven, bewezen. F.

velerhande zeevogels vergoed, die men daar veel overvloediger aantreft dan aan het noorder eind. Dit is de oorzaak ook waarom de *Wilden* zig aan het zuider gedeelte het meeſt onthielden, dewyl zy voornamelyk van oeſters en andere zeevoortbrengſels leefden. Nog kan men by ebbe in korten tyd ene gantſche kar vol oeſters laden, die een enkelde vloed op 't ſtrand geſmeten heeft. Overal op het Eiland vindt men ene grote menigte van allerlei ſchalen, die de *Wilden* voorheen daar geſtroid hebben. Deze ſchalen gebruikt men nu om 't land te miſten. Het zuidelykſte deel van 't Eiland wordt meeſt tot weiland, het andere tot koornakkers gebezigd. Men wil dat in 't laaſt genoemde deel de winter langer aanhoudt, en de ſneuw langer leggen blyft. De menſchen zyn hier zeer vrugtbaar, lang en ſterk.

Vertrek.

Den 10. Juni om den middag verlieten wy *New York*, en zeilden met weinig winds de Rivier *Hudſon* naar *Albany* op. Wy zagen zeer vele Schuiten, die van *New York* naar huis keerden, waar zy eetwaren en andere goederen te koop gebragt hadden, die daar, wegens de menigte van Ingezetenen en den ſterken handel, wel gewild zyn. De Rivier liep hier van 't noorden naar 't zuiden. Zy had enige hoge uitſtekken van land. Hare breedte zal aan den mond vyf vierden van ene *Eng.* myl wezen. Sommige Bruinviſſchen ſpeelden op het water. In 't begin was de oever aan de ooſtelyke zyde, dat is die van *New York*, hoog en ſteil, dog aan de andere gloyende en met hout bedekt. Egter zag men aan weerskanten landhoeven en koornakkers. De ſteile oevers beſtonden uit ene ſteenkleurige aarde. Ook ſommige kleine klippen van grauwen ſteen vertoonden zig hier en daar. Omtrent tien of twaalf mylen van *New York* kreeg het land aan den weſtelyken oever ene geheel andere gedaante, want daar vertoonden zig hoge bergen, loodregt ſteil tegens den ſtroom aan. Somtyds ſtak een hoek uit in 't water als ware het van een bolwerk. De bergen waren met klein eiken- en ander hout bewaſſen. Vele grote en kleine ſtenen lagen aan den kant, zynde van boven neder gevallen. Deze bergen duurden enige *Eng.* mylen lang. Dog aan de ooſter zyde was het land merendeels hoog, ſomtyds geſchakeerd met bergen en vallyen, die meeſt met blad verwiſſelend geboomte bewaſſen waren. Ook zag men hier en daar landhoeven. Op de heuvels lagen enige loſſe ſtenen. Wy zagen overal Bruinviſſchen, en op ene plaats enige Steuren (*). Wat hoger op vonden wy den ooſtelyken oever ſterk bebouwd, en wy zagen vele ſchone landhoeven, omringd van boomgaarden en akkers, zo ver het gezigt reiken kon. Omtrent twee en twin-

(*) De *New Yorkſche* Steuren, die ik dit jaar overgebragt heb gezien, hadden korte ſtompe neuzen, daar de *Engelſchen* lange ſnoeten hebben. F.

twintig *Eng.* mylen van *New York* verlieten ons de hoge bergen, en maakten als ware het enen rug dwars door 't land van 't ooſten naar het weſten. Ook veranderde de weſtelyke oever, beſtaande voorts uit vallyen en kleine bergjes. Het land was hier byna niet bewoond. De ooſtelyke zyde egter bleef even bekoorlyk van gedaante. Na ene wyl in 't donker gezeild te hebben, wierpen wy 't anker, des te meer dewyl het ſterk begon te ebben. Wy bleven hier den gantſchen nagt leggen.

Den 11. des morgens vervolgden wy onze reis met den vloed. Wy zeilden voorby de *Highland Mountains*, die ooſtelyk van ons lagen. Zy beſtonden uit grauwe rotſen, waren hoog en vry ſteil, en met blad verwiſſelende bomen, Dennen en rode Ceders bedekt. Aan de weſter zyde was het land vol van klippen, dog die de hoogte niet hadden van de bergen aan den anderen kant. Wy konden niet wel de toppen dier bergen beſchouwen, dewyl zy met enen dikken nevel omgeven waren. Ook zag men gene landhoeven, vermits het land te vol klippen was. De afſtand van dit gebergte van *New York* rekende men op zesendertig *Eng.* mylen.

Enige mylen verder hadden wy nog heuvels en klippen aan de weſtelyke zyde, en aan de ooſtelyke ene verwiſſeling van groter en kleinder bergen en dalen, bedekt met geboomte. Schoon de bergen digt aan de Rivier niet hoog waren, wierden zy allengskens hoger en hoger, hoe verder zy landwaards in kwamen. Daarna vertoonde zig niets dan zeer hoge ronde bergen en dalen, die beiden met hout bewaſſen waren. De dalen zelven waren eigenlyk niets dan lage klippen en rotſen, die op vele plaatſen nevens de Rivier loodregt ſteil afgingen. De breedte van den ſtroom bedroeg gemeenlyk een musketſchoot, dog ſomtyds wel twee of drie. Verſcheiden ſoorten van visſchen ſprongen in 't water. Om tien uren voor den middag ging de wind leggen, en wy waren genoodzaakt de riemen te gebruiken. Op ene plaats aan den weſter oever zagen wy een rood geſchilderd houten huis, en men zeide dat een weinig hoger op een zaagmolen ſtond. Buiten dit zagen wy dezen voormiddag nog huis nog bouwland.

Het water der Rivier was hier niet ziltig meer. Dog men zeide dat het ſomwyles by enen zuidweſten wind nog veel hoger brak blyft. Ook ſcheen hier het water donkerder dan meer maar beneden.

De oorſprong der Rivieren.

Het is ene zware, zo niet ondoenlyke zaak, den oorſprong der Rivieren in 't algemeen te verklaren. Enigen kunnen wel uit ene verzameling van water ontſtaan zyn, dat door enen zwaren regen of ander toeval vergaderd is geworden, en de kanten der verzamelplaats overtreden is, of zig op ene andere wys enen doorgang gemaakt en zynen loop naar den kant genomen heeft, waar het den minſten wederſtand ont-

ontmoette. Dit is veelligt de oorzaak waarom zo vele Rivieren, zelfs langs vlaktens zo krom lopen. Egter ſchynt het dat ſommigen haren oorſprong in de ſchepping zelve hebben, en dat de alwyze Schepper toen reeds den weg die derzelver wateren nemen zouden aangewezen heeft, want het is niet waarſchynlyk dat zy alleen uit enen toevalligen overloop van wateren ontſtaan zyn. Onder deze laatſte ſoort van Rivieren mogen wy de *Hudſon* wel rekenen. Haar loop, hare oevers, alles moeſt verwondering in my verwekken. Zy begint een goed ſtuk boven *Albany*, en loopt lynregt van 't noorden naar het zuiden tot by *New York*. Dit is ene langte van ten minſten honderd en zeſtig *Eng.* mylen; want de kleine bogten die zy ſomtyds maakt hebben haaſt niets te beduiden. Op ſommige plaatſen tuſſchen *New York* en *Albany* zyn ryen van bergen, lopende ooſt en weſt, en, het geen zonderling is, deze bergen lopen zonder affnydingen voort tot dat zy aan de *Hudſon* ſtuiten, die ze plotsling affnydt, zo dat hunne kanten loodregt ſteil tegens de Rivier ſtaan. Dus is hier ene opening zo breed als de Rivier. Dog aan de overzyde vangen de bergen weder aan, en lopen verder weſtwaards. Het geen nog aanmerking verdient is, dat de Rivier in die opening al zo diep, zo niet dieper is, als op andere plaatſen. Het is wonderlyk te zien hoe loodregt de kanten der bergen tegens den ſtroom zyn. En het ſchynt, dat indien de Voorzienigheid deze opening niet gemaakt had, al het land meer naar boven altyd onder water zou geſtaan hebben, dewyl dit gebergte, gelyk een dam, het afloopen van het water zou belet hebben. Waarom gaat nu deze Rivier zo lang in ene lynregte ſtreek voort? Waarom leggen deze doortogten tuſſchen de bergen onder dezelve middaglyn? Waarom zyn 'er Waterfallen digt by die doortogten, of ten minſten ondieptens met ſteenagtige gronden?

Wy wierden nu hoe langer hoe meerder verſchrikkelyke hoge en ſteile bergen aan beide de oevers gewaar, die op het maken van enig geluid enen ſterken weerklank gaven. Hoe hoog en ſteil deze bergen ook wezen mogten, waren zy egter met laag hout bewaſſen. Van hier konden wy, ver noordwaards van ons, de zogenaamde *Blauwe Bergen* zien. Ook ſcheen het land verder op tamelyk bebouwd en min bergagtig te zyn.

De Schipper vertelde dat men in enen dezer bergen aan de weſtzyde der Rivier dikwyls des nagts een ligt zag, 't welk het volk voor enen Karbonkelſteen hield.

De laatſte dezer hoge ten weſten leggende bergen wordt *Butterhill* genoemd. Het land werd verder op vlakker; ook begon men meer landhoeven en akkers tuſſchen de hoogtens te ontdekken. Eer wy deze bergen te boven waren liep ons de wind tegen, zo dat wy

laveren moeſten, het welk zeer langzaam in zyn werk ging, alzo de Rivier hier niet boven een ſhaphaanſchoot breed was. Eindelyk en wind en ebbe tegen krygende, wierpen wy het anker, waarop wy aan land traden om te zien wat daar merkwaardigs mogt te vinden wezen.

Sassafras- en Kaſtanjebomen wieſſen hier veel, ook hier en daar een Tulpenboom. Ook ſtonden hier enige breedbladerige Kalmias in bloei, dog de bloemen waren wit.

Kort na den middag begon het uit het zuidweſten te waayen, dus ligten wy het anker. Wy hadden juiſt ſtil gelegen op de plaats daar het ſteile gebergte eindigt. Het beſtond uit grauwen rots, en op den kant van 't water lagen vele kleine ſtenen. Zo dra wy de bergen verlaten hadden wierd het land vryer, vlakker en wat verheven. Ook wierd de Rivier byna ene *Eng.* myl breed.

Na enigen tyd zellens beſpeurden wy gene bergen meer nevens de Rivier; maar ten ooſten ging ene ry van bergen noordooſt, welker zyden ter halver hoogte met hout bedekt zyn. Dog de toppen waren gemeenlyk kaal. Misſchien dat van wegen de ſterke zonneſchyn, de droogte en 't geweld der winden, die men hier heeft, daar niets wilde voortkomen. (*) Op de ooſterzyde was het land meer bebouwd als aan de weſtelyke, daar ons zelden een huis, maar alleen louter boſſchen, ſchoon het Land vlak was, voorkwamen. Omtrent zes en vyftig *Eng.* mylen van *New York* was het land niet zeer hoog, dog overal vol houts, uitgenomen dat hier en daar ene boerdery wierd aangelegd. De hoge bergen, welken wy dezen namiddag verlaten hadden, vertoonden zig nu over de boſſchen heen. De *Highlands Moutains* liepen niet noordelyker aan de ene zyde der Rivier dan aan de andere. Hunne kanten die niet naaſt de Rivier waren gingen niet loodregt maar gloyende op, zo dat men ze, ſchoon niet zonder moeite, beklimmen konde.

Kalk. Men brandde kalk op verſcheiden plaatſen langs de Rivier, waar de grond enigſins verheven was. De Schipper zeide dat men daar enige *Eng.* mylen ver enen ſchonen grauwblauwen ſteen vond waaruit men kalk brandde, dog verder vond men genen kalkſteen dan te *Albany*.

Dance. Wy voeren een klein uitſtek lands op den weſteroever voorby dat *Dance* genaamd wierd, omdat, zo als men zeide, de *Hollanders* zig op die plaats voorheen eens vrolyk gemaakt en gedanſt hadden, dog ene menigte

(*) De Heer Kalm bedriegt zig als hy denkt dat op de toppen dezer bergen niets wil waſſen van wege de kragt der zonne aldaar, dewyl het algemeen bekend, en op de ondervinding gegrond is, dat de zon zo grote uitwerking niet maakt op de toppen der bergen als in de dalen, en de koude verhindert dikwyls het hout op de toppen der bergen te waſſen.

te *Wilden*, die met hun gekomen waren, zouden hen allen hebben omgebragt.

Des avonds laat wierpen wy 't anker, hebbende en wind en ebbe tegen. Men had hier omtrent twaalf vadem waters. Des nagts zagen wy vele ligtende vliegen, die somtyds op het want kwamen zitten.

Den 12. Juni voeren wy voor ty, dog tegen wind, den stroom op. De Rivier was hier een musketschoot wyd. Het land aan beide de zyden was enigsins laag, en bestond uit lage klippen en steenagtige velden, dog was doorgaans met hout bedekt. Het was zo slegt dat zig 'er niemant wilde nederzetten. Enige *Eng.* mylen bleef het land zo, zonder dat men ene enkelde landhoeve ontdekken kon. Om elf uur voor den middag bereikten wy een klein Eiland midden in de Rivier leggende. Hier is men ten halven wege tusschen *New York* en *Albany*. Het land was nevens den stroom laag, en steenagtig. Dog verder op zag men met hout bewassen' bergen, vooral aan de westzyde der Rivier, en nog verder weg keken de zogenaamde *Blauwe Bergen* over de eersten heen. Tegen den middag wierd het stil, dus wy weinig vorderden. Het land was hier, vooral tegens 't oosten, wel bebouwd, dog het scheen zeer zandig te zyn. Een der vlekken, die hier lagen, heette *Strasburg*; het wierd van vele *Duitschers* bewoond. Westwaards zag men hier en daar enige nieuw ontgonnen akkers. De *Blauwe Bergen* waren hier van daan zeer duidelyk te zien. Zy staken door de wolken door, en keken boven alle de anderen heen. De stroom was voor *Strasburg* ene *Eng.* myl breed. *Strasburg.*

Men gebruikte hier tot tindel een geel zwam (*), dat op de Ahornbomen wast. Dat van den roodbloemigen Ahorn (†) wordt voor het beste gehouden. Na dat agtte men het meest 't welk van den Suikerahorn (§) komt.

Een weinig van *Strasburg* legt ene plaats *Campen Rheinbeck* genoemd. Het is van de Rivier af, en wordt van vele *Duitschers* bewoond, die 'er ene kerk hebben. Deze stad kan men van de Rivier niet zien. *Campen Rheinbeck.*

Om twee uur na den middag begon het uit het zuiden te wayen, zo dat wy goeden wind hadden. Wy zagen fraye akkers, wel gebouwde hoeven en schone boomgaarden. Op den westelyken oever was het land ook enigsins hoog, dog nog meest met hout bedekt, alleen vertoonde zig hier en daar, dog schaarsch, ene landhoeve. De Rivier liep lynregt noordwaards, zo dat wy 'er geen einde van zien konden. Zy was op de meeste plaatsen ene *Eng.* myl breed.

De wind was ons den gantschen nagt gunstig, zo dat ik gene gelegen-

(*) *Agaricus.* (†) *Acer rubrum.* (§) *Acer saccrarium.*

genheid had naar de geſteldheid des lands onderzoek te doen. Den 13. des morgens om vyf uur waren wy, zo als men ons berigtte, maar negen *Eng.* mylen van *Albany*. Het land was laag aan beide de oevers, en geheel byna met hout bewaſſen, uitgenomen dat hier ene kleine boerdery is aangelegd. Aan de Rivier lagen natte, met rietgras (*) bewaſſene weiden, en dezen maakten verſcheiden kleine Eilandtjes uit. Wy zagen gene bergen. Wy haaſtten ons naar *Albany* en hadden aan weerskanten meeſt lage landen, die egter, hoe nader wy by *Albany* kwamen, des te beter bebouwd waren.

Men had hier het gebruik van hoiſtapels onder daken te zetten, die men kan laten ryzen en dalen. (†) De huizen die men van tyd tot tyd zag, waren ten dele van ſteen, ten dele van hout. De Rivier was zelden breder dan een ſnaphaanſchoot, en had verſcheiden' zandbanken, zo dat men het vaarwater diende te kennen. Eindelyk kwamen wy 's morgens om agt uur gelukkig te *Albany* aan.

Albany.

Jagten. Alle de Jagten, die tuſſchen *New York* en *Albany* varen, horen in de laatſte dier plaatſen t'huis. Zy gaan zo lang het water open is geſtadig over en weer. Van *Albany* vervoeren zy voornamelyk planken, en ander timmerhout, meel, erwten, en pelteryen, die men van de *Wilden* koopt, of die 'er de *Franſchen* in 't geheim naar toe brengen. Zy keren byna ledig terug, uitgenomen dat zy enige koopwaren, waarvan de *Rum* de voornaamſte is, medenemen. Deze laatſte waar kunnen de Ingezetenen van *Albany* niet ontberen, dewyl zy daar door de ogen der *Wilden* zo weten te verblinden, dat dezen hun de pelteryen naar goeddunken ſchatten laten. Deze Jagten zyn tamelyk groot, hebben goede kajuiten, zo dat men daar zeer gemakkelyk in is. Zy zyn gemeenlyk van rood cederen, of van wit eiken hout. Dikwyls is de bodem van witten eik, de zyden van roden ceder, omdat het laatſte hout veel langer onverrot blyft dan het eiken. Dog dewyl het cederen hout ligt barſt als het ergens tegens ſtoot, en de *Hudſon* op vele plaatſen vol is van zandbanken en klippen, waarop de kiel ſomtyds raakt, zo kieſt men liefſt eikenhout voor den bodem, dewyl het weker is en niet zo ligt ſplyt. En daar de kiel onder water is ſtaat zy niet zeer bloot aan verrotting.

Kanoos. De Kanoos, die deze Jagten by zig hebben, zyn uit een enkeld ſtuk houts gemaakt, dat uitgehold is. Zy zyn van voren en van agteren puntig, dikwyls drie of vier vadem lang, en zo breed als de dikte van den ſtam het toeliet. De roeyers zitten niet onder 't roeyen, maar voor en agter ſtaat een man met ene korte riem in de hand, waarmede zy het vaartuig doen voortgaan. Ieder jagt heeft 'er twee. De Kanoos die

(*) *Carex*- (†) Dit gebruik zal men denkelyk van de *Hollanders* ontleend hebben.

die te *Albany* gemaakt worden zyn meeſt van wit dennenhout. Zy kunnen agt of twaalf jaren duren, vooral als zy van buiten met een mengſel van teer, vet en verw beſtreken zyn. Te *Albany* heeft men geen ander hout dat 'er goed toe is dan het witte dennenhout; maar te *New York* maakt men ze uit rood cederen hout. Gemeenlyk zyn 'er gene banken in, maar men moet op den grond zitten, want als 'er banken in waren zoude men in gevaar zyn van omteſlaan, indien men het evenwigt niet wel bewaarde.

Battoes (*) noemden de *Engelſchen* een ander ſoort van ſchuiten, die men in *Albany* veel gebruikt. Zy zyn van witte dennen of vuren planken gemaakt. De bodem is plat, om des te beter over ondieptens voorttekomen; de einden zyn puntig en wat hoger als in het midden. Men zit 'er in, en roeit ze gelyk wy onze boten doen. Zy zyn vry lang, ſomtyds drie en ſomtyds vier vadem. Het boord is altyd loodregt, en van twintig duim tot twee voet hoog, en de breedte in het midden is omtrent twee en. Men bedient zig hier van dezelven voornamelyk om koopwaren naar de *Wilden* te voeren, in geval de ſtromen vaarbaar genoeg zyn, en men de ſchuiten niet een ſtuk wegs over land dragen moet, want de ſchuiten die uit den baſt van bomen gemaakt zyn barſten te ligt als zy ſtoten, en de Kanoos laden niet veel en ſlaan te ligt om. Ik zag hier geen van dat ſoort van ſchuiten als men gewoonlyk in *Europa* gebruikt. *Battoes.*

De koude doet te *Albany* veeltyds groote ſchade. In den zomer gaat 'er nauwlyks ene maand voorby die niet enige nagten geeft dat het vrieſt. De lente komt hier zeer laat; het vrieſt dikwyls des nagts in April en Mai, waardoor de bloeiſems veel lyden. Men vreesde dit jaar deswegens zeer voor de appelen. Zelfs vriezen wel de bloeiſems der eiken in de boſſchen dood. In den herſſt houden de warme dagen en nagten lang aan. Tegens het einde van September begint het des nagts gemeenlyk te vriezen, dog vooral in October. Van 't begin of ten minſten het midden van November af tot in Maart of April (†) moet men het vee in de ſtallen houden, en met hoi voeden. Koude.

In den zomer blaaſt de wind meeſt uit het zuiden, en brengt groote droogte aan. Nu en dan egter regent het een weinig. Zodra 'er regen komt loopt de wind noordweſt, blyft ze enen dag of twee, en keert dan weer naar zynen hoek. Dit heb ik in dit en het volgende jaar dikwyls ondervonden. Weder in den Zomer.

Den 15. Juni zagen wy dat de betuiningen hier gemeenlyk van vuren plan-

(*) Van het *Franſch Batteaux.*
(†) Dit wordt volgens den O. S. gerekend.

planken gemaakt waren, die op malkander tuſſchen vuren palen lagen. Van dit hout had men hier voorraads genoeg, aangezien de menigvuldige boſſchen en zaagmolens.

Appelen. De *Appelbomen* ſlagen hier zo wel als ergens in *Noord Amerika*. Men vond boomgaarden by elke boerdery. Men heeft hier enen zeer lekkeren appel, dien men in den herfſt als iets zeldzaams naar *New York* en elders verzent. Ik heb te *Aobo* uit de pitten van dezen appel verſcheiden bomen gefokt, die zeer wel zyn voortgekomen, en onze winters verdoren kunnen. Dog zy hebben nog gene vrugten gegeven. Men maakt hier ook Cyder uit de appelen. Ook ſlagen hier allerlei *Karsſenbomen* vry wel, dog niet de *Perenbomen*. Dog zoude dit niet toeteſchryven zyn aan gebrek van zorg voor de zelven, aangezien men in *Penſylvanie* goede peren vindt?

Perſiken. Persikenbomen heeft men hier dikwyls geplant, dog zy zyn niet wel geſlaagd, het geen men deels aan den grond, deels en voornamelyk aan enen zekeren worm toeſchreef, die in den grond zit en de wortelen afbyt. Miſſchien doet 'er ook wel de felle vorſt veel toe.

Buiten dezen had men hier gene andere tamme vrugtbomen. Hennip en vlas zait men zo veel als men tot het gebruik van noden heeft.

Mais. Dog de *Mais* wort hier ſterk geteeld. Een loſſe grond wordt 'er het beſt voorgehouden. In klei kwam zy niet voort. Zy heeft hier twee honderd voor een gegeven. Men hield derhalven dit graan voor een der voordeligſten, te meer daar het weder opkomt al vrieſt het in 't voorjaar dood. Voorbeelden zyn 'er voor handen, dat de plant tot twemaal toe bevrozen geweeſt zynde egter enen voortreffelyken oogſt gegeven heeft. Ook kan zy beter tegens de droogte dan de Weit. Het grootſte ſoort van Mais wordt in September ryp.

Weit. De Weit wordt hier ook met voordeel gebouwd. Zy wordt gerekend twaalf voor een te geven; indien men maar tien voor een krygt is men kwalyk voldaan. Somtyds geeft de oogſt twintig voor een. De Landlieden in *Albany* zyn ten dele *Hollanders*, ten dele *Duitſchers*. De laatſten hebben verſchelden' grote dorpen, en zayen veel Weit, die naar *Albany* en van daar naar *New York* vervoerd wordt. Uitgenomen de Weit die by *Sopus*, anders *King's Town*, gewonnen wordt, is die tuſſchen *New York* en *Albany* valt de beſte van geheel *Noord Amerika*. Men eet hier niet dan weiten brood. Te *New York* wordt de *Albaniſche* Weit wat duurder dan andere betaald.

Landlieden.

Rogge wordt hier ook, dog niet veel, gezaid. *Garſt* wordt 'er weinig geteeld, omdat men Weit genoeg heeft om 'er mout van te maken. Maar omſtreeks *New York* zag ik grote velden met Garſt. *Haver* wordt hier maar zo veel gezaid als men voor de paarden nodig heeft.

Erwten worden hier veel gezaid. Zy ſlagen zeer wel, en worden jaar-

jaarlyks vele tonnen van naar *New York* gevoerd. Men is hier lang van den ſchadelyken erwtworm vry gebleven, dog ſedert weinige jaren heeft hy zig hier ook in de erwten begonnen te doen beſpeuren, en grote ſchade aan dezelven toetebrengen, die voorheen hier in overvloed gewonnen, en vooral voor het gebruik der zeevarenden met groot voordeel verkoft wierden. Voordezen liet men te *King's Town* en in *New York* erwten van *Albany* komen om te zayen, en dezen waren het eerſte jaar meeſt vry van de wormen, dog het twede kwamen die 'er al in, zo dat zy oneetbaar waren. Enigen zyn hier gewoon van, als de erwten onder 't koken hard blyven, wat aſch in den pot te goyen; dog of dit gezond en aangenaam is weet ik niet.

De meeſte menſchen plantten *Potatoes*. Sommigen bewaarden ze in aſch in plaats van in zand. In *Ierland* zyn vele lieden gewoon in den herfſt de *Potatoes* in den oven een weinig te drogen, om ze des te beter te doen duren. Dog dan deugen zy niet om geplant te worden. *Potatoes.*

De *Bermudiſche Potatoes* (*) zyn hier ook redelyk wel geſlaagd. De *Hommelvogel* wordt hier, dog zeldzaam, gevonden.

Men maakt hier de Dakberden van wit dennenhout, het welk men al zo goed en duurzaam agt als dat van den *Cupreſſus thyoides*. Zulk een dak kon het, zeide men, wel veertig jaren houden. Deze *Witte Dennen* waſſen hier veel op dezelve gronden als onze gemene Dennen. Dog in het benedenſte gedeelte van *New York* en in *Penſylvanie* heb ik 'er geen ontmoet. Men voert velen van deze planken van *Albany* naar *New York*, van waar zy naar buitenſlands verzonden worden. Daken. Witte Dennen.

Wilde *Wyngaarden* wieſſen in overvloed in de boſſchen en op de ſteile oever der rivieren, waar men ze vooral in ongelooflyke menigtens vond, zo dat zy dikwyls de bomen op de welken zy gekropen waren door hunne zwaarte buigen deden. Men eet de druiven als zy wat bevroren zyn, want anders zyn zy zuur. Wyngaarden.

Muggen vindt men ſchrikkelyk veel in de grote boſſchen en woeſtenyen die tuſſchen *Albany* en *Kanada* leggen. De Reizigers worden 'er deerlyk van geplaagd. Om zig tegens dit ongedierte te wapenen beſmeren ſommigen hunne aanzigten met boter of vet. De zware hette maakt ook het dragen van laarzen lig, dog men doet wel papier onder de kouſſen. Anderen bedekk.. het gehele hooft in grote kappen, en hebben floers voor de ogen. Des nagts ſlaapt men in tenten, als 'er gelegenheid is die medetevoeren, en buiten dezelven, aan den ingang, maakt men grote vuren om de muggen door den rook te verdryven. Muggen.

De *Bruinviſſchen* komen zelden hoger de *Hudſon* op dan men zout Bruinvisſchen.

(*) *Convolvulus Batatas.*

zout water heeft; dog daar nemen de *Steuren* hunne plaats in. Egter is 'er wel een enkelde Bruinvisch tot by *Albany* gezien. Zelfs wierd 'er gezegd dat een *Walvisch* eens tot by die Stad den stroom was opgezwommen.

Ligtgevende vliegen.

LIGTGEVENDE *Vliegen*, (*) van 't zelve soort als men in *Pensylvanie* heeft, ziet men hier iederen nagt in menigte. Zy vlogen overal in de Stad, zelfs kwamen zy in de huizen. De *Engelschen* noemen ze *Vuurvliegen*. (†)

Bomen die te *Albany* niet groeyen.

VERSCHEIDEN' bomen die in *Pensylvanie* zeer gemeen zyn worden hier niet gevonden, als de *Beverboom*, de *Nyssa aquatica*, de *Liquadambar Styraciflua*, de *Persimon*, de *Tulpenboom*, de *Zwarte Walnoot*, de *Moeraseik*, de *Cercis Canadensis*, de *Robinia pseudacacia*, de *Gleditsia triacanthos*, de *Annona muricata*, de *Celtis Occidentalis*, en ene menigte van strulkgewassen. De meer noordelyke legging der plaats, de strekking van het *Blauwe Gebergte*, de loop der rivieren, die allen zuidwaards naar zee stromen, waardoor de zaden der planten wel van hier zuidwaards, dog niet van 't zuiden herwaards gevoerd worden, zyn voornamelyk oorzaak dat men hier vele gewassen te vergeefs zoekt die in *Pensylvanie* gevonden worden.

Een Eilandtje beschreven.

DEN 9. Juni ging ik het Eiland bezigtigen dat in de Rivier omtrent ene *Eng.* myl beneden de Stad legt. Het is omtrent erie van die mylen lang en een vierde van dezelve breed. Het is byna geheel met koorn bezaid, en behoort enen enigen eigenaar, wien ook twee kleine Eilanden daarnevens leggende toebehoren. Men zag hier geen hout behalven enige bomen, die rondom den oever stonden, welken, als ware het, ene hoge haag maakten. De *Roodbloemige Aborn* wies hier menigvuldig. Zyn blad is van onderen als verzilverd, het welk door den wind opgeligt wordende den boom van verre 'er doet uitzien als met witte bloemen bedekt. De *Waterbeuk* wies zeer hoog, en is hier een van de bomen die de sterkste schaduw geven. De zogenaamde *Waterpopulier* (§) was hier de gemeenste van allen, kwam zeer wel aan het water voort, en bereikte de hoogte van onze zwaarste populieren. Hy geeft ene uitmuntende schaduw. Op de oevers is hy een den nuttigste bomen, dewyl zyne wortels den grond vast maken, en in staat stellen den slag van 't water te wederstaan. Dit nut brengen hier ook de *Waterbeuken* en de *Olmen* voort. De wilde *Pruimbomen* stonden hier ook in menigte, en waren vol van onrype vrugten. Ook vond men den *Sumach* overvloedig.

(*) *Lampyris.* (†) *Fireflies.*

(§) *Waterpoplar*; *Populus glaudulis variis basi foliorum adnexis, foliis cordato-deltoidibus, acuminatis. serrato-angulosis, utrimque glabris.* Is dit de *Populus heterophylla* van LINNÆUS? F.

dig. Het zelve kan men van de wilde *Wyngaarden* zeggen. De druiven, zeide men, wierden zeer laat ryp, schoon zy thans vry groot waren. De *Amerikaansche Olm* maakte hier en daar grote hagen. De grond van het Eiland was ene vette tuinaarde met zand vermengd, en wierd het meest tot maisplanteryen gebruikt. Ook waren 'er grote velden met *Potatoes*. Het gantsche Eiland was voor honderd pond *New Yorksch* geld verhuurd. De Huurder deel weer kleine stukken aan anderen ter huur over, die 'er moeskruiden teelden. De *Porcelein* wies hier overvloedig, en zag 'er wel uit.

Eb en vloed.

De eb en vloed gaat ongevaar agt of tien *Eng.* mylen in de *Hudson* boven *Albany*, dus wel honderd zes en vystig *Eng.* mylen ver van zee. Dog in 't voorjaar als de sneuw smelt bespeurt men hier wegens het afkomende water genen vloed; maar ene gedurige ebbe. Het zelve gebeurt ook des zomers by zware en aanhoudende regens.

De kou.

De koude wordt hier in 't algemeen voor zeer gestreng gehouden. Het ys wordt in de *Hudson* drie of vier voet dik. Den 22. Maart O. S. was men met zes paarden over 't ys gereden. Somtyds gaat het eerst in 't laatst dier maand los, en dan voeren somtyds de schollen gehele huizen met zig weg. Het water is in dien tyd zeer hoog, dewyl het ys beneden zeer dikwyls dammen maakt. Somtyds was het dan drie vadem hoger gestegen dan in den zomer gewoonlyk is. De grond bevriest hier dikwyls ter diepte van drie tot vyf voeten. Om den 5. November legt men hier de Jagten op, en in 't laatst van Maart of het begin van April beginnen zy weder naar *New York* te varen. Men wist hier niets van kacchels, en de schoorstenen waren zo wyd dat men 'er met paard en slede door zoude kunnen ryden.

Water.

Het putwater was om dezen tyd in vele putten in de Stad zeer koud, dog het smaakte wat zuuragtig, het geen niet aangenaam was. Het nauwer onderzoekende vond ik 'er vele kleine Insekten in, waarschynlyk *Monoculi*. Zy waren van twee tot vier meetkundige lynen lang, zeer smal en bleek van kleur. De kop was zwart en dikker als het overige lyf, en omtrent zo groot als een kleine speldekop. De staart was in twee delen gespleten, en elke arm van denzelven eindigde met een klein zwart kogeltje. Als zy zwommen maakten zy kromme lynen, byna gelyk jonge Kikvorschen. Ik goot wat van dit water in ene kom, en deed daar omtrent een vierde van zo veel Rums by, dog dit hinderde de diertjes niet in 't zwemmen. Dus zoude men de *punch* van dit water bereid zeer sterk moeten maken, wilde men ze doden. Schoon de menschen die dit water dagelyks dronken geen ongemak 'er van hadden, dunkt my egter dat het voor iemant die 'er niet aan gewoon is niet zeer gezond kan zyn. Ik was enige malen gedwongen my met water te behelpen waarin ik die diertjes dui-

delyk beſpeurde, dog byna elke reis voelde ik enen dag of twee daaraan iets in myn' kee. als zat 'er ene erwt in, en dit duurde wel ene gehele week. Dit ondervond ik dit en het volgende jaar te *Albany* en op enige andere plaatſen. *Jungſtrom* kreeg 'er ene zware pyn van in de borſt en een gevoel als zat 'er een gezwel. Of dit nu van deze Inſekten of iets anders kwam kan ik niet zeggen, dog ik vermydde ſedert zo veel ik kon van zulk water te drinken. Ik heb deze *Monoculi* dikwyls in het yskoude water dat uit de putten geſchept was hier te lande gevonden. Wie weet hoe vele ziektens, die wy niet nauwkeurig genoeg onderzoeken, van zulk water veroorzaakt worden? Zeer dikwyls heb ik ene menigte van Inſekten in water gevonden, 't welk men om deszelfs helderheid hooglyk roemde. Hier was byna by elke boerdery een put. Dog voor de thee, om te brouwen en te waſſchen, verkoos men het rivierwater. Dit is gemeenlyk troebel en des zomers zeer warm, dog men laat het bezinken en bekoelen.

Wy waren by enen Geweermaker gehuisveſt, die ons zeide dat de beſte ſmidskolen hier te lande uit den Zwarten Den gebrand werden. Die van den Beuk volgden daarop. Het beſte hout voor de ſnaphanen was dat van den wilden Kerſſenboom, en daarna dat van den Roden Ahorn. Ander hout gebruikte hy niet. Het Zwarte Walnotenhout zoude wel uitmuntend zyn tot dat gebruik, dog het viel hier niet.

Albany. ALBANY is na *New York* de voornaamſte of ten minſten de rykſte Stad van de Provincie van *New York*. Zy legt ſchuinſch tegens enen heuvel, digt aan den weſteroever der *Hudſon*. Men rekent van hier tot *New York* honderdzesenveertig *Eng.* mylen. De Stad legt in de lengte langs de Rivier, die hier van 't noordnoordooſten naar 't zuidzuidweſten ſtroomt. De hoge bergen, die weſtwaards boven de ſtad leggen, bepalen het gezigt naar dien kant. 'Er zyn twee kerken, ene *Hollandſche* en ene *Engelſche*. De eerſte legt wat van den oever af, aan de ooſtzyde der markt. Zy is van ſteen, hebbende enen toren en ene klok daarin. Een Predikant doet hier des zondags twee leerredenen. De *Engelſche* kerk ſtaat wat hoger op den heuvel aan het weſtereinde van de markt, onder de veſting. Zy is ook van ſteen, dog zonder toren. Hier werd geen Godsdienſt gedaan, dewyl 'er geen Predikant was, en alle de Ingezetenen *Hollandſch* verſtonden. Anders krygt de Predikant dezer kerk honderd ponden uit *Engeland* 's jaars. Het Stadhuis ſtaat wat ten zuiden der *Hollandſche* kerk, vlak aan de Rivier, en is een frai ſtenen gebouw van drie verdiepingen. Het heeft enen kleinen toren, ene klok, en boven op enen vergulden kloot en weerwyzer.

Huizen. DE *Huizen* in de ſtad zyn tamelyk goed, ten dele van ſteen, en gemeenlyk met berden gedekt, die van wit dennenhout zyn. Enigen waren met pannen voorzien, die men uit *Holland* had doen komen, dewyl

wyl men van gedagte was dat de klei hier te lande niet goed was om 'er pannen van te maken. De meeſte huizen waren op de ouderwetſche wys gebouwd, enige weinigen maar uitgezonderd. Velen waren op dezelve wys getimmerd als de huizen te *Nieuw Brunswyk*, namelyk zo dat de muren aan de ſtraat van ſteen; maar de anderen van planken waren. De muren waren van buiten niet gepleiſterd, en men zag de blote ſtenen. Dit vindt men zo in alle de *Noord Amerikaanſche* ſteden, die ik gezien heb, en egter doet de lugt geen kwaad aan de muren. De pypen der dakgoten ſteken tot op 't midden der ſtraat uit, waardoor de muren van den drop bevryd waren; dog dit maakte by regen de menſchen op de ſtraten ſchrikkelyk nat. De ſtraatdeuren zyn gemeenlyk in het midden der huizen, en aan beide de zyden der ſtoep zyn banken, waar de menſchen by goed weder den geheler dag op zitten, vooral als zy buiten de zon zyn. Voornamelyk vond men des avonds de menſchen van beiderlei geſlagt op de ſtoepen, het welk de voorbygangers dwong byna altyd met den hoed in de hand te lopen. De ſtraten zyn breed, en gedeeltelyk geplaveid. Op ſommige plaatſen ſtaan bomen op de zyden. De ſtraten die in de langte lopen zyn evenwydig met de Rivier, en de dwarsſtraten ſnyden ze met regte hoeken. De ſtraat tuſſchen de twee kerken is vyfmaal zo breed als de anderen, en verſtrekt voor ene markt. Voor 't overige zyn hier de ſtraten niet zeer zuiver, dewyl des zomers overal het vee des nagts voor de huizen blyft ſtaan. Men heeft hier gene ſtadsdeuren, maar opene doorgangen om in de ſtad te komen. Hier zyn twee zogenaamde marktplaauen, waar het landvolk enige malen ter week zyne waren komt veilen.

De Veſting legt hoger dan de andere gebouwen, op enen ten weſten der ſtad gelegenen berg. Het is een groot ſtenen huis met hoge dikke muren. Dog de legging is ſlegt, en het kan alleenlyk dienen tegens plunderende partyen, maar gene belegering doorſtaan, vermits 'er verſcheiden' hoogtens van aarde ten weſten leggen, die de Veſting beſtryken, en hoger zyn dan zy, zo dat men alles zien kan wat 'er binnen geſchiedt. De hoogtens ten weſten der Veſting ryzen gedurig. Hier legt gemeenlyk ene bezetting. In de Veſting is een put die altyd vol waters is.

Voor den handel legt deze Stad vry voordelig. De *Hudſon* loopt 'er vlak voorby, en is hier van twaalf tot twintig voet diep. Men heeft nog geen bekwaam hoofd ter lading voor de Jagten aangelegd. Dog de hier gebruikelyke vaartuigen kunnen vry digt aan den oever geladen worden. Als men zware vragten op de Jagten brengen wil, bindt men twee kanoos in de breedte aan malkander, en brengt ze dus aan boord. De Stad dryft inzonderheid op *New York* enen ſterken handel in pelteryen, planken, koorn, meel, erwten, timmerhout, en andere waren. In alle de *Engelſche* Volkplantingen is gene plaats, uitgenomen aan de *Hud-* Handel.

ſon's Bai, waar men zo veel pelteryen van de Inlanders bekomt als hier. Alle de kooplieden alhier zenden in 't voorjaar enen bedienden naar *Oswego*, ene Engelſche handelplaats, gelegen aan het grote Meer *Ontario*, waar de *Wilden* hunne waren brengen. Ik zal in 't vervolg hiervan omſtandiger ſpreken. Hier houden zig de *Albaniſche* kooplieden den gantſchen zomer op, en dryven enen ſterken handel met veelerlei ſoorten van *Amerikanen*, die daar met hunne pelteryen komen. Verſcheidenen hebben my verzekerd, dat zy ſomtyds de Wilden, vooral als die beſchonken zyn, wiſten te bedriegen, zo dat zy dikwyls niet het tiende gedeelte van de waarde hunner goederen voor dezelven kregen. En dat dit zo in zyn werk gaat heb ik verſcheiden' malen met elgen ogen gezien. De *Albaniſche* kooplieden zyn regte *Chinezen*; en zy houden het voor iets frais de *Wilden* met brandewyn te bezuipen, en hun dan voor een wisjewasje al hun goedtje aftekopen. De *Amerikanen* merken dikwyls wel na het uitſlapen van den roes dat zy bedrogen zyn, en tonen 'er enig misnoegen over, dog trooſten zig ſpoedig met de gedagte dat het hun evenwel heeft mogen gebeuren zig eens aan brandewyn regt zat te zuipen, en dit ſchatten zy boven alles ter wereld. Vooral bevredigen zy zig ſchielyk als zy op nieuws enige goede ſlokken mogen doen. Behalven den handel die dus te *Oswego* gedreven wordt, komen 'er vele *Wilden* uit *Kanada* te *Albany* met pelteryen, dog zelden iets anders dan Bevervellen. Daar ſtaat in *Kanada* ene zware ſtraf op het voeren van bontwerk naar de *Engelſchen*, dewyl de handel, vooral in Bevervellen, der *Franſche Weſt Indiſche Maatſchappy* toekomt. Dog dit belet de *Kanadiſche* kooplieden niet enen ſterken ſluikhandel te dryven. Zy zenden hunne pelteryen met de *Wilden* hunnen kenniſſen te *Albany* toe, die ze volgens den voorheen door brieven bedongenen prys van hun aannemen. De *Wilden* brengen van hier verſcheidene ſoorten van goederen terug, die hier voor enen geringeren prys dan in *Kanada*, waar zy uit *Frankryk* moeten komen, te krygen zyn. (*) De meeſte *Albaniſche* kooplieden hebben ook grote goederen op het land, met veel houtgewas daaromheen. En als daar een beekje is te vinden, verzuimen zy niet zaagmolens aanteleggen. Dit maakt dat 'er zo vele Jagten den gantſchen zomer over naar *New York* gaan meeſt met planken geladen. Verſcheiden' lieden hier ter ſtede ſlypen een zeker ſoort van ſchelpen tot *Wampums* voor de *Wilden*, die dezelven als geld en tot opſchik gebruiken, het welk den *Albanezen* een groot voordeel aanbrengt. Van dit ſoort van geld zal ik te zyner plaatſe breder handelen. Daar de borgers dezer Stad hier zelfs enen zo aanmerkelyken handel dryven,

Wampums.

(*) Sedert dat de *Engelſchen* ook meeſter van *Kanada* zyn moet hierin noodwendig verandering gekomen zyn.

ven, en daarenboven, volgens de *Hollandſche* wys, zeer naarſtig en ſpaarzaam zyn, is het geen wonder dat zy zo grote ſommen verzamelen.

De Ingezetenen meeſt *Hollanders*.

De Inwoonders, zo wel der Stad als van het omgelegen land, zyn meeſt allen *Hollanders*. Zy ſpreken onder malkander *Hollandſch*, hebben hunnen *Hollandſchen* Predikant, die in zyne taal den godsdienſt verrigt. In een woord, zy leven geheel als *Hollanders*. Egter kleden zig de beide geſlagten op de *Engelſche* wys. Het is bekend dat de Provincie van *New York* het eerſt van *Hollanders* bewoond wierd. Dog in 't jaar 1664. nam, op laſt van Koning *Karel den Tweden*, *Sir Robert Carre New York*, toen *Nieuw Amſterdam* geheten, in. En kort daarop toog de Overſte *Nichols* naar *Albany*, dat toen *Fort Oranje* genoemd werd, en maakte zig 'er meeſter van. Het kreeg toen den naam van *Albany*, zynden den *Schotſchen* titel van den toenmaligen Hertog van *York*. Het bleef den *Hollanderen* vry daar onder de beſcherming van *Engeland* te blyven of te vertrekken. De meeſten kozen het eerſte, en van hun zyn de tegenwoordige *Hollandſche* Ingezetenen van *New York* afkomſtig, die eigenaars zyn van de beſte landeryen in het Landſchap.

Hunne gierigheid.

De Inwoonders van *Albany* zyn in gantſch *Noord Amerika*, zo wel by de *Engelſchen* als *Franſchen*, ja zelfs by de *Hollanders*, die de lager gedeeltens van de Provincie *New York* bewonen, wegens hunne onverzadelyke gierigheid en ſchraapzugt zeer berugt. Als iemant naar *Albany* ſtaat te reizen, pleegt men hem ſchertsgewyze te zeggen, dat hy naar het Land *Kanaan* gaat, dat is te zeggen naar het Land der Smouſſen, want de *Albanezen* houdt men voor aarſchſmouſſen, by dewelken een Jood het onmogelyk zou kunnen houden, al verſtond hy het *ſchaccheren* nog zo wel. Dit maakt dat men hier zelden komt dan uit noodzaaklykheid. Men vroeg my verſcheiden' malen wat dringende oorzaak ik dog hebben mogt om deze bedevaartreis naar *Kanaan* te ondernemen; en ik heb ondervonden dat het niet zonder reden was dat dit volk in een zo kwaad gerugt ſtond. Want ſchoon hier zelden reizigers komen als die uit de *Engelſche* bezittingen naar *Kanada* moeten, en men derhalven denken zoude het gene men nodig had hier beter koop dan elders te zullen vinden, zo ervoer ik het tegendeel. Ik was genoodzaakt alles veel duurder dan op enige andere plaats hier te lande te betalen, behalven dat men hier zeer ondienſtvaardig was. Tot het minſte moeſt men ze door geld bewegen. Zodra ik op het land in een huis kwam, en iets kopen of verzoeken moſt, kon ik wiskundig zeker zeggen of de menſchen van dit of van een ander bloed waren. Zo was het met de meeſten geſteld. Evenwel vond men 'er enigen die in dienſtvaardigheid en eerlykheid voor niemant ter wereld behoefden te wyken; dog hun getal was het kleinſte. Zo als het my voorkomt is het dus met de *Albanezen* toegegaan. Toen dit Land door de *Hollanders* bevolkt wierd, heeft men 'er, behalven enige bra-

brave lieden, vele ſchoyers, van de welken men het Vaderland zuiveren wilde, naar toe gezonden, en dezelven naar enen oord geſchikt die aan de *Wilden* paalde, nogthans zo dat enige eerlyke huisgezinnen zig wel hebben laten overreden om met hun te gaan, om ze enigermate in teugel te houden. Anders weet ik gene reden uittedenken waarom dit volk van de andere brave *Hollanders*, die in de beneden delen van *New York* wonen, zo verbaſterd zyn kan. De laatſtgenoemden zyn vriendelyk, gedienſtig, redelyk in 't eiſchen van geld, en opregt; en ſchoon zy zelden veel pligtplegingen maken kan men egter op hun woord rekenen, en zy menen het wel.

Onder anderen hebben de *Albanezen* zig zo gehaat gemaakt door hun gedrag by den vorigen oorlog met de *Franſchen* (*) gehouden. In 't begin van den kryg ſtaken de *Franſchen* de *Wilden* op om de inwoonders van *Nieuw Engeland* aantetaſten, het welk zy getrouw uitvoerden, alles vermoordende en plunderende; en ondertuſſchen hielden zig de *Albanezen* onzydig, en bleven enen ſterken handel met de *Wilden* dryven. Het zilver en ander goed dat de *Wilden* in *Nieuw Engeland* geroofd hadden bragten zy te *Albany* te koop, het welk niet alleen de Ingezetenen daar opkoften, al zagen zy de namen der eigenaars op het zilver gegraveerd, maar zy moedigden ook de *Wilden* aan om wakker in 't roven voorttegaan, belovende hen wel te betalen voor het geen zy zouden geroofd hebben. Dit namen de *Engelſchen* naderhand zo op als hadden zy de *Wilden* opgezet om hunne broeders en landslieden in *Nieuw Engeland* om hals te brengen. Men kwam dit zelfs in *Nieuw Engeland* van de *Wilden* te horen, en het verwekte enen geweldigen haat tegens de *Albanezen*, en die van *Nieuw Engeland* driegden van, als 'er weder een nieuwe oorlog ontſtaan mogt, te beginnen met het verwoeſten van *Albany* en het omgelegen land. En zo *Albany* in dezen kryg wordt aangetaſt, (†) zal men zien hoe weinig bereid de Ingezetenen der andere Provincien zyn zullen om die plaats byteſpringen. Egter haten de *Albanezen* de *Engelſchen* nog meer dan zy zelven van hun gehaat worden. Deze haat heeft van den tyd der verovering van het Land door de *Engelſchen* af plaats gehad, als hadden zy onder de *Hollandſche* regering groter voordelen dan nu kunnen genieten, want in een zeker opzigt genieten zy nog groter voorregten dan de *Engelſchen* zelven.

Hu'shouding.

In hunne huizen en maaltyden zyn zy veel ſpaarzamer dan de *Engelſchen*. Zelden komt 'er meer op tafel dan 'er opgaat, en dikwyls niet genoeg. Ook krygt men hier niet zo veel *punch*. De vrouwen zyn ge-

(*) Dat is die welke met den vrede van *Aken* in 't jaar 1748. geëindigd is.

(†) Deze Reis gaf de Heer Kalm uit gedurende den nu laatſten oorlog tuſſchen de *Franſchen* en *Engelſchen*.

gemeenlyk goede huishoudſters; zy ſtaan vroeg op en gaan laat naar bed, en zyn buitenſporig zindelyk op de vloeren. Dezen worden verſcheiden' malen in de week geſchrobd, en zaterdag 's avonds geſchiedt dit vaſt. In huis waren zy zindelyk gekleed dog niet opgeſchikt. De kinderen leerde men *Hollandſch* en *Engelſch* ſpreken. De dienſtboden beſtonden hier meeſt uit *Zwarten*. Vele mansperſonen droegen hun eigen hair, dog kort om 't hoofd afgeſneden, zonder hairbeurs of ſtaart, want dit wierd voor een teken gehouden dat men een *Franſchman* was. Toen ik uit *Kanada* hier weder terug kwam en ene hairbeurs droeg, riepen my de kinderen op ſtraat na, *Franſchman! Franſchman!* zelfs trokken enigen my by de beurs.

In eten, drinken, en kleding ging men hier zeer van de *Engelſche* gebruiken af. Op 't ontbyt nam men hier gemeenlyk thee, meeſt zonder melk. Voor dertig of veertig jaren kende men hier dien drank niet, en toen ontbeet men met enen boterham en wat melks. By de thee eet men boterhammen met gerookt vleeſch. De huisvader bidt gemeenlyk hard op voor den maaltyd. Koffi wordt hier niet gebruikt. Om zeven of agt uur is de gewone tyd om te ontbyten. Het middagmaal beſtaat meeſt uit zoete melk met brood, en ſomtyds wat ſuiker, ook wel uit gekookt of gebraden vleeſch. Ook eet men veeltyds bry, die vry zuur ſmaakt, dog egter niet kwaad is. Alle middagen komt 'er een grote ſchotel met ſalade op tafel, die met veel azyn, en weinig, of geen olie, wordt toegemaakt. Het avondmaal is gemeenlyk boter en brood, met zoete melk met brokken van brood. De boter is zeer ſterk gezouten. Somtyds drinkt men dan ook wel chokolade. Kaas wierd op vele plaatſen zo wel by het ontbyt als op het middagmaal gegeten, maar niet als in *Engeland* geſneden of in ſtukken, dog geſchraapt. De drank is gemeenlyk dun bier of water.

Te *Albany* houden de Gouverneurs van *New York* dikwyls mondgeſprekken met de *Wilden* der *Vyf volken* der *Iroquoizen*, (*) vooral als het op enen kryg met de *Franſchen* aankomt. Somtyds handelt men wel ook over de bekering der *Wilden* tot het Chriſtendom. Dog dat de *Engelſchen* omtrent dit ſtuk zo zorgvuldig niet zyn als de *Franſchen*, en zo bekwame zendelingen niet gebruiken, kan men onder anderen zien uit het antwoord dat een der *Sachems* den Gouverneur *Hunter* by zulk een mondeling geſprek gaf. Na dat de Gouverneur uit naam der Koningin *Anna* den *Amerikanen* een deel klederen en andere dingen geſchonken had, die hun wel gevielen, wilde hy ze nog verder van de genegenheid der Koningin overtuigen, en zeide, dat „hunne goede Moeder de Ko-

„ nin-

(*) Te weten de *Mohawks*, *Senekas*, *Kaijugaws*, *Onondagoes*, en *Onieloes*.

„ ningin hun niet alleen zo edelmoedig met zo koſtbare klederen voor
„ hunne lichamen beſchonken had, maar zy wilde ook hunne zielen
„ met de prediking van 't Euangelium voeden, ten welken einde men
„ enige Predikers gezonden had om hen te onderrigten.„ Dog kwalyk had de Gouverneur dit gezegd, als een der oudſte *Sachems* opſtond en zeide, dat „hy uit naam van alle zyne Landsgenoten zyne genadige Moe-
„ der en Koningin voor de ſchone klederen, die zy hun gezonden had,
„ bedankte, dog wat de Predikers betrof, voorheen waren 'er verſchei-
„ den' geweeſt, „ welken hy by naam noemde, „die in plaats van hun
„ enen hemelſchen Godsdienſt te prediken, hun geleerd hadden te zui-
„ pen, te bedriegen, en in onenigheid te leven.„ Hierop bad hy den Gouverneur zyne Predikers en enen hoop andere *Europers*, die zig onder hun ophielden, terugteroepen; want „voor dezelver aankomſt waren
„ de *Wilden* een eerlyk, nugter, en onſchuldig volk geweeſt, dog nu
„ hadden zy ze meeſt allen tot ſchelmen gemaakt. Voorheen hadden zy
„ God gevreesd, nu geloofden zy nauwlyks dat 'er een God was. Indien
„ de Gouverneur iets voor hun doen wilde, moeſt hy liever hun twee of
„ drie ſmids toezenden om hun het yzer te leren ſmeden.„ De Gouverneur kon zig hier niet van lacchen onthouden. Hier kan men de woorden van PAULUS toepaſſelyk maken: ***De naam Gods wordt om uwen wil gelaſterd onder de Heidenen.*** (*)

Vertrek van *Albany*.

DEN 21. Juni des avonds om vyf uur gingen wy van *Albany* naar *Kanada* op reis. Wy hadden twee lieden by ons die ons tot de eerſte *Franſche* plaats, *Fort St. Frederic*, by de *Engelſchen Crownpoint* genaamd, geleiden moeſten. Wy betaalden hun voor hunne moeite aan elk

(*) De Heer FORSTER wil niet geloven dat de *Franſche* Zendelingen het beter dan de *Engelſchen* gemaakt hebben; en ik denk het zelve met hem. „De
„ Heer KALM, „ zegt hy, „ſchynt hier niet wel onderrigt te wezen. De
„ *Franſche* Geeſtelyken hebben enige arme *Amerikanen* tot hunnen Godsdienſt
„ en hunne belangen overgehaald. Dog uit het gedrag dezer Bekeerden in
„ verſcheiden oorlogen tuſſchen de *Franſchen* en *Engelſchen* bleek het, dat zy
„ tot de gruwelykſte wreedheden bekwaam waren, en zelfs meer dan hunne
„ Heidenſche Landsgenoten; en dus ſchynen zy eer bedorven dan bekeerd te
„ zyn. Integendeel, de *Engelſchen* hebben den Bybel in de taal van de *Wilden* van *Virginie* overgezet, en 'er velen van tot de ware kennis van God
„ gebragt. En tegenswoordig hebben de *Amerikaanſche* lieſdeſcholen, on-
„ der het opzigt van den Heer *Eleazar Wheelock*, velen van de *Wilden* tot
„ den waren God getrokken. De Maatſchappy ter verbreiding van het Euan-
„ gelium onder de Heidenen zendt alle jaren op hare eigene koſten, verſchei-
„ den' Zendelingen onder de *Amerikanen*. Ook zyn de *Moraviſche Broederen*
„ zeer yverig in het bekeren der Heidenen. Zo dat, indien de Heer KALM
„ dit alles wat nauwkeuriger had gadeſlagen, hy veel gunſtiger van den yver
„ der *Engelſchen* ter uitbreiding van het Euangelium zoude geoordeeld hebben.„

elk vyf ponden, en zy hadden vry eten en drinken. Die dezen vaſtgeſtelden prys niet geven wil moet alleen reizen. Wy moeſten ons met ene *Kano* behelpen, dewyl 'er gene andere ſchuiten te krygen waren. Maar dewyl 'er langs de weſtzyde der *Hudſon* een zeer goede weg liep lieten wy onze geleiders met de *Kano* varen, en gingen op het land daarnevens, om het zelve zo wel als alle natuurlyke zeldzaamheden nauwkeurig te bezien. Het is laſtig met deze *Kanoos* te reizen voor hen die ze roeyen of voortſtoten moeten, want men ſtaat over eind, een voor en een agter in met een riem in de hand, waarmede men het vaartuig moet voortroeyen of ſchuiven. Gemeenlyk houden zy zig digt aan land, daar zy met de riemen grond peilen en de *Kano* voortduwen kunnen. De roeyers kunnen in deze ſchuiten nolt gaan zitten om te roeyen.

Wy hielden ons den gantſchen avond aan den oever, die hoog was, en digt by 't water met het zelve geboomte was bewaſſen als men op het Eiland by *Albany* vindt. Op de ooſterzyde der Rivier is het land onbebouwd, met hout bewaſſen, en ſchuinſch aflopende; dog aan de weſtzyde vlak, bebouwd en meeſt met koorn bezaid. De akkers hadden gene gruppen, ſchoon het ſcheen dat die 'er wel nodig waren. Hier kon men duidelyk zien dat de Rivier voorheen breder was geweeſt, want op de akkers was de grond omtrent enen ſteenworp van 't water hellende, welke helling met het zelve evenwydig liep. Dit gaf genoeg te kennen dat de akkers tot daar de grond begon te hellen voorheen tot den bodem der Rivier hadden behoord en dat de helling den oever uit gemaakt had. Behalven dat vond men op dezelven velen van die moſſelſchelpen die hier menigvuldig op den oever lagen, en die de Inwoonders niet gewoon zyn op de akkers te voeren of tot iets te gebruiken. Of deze verandering nu gekomen is om dat het water in de Rivier verminderd is, of dat het de aarde aan de kanten der Rivier aangeſpoeld heeft, kan ik niet zeggen.

De koornlanden waren hier allen zeer gelyk geploegd, even als in *Upland* in *Zweden* gebruiklyk is. Sommigen waren met bruine, anderen met witte Weit bezaid. Ook zagen wy hier grote vlaslanden, die nu begonnen te bloeyen. Op ſommigen ſtond het vlas tamelyk wel, dog op anderen ſlegt. De heſtige en aanhoudende droogte, die hier het gantſche voorjaar geduurd had, had op de hoge plaatſen al het gras en de planten verzengd, zo dat buiten het Wollenkruid 'er niets groens over was, dog dit gewas zag ik op de droogſte gronden en de bergen groeyen, daar het de hette der zonne en de geweldige droogte trotſeerde. Schoon evenwel 'er geen gras of iets anders voor het vee over was; wilde het nogthans het Wollenkruid niet aanroeren. Koornakkers.

Op ſommige plaatſen waren erwten gezaid, dog de moſtaardplanten (*) hadden ze byna geheel verſtikt. De grond was meeſt ene dikke ſchone tuinaarde.

Wyngaarden. De wilde *Wyngaarden* bedekten de hoogtens nevens den ſtroom overal waar zy kaal waren, en daar bomen ſtonden klouterden zy 'er op, en dat zo ſterk dat zy de takken derzelver buigen deden. Daar waren al grote druiven aan. Wy zagen 'er veel van zo lang wy de *Hudſon* volgden, zo op de oevers als op kleine Eilandtjes in het water.

Hierendaar zagen wy *Maisdieven* met witte ruggen in het hout vliegen. Zy zongen lieflyk, en waren kleinder dan de zwarten van hun ſoort. Wy zagen dezen het eerſt by *New York*.

Wy vonden enen *Waterbeuk* omgehouwen leggen, die over 't kruis drie *Zweedſche* ellen dik was.

Eilandtjes. Wy zagen heden en de volgende dagen hier en daar enige Eilandtjes in de Rivier, waarvan de grootſten bebouwd waren.

Landsdouw. Het land was vyf *Eng.* mylen ver, die wy dezen dag al wandelende afleiden, vlak, en uit zuivere aarde beſtaande. Ik vond niet enen ſteen. De Roodbloemige Ahorn, de Waterbeuk, de Waterpopulier, de wilde Pruimboom, de Sumach, de Olm, de wilde Wyngaard, en twee ſoorten van Willigen, waren de bomen die wy enige dagen aan den oever zagen. De Aſpergies groeiden hier en daar in 't wild.

Wy namen onzen intrek zes mylen van *Albany* by enen Boer. Aan de weſtzyde der Rivier zagen wy verſcheiden' Landhoeven, van menſchen bewoond die afſtamden van de oude *Hollanders*, en welken zig van den landbouw geneerden. Omtrent ene *Eng.* myl boven de plaats waar wy den nagt doorbragten houd de eb en vloed in de *Hudſon* op. In de Rivier vindt men velerlei ſoorten van viſch.

Schuren. De *Schuren* waren meeſt allen op zyn Hollandſch gebouwd, en waren vry groot. Somtyds beſtonden de huizen op de hoeven maar uit een vertrek nevens ene ſchuur.

Den 22. des morgens volgde ik onzen Wegwyzer om den hogen Waterval, die de Rivier *Mohawk* (†) by *Koboes* maakt, eer zy in de *Hudſon* valt, te bezigtigen. Het land is Vlak tot by den Val, alwaar het wat heuvelagtig is. Het hout was op de meeſte plaatſen weggehakt, en het land bebouwd. Hier en daar zag men ene fraye Landhoeve.

Waterval van *Koboes*. De Waterval van *Koboes*, is een der grootſten van *Noord Amerika*. Boven en beneden denzelven beſtaan de kanten en de bodem der Rivier uit louter rots. De Rivier is hier omtrent negenhonderd *Eng.* voeten breed. By den Val legt ene klip dwars tegens den ſtroom, die overal even

(*) *Sinapis arvenſis*. (†) Deze Waterval is hier in print gebragt, zyndo door den Ingenieur *Lewis Evans* getekend.

C. de Swaen fecit 1772.

WATERVAL VAN KOHOES IN DE RIVIER MOHAWK 900 VOET BREED EN 75. VOET HOOG.

WATERVAL VAN KOHOES IN DE RIVIER MOHAWK, 900 VOET BREED EN 75 VOET HOOG.

even hoog is, en als enen muur in de Rivier maakt. De klip is aan de benedenzyde niet loodregt neergaande, dog ſteekt enen vadem of twee uit. De hoogte der klip waarover 't water rolt ſcheen my op 't oog tien of twaalf vadem te zyn; en de Ingenieur *Evans*, die dezelve meetkundig gemeten had, had ze twaalf en enen halven vadem, of vyfenzeventig voeten breed gevonden. Thans was 'er weinig waters op de Rivier, zo dat het maar op twee plaatſen over de klip heen liep. Het had door 't vallen onder in de rots diepe gaten gemaakt, hier en daar twee of drie vadem diep. Onder den Val was de bodem der Rivier nu geheel droog, zo dat het water in het midden enen weg van twee vadem in de breedte, en enen vadem, of iets meer, diep, gemaakt had, ſchoon die bodem, gelyk gezegd is, geheel uit rots beſtaat. Beneden den Val zag men verſcheiden holen in de rots door het water gemaakt, volkomen gelyk de zogenaamde Bergketels of Reuzenpotten in *Zweden*. Zy waren van verſchillende grootte. Ligt is het te begrypen dat deze Waterval een ſchrikkelyk geluid veroorzaken moet, wanneer de Rivier vol waters is, en het van meer dan zeventig voeten hoog neerſtort. Wy hadden nu den helderſten zonneſchyn, zonder dat 'er ene wolk aan den hemel te beſpeuren ware, ook was het zeer ſtil, en egter was 'er by den Val, daar nu zo weinig water over nederſtortte, een ſoort van nevel als van enen ſtofregen, ontſtaande uit waterdroppels, die onder 't vallen van het overige water afgeſcheiden, en door den wind herom gevoerd worden. Zodra men omtrent op enen musketſchoot den Val nadert, van den kant waar de wind naar toe wait, voelt men zyne klederen nat worden als ware men in den regen. In de holtens die het water by den Val gemaakt had hielden zich verſcheiden ſoorten van viſch op; en enige menſchen zaten daar met den angel te viſſchen. De klippen beſtonden hier uit den zelven zwarten ſteen, waaruit alle de bergen omſtreeks *Albany* beſtonden. Deze ſteen, aan de lugt bloot geſteld zynde, is geneigd in kleine horizontale ſchyfjes te ſchilferen.

Ik zag een ſoort van betuiningen, diergelyken ik nog niet gezien had, die gene palen hadden, beſtaande uit dwarsbalken waarop anderen in de lengte ruſtten. Deze betuiningen waren meer dan twee ellen hoog, en vorderden enen groten voorraad van hout. Indien men de balken geſpleten had, zoude men uit het zelve hout veel meerder heininge hebben kunnen maken. Tuinen.

Omtrent den middag vervolgden wy onzen togt met de *Kano* de Rivier op. Zy wierd een weinig boven de plaats van ons nagtverblyf zo ondiep, dat de riemen telkens op den grond ſloegen, hebbende dikwyls niet de diepte van ene el waters. De oever en het bed der Rivier beſtonden nu uit zand en kleine ſteenen. Egter hadden de roeyers werks genoeg om ons tegen den ſtroom op te arVervolg der reis.

beiden, zo ſterk ging die naar beneden. De oever was vol van heuvels van aarde, en op ſommige plaatſen zeer hoog en ſteil. Het land was gedeeltelyk met hout bedekt, en gedeeltelyk bebouwd. De breedte der Rivier bedroeg gemeenlyk twee ſnaphaanſchoten.

Steuren. Men vindt vele Steuren in de Rivier. Wy zagen ze den gantſchen dag, dog inzonderheid tegens den avond, uit het water om hoog ſpringen. Wy wierden onderrigt dat men hier des winters gene Steuren vernam, en dat zy tegens dien tyd naar zee zwommen, kerende met het voorjaar weder op de Rivier. Zy houden zig liever in ondiep dan in diep water op; ook zagen wy ze nergens zo uit het water omhoog ſpringen als waar de ſtroom ondiep was. Hun voedſel beſtaat meeſt uit een ſoort van watergras, (*) dat op ſommige plaatſen der Rivier veel waſt. De magen dezer viſſchen vindt men 'er gemeenlyk vol van. De *Wilden* en de hier woonagtige *Hollanders* vangen deze Steuren. Alle nagten vernamen wy verſcheiden' ſchuiten, die oppaſten om ze te harpoeneren. De toortſen die zy by deze viſſchery gebruiken nemen zy het liefſt van de Zwarte Dennenbomen. En, ſchoon het nu de tyd van het jaar was dat de nagten het kortſt zyn, waren zy egter in ene zo zuidelyk gelegene plaats zo donker als by ons in Auguſtus. Op verſcheiden' plaatſen zagen wy dien en de volgende dagen vele dode Steuren, die gewond zynde ontſnapt, en daarna geſtorven waren. Zy gaven enen onverdraaglyken ſtank van zig.

Amerikaanſch Vrouwsperſoon. *Wilden* bezogt. Wat hoger de Rivier opgekomen zynde zagen wy een *Amerikaanſch* Vrouwsperſoon, zittende met een jongetje in een ſchuitje van baſt, en enen *Amerikaan*, die, met ene grote muts op 't hoofd, door het water waadde. Vlak daar by lag een Eiland, waarop zig nu vele *Wilden* om Steuren te vangen ophielden. Wy gingen naar hunne hutten, om te zien of ons niemant van hun naar *Fort St. Frederic* begeleiden wilde. Als wy 'er in traden waren alle de mans uit op de jagt, weswegen wy de kinderen overreden moeſten om ze te gaan opzoeken. De loon dien zy daarvoor kregen beſtond in twintig kleine broodtjes, want ziende dat wy verlangden de ouden te ſpreken, wiſten zy allerlei zwarigheden te opperen tot dat men hun zo veel beloofde. Het Eiland kwam den hier wonenden *Hollanderen* toe, die het tot bouwland gemaakt hadden. De *Wilden* hadden het van hun in pagt, en hadden 'er mais en verſcheiden' ſoorten van kawoerden geplant. Zy hadden hier enige hutjes, of zogenaamde *Wigwams*, die zeer eenvouwdig waren. Zy beſtonden uit vier regt op geſlagene palen, waarop zy dwarsſtokken gelegd, en het met een dak van baſt overdekt hadden. Muren waren 'er of in 't geheel niet, of zy beſtonden uit takken met de bladeren 'er aan, die aan de ſtok-

(*) *Conferva.*

ſtokken waren vaſtgemaakt. Hunne bedden waren hertenvellen op den grond geſpreid. Het huisraad beſtond in een paar kleine ketels, twee lepels, een paar baſten emmers, die zo digt waren dat 'er het water niet door kon. Het vleeſch der Steuren was in langwerpige ſtukken geſneden, en te drogen in de zon gehangen, om tot wintervoorraad te verſtrekken. De vrouwen zaten buiten op den heuvel op hertenvellen te werken. Zy gebruiken nolt ſtoelen, maar zitten plat op den grond, met de benen, niet kruisgewys, meer buitenwaards onder zig gebogen, zo dat de aars tuſſchen de beide voeten komt. De Vrouwen waren allen bloothoofds, en hadden pekzwarte hairen. Zy droegen enen korten blauwen rok, die tot op de knien hing, en van onderen met rode of andere koorden omzet was. Zy droegen grote oorringen, en de hairen waren van agteren t'zamengebonden en met linten omſtrikt. De *Wampums* hingen om den hals tot op de borſt. Dit zyn hare parelen en geld. Zie daar haren gehelen opſchik. Zy maakten allerhande dingen van beeſtenvellen, waaraan zy de pinnen der ſtekelvarkens vaſt naiden, die zy zwart of rood geverwd, of by derzelver natuurlyke witte kleur gelaten hadden.

Tegens den avond begaven wy ons naar ene Landhoeve aan de Rivier gelegen, waar wy maar enen man vonden, bezig om de mais en het ander koorn te bezigtigen, zynde de bewoonders van het huis zedert den oorlog niet terug gekomen.

Men vindt hier kreeften in de beekjes, volkomen gelyk aan de onzen, dog wat kleinder; maar de Hollanders wilden 'er niet van eten. Kreeften.

Den 23. wagtten wy des morgens lang naar de *Wilden*, die beloofd hadden by ons te komen, om ons den weg naar *Fort Anna* te wyzen, en ons te helpen ene ſchuit van boombaſt te maken, waarmede wy onze reis konden voortzetten. Om agt uur kwamen 'er eindelyk drie mansperſonen. Zy hadden, gelyk gemeenlyk, pekzwarte en kort geſneden hairen, droegen ligtgroene kleedtjes om de ſchouders, en doeken of vellen, die om de benen en een ſtuk der dyen gewonden waren. Dog zy hadden nog hoeden, nog mutſen, nog kouſſen. Twee van hun hadden het bovenſte van het voorhoofd en de wangen vermilioen geverwd. Om den hals hadden zy enen band, waaraan een zakje op de borſt hing, in het welk zy hunne meſſen bewaarden. Zy beloofden eindelyk om voor dertig ſchellingen ons te geleiden, dog braken weder hunne belofte, en gingen met enen *Engelſchman* heen, die hun meerder gaf, zo dat wy op onze reis gene geleiders vinden konden. Egter bragten zy ons de vyftien ſchellingen weder, die zy op hand gekregen hadden.

Ons laatſte nagtverblyf was omtrent tien *Eng.* mylen van *Albany* af. By den laatſten en pas geeindigden oorlog waren alle de menſchen naar *Albany* gevlugt, vermits de *Franſchgezinde Wilden* alles vermoordden of. Het land in den kryg verwoeſt.

of gevangen namen wat hun voorkwam, de huizen overal in brand ſtaken, en het geboomte omhieuwen. Dus zag het 'er bedroefd uit toen de menſchen, weder naar hunne woonplaatſen willende keren, gene huizen vonden, en genoodzaakt waren onder ſchuinſch tegens malkander gezette planken te ſlapen. De Rivier was hier omtrent een musketſchoot breed, en aan beide zyden was het land bebouwd. De oevers waren ſteil, en de grond zag 'er bleek uit.

Vlierboom. De *Weſterſche Vlierboom* was veelvuldig op de heuvels, die 'er geheel wit van waren, want hy ſtond in vollen bloei.

Moeilykheid der reis. Wy hadden dezen gantſchen dag den enen ſtroom voor en den anderen na aangetroffen, allen vol van ſtenen, het geen de reis zeer moeilyk maakte. Het water in de Rivier was helder, niet boven twee ellen diep. Het liep ſterk af en bruiſchte tegens ons vaartuig. De oever lag vol van keiſtenen en grauw zand. De hoogtens beſtonden uit aarde, waren verheven en loodregt. Twee musketſchoten omtrent zal de Kivier breed zyn. Het land was hier en daar bebouwd, en hierendaar met bosſchen bedekt.

Klaver. De hoogtens waren vol van rode of witte klaver. Beide de ſoorten zagen wy dien en de volgende dagen zeer veel in de boſſchen. Dus wiſt men niet met zekerheid te bepalen of zy uit *Europa* overgebragt is, zo als ſommigen menen, dan of zy hier al van ouds is geweeſt; het welk de *Wilden* ontkennen. De Porcelein wies hier veel op zandgronden; dog zy was in de moeſtuinen een der laſtigſte onkruiden. Allengskens begonnen nu de menſchen naar hunne woonplaatſen terug te keren, die de laatſte kryg hen gedwongen had te verlaten. De Landhoeven lagen of aan de Rivier of op de hoger gronden, en zy waren, gelyk in dit Land gewoonlyk is, van boomgaarden en grote bouwlanden omringd.

Muskusratten. Wy zagen vele holen van Muskusratten, (*) gelyk met de oppervlakte van 't water, van de grootte dat 'er ene kleine kat zou kunnen in kruipen. Voor dezelven lagen vele mosſelſchelpen, die de Ratten uitgegeten hadden. (†) Men vangt ze in vallen, welken men aan 't water ſtelt, en daar mais of appelen worden in gedaan.

Bomen. De Saſſafrasbomen waren hier tamelyk talryk, dog klein. Hierendaar zag men enen Kaſtanjeboom. De *Cratægus Crus Galli* ſtond in de ſchraalſte gronden, en had lange doornen; zo dat men 'er zeer goede hagen van zou kunnen maken.

Wy namen onzen intrek des avonds by enen Boer, die eerſt weder op

(*) *Caſtor Zibethicus* LINN.

(†) Dit ſchynt ene nieuwe waarneming te zyn. Ten minſten, LINNÆUS, BUFFON en SARRASIN beweren dat de Muskusratten alleen van den *Acoras*, een riet, en andere wortels leven. F.

op zyne hoeve gekomen was. Zyn huis was verbrand, dog hy had zyne ſchuur behouden. Deze Landhoeve was de laatſte van de Provincie *New York* aan den kant van *Kanada*, waar de gebouwen nog waren blyven ſtaan. Verder op behielpen zig de menſchen onder hutten van planken.

Wy zetteden den 24. onze reis voort. Het land was aan beide de zyden der Rivier meeſt vlak, hierendaar wat bergagtig, en beſtond meeſt uit magere denneboſſchen. Hierendaar waren koornlanden en weiden, dog het meeſt was boſch. Op de Rivier hadden wy van *Albany* af tot halfwege *Saratoga* den ſtroom ſterk tegen gehad, dus wy veel moeite hadden optekomen. Hierna egter wierd de Rivier enige *Eng.* mylen lang zeer diep en het water ſtil. De oevers waren zeer ſteil, dog niet zeer hoog. De Rivier was omtrent twee musketſchoten breed. Na den middag kreeg zy ene andere rigting. Tot nog toe had zy van 't noorden naar het zuiden gelopen, en nu liep zy van 't noordnoordooſten naar het zuidzuidweſten, en ſomtyds van 't noordooſten naar het zuidweſten.

Men vindt hier te lande niet vele Mierhopen. Ik weet niet enen enigen gezien te hebben voor ik aan den Waterval van *Koboes* kwam. Heden namen wy 'er enigen in de boſſchen waar. De *Mieren* waren van het zelve ſoort als de onzen. (*) De hopen beſtonden meeſt uit enen vermolmden ſteen gelykenden naar Lei, dien men hier vond, hebbende de Mieren niets anders daartoe. Mieren.

De *Kaſtanjeboomen* ſtonden verſpreid in de boſſchen. Ook vindt men hier wilde *Moerbezien*, dog zeldzaam. En hier was de noordelykſte plaats daar men ze vond. *Peen* troffen wy dagelyks in 't wild aan, dog maar op plaatſen daar het land bebouwd was, of voorheen bebouwd was geweeſt. De Hennip wies in 't wild by oude planteryen.

De boſſchen waren vol van Woudluizen, die ons zeer laſtig waren. De *Thuija occidentalis* begon men aan den waterkant te zien waſſen. Voor dezen had ik ze niet vernomen. De bomen die wy langs den oever zagen groeyen waren, Olmen, Berken, witte Dennen, Elzen, Linden, Kornoeljes, rode Willigen en Kaſtanjes. De *Amerikaanſche Vlierboom* en de wilde Wyngaarden vertoonden zig maar op zulke plaatſen daar het land een weinig bebouwd was, als zogten zy beiden het gezelſchap der menſchen. De Linden en de witte Walnootbomen waren het talrykſt. De Haagbeuken met opgeblazen zaadhuisjes (*) zag men nu en dan; dog men vernam nog Waterbeuken nog Waterpopulieren meer. Zwarte Aardeekhoornen lieten zig dikwyls zien. Woudluizen. Bomen.

Wy

(*) *Formica rufa* Linn. (*) *Carpinus oſtrya* Linn.

Wilden. Wy ontmoetten op enigen afſtand van *Saratoga* twee *Amerikanen* in hunne baſten ſchuitjes. Deze vaartuigen kunnen nauwlyks meer dan een menſch voeren. Digt by *Saratoga* wordt de Rivier wederom ondiep en ſtroomt ſterk. Het land lag woeſt ter oorzake van den oorlog, zynde anders bebouwd.

Saratoga. SARATOGA is een ſoort van Veſting geweeſt, door de *Engelſchen* van hout gebouwd tegens de aanvallen der *Franſche Wilden*, en om als een voormuur voor *Albany* te dienen. Het lag op ene hoogte op de ooſtzyde der *Hudſon*. Het beſtond uit dikke palen van tuſſchen de twee en drie vadem langte die in den grond geſlagen waren, als paliſſades, digt by malkander, makende een vierkant, elke van welks zyden omtrent een musketſchoot lang waren. Op de hoeken waren blokhuizen, en binnen de paliſſades de barakken, alles van hout. Het is tot in den laatſten kryg in wezen en bezet gebleven, tot dat in 't jaar 1747. de *Engelſchen* zelfs het in brand ſtaken, kunnende het daar niet langer tegens de *Franſchen* en de *Wilden* houden. Want zodra zy maar even by de Veſting kwamen, lagen de laatſten in hinderlagen, en namen ze gevangen of ſchoten ze dood. Onder andere krygsliſten, die men hier gebruikte, wil ik 'er maar ene aanhalen, die my zo wel van *Engelſchen* als *Franſchen*, die 'er by tegenswoordig geweeſt zyn, verhaald wierd. Ene party *Franſchen* en *Amerikanen* ſlopen des nagts in een kreupelboſch, dat niet ver van de Veſting aflag, en verſtaken 'er zig in. Des morgens gingen, volgens afſpraak, enige *Wilden* naar dezelve toe, en beſpiedden ze. De *Engelſchen* vuurde uit de verte op hun, en de *Wilden* hielden zig als of zy geraakt waren, vielen ter aarde, ſprongen weder op, gingen een weinig, en vielen weder neer. Ruim de helft der bezetting viel daarop uit, om ze gevangen te nemen; dog zodra dezen ver genoeg waren, ſprongen de *Franſchen* op, kwamen uit het kreupelhout tuſſchen de Veſting en de *Engelſchen* te voorſchyn, ſneden hun den aftogt af, en namen ze gevangen. Nauwlyks hadden die van binnen het Fort den tyd om de poorten toetekrygen. En egter dorſten zy op hunne vyanden niet ſchieten, uit vrees van hunne eigene ſpitsbroeders te treffen; dog moeſten het hartzeer verduren van te zien hoe die door den vyand voor hunne ogen en onder hun geſchut werden weggeſleept. Door diergelyke konſtgrepen maakten de *Franſchen* het den *Engelſchen* binnnen de Veſting zeer moede. De afgebrande paliſſades ſtonden nog. Vlak by de Veſting lag een Eiland in de Rivier, het welk bekwamer zyn zoude om 'er een Fort op te bouwen, dan de vorige plaats.

HET land beneden *Saratoga* was aan beide de zyden der Rivier vlak, en de grond goed. De oevers waren hoog en ſteil, en zyn van aarde. Noordwaards aan zagen wy boſchagtige bergen. De Inwoonders van dezen oord waren allen van *Hollandſche* afkomſt, en haatten de *Engel-*

gelſchen geweldig. Den nagt bragten wy door in ene planken hut, door de landlieden opgeſlagen.

Voor den oorlog waren hier verſcheiden' zaagmolens geweeſt, die grote voordelen hadden aangebragt, dewyl hier veel hout valt. De planken wierden in 't voorjaar als 'er veel water op de Rivier was in vlotten naar *Albany* en *New York* gevoerd. Thans zyn zy allen verbrand. Zaagmolens.

Den 25. 's morgens gingen wy weder op reis de Rivier op. Na ruim ene *Eng.* myl afgedaan te hebben, kwamen wy by enen vry ſterken Waterval, die ons een goed deel van den dag werk verſchafte eer wy 'er de *Kano* konden over krygen. Onder den Val was de Rivier zeer diep, hebbende het vallende water den bodem uitgehold. Overal bevond men by de klippen in de Rivier ene grote diepte, ſomtyds tot boven de vier vadem, doordien het water tegens de klippen aanſtotende en terug gekaatſt den grond uitholde. Boven den Val wierd de Rivier weer zeer diep, 'er ging weinig ſtroom, en by de oevers wierd het water eensklaps zeer diep. Tot aan het Fort *Nicholſon* toe waren de beide zyden der Rivier met zware boſſchen bewaſſen. Na enige mylen geroeid te hebben kwamen wy op enen anderen nog hoger en moeilyker Waterval. Waterval.

Men zag hier vele *Reuzenpotten* (*) by den Val in de rots die dwars in de Rivier lag, en over dewelke het water viel. Nu was de rots meeſt bloot en droog, hebbende de Rivier in dit jaargetyde maar weinig waters. Sommigen van deze Reuzenpotten waren rond, anderen langwerpig. Op den bodem derzelver lagen ſteentjes of grof zand in menigte. Enigen waren over 't kruis anderhalve el, anderen kleinder. De diepte was ongelyk, by ſommigen vond ik die wel derdehalve el te belopen. Ik konde hier duidelyk zien dat zy door het omdrayen van ſtenen of zand in het water ontſtaan waren. Reuzenpotten.

Ons voornemen was geheel tot *Fort Nicholſon* met de Kano te varen, het welk ons zeer gemakkelyk geweeſt zou zyn; dog wy konden den bovenſten Waterval niet over komen, want de Kano was te zwaar en 'er was zeer weinig water; het liep maar op ene enige plaats over de rots, en op die plaats was de ſtroom te ſterk om daar tegen op te arbeiden. Wy waren dan gedwongen de Kano daar te laten, en ons goed door ongebaande boſſchen tot *Fort Anne* op de Rivier de *Woodcreek* te dragen, het welk omtrent een weg is van zeven of agt *Zweedſche* mylen, zo dat wy in de ſterke hitte niet weinig afgemat werden. Op ſommige plaatſen was 'er geen ander middel om over de rivieren te geraken, dan De Kano verlaten.

(*) Dit is de woordelyke vertaling van het *Zweedſche woord, Jätte-grytor.* Zie de Verhandeling der *Zweedſche Maatſchappy der Wetenſchappen* voor het jaar 1743. bl. 122. en hierboven I. D. bl. 54. en 55.

grote bomen omtchouwen en 'er die over heen te leggen. Het land dat wy dezen namiddag doorwandelden was gelyk, zonder bergen en ſtenen, en doorgaans met zwaar geboomte bewaſſen. Overal zag men ene menigte omgevallen bomen, dewyl zig hier niemant van het hout bediende. Den nagt bragten wy in 't boſch door, zeer gekweld wordende van muggen en woudluizen, en zonder te kunnen ſlapen uit vrees voor de Slangen.

Den 26. trokken wy in de vroegte verder door het woud langs de *Hudſon*. Hier was wel een oude weg die naar *Fort Nicholſon* ging, dog hy was zo bewaſſen dat wy werk hadden hem te ontdekken.

Fort Nicholſon. Het Fort Nicholson was ene plaats op de ooſtzyde der *Hudſon*, daar voorheen ene houte Veſting geſtaan had. Wy kwamen 'er een weinig voor den middag aan, en ruſten 'er een wyl uit. Tot het begin van den laatſten oorlog hield zig hier de Overſte *Lydius* op, voornamelyk om enen ſterken handel te dryven met de *Franſche Wilden*. Dog in den oorlog leiden zy zyn huis aan kolen, en ontnamen hem zynen Zoon. De Veſting lag op ene vlakte; dog de plaats was nu met hout bewaſſen. Het Fort werd in 't jaar 1709. by gelegenheid van den oorlog met de *Franſchen* aangelegd, en was zo genoemd naar den toenmaligen dapperen Generaal *Nicholſon*. Het was veeleer een magazyn voor het *Fort Anne* dan ene veſting. Toen in 't jaar 1711. de aanſlag ter zee der *Engelſchen* tegens *Kanada* mislukte, ſtaken zy het zelven in brand. De grond ſcheen hier vry goed. De *Hudſon* ſtroomde hier digt voorby.

Vertrek van daar. Wat na den middag gingen wy weder op reis. Tot nog toe waren wy den ooſteroever der *Hudſon* gevolgd, en hadden het regt op het noorden aangehouden, dog nu veranderden wy van weg, nemende dien ooſtnoordooſt of noordooſtwaards aan, dwars door de boſſchen en de woeſtenyen heen, om de Rivier *Woodcreek* te bereiken, en dus te water naar *Fort Frederic* te kunnen komen. Het land dat wy nu doorwandelden was meeſt vlak en laag. Hierendaar zag men een beekje, die egter meeſt droog waren. Ook zag men enige kleine hoogtens, dog gene bergen of ſtenen. Overal was het land met hout bedekt. De bomen ſtonden digt by malkander, en gaven dus ene treffelyke ſchaduw. Dog dit genoegen wierd door de ontelbare menigtens van muggen geſtoord, waarvan de boſſchen vol waren. Men vond hier vele planten, die egter ver van malkanderen ſtonden, byna als in onze boſſchen daar het vee ze vernield heeft, ſchoon hier noit vee geweeſt was. De grond lag overal dik met bladeren. Op andere plaatſen wies 'er veel mos. Het aardryk was doorgaans zeer goed, en beſtond uit ene dikke tuinaarde, dewelke den planten enen goeden wasdom verſchafte. Dus ſcheen het een zeer vrugtbaar land

te.

te moeten worden als het wel bebouwd werd. Dog men vond hier weinig lopend water.

Wy namen ons nagtverblyf in de woesteny by een beekje, op dat wy geen gebrek aan water zouden hebben, het welk men in dit jaargetyde in de bosschen niet overal vond. Dog de muggen, de *Punchins* en woudluizen plaagden ons zeer. Behalven dat dreef ons de vrees voor de Slangen en nog meer voor de *Wilden* den slaap uit de ogen.

Punchins, gelyk ze de *Hollanders* noemen, zyn een klein soort van muggen, (*) die men hier zeer veel aantreft. Zy zyn zeer klein, en hebben grauwe vleugels met zwarte spikkeltjes. Dezen waren tienmaal erger, dan de grote muggen, want men konde ze wegens hare kleinte kwalyk zien, men vond ze overal, en zy waren niet bang. Zy veroorzaakten ene pyn ter plaatse waar zy gestoken hadden als of men zig gebrand had. *Punchins.*

Des nagts hoorden wy grote bomen van zelven omvallen, schoon het zo stil was dat 'er zig geen blad bewoog. Dit vallen maakte een schrikkelyk gekraak in de stilte.

Den 27. zetteden wy onzen togt in de vroegte voort. Het land bleef al even als gisteren gesteld, alleen zagen wy enige heuvels. 's Morgens hoorden wy zeer duidelyk het geluid van enen Waterval in de *Hudson*. Voortreis.

Overal lagen vele bomen, die door den wind omgesmeten of van ouderdom omgevallen waren. Dog daar waren 'er genen omgehouwen, dewyl het land niet bewoond is. Deze omgevallene bomen belemden onzen togt schrikkelyk, dewyl zy de doorgangen toestopten, en de Ratelslangen gedurende de hette van den dag zig daar het meest onthielden. Hindernissen.

Om twee uur na den middag kwamen wy by 't *Fort Anne* aan. Het legt aan de Rivier *Woodcreek*, die hier by haren oorsprong niet meer als een beekje is. Wy bleven hier den gehelen dag en den volgenden, om ene schuit van bast te laten maken, dewyl wy anders onmogelyk de Rivier af te *Fort St. Frederic* komen konden. Gelukkig was het ook dat wy hier waren, aangezien een van onze Wegwyzers ziek wierd, en niet in staat geweest zou zyn te voet verder te reizen, en zyn pakkadie te dragen. Was hy nog zieker geworden zo zouden wy hier hebben moeten blyven, dog dit zouden ons zeer kwalyk gekomen zyn, nadien wy ons in ene woesteny bevonden, daar wy genen nieuwen voorraad zouden hebben kunnen krygen, en in den tyd van drie of vier dagen by gene menschen konden komen. Nu kon de zieke uitrusten en herstellen. *Fort Anne.*

By 't *Fort Anne* vonden wy ene menigte van *Muizen* van het gemene soort. Misschien zyn dezen wel afkomelingen van die welken met den voor-

(*) *Culex pulicaris.* Linn.

voorraad voor de Bezetting, toen de Veſting nog in wezen was, herwaards gebragt zyn.

Hier ſtonden enige Appel- en Pruimbomen. Zonder twyffel zyn zy hier geplant geworden, toen de Veſting nog in ſtaat was.

Olmen. De *Amerikaanſche Olmen* wieſſen hier in menigte. Daar zyn twee ſoorten van. Het ene word de *Witte Olm* genoemd, om dat deboom van binnen wit is. Dit ſoort was talryker dan het andere, dat men den *Roden Olm* noemt, om dat het hout roodagtig is. Van den baſt des Witten Olms maakte men de hier gebruikelyke baſtſchuiten, om dat die baſt zagter is als die van andere bomen. Met den ſchors van den Hikory nait men den baſt der Olmen t'zamen, en met die van den Roden Olm maakt men de einden van de ſchuit digt. Men klopt den baſt tuſſchen twee ſtenen, of by gebrek van die tuſſchen twee ſtukken houts.

Schuiten van baſt.

Het maken der ſchuit nam anderhalven dag weg. Om zulk ene ſchuit te maken zoekt men enen dikken, hogen, en zo veel als men kan, met weinig takken beladen Olm uit, die enen gladden baſt heeft. Men houwt hem voorzigtig om, om den baſt niet in 't vallen te beſchadigen. Sommigen klimmen op den boom, en ſcheiden den baſt van den boom af, om hem des te minder te kwetſen. Zo deed onze ſchuitemaker dit maal. Men ſnydt met een mes den baſt aan de ene zyde des booms regt door, zo lang als men de ſchuit maken wil. Aan beide de einden van de gemaakte ſnede, ſnydt men den baſt van den ſtam af, ten einde hy dus te gemakkelyker zig afzonderen late. Dan ſchilt men den baſt van den boom af, zorgdragende dat 'er geen gat in kome. Dit ſchillen gaat gemakkelyk in zyn werk in den tyd dat de boom vol ſaps is, en in andere jaargetyden legt men den boom voor 't vuur om het afſchillen te bevorderen. Den afgeſcheidenen baſt ſpreidt men op den grond uit, zo dat de binnenzyde naar om laag legt. Om denzelven des te gelyker uittezpreiden legt men 'er blokken en ſtenen op, die hem plat drukken. Dan buigt men de delen die de kanten der ſchuit maken moeten voorzigtig opwaards om het boord te krygen. Omtrent twee ellen van een ſlaat men ſtokken in den grond, volgens de kromme lyn, welke de zyden der ſchuit beſchryven moeten, om daar mede den baſt die 't boord maken moet te ondersteunen. Men buigt dan de zyden in de gedaante welke de ſchuit moet hebben, en dan worden de ſtokken digter by malkander of verder van een gezet. Om de ribben van de ſchuit te maken neemt men dikke takken van den Hikory, dewyl dit hout zagt en buigzaam is. Men ſnydt die in platte ſtukken, enen duim dik, en buigt ze dan zo als ribben wezen moeten. Vervolgens worden zy dwars op den bodem der ſchuit gelegd, omtrent een ſpan van malkander. De bovenranden van het boord worden van twee dunne latten gemaakt, die men tegens malkander legt, zynde zy plat

op

op de plaats daar zy tegens malkander moeten komen. Tusschen deze latten steekt men den bovensten rand van den bast, en nait dien tusschen dezelven met draden van zagten bast of wortelen vast. Dog eer dit geschiedt steekt men de einden der ribben ook tusschen de latten. Dit gedaan zynde wordt alles wel t'zamen genaid. De latten worden naar de kromte die het boord hebben moet gebogen, en komen aan het voor en agtereinde van de schuit by malkander, waar zy zelfs met touwen t'zamen wel vast gebonden worden. Op dat de schuit van boven niet te wyd worde, spant men 'er drie of vier banden over heen van het ene boord tot het andere, omtrent dertig of veertig duim van malkander. Deze banden zyn meest van Hikory. Men steekt ze met de einden digt onder de boordlatten door den bast heen, buigt ze over de latten in de hoogte, en dan worden zy over het middelste van de schuit heen t'zamen met touwen wel vast gemaakt. Aan de voor en agterstevenen maakt men den bast met den aan stukken gestotenen bast van den Roden Olm, die 'er dan als werk uitziet, digt, dat 'er geen water door kome. Over de ribben in de schuit legt men andere stukken bast, om over te gaan, want anders zoude men ligt met den voet of anderfins een gat in den dunnen bast van den bodem stoten kunnen. Om des te zekerder te zyn, heeft men gaarn ene dunne plank of twee om ze op den bodem te leggen. De binnenzyde van den bast komt nu aan de buitenzyde der schuit, als zynde glad, zo dat het vaartuig des te ligter door het water loopt. Het gaat niet altyd zo spoedig met dezen scheepsbouw, want somtyds gebeurt het dat als men den bast van enen boom af geschild heeft, men 'er of kwade steken en gaten in ontdekt, of dien zo dun en gebrekkelyk bevindt, dat men 'er zyn leven niet op wagen durft. Dan moet men enen anderen boom zoeken. En het gebeurt wel dat men verscheiden' Olmen schillen moet voor dat men enen goeden bast bekomt. Dit is ene korte beschryving van dit soort van vaartuigen. Het gene voor ons vervaardigd wierd was zo groot dat 'er vier menschen met ons goed in konden, het welk nog iets meer bedroeg dan de zwaarte van een mensch.

Onder het roeyen met zulke schuiten moet men alle mogelyke voorzigtigheid gebruiken, om niet op enen scherpen tak van enen onder water leggenden boom of enen paal te stoten, waardoor, als men wat sterk roeide, de halve schuit zou kunnen scheuren, het welk in diep water zeer gevaarlyk zyn zoude, vooral als de schuit nog daarenboven op den tak of den paal bleef vastzitten. Ook moet men zeer voorzigtig zyn in het instappen van deze gevaarlyke vaartuigen. Men treke uit voorzorg gemeenlyk de schoenen uit, want anders, en vooral als men 'er met enen lagtigen sprong wilde in komen, zoude men ligt met de hakken door den bo-

bodem heen trappen, het welk ook zeer gevaarlyk zyn zoude, vooral indien het kwam te gebeuren digt by ene rots, nevens welke het water zeer diep was; en zulke plaatsen zyn 'er veel op de Rivieren en Meren dezes Lands.

Muggen. NERGENS hadden wy in *Amerika* zo veel Muggen (*) gezien als hier. Zy waren zo vinnig op bloed dat wy des nagts geen oog konden toedoen, schoon wy vuur rondom ons heen hadden gemaakt. Ook vond men hier zeer veel Woudluizen, (†) zelfs meer dan wy nog hadden ontmoet. Men was nauwlyks op den grond gaan zitten, of een gantsch heir van dezelven zat op de klederen. Wy leden van dit ongedierte niet minder dan van de Muggen. Zy waren zelfs gevaarlyk, omdat zy in de oren kruipende, zig daar invreten, en 'er bezwaarlyk uittekrygen zyn. Daar zyn voorbeelden dat zy de oren ter dikte ener vuist hebben doen zwellen. Meer hier van kan men vinden in de Verhandelingen der *Kon. Zweedsche Maatschappy der Wetenschappen* voor het jaar 1754. (‡)

Woudluizen.

DE *Wipperiwill* liet zig byna den gehelen nagt aan alle kanten horen. Ook vlogen 'er vele Vuurvliegen door het hout.

Fort Anne. FORT ANNE, waar wy ons thans nedergeslagen hadden, is zo naar Koningin ANNA genoemd, want in haren tyd diende het tot ene Vesting tegens de *Franschen*. Het legt aan de westzyde der *Woodcreek*, die hier maar een beekje van enen vadem breedte is, en nu zo ondiep was dat men ze doorwaden kon. Het was even als *Saratoga* en *Fort Nicholson* gebouwd. Alles was van hout. Het diende alleenlyk maar tegens stropende partyen. Het lag op ene hoogte, die schuinsch tegens de *Woodcreek* afliep. Het land hieromstreeks is ten dele vlak, ten dele bergagtig, en ten dele moerasig. De grond is louter aarde; en men vindt niet enen steen. Het Fort werd door den Generaal *Nicholson* in 't jaar 1709. aangelegd, maar in 't jaar 1711. wierd het, even als *Saratoga* en *Fort Nicholson*, door de Engelschen zelven verbrand. Dit gebeurde met de volgende omstandigheden. In 't jaar 1711. besloten de *Engelschen Kanada* te water en te land gelykelyk aantetasten. Ene sterke vloot zeilde de Rivier van *St. Laurence* op om *Quebec* te belegeren, en de Generaal *Nicholson*, die zeer voor de onderneming geyverd had, toog met een sterk heir naar *Montreal*, om die plaats op den zelven tyd aantetasten. Dog een groot deel der vloot had het ongeluk op de Rivier schipbreuk te lyden, en was des gedwongen terug te keren. De Generaal *Nicholson* kreeg hier van tyding, en men raadde hem insgelyks terugtetrekken. De Kapitein *Butter*, die Kommandant was van het Fort *Mohawk* gedurende myn verblyf in *Amerika*, verhaalde my, dat hy in 't jaar 1711. zig ook by 't *Fort Anne* bevonden had, en dat de Ge-

(*) *Culex pipiens.* (†) *Acari Americani.* (‡) Bl. 19.

Generaal *Nicholſon* ook van gedagte geweeſt was de ſchuiten de *Wood-creek* af te laten zakken, toen hy narigt kreeg van het ongeluk der vlote overgekomen. De Generaal wierd over deze tyding zo moeilyk, dat hy zyne zwarte pruik in ſtukken zogt te ſcheuren, dog, die te ſterk zynde, had hy ze op den grond geſmeten, en ze met voeten getrapt, uitroepende, *ſchelmery*, *ſchelmery*, *verradery*, *verradery!* Daarop deed hy het Fort in brand ſteken, en trok af. Men zag de ſtukken der verbrande paliſſades nog in den grond ſteken. Ik vroeg myne wegwyzers hoe het kwam dat de *Engelſchen*, zo veel koſten gedaan hebbende om het Fort aanteleggen, het zo zonder bedenking vernield hadden, en zy antwoordden in hunne eenvouwdigheid dat het alleen daarom geſchied was om nog eens gelegenheid te hebben van de Kroon geld afteroggelen, ten einde op nieuws het te herbouwen; want als men dit wilde doen moeſt de Regering ene grote ſomme ſchieten, welke die genen, wien het werk zou worden aanvertrouwd, ten groten dele in hunne zakken zouden kunnen ſteken, en het overige beſteden tot het maken van een armhartig Fort. Daar waren, zeiden zy, by den laatſten oorlog vele voorname lieden te *Albany* geweeſt welken hunnen armen nabeſtaanden hadden geweten het leveren van brood en krygsbehoeftens te doen opdragen, waardoor dezelven tot zulken ſtaat gekomen waren, dat zy nu onder de rykſte lieden van *Albany* geteld werden.

De hette was dien dag ongemeen ſterk, vooral na den middag, wanneer het geheel ſtil wierd. Wy hielden ons op ter plaatſe waar het Fort geſtaan had. De plaats was klein, en niet beſchaduwd, dog rondom van bomen omgeven, zo dat de zon de lugt als kon doen branden. Het was des namiddags zo warm als op de zweetbank in een warm bad. (*) Noit heb ik zulk ene hette gevoeld. Ik kon nauwlyks adem ha-

(*) In *Zweden* en in *Rusland* is het de gewoonte onder allerlei ſoorten van menſchen van alle week ten minſten eens te baden, het welk geſchiedt door middel van ene kamer warm gemaakt door een kacchel, en dat tot zulk enen graad dat menſchen die 'er niet aan gewend zyn 'er van ſtikken zouden. De hette wordt daar gemeenlyk vergroot door den heten waaſſen veroorzaakt door het ſinyten van gloeyende ſtenen in water. In deze baden baadt het gemene volk van beide geſlagten in *Rusland* dooreen, gelyk de *Romeinen* deden, van de welken, gelyk PLUTARCHUS *in 't leven van Cato* aantekent, de *Grieken* deze onbeſchaafde en onbetamelyke gewoonte ontleend hebben, die zo algemeen werd, dat de Keizers *Adriaan* en *Marcus Antoninus* genoodzaakt waren 'er wetten tegen te maken, die egter niet werden in agt genomen; want wy vinden dat de Kerkvergadering van *Laodicea* een verbod tegens deze erger-

halen. Als ik naar de vally ging, en op den kant van de *Woodcreek* was, kwam het my voor een weinig draaglyker te zyn. Maar op de hoogte was het in de ſchaduw al zo benauwd als in de zon. Ik beproefde my wat te verkwikken door met den hoed te wayen, dog dit maakte my het adem halen byna nog bezwaarlyker. De grootſte baat vond ik als ik in ene beſchaduwde plaats wat water uit de beek voor my in de lugt ſmeet. Myne Reisgezellen werden ook geheel afgemat, dog vonden die benauwdheid by het ademen niet als ik. Tegens den avond wierd het wat koelder.

Voortreis. Den 29. zetteden wy des morgens onzen togt voort, zynde nu onze ſchuit eindelyk gereed. Onze voorraad, die begon te minderen, deed ons zeer denken om voort te trekken, want dewyl wy door deze wilderniſſen alles op den rug dragen moeſten, konden wy niet veel medenemen; en egter aten wy allen ſmakelyk. Dewyl 'er weinig water op de *Woodcreek* was, en daarenboven verſcheiden' omgevallen bomen over haar heen lagen, liet ik onze Wegwyzers de ſchuit de Rivier af arbeiden, en wandelde met *Jungſtröm* langs den oever. Het land was aan beide zyden zo laag dat het in 't voor- en najaar zekerlyk moet onder water ſtaan. De bomen, die van meer dan een ſoort waren, ſtonden ondigt, en tuſſchen dezelven was veel gras. De ſchaduw van het geboomte zoude ons zeer aangenaam geweeſt zyn hadden de Muggen ons genoegen niet zeer verminderd. De grond was zeer vet.

Beverdammen. Wat lager verhinderden de dammen door de Bevers in het water gemaakt onze reis niet weinig. Zy hadden allerlei takken t'zamen geſleept, en daarvan dammen dwars in den ſtroom gemaakt, waar zy ſlyk en klei tuſſchen geſtopt hadden, zo dat 'er het water niet door konde. Zy hadden de takken zo net afgebeten dat men gedagt zoude hebben dat ze met een byl waren afgehouwen. Het gras daar omſtreeks hadden zy plat getrapt. Wy vonden den enen Beverdam voor en den anderen na; het welk ons zeer ophield, want wy moeſten eerſt ene opening in de dammen maken, eer wy 'er met de ſchuit door konden. Wy zagen door het gras grote wegen lopen, die zonder twyffel van de

lyke gewoonte heeft gegeven. En dit niettegenſtaande vinden wy kort daaraan dat lieden van allerlei ſtaat, zelfs Prieſters en Monniken, te gelyk met de vrouwen in 't bad gingen. Van daar is waarſchynlyk deze gewoonte naar *Rusland* overgegaan, toen het Chriſtendom in dat Land wierd ingevoerd. Digt by het bad in *Rusland* is gemeenlyk een water, waarin het volk zig dompelt als zy door en door heet zyn, en in den winter rollen zy zig in de ſneuw; en des zaterdags ziet men gewoonlyk voor het bad een deel mans en vrouwen geheel nakend, hebbende ieder enen bondel met roeden in de hand, waarmede zy malkander in het bad vriendelyk den rug kwiſpelen. F.

de Bevers gemaakt waren, welken daar de bomen zullen hebben langs gesleept.

Toen de stroom wat ruimer wierd gingen wy in de schuit zitten, en voeren hem af. Hy was niet boven de drie vadem breed. Op sommige plaatsen had hy niet boven enen vadem wydte, en hy was dikwyls zo ondiep dat de schuit grond raakte. Dog op anderen had hy meer dan enen vadem waters. Somtyds was 'er veel, somtyds weinig strooms. In 't eerst waren de kanten laag, naderhand verheven. Hier en daar zag men ene rots. Wy merkten op dat het water diep was overal daar men rotsen vernam. De rotsen bestonden uit enen grauwen kwarts vermengd met enen grauwen kalksteen, leggenden in beddingen. Het water was zeer helder. Hier en daar liepen paden van den stroom landwaards, zynde van de Bevers, of van andere dieren, die hier kwamen drinken, gemaakt. Na omtrent drie *Eng.* mylen gevaren te hebben kwamen wy op ene plaats daar nog een vuur te branden lag, en dagten toen weinig dat wy den vorigen nagt nauwlyks den dood ontsnapt waren, gelyk wy dezen avond vernamen. Verscheidene bomen, dwars over den stroom, en vele Beverdammen, verhinderden ons spoed te maken. De *Wood-creek.*

Tegens den avond ontmoetten wy enen *Fransche* Sergeant met vyf man, zynden van den Kommandant van *Fort St. Frederic* afgezonden, om drie *Engelsche* naar *Saratoga* te geleiden, en ze des noods tegens zes *Fransche Amerikanen* te beschermen, die op de *Engelsche* te loeren lagen, om zig over den dood van den Broeder van enen dezer *Wilden* te wreken, die in den laatsten kryg door de *Engelsche* was doodgeschoten, op die zelve plaats daar nu de *Wilden* de *Engelsche* wilden waarnemen. De vrede was wel alreeds gesloten; dog alzo die in *Kanada* nog niet uitgeroepen was, zo meenden de *Wilden* regt te hebben dus te werk gaan. Zy gingen in stilte, tegens het verbod van den Gouverneur van *Montreal* aan, weg, en begaven zig naar de *Engelsche* planteryen. Wy erkenden de voorzorg des Hemels voor ons in opzigt dezer bloeddorstige Barbaren. Den gantschen dag zagen wy dat het gras langs den stroom was plat getreden, zo dat 'er binnen kort menschen moesten langs gegaan zyn. Dog wy vermoedden geen gevaar, denkende dat alles in rust en vrede was. Wy hoorden naderhand dat het deze wraakzugtige *Wilden* waren geweest die het gras hadden neergetrapt en het vuur aangelegd, dat wy nog brandende gevonden hadden. De gewone weg dien zy hadden moeten nemen was juist dezelve dien wy langs gekomen waren; dog zy waren gemakshalven langs enen ongebaanden weg oostwaards gegaan. Zonder dat hadden zy ons onfeilbaar aangetroffen, en, daar zy ons voor *Engelschen* zouden hebben aangezien, zouden zy ons ligt hebben kunnen Gevaar waar in de Schryver was.

overvallen en doodſchieten. Wy waren niet weinig aangedaan toen wy van de *Franſchen* hoorden in welk een gevaar wy geweeſt waren. Hier bleven wy den nagt over. En ſchoon de *Franſchen* ons ſterk raadden van niet voort te reizen, maar liever met hun naar de naaſte *Engelſche* Bezitting terug, en van daar verder naar *Fort St. Frederic* te gaan, beſloot ik egter om onder de beſcherming van God onze reis den volgenden dag te vervolgen.

Duiven. Wy zagen dezen dag zeer vele wilde *Duiven*, welken ſomtyds des winters in zo verbazende menigte naar de *Engelſche* volkplantingen zuidwaards afkomen. Zy vlogen met grote hopen in de wilderniſſen. Zy neſtelden in de bomen, en maakten daar den gehelen nagt over een groot geraas en gekir. De *Franſchen* ſchoten 'er velen van, en deelden ons mede van de vangſt. Toen wy ze openden vonden wy zeer veel Olmzaden in de kroppen. Wy zagen hier weder de voorzorg in van den alwyzen Scheppen. De zaden van den Roodbloemigen Ahorn, die hier veel waſt, worden in Mai ryp, en vallen dan in grote menigte af. Zy dienen in dien tyd tot onderhoud dezer duiven. Daar op komen de zaden van den Olm tot rypheid, die haar dan tot voedſel dienen, tot den tyd toe dat 'er weer andere zaden ryp zyn. Het vleeſch dezer Duiven is het lekkerſte van alle gevogelte.

Omvallende bomen. Alle avonden en nagten hoorden wy bomen kraken en vallen, ſchoon het dood ſtil was. Waar dit van daan kome weet ik niet. Zou wel de dauw of iets anders de aarde aan den voet der bomen des nagts losmaken? Of zoude het komen van het overwigt van takken aan de ene zyde? Zoude 'er wel miſſchien des nagts zo vele wilde Duiven aan enen kant van enen boom komen zitten, dat hy daarvan omvalt? Miſſchien begint de boom eerſt allengskens naar ene zyde overtehellen, tot dat hy eindelyk omſtort. Als het wait houdt men het gevaarlyk in de boſſchen te zyn, van wegen de menigte van omvallende bomen. En al is het ſtil zo loopt men dog gevaar. Wy zagen in deze wouden gantſche ſtreken waar de bomen door de ſtormen waren omver geſmeten, leggende allen in ene rigting.

Thee. De Thee, die wy uit *China* krygen, wordt van ſommigen hoog geſchat, van anderen veragt. Ik denk dat wy 'er niet by verliezen zouden al hadden wy nog Thee nog Koffi; ook zou ons dit veel gelds beſparen. Egter moet ik tot lof der Thee zeggen, dat zy des zomers by het reizen door grote wilderniſſen, daar men nog wyn nog enigen anderen drank kan mede voeren, zeer wel te pas komt, vooral daar het water meeſt vol van Inſekten of bedorven is. Dan is het goed het op te koken, en 'er thee in te doen. Ik kan niet beſchryven hoe verkwikkelyk.

kelyk zy dan is voor den verhitten Reiziger. Zy is op zulke reizen byna al zo noodzakelyk als eten. (*)

Den 30. des morgens gaven wy onze schuit den Franschen over, om 'er hunnen voorraad in te vervoeren, want wy konden ze niet langer gebruiken ter oorzake der menigte bomen, die de *Franschen* met voordagt in den laatsten oorlog in de *Woodcreek* gesmeten hadden, om den *Engelschen* het invallen in *Kanada* te beletten. Zy integendeel stonden ons toe ene van hunne basten schuiten te nemen, die zy omtrent zes *Eng.* mylen verder terug gelaten hadden. Wy zetteden dan in 't eerst onze reis te voet langs den oever voort. Het land was gelyk, hier en daar had het maar enige dalen. Overal was het met zwaar hout bewassen, de meeste bomen waren Beuken, Olmen, *Amerikaansche* Linden, en Suikerahornen. Het geboomte stond niet digt, en de grond was vet.

De Landsdouw.

Eindelyk kwamen wy op de plaats daar de schuiten der *Franschen* lagen, wy namen 'er ene van, en voeren 'er den stroom, die nu ongevaar agt of negen vadem breed wordt, mede af. Het land was aan weerskanten gelyk en niet zeer hoog. Hier en daar zagen wy enen berg, welks stenen uit enen grauwen kwarts, met fyne korrelen van enen grauwen spaath vermengd, bestonden. Ook waren 'er zwarte strepen in, dog zo fyn dat ik niet zien konde waaruit zy zamengesteld waren. De bergen bestonden uit beddingen, elke omtrent een vierde van ene el dik. De beddingen lagen noord en zuid, dog niet horizontaal, maar wat lager naar het noorden. Verder weg zag men ter zyde der Rivier hoge en steile bergen, ten dele vol houts. Op andere plaatsen waren de oevers veenagtig, en dreunden onder de voeten, gelykende veel naar de kanten van moerassen die men wil droog maken. Waar het land leeg was vond men niet eenen steen. Het was, waar gene bergen waren, met hoge Olmen, *Amerikaansche* Linden, Suikerahornen, Beuken, Hikory, enige Waterbeuken en Witte Walnootbomen bewassen.

Ter linkerhand zagen wy ene oude vervallen Vesting, bestaande uit op malkander gestapelde stenen. Dog niemant wist te zeggen of zy van de *Wilden* dan van *Europers* aangelegd was.

De Schryver verdwaalt.

Wy hadden den gantschen namiddag groten spoed gemaakt, niet twyffelende of wy waren op den regten weg; dog wy bedrogen ons. Tegens den avond vonden wy dat het gras in 't water met de toppen tegens ons stond, ten teken dat wy tegens stroom voeren, daar, zo

(*) De Heer Forster tekent hier aan, dat hy op zyne reizen in de Woestenyen boven de Rivier de *Volga* gelegenheid gehad heeft deze nuttigheid der Thee ook te ondervinden.

wy op den regten weg waren, wy den ſtroom mede hadden moeten hebben. Ook merkten wy, uit de dwars over het water leggende bomen, dat 'er niemant binnen korten kon door gevaren zyn, en zagen de voetſtappen niet der *Franſchen* die, als zy 'er waren heen gekomen, de ſchuiten over het land zouden hebben moeten voortbrengen. Eindelyk zagen wy ook ſtukken houts ons te gemoet dryven, zo dat het zeker was dat wy den ſtroom tegen hadden. Wy wierden dan duidelyk gewaar dat wy ten minſten twaalf *Eng.* mylen ver verkeerd geroeid waren. Dus waren wy tot ons leedwezen genoodzaakt tot diep in den nagt terug te roeyen. Wy verbeeldden ons dikwyls uit angſt, dat het niet miſſen kon of de *Wilden*, die uit waren gegaan om *Engelſchen* te vermoorden, moeſten ons vinden. Met al ons roeyen evenwel waren wy niet in ſtaat dien dag weder op de plaats te komen daar wy het regt Kanaal gemiſt hadden.

De oevers gaven tegens den avond enen zeer lieflyken geur. Wy hadden egter den tyd niet te onderzoeken welke bloemen dien reuk veroorzaakten, dog het zullen waarſchynlyk die van de *Aſclepias Syriaca* en het *Apocynum Androſæmifolium* geweeſt zyn.

Ook rook men de Muskusratten ſterk tegens den avond. Zy hadden hunne holen in de kanten van het water.

Vrees voor de *Wilden.*

Den nagt bragten wy op een Eiland door, daar ons de heiren van Muggen gene ruſt lieten. Wy dorſten geen vuur maken om ze te verdryven, uit vreze van de *Wilden* daar door tot ons te trekken. Het geen onze bekommering nog zeer vergrootte was, dat wy des nagts de honden der *Amerikanen*, ſchoon ver van ons af, in de bosſchen hoorden blaffen.

Landsdouwe.

Den 1. Juli gingen wy met het aanbreken van den dag op reis, en moeſten ene goede wyl roeyen eer wy op de plaats kwamen daar wy ons den vorigen dag bedrogen hadden. Het land daar wy langs voeren was het niageriſte 't welk men zou kunnen zien. Men zag niets anders dan den enen hemelhogen berg na den anderen. Zy waren met hout overwaſſen, ſteil en glibberig op de kanten, zo dat wy grote moeite hadden om ene plaats te vinden daar wy aan land komen konden, om ons eten klaar te maken. Aan beide de zyden der Rivier ſtond het land, dat vlak was, onder water. Om die reden wordt deze gehele oord enige mylen ver, door de *Hollanders* te *Albany*, *de verdronkene landen* genoemd. Enigen der bergen leggen zuid-zuid-weſt en noord-noordooſt. De oever, waar de Rivier tegens de bergen ſtiet, was ene loodregte ſteilte, vol van grote en kleine ſtenen. Enige mylen lang liep de Rivier van 't zuiden naar 't noorden.

Den gantſchen dag woei het uit het noorden, en ons tegen, zo dat wy moeite hadden voorttekomen. Ieder van ons roeide uit alle magt

magt, want by ons ontbyt was ons eten geheel opgemakt. De Rivier was hier wel ene *Eng.* myl breed, dog wierd somtyds weer smalder; meest was zy egter wyd, en had op de kanten hoge bergen.

Des avonds om zes uur kwamen wy aan ene landengte omtrent twaalf *Eng.* mylen van *Fort St. Frederic.* Agter deze landengte wordt de Rivier tot ene ruime bai. Dewyl wy vermoeid waren en den wind steeds sterk tegen hadden, konden wy dien dag niet verder komen. Dus moesten wy hier ons nagtverblyf kiezen, ongeagt den honger die ons moest voortdryven.

Het was ene byzonder gunstige schikking van God dat wy op onze reis de *Fransche* Soldaten ontmoetten, en van hun ene basten schuit kregen om voorttekomen. Het gebeurt nauwlyks eens in drie jaren dat de *Franschen* dezen weg nemen als zy naar *Albany* willen. Zy gaan meest over het Meer *St. Sacrement*, (*) welke weg nader en veel beter is. Dus verwonderden zig alle menschen dat zy dezen weg gekozen hadden. Indien wy hunne grote basten schuit niet gekregen, en ons met de onze hadden moeten behelpen, zoude het 'er met ons misselyk hebben uitgezien. Want ons met zo slegt een vaartuig op zo groot een water, als deze bai is, te wagen, zoude de uiterste roekeloosheid geweest zyn. En zo wy op stilte hadden gewagt, waren wy van honger gestorven. Want daar wy geen schietgeweer by ons hadden, en 'er ook in deze woestenyen weinig wild is, zo zouden wy van kikkers en slangen hebben moeten leven, van de welken, en inzonderheid van de laatsten, 'er hier ene bystere menigte is. Ik kan noit aan deze reis denken zonder met den grootsten eerbied de gunstige schikking van den genadigen Schepper te erkennen.

Den 2. gingen wy weder in de vroegte op reis, zelfs nog by maneschyn, uit vrees van weder den wind tegen te krygen als wy sammelden. Wy roeiden allen zo sterk als wy konden, en kwamen om agt uur des morgens gelukkig te *Fort St. Frederic* aan, het welk van de *Engelschen Crownpoint* genoemd wordt. Wy werden zeer gunstiglyk van den *Kommandant*, den Heer *Lusignan*, ontvangen. Hy was een man van omtrent vyftig jaren oud, zeer aangenaam, en in de wetenschappen wel ervaren. Hy had deze Landen nauwkeurig doorreisd, en bezat dus vele kundigheden aangaande den toestand derzelven. *Fort St. Frederic.*

Ik hoorde dat gedurende dezen gehelen zomer ene grote droogte geheerscht had, en dat 'er sedert de lente geen regen gevallen was. Deze droogte had den wasdom der planten zeer vertraagd. Op de hoogtens was alles verdord. Kleine bomen, die nevens rotsen stonden waarop de zon sterk brandde, hadden droge bladeren. Op de akkers stond het koorn Droogte.

(*) By de *Engelschen* genaamd *Lake George.*

koorn bedroefd ſlegt. De weit was nog niet gezet, en de erwten bloeiden nog niet. De grond was op vele plaatſen zo gereten, dat kleine ſlangen zig in de ſpleten gemakkelyk verſtoppen konden.

Dennebofſchen. In dezen oord vindt men zware boſſchen zo wel van Rode en Witte, als van Zwarte Dennen. Dog voorheen waren zy nog uitgeſtrekter. Het dikwyls ontſtaan van brand in de boſſchen, het welk de *Wilden* veeltyds veroorzaaken, heeft de boſſchen zeer verminderd. Op de jagt zynde leggen de *Amerikanen* dikwyls grote vuren aan, welken by droogte door den wind zig niet zelden uitbreiden.

Men heeft hier te lande grote pogingen gedaan ter bevordering der Natuurlyke Hiſtorie, en nauwlyks heeft men zig ergens meer dan hier daartoe bevlytigd. Dit heeft men den yver van een enig Man te danken. Men ziet hieruit wat enen luiſter en wat enen opgang de wetenſchappen in een Land daarvan ontvangen als de eerſte lieden ſmaak en liefhebbery voor dezelven hebben. De Kommandant vertoonde my een papier dat hy van den Gouverneur Generaal van *Kanada*, den Marquis de la Galissonniere, ontvangen had. Het was die zelve Heer, die enige jaren daarna, als Admiraal der *Franſche* vloot, den Admiraal *Byng* deed wyken, en dus de verovering van *Minorka* bevorderde. In dat papier wierden vele bomen en planten, die in *Noord-Amerika* waſſen, en wegens hun nut verdienen aangekweekt te worden, opgenoemd. Van ſommigen, als by voorbeeld de *Polygala Senega*, of de *Ratelſlangwortel*, gelyk zy by de *Engelſchen* genoemd wordt, vond men 'er beſchryvingen in. By verſcheidenen werd de plaats aangewezen waar zy waſſen. Wyders wordt 'er in gevorderd, dat men allerlei zaden en wortelen verzamelen zoude. Om dit te bevorderen vindt men 'er in hoe dit het beſt werkſtellig gemaakt, hoe de zaden en wortels het beſt bewaard en naar *Parys* gezonden konnen worden, om daar voorttekomen. Men vordert 'er ſtalen in van allerlei delfſtoffen, en noemt verſcheiden' plaatſen op in de *Franſche* volkplantingen, waar men nuttige of merkwaardige ſoorten van ſtenen, van aarde of van delfſtoffen gevonden heeft. Ook wordt aangewezen hoe verſcheiden' aanmerkingen en verzamelingen aangaande het Dierenryk te maken zyn. Te gelyk word geëiſcht, dat men op allerlei mogelyke wyzen onderzoeken zoude waartoe en hoe zig de *Wilden* van zekere kruiden en andere natuurlyke voortbrengſels, 't zy in de geneeskonſt of anders, bedienen. Dit nuttige geſchrift was op bevel van den *Marquis de la Galiſſonnière* door den koninglyken Geneesheer te *Quebec*, den Heer *Gaultier* opgeſteld, en naderhand door den Markgraaf zelven met eigen' hand verbeterd en vermeerderd. Hy deed 'er vervolgens vele afſchriften van maken, en die ter hand ſtellen aan alle de Officieren in de Bezettingen, en alle Geleerden, vooral die hier te lande meenden te reizen.

zen. Den Officieren wordt bevolen die Soldaten en anderen by den Gouverneur bekend te maken, die ene byzondere vlyt in het ontdekken en verzamelen van kruiden en andere zaken tonen zouden, op dat hy ze by openvallende plaatſen en andere gelegenheden, tot de dienſten waartoe zy geſchikt waren bevorderen, of op ene andere wys belonen mogte. Ik merkte ook dat hier by de voornaamſte lieden ene veel grotere liefhebbery voor de Natuurlyke Hiſtorie plaats had dan in de *Engelſche* Volkplantingen, waar men met de wetenſchappen in 't algemeen den ſpot dreef, en maar dagt om zig te verryken. (*) Men klaagde hier dat velen, die zig op de Natuurlyke Hiſtorie toeleiden, verzuimden by de *Wilden* te vernemen welk gebruik men in de Geneeskonſt van vele gewaſſen maken konde.

Verbastering der menſchen in *Kanada*.

Men was van gedagte dat de *Franſchen*, die in *Europa* geboren en naar *Kanada* waren overgekomen, daar gemeenlyk gezonder waren dan in hun vaderland, en ouder wierden dan die in *Amerika* geboren waren. Ook hield men het daar voor, dat de Europiſche *Franſchen* ſterker waren in het werken en 't verdragen van ongemakken als de hier geborenen. De afgaande koortſen, welken de *Europers* in *Penſylvanie* aankomende gemeenlyk krygen, wil men dat hier onbekend zyn, en men zou hier terſtonds zo gezond zyn als naderhand, wanneer men aan de lugtſtreek gewend is. De *Engelſchen* hebben dikwyls opgemerkt dat de in *Amerika* geborene *Europeanen* niet zo wel de ongemakken der zeevaart uithouden, of de lugt van *Zuid Amerika* verdragen kunnen, als zy die in *Europa* geboren zyn. Dit zou ook by de *Franſchen* in *Kanada* even eens wezen. Als de *Kanadiers* naar *Martinique*, *Domingo* en andere Eilanden van *Amerika*, gaan, worden zy na een kort verblyf altyd ziek en ſterven. Die genen die in die geweſten ziek worden komen 'er zelden door, ten zy zy weder naar *Kanada* gaan. Integendeel kunnen zy die regelregt uit *Frankryk* naar de *Weſt Indien*

(*) „Hier, zegt de Heer Forster, ſchynt de Heer Kalm Dr. *Colden*, Dr. „ *Franklin*, en den Heer *Bartram*, te vergeten, die in *Noord Amerika* de „ natuur zo zorgvuldig hebben nageſpoord. Hoe zonde zonder de vlyt der „ *Engelſchen* in dit Werelddeel de planten die daar voortkomen zo menigvuldig wezen in de tuinen van *Engeland*? De nieuwe uitgaaf van het *Syſtema* „ van Linnæus toont genoeg aan dat de *Engelſchen* in *Amerika* zelfs veel „ meer dan de *Franſchen* hebben toegebragt ter bevordering der Natuurlyke „ Hiſtorie. In de andere takken der wetenſchappen overtreffen de *Engelſchen* „ in *Amerika* de *Franſchen* in *Kanada* zeer ver, getuigen zo vele inſtellingen „ en opgeregte boekeryen ter bevordering der geleerdheid, die men in de *En*„ *gelſche* Volkplantingen vindt, en waarvan de *Franſchen* in *Kanada* weinig „ wiſten voor dat dat Land in de handen der *Engelſchen* viel. Om niet te „ ſpreken van de voortbrengſels van verſcheiden in *Amerika* geborene geeſten.„

dien overkomen de lugt daar veel beter verdragen, en worden 'er oud. Dit bekragtigden my vele lieden in *Kanada*.

Een man door de *Wilden* vermoord.

Den 3. Juli, terwyl wy het middagmaal namen, hoorden wy enige malen agtereen een geweldig en naar geſchreuw op de Rivier op enigen afſtand van het Fort. De Kommandant zeide terſtond dat dit geſchreuw hem kwalyk behaagde, dewyl hy uit het zelve opmaakte dat de *Wilden*, die uit geweeſt waren om zig op de *Engelſchen* te wreken, in hun oogmerk geſlaagd waren, en dat hun geſchreuw te kennen gaf dat zy enen *Engelſchman* vermoord hadden. Zod ik aan het venſter kwam zag ik ene ſchuit met enen langen ſtok op den voorſteven, waaraan het bovenſte van een bebloed hoofd hing. By hunne aankomſt aan land hoorden wy dat de *Wilden*, die zes in getal waren, hunnen togt van de plaats daar wy gezien hadden dat zy hadden overnagt tot binnen de grenzen der *Engelſchen* voortgezet, daar enen man, met zyn jongetje op een akker met mayen bezig gevonden, hem ſtilletjes bekropen, en onverwagt op de plaats met enen kogel dood geſchoten hadden. Dit was geſchied niet ver van het dorp daar twee jaar geleden de Broeder van enen dezer moordenaren, ten oorlog tegens de *Engelſchen* uitgetogen, gedood was. Zy ſneden, volgens hunne gewoonte, den doden den hoofdſchedel af, dien zy nevens de klederen en het kind van den verſlagenen, een jongetje van negen jaren, medenamen, en zo naar *Kanada* terug keerden. Zodra zy omtrent het Fort gekomen waren hingen zy het hoofd aan enen ſtok voor op den ſteven, en ſchreuwden den gantſchen weg langs, tot een teken dat zy den zegen behaald en hun oogmerk bereikt hadden. Zy waren, volgens hun gebruik, alleen met een hembd gekleed; dog van den vermoorden *Engelſchman* had de een den rok, de ander zyne kouſſen aan, de derde zynen hoed op, en zo verders. Het aangezigt hadden zy zig byna geheel met vermilioen beſchilderd, waarmede ook hunne hembden op de ſchouders beſtreken waren. In de oren droegen de meeſten zeer grote ringen, die hun zeer hinderlyk ſchenen te moeten zyn, dewyl zy gedwongen waren die vaſt te houden als zy ſpringen of enige andere ſterke beweging maken wilden. Enigen hadden gordels van de vellen van Ratelſlangen met de ratels 'er aan om 't lyf. Het jongetje van den verſlagenen had niets anders dan een hembd en kouſſen aan, en ene muts op 't hoofd. Zy hadden zyn hembd ook op de ſchouders rood gemaakt. By 't uittreden uit de ſchuit hadden zy den ſtok daar 't hoofd op ſtak in de hand, en gingen 'er al dansſende en zingende mede langs den oever. Hun inzigt met het jongetje was hem naar hun verblyfplaats te brengen, daar optevoeden, in de plaats des verſlagenen Broeders aantenemen, en aan ene van hunne nabeſtaanden uittehuwelyken, en zig dus met hem te vermaagſchappen. Schoon zy nu deze vyandelykheid in vredenstyd begaan hadden, regelregt tegens

Hunne kleding.

het

het verbod van den Gouverneur van *Montreal* aan, en in weerwil van den raad van den Kommandant alhier, konde hy egter niet af van hun eten en andere noodwendigheden voor de reis te geven, dewyl hy hen niet dorst te verbitteren. Maar toen zy te *Montreal* gekomen waren deed de Gouverneur ze niet alleen kastyden, maar nam hun ook het kind af, en zond het zyner Moeder weder t'huis. De Heer *Lusignan* vroeg hun wat zy my en mynen Reisgezellen zouden gedaan hebben indien wy in hunne handen gevallen waren, en zy antwoordden dat hun inzigt voornamelyk geweest was zig op die van het dorp te wreken daar hun Broeder omgekomen was, en dat zy derhalven ons misschien wel onbeledigd zouden gelaten hebben, egter zou dit veel hebben afgehangen van de gemoedsgesteldheid in de welke zy op dien tyd waren als zy ons aantroffen.

Een Geraamte gevonden.

Eenige jaren geleden had men in het Land der *Illinoizen* een geraamte gevonden van een verbazend groot dier. Een van de Officieren der Bezetting verzekerde my dat hy het gezien had. De *Amerikanen* hadden het in een moeras ontdekt. Zy stonden op het eerste gezigt zeer verbysterd, en, gevraagd zynde waar voor zy het hielden, zeiden zy, *voor het geraamte van den Voorvader of het Opperhoofd van alle de Bevers.* Het was buitenmate groot, en had dikke en ene halve el lange sneuwwitte tanden. Men hield het voor het geraamte van enen Elefant. De Officier, die het gezien had, verzekerde dat men nog het beloop van den snuit duidelyk had kunnen onderkennen, schoon die reeds tot stof vergaan was. Hy wist niet dat men 'er enige beenderen van weggenomen had, maar hy dagt dat alles was blyven leggen. Ik hoorde sedert op sommige plaatsen van *Kanada* van dit geraamte spreken. (*)

Beren.

De *Beren* zyn hieromstreeks menigvuldig. By de Vesting hield men 'er enen die drie maanden oud was. Hy was van de zelve gedaante en den zelven aard als onze *Europische* gemene Beren, uitgenomen alleen dat zyn' oren langer en zyn' hairen styver schenen te zyn. Zyn' kleur was zwartbruin. Hy speelde met enen hond. Van de vellen dezer Beren gaat jaarlyks ene menigte naar *Frankryk*. De *Wilden* maken ene olie van het Berenvet, waarmede zy des zomers het gezigt, de handen, en alle de ongedekte plaatsen des lichaams tegens het byten der Muggen besmeren. Behalven dit, bestryken zy zig zeer dikwyls met deze olie, wanneer zy of koude gevat, of zig zeer vermoeid of gekneusd hebben, en in andere gevallen meer. Zy denken dat dit smeren het vel zagt en buigzaam maakt, en veel tot het bereiken van enen hogen ouderdom toebrengt.

(*) Het Land der *Illinoizen* legt op de Rivier *Obio*, digt by de plaats waar de Engelschen enig gebeente gevonden hebben, dat men veronderstelde van Elefanten te zyn. Zie I. D. Bl. 60. in de Aantekening.

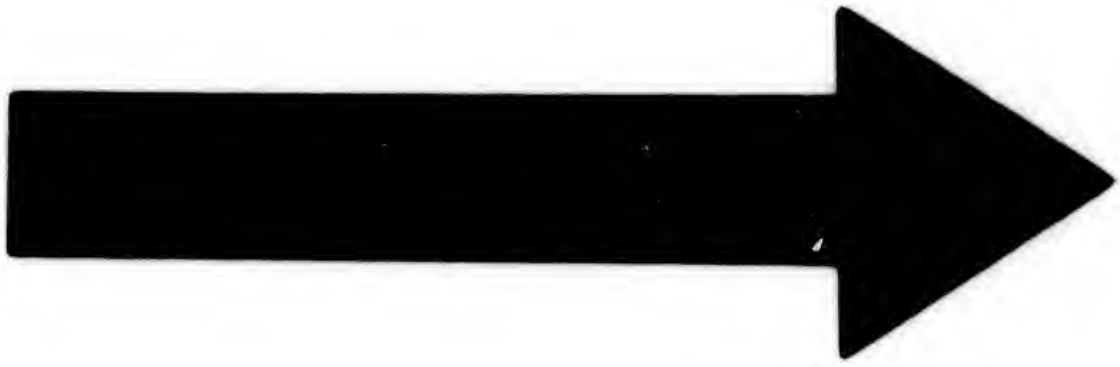

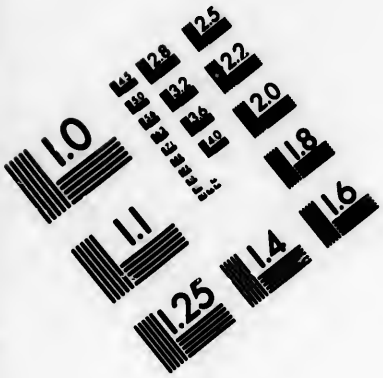

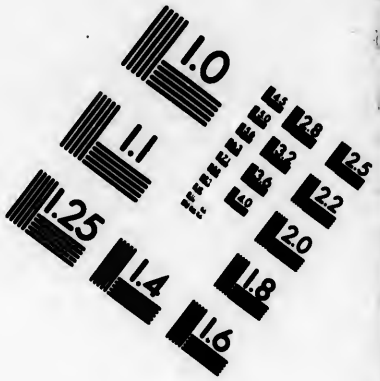

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

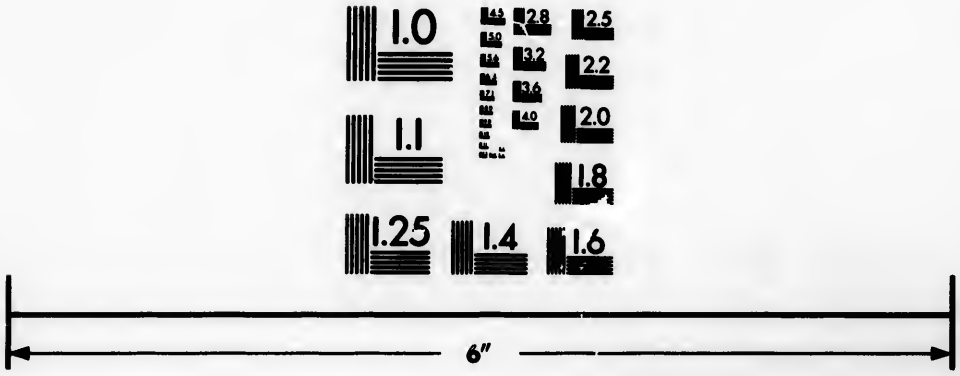

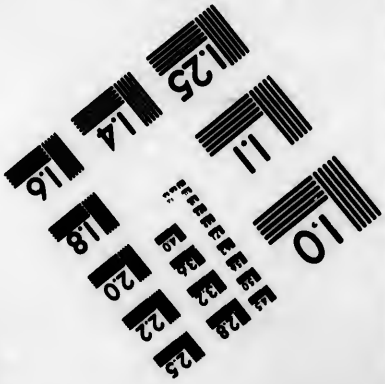

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Paarden-bloemen. De gemene *Paardenbloem* (*) wies hier veel op de weiden en langs de wegen, en ſtond nu in bloei. In 't voorjaar als de bladen beginnen uittekomen, en zo groot worden dat men de plant kennen kan, graven de *Franſchen* de wortelen op, waſſchen ze af, ſnyden ze door, en eten ze als ſalade. Zy ſmaken wat bitter. Men heeft hier de gewoonte niet van de bladen te eten.

Afgedankte Soldaten. De Soldaten, die met den vrede afgedankt waren, hadden reeds op de hun aangewezene landen, die rondom het Fort lagen, huizen gezet. Dog de meeſten dezer huizen waren niet meer dan hutten, en gelyk aan de armelykſte woningen by ons; maar het volk had het tamelyk wel, en at goed weitenbrood. De huizen waren van planken, ſtonden loodregt en vlak by malkander. Men had de reten met klei toegeſmeerd. De vloer was van klei of van zwarten kalkſteen. Van dien ſteen waren ook de haarden, uitgenomen dat de plaats voor het vuur geſchikt van uitgezogte grauwe zandſtenen, grotelyks uit kwarts beſtaande, gemaakt was. Op ſommige plaatſen had men evenwel hier den zwarten kalkſteen toe genomen. Men verzekerde dat deze ſteen wel tegens het vuur konde, mits de ſtenen wat groot waren. Glazen vond men niet in de venſters.

Galium tinctorium. Het *Galium tinctorium* wierd in *Kanada* door de *Franſchen Tisavo-jaune rouge* genaamd. Het wies hier overvloedig, vooral in ene goede vogtige tuinaarde. Met de wortelen verwen de *Wilden* de pinnen der ſtekelvarkens rood welken zy in verſcheiden' van hunne ſtofjes invlegten; en deze kleur verſchiet niet ligt. De *Franſche* Vrouwen in *Kanada* verwen ook met deze wortelen, die klein zyn gelyk die van 't *Gallium luteum*.

De Paarden lopen hier den gehelen winter over in 't veld, en zoeken den koſt. Egter wil men dat ze in 't voorjaar vet zyn.

Walviſch Geraamte. Men had het geraamte van enen Walviſch enige mylen van *Quebec*, en ene *Franſche* myl van de Rivier *St. Laurence* gevonden, op ene plaats waar tegenswoordig geen lopend water komt. Dit geraamte was zeer groot. De Kommandant had verſcheiden lieden geſproken die het gezien hadden.

Schuiten. De *Schuiten* die men hier gebruikt waren van drieerlei ſoort. I. Bastenſchuiten, uit baſt gemaakt dog met houten ribben; II. Kanoos, die men hier van wit Dennenhout maakt. Men roet ze niet, maar doet ze voortgaan door middel van een ſoort van riem, die men in de hand houdt en heen en weer beweegt; (†) dog men kan daar de helft van de kragt niet mede doen als met roeyen. Het derde ſoort van vaartuigen noemt men *Bateaux*. Zy zyn hier altyd groot, en worden gebruikt om zware

(*) *Dandelion*, by Linnæus *Leontodon Taraxacum*.
(†) Dit noemen de *Engelſchen Paddling*.

re vragten te vervoeren. De bodem, die altyd plat is, beſtaat uit rood, dog meeſt uit wit eikenhout, om des te beter tegens het ſtoten op de ſtenen te kunnen. Het boord is van vurenhout, en dit geſchiedt om de ligtheid. Men maakt hier teer en pek in overvloed.

De *Soldaten* genoten hier enige voorregten die zy niet overal hebben. Die hier in bezetting waren kregen een rykelyk onderhoud. Elk ontving daags anderhalf pond weitenbrood. Ook kregen zy erwten, ſpek, gerookt of gezouten vleeſch, en zelfs meer dan zy op konden. Nu en dan wierd 'er een os of ander beeſt geſlagt, waarvan het varſche vleeſch onder de Soldaten werd uitgedeeld. De Officieren onderhielden op 's Konings koſten melkkoeyen. Ieder Soldaat had zyn tuintje buiten het Fort, waarin ſommigen ſpeelhuisjes gezet hadden, en zy allerhande moeskruiden teelden. De Kommandant zeide dat dit gebruik in dit Land algemeen was by zulke Veſtingen in wier nabuurſchap gene grote ſtad lag, van waar men groentens krygen kon. In vredenstyden behoefden de Soldaten gene wagten waartenemen. En daar het Meer hier digt by vol van viſch is, en de boſſchen van wild, zo kan ieder die maar wat naarſtig is hier ene tafel houden als een Heer. Ieder krygt alle twee jaren enen nieuwen rok, maar alle jaar ene veſt, ene muts, enen hoed, een paar kouſſen, een das, een paar ſchoenen, en in den winter vry brandhout. Aan ſoldy heeft ieder vyf *ſols* daags. Dog als zy voor den Koning werken moeten krygt ieder dertig *ſols*. Dus was het geen wonder dat het krygsvolk 'er hier friſch, vet, ſterk en wakker uitzag. Die ziek wordt komt in 't Hospitaal, waar hy alles vry heeft Zy konden ook ligt verlof krygen, en hielden egter hunne ſoldy en hun gewoon onderhoud, mits zy de wagtlonen betaalden, als 'er wagten te doen waren. Den Kommandant en den Officieren bewees men alle de verſchuldigde eer; egter gingen de Officiers met de Soldaten als hunne ſpitsbroeders gemeenzaam om. Dikwyls zaten zy met malkander te praten. De Soldaten, die hier uit *Frankryk* naartoe gezonden worden, moeten tot enen zekeren ouderdom toe dienen; waarna zy hun affcheid, en vryheid krygen een ſtuk lands te bebouwen. Maar als zy alleen voor zekere jaren hebben dienſt genomen, krygen zy na 't eindigen van die hun ontſlag, indien zy het begeren. Dit doen de meeſten die in *Kanada* geboren zyn. Als een Soldaat zyn ontſlag gekregen heeft wordt hem van 's Konings wegen een ſtuk lands geſchonken, van veertig *arpents* in de lengte, en drie in de breedte, als de grond overal goed is, dog wat meer als die niet veel deugt. Ook krygt hy onderſtand om een woeſt land te ontginnen. De eerſte drie of vier jaren krygt hy eten voor hem, zyne vrouw en kinderen. Nog ſchenkt hem de Koning ene koe, en de noodzakelykſte werktuigen. Andere Soldaten

Soldaten.

Soldaten, die 'er door den Koning voor betaald worden, helpen hem zyn huis bouwen. Dit zyn aanmerkelyke ondersteuningen voor eerst beginnenden; en in een land daar de Soldaten zo wel behandeld worden, zoude men zeggen, kan de Koning niet verlegen zyn om troepen. Om het land des te beter te bevolken heeft men voorgeslagen jaarlyks uit *Frankryk* driehonderd man overtevoeren, en den ouden Soldaten hun afscheid te geven, waardoor zy gelegenheid mogten hebben te trouwen, en zig aan den landbouw overtegeven. Het land dat men hier den afgedankten Soldaten had geschonken was zeer goed, bestaande doorgaans uit ene met klei vermengde dikke tuinaarde.

Eggen. De Eggen, waarvan men zig hier bedient, zyn geheel van hout, en driehoekig. De Ploegen waren ook niet veel beter. De raderen waren plomp en dik, en al het hout was zo zwaar dat een paard werks genoeg had om enen ploeg op den gelyken grond voorttetrekken.

Rotsen. Hier en daar op de rotsen lagen stenen van verscheidenerlei soort. Sommigen waren namelyk groot van twee tot drie ellen dikte en anderhalve el breedte; anderen wat kleinder. Zy kwamen egter allen in den aard van den steen overeen, alleen bemerkte ik deze verscheidenheden.

Enigen bestonden uit enen Kwarts van kleur gelykende naar bruine kandysuiker, en uit enen zwarten synen glimmer, die met zwarten hoornsteen en enige weinige korrels van blauwen spaath vermengd was. De kwarts was het voornaamste; ook was 'er vry veel glimmer, dog weinig spaath in. Deze verschillende steenstoffen waren zeer wel door malkander vermengd, zo dat men ze op 't gezigt wel van malkanderen onderscheiden, dog niet met werktuigen afzonderen kon. De steen was hard en vast, en de kwartskorrels zagen 'er syn uit.

Anderen bestonden uit grauwen kwarts, zwarten glimmer en hoornsteen, met enige weinige spaathkorrels. Weinig spaath was 'er in, vry veel glimmer, dog meest kwarts. De steen was hard en vast, en verschilde alleen in kleur van den voorgaanden.

Enigen bestonden uit een mengsel van helderen kwarts en zwarten glimmer, waarby ettelyke rode kwartskorrels kwamen. De spaath had hier de overhand; de glimmer lag in dikke schyven. Deze steen was zo vermengd niet als de voorgaanden, ook niet zo hard en vast.

De bergen waarop het *Fort St. Frederic* staat, en die welken hier omstreeks leggen, waarop de beschreven' stenen gevonden worden, bestaan doorgaans uit enen koolzwarten kalksteen, die gelyk leyen op lagen legt. Men zou hem ene lei noemen kunnen die door het vuur tot kalk wordt. (*) Deze steen is van binnen pekzwart, en doorgebroken zyn-

(*) *Marmor schistosum* Linn. vol. 3. p. 40. *Marmor unicolor nigrum.* Wal-

zynde zeer fyn. Hier en daar vertonen zig in denzelven kleine ſpaathkorrels en andere ongelykheden, die 'er aderen in formeren. De beddingen die boven op de bergen leggen zyn van enen grauwen digten kalkſteen, die maar ene verſcheidenheid is van den voorgaanden. In den zwarten kalkſteen treft men byna overal ene menigte van allerhande verſteningen van moſſelſchelpen, hoorns, en andere dingen aan. De verſteningen die men hier meeſt vindt zyn de volgenden:

PECTINITES of *Oſtreæ pectines* zyn het die 't grootſte getal uitmaken. Somtyds komt men op grote beddingen, die niet anders dan aan een gewaſſen ſchelpen van dit ſoort zyn. Zy zyn grotendeels maar klein, en zelden meer dan anderhalven duim. Men vindt ze op tweederlei wyzen verſteend. Het eerſte ſoort toont overal in den ſteen indrukken van de verhevene zyde der ſchelp, dog niet het geringſte teken der ſchaal, en alleen maar de indrukken. In het andere beſpeurt men de ſchaal zelve nog in den ſteen zittende, zo dat zy, als ze helder van kleur is, ligt van den zwarten ſteen zelven kan onderſcheiden worden. Van beide de ſoorten vindt men 'er velen, dog van het eerſte de meeſten. Enigen zyn verheven, vooral in het midden, anderen daarentegen zyn in het midden ingedrukt; dog in de meeſten is de buitenſte oppervlakte merkelyk verheven. De ſtrepen lopen altyd in de langte, namelyk van het middelpunt naar den rand. *Petrefacta.*

VERSTEENDE *Ammonshoornen* zyn 'er ook veel, dog egter veel minder dan de voorgaanden. Men vond ze ook zo wel met als zonder ſchalen. Dog 'er waren ook vele verſteende ſlakkenhuizen onder. Verſcheidenen dezer Ammonshoornen waren zeer groot, zo dat ik niet weet 'er oit groter gezien te hebben. Zy bedroegen in de doorſnede meer dan een *Zweedſche* el.

MEN kon velerlei ſoorten van Koralen beſpeuren in de ſtenen vaſtgewaſſen, van de welken zy egter wel afzonderen waren. Sommigen waren ſteenplanten of witte takagtige koralen, (*) anderen, dog minder in getal, waren ſtarkoralen. (†)

IK moet den naam van *Steenballen* geven aan een ſoort van vreemden ſteen, waarvan de rotſen op vele plaatſen vol waren. Zy hadden de gedaante van een halven kloot, waarvan de verhevene zyde buiten de rots uitſtak, en de onderſte daar vaſt was in gedrukt. Zy beſtaan louter uit evenwydig lopende vezelen, die van den bodem en als uit een middelpunt beginnen, en zig over de oppervlakte des kloots uitbreiden. De kleur is grauw. Van buiten zyn deze ballen glad, dog hebben veel klei- Steenballen,

WALLER. Min. p. 61. n. 2. *Lime-ſtates, ſchiſtus calcareus.* FORSTER Introd. to Mineral. p. 9.

(*) *Lithophyta.* (†) *Madreporæ.*

kleine gaaries, zo dat zy 'er uitzien als waren ze met ene helder grauwe korst overtogen. In de middellyn zyn zy een of anderhalven duim.

Zand. Onder andere soorten van *Zand*, die men hier op de Oevers van het Meer *Champlain* vindt, zyn 'er byzonderlyk twee zeer zeldzaam, die men meest op dezelve plaats by malkander aantreft, namelyk een zwart en een roodbruin of granaatkleurig zand.

Het zwarte zand legt altyd het bovenste en bestaat uit zeer syne korrels. Met een vergrootglas beschouwd zynde vindt men ze donkerblauw of yzerkleurig. Enigen zyn rond, dog de meesten hoekig en glanzig. In de zon glinsteren zy sterk. Zy worden allen door den Zeilsteen aangetrokken. Onder dezen vindt men enige granaatkleurige korrels, van den zelven aard als het daar onder leggend rode zand. Dit rode zand is ook zeer syn, dog zo niet als het zwarte. De korrels hebben niet alleen de kleur van granaten, maar zyn inderdaad niets anders dan gebroken granaten. Enigen zyn rond, anderen wat hoekig, dog zy blinken allen en zyn half doorschynend. De Zeilsteen heeft 'er niet het minste vermogen op. Ook glinsteren zy niet sterk in de zon. Dit granaatzand krygt men zelden zuiver, dog het is gemeenlyk met het daaronder leggende witte kwartszand vermengd. Deze twee soorten van zand, te weten het zwarte en het rode, vindt men niet overal, maar alleen op zekere plaatsen aan den oever, en dan altyd in de zelve order. Boven op legt het zwarte zand ongevaar het vierde van een duim dik. Als men dit voorzigtig wegdoet, wordt het ondergelegene hoe langer hoe roder, tot dat het eindelyk volkomen de kleur van granaat heeft. Dit zand legt gemeenlyk een weinig dikker dan het zwarte. Wanneer men dit voorzigtig weggestreken heeft komt het witte kwartszand te voorschyn, het welk boven op zeer met het rode vermengd is, dog wat lager geheel wit wordt. Dit legt ruim vier duim diep, en heeft ronde korrels, zodat het volmaakt naar parelzand gelykt. Onder het zelve is nog een ligtgrauw hoekig kwartszand verborgen. Op sommige plaatsen legt het granaatzand boven op, en vlak daaronder het ligtgrauwe hoekige; zonder dat men 'er ene enkelde korrel van het zwarte of van het parelzand onder vinden kan.

Wat de oorsprong van dit zwarte of donkerblauwe zand zy kan ik niet zeggen, want men weet niet dat hier in de nabuurschap yzererts te vinden is. Egter dunkt het my waarschynlyk te zyn dat 'er yzererts is, dewyl het op vele plaatsen van *Kanada* vry gemeen is, en dit zwarte zand op meest alle de oevers der Meren en Rivieren in *Kanada*, schoon niet overvloedig, gevonden wordt. Het granaatzand heeft zynen oorsprong hieromstreeks; want, hoewel de rotsen by *Fort St. Frederic* geen granaatkorrels bevatten, vindt men egter op de oevers groter of kleinder stenen verschillende van dat soort 't geen op de bergen en klippen ge-

gevonden wordt, de welken aan ſtukken geſtoten en by het granaatzand gelegd zynde daar niet van te onderſcheiden zyn. En verder noordwaards in *Kanada*, beneden *Quebec*, bevatten de bergen veel granaat. Ook is dit rode zand zeer gemeen aan de Rivier *St. Laurence*. Dit werk is niet geſchikt om hier de overige aanmerkingen intevoegen die ik gemaakt heb over verſcheiden delfſtoffen, dewyl weinig lezers 'er ſmaak in vinden zouden.

HET *Apocynum androſæmifolium* (*) waſt overvloedig op de hoogtens in de boſſchen, en had thans bloeiſems. De *Franſchen* noemen het *Herbe à la puce*. (†) Als men in den ſteel ſnydt of 'er een ſtuk afplukt, zo loopt 'er een wit melkagtig ſap uit. De *Franſchen* ſchreven dezer plant alle de eigenſchappen toe welken ik van den *Vergiftboom* boven (§) gemeld heb, namelyk dat dit ſap voor ſommigen vergiftig, voor anderen ſchadeloos is. Sommigen kunnen niet omtrent den boom komen of zy raken vol van blazen. Ik zag enen Soldaat de hand vol blazen worden, alleen omdat hy de plant uittrok om ze my te tonen. Ook zwellen by vele menſchen het aangezigt en de handen alleen van de uitwaaſſemingen dezer plant. Allen ſtemden hierin overeen dat als men het ſap op de hand krygt, de hand niet alleen dik wordt, maar dat ook de huid 'er als van weg gevreten wordt, ten minſten oordeelde men dat 'er maar weinige menſchen waren waaraan men die uitwerkingen niet beſpeurde. Dog ik heb 'er nimmer ongemak van gehad, ſchoon ik meer dan eens, en in tegenwoordig van vele lieden, die 'er verwonderd over waren, en my 'er allerhande ongemakken uit voorſpelden, niet alleen de gehele plant aangetaſt, maar zelfs de beide handen met het ſap beſtreken heb, zo dat zy geheel wit waren. Zelfs heb ik de plant zo lang in de hand gewreven tot dat zy geheel aan ſtukken ware. Nogthans heb ik 'er geen het minſte leed van gekregen. Het vee eet van deze plant niet. (**) *Apocynum androſæmifolium.*

HET *Kliſſenkruid* (††) wies op verſcheiden plaatſen rondom de Veſting. De Kommandant zeide dat men in 't voorjaar de tedere ſcheutjes van dit gewas als radys eet, na 'er de ſchil te hebben af getrokken. Kliſſen.

HET *Siſon Canadenſe* waſt tamelyk veel in de boſſchen door geheel *Noord Amerika*. De *Franſchen* noemden het *Wilde Kervel*, en eten het in 't voorjaar als kervel. Men prees het zeer, en hield het voor een der beſte moeskruiden die men hier in de lente had. *Siſon.*

DE van de *Franſchen* zogenaamde *Katoenplant*, (§§) groeide hier veel Katoenplant.

(*) *Hondendood met eironde bladen.* (†) *Vloikruid.* (§) I. Deel bl. 36.

(**) Ook wil men dat zy een dodelyk vergift voor honden, wolven en ander vee is; waarom zy ook Hondendood genoemd wordt. Zie den nieuwen druk van CHOMEL *Huisb. Woord.* op het woord *Apocynum.*

(††) *Arctium Lappa.* (§§) *Aſclepias Syriaca* LINN. *Le Cotonier.*

veel op de kanten der heuvels, en zo wel in slegte als in goede aarde. Als men den steel kweetst komt 'er een melkagtig sap uit te voorschyn, waarom men de plant voor vergiftig houdt. Des niettemin vergaderen de *Franschen* in 't voorjaar de tedere stelen, als zy eerst uitkomen, en maken die als aspersjes klaar, zonder dat hun dit voedsel kwaad doet, dewyl de stelen zo vroeg nog niet vergiftig zyn. De bloemen geven enen aangenamen geur, zo dat zy in dien tyd, vooral des avonds, het reizen in de bosschen zeer aangenaam maken. De *Franschen* maken suiker uit de bloemen. Ten dien einde plukt men ze des morgens vroeg, als zy nog met dauw bedekt zyn; den dauw drukt men uit, en kookt 'er suiker uit, die bruin dog zeer goed is. Als de scheuten volkomen ryp zyn zit 'er om het zaad een soort van wol, die de katoen zeer gelyk is, van de welke de plant haren *Franschen* naam gekregen heeft. De arme lieden vergaderen ze, en vulden 'er hunne bedden mede in plaats van veeren. Voornal gebruikt men ze voor kinderbedden. In *Kanada* bloeit de plant in 't einde van Juni en 't begin van Juli, en het zaad wordt in 't midden van September N. S. ryp. De paarden eten 'er noit van.

Reis over het Meer *Champlain.*

Den 16. Juli des morgens begaf ik my op reis over het Meer *Champlain* naar het hoge gebergte, dat op den westelyken oever van het zelve legt, om te zien wat zeldzame gewassen en andere merkwaardigheden daar te vinden waren. Als men op enigen afstand van het Fort op de rotsen staat ziet men ene ry hoge bergen ten westen het Meer, die van het zuiden naar het noorden lopen. En als men zig naar het oosten keert, zo komt 'er ene andere schakel van bergen in 't gezigt, die zig ook van 't zuiden naar het noorden strekken. Dog die laasten zyn wel tien of twaalf *Eng.* mylen van het Meer af. Het land tusschen beiden is laag en geheel met hout bewassen. De bergen zyn ook meest overal vol van zwaar hout, uitgenomen op sommige plaatsen daar het door 't vuur verteerd is. Zy zyn op sommige plaatsen steil, op anderen niet. Wy voeren het Meer over in ene kleine *Kano*, die maar drie personen dragen konde, en aan land gekomen zynde wandelden wy naar 't gebergte. De kanten waren namelyk steil, en met aarde bedekt; dog hier en daar lagen zware stenen. Alles was met hout bewassen. Maar op sommige plekken was het verbrand. Na veel moeite geraakten wy eindelyk op den top van enen berg, die boven op met ene lugtige aarde bedekt was. Dog deze berg was niet een van de hoogsten; wat verder lagen 'er die veel hoger waren, dog wy hadden genen tyd om 'er naar toe te gaan, dewyl de wind begon optesteken, en wy maar een zo klein vaartuig hadden. Wy troffen hier niets zeldzaams aan.

Op den oever teruggekeerd vonden wy den wind zo sterk dat wy met onze Kano niet verder op het water durfden komen. Ik liet dan enen man

man terug om de Kano haar huis te brengen wanneer de wind wat zou gaan leggen, en wandelde met *Jungfröw* het water om naar 't Fort, dat een weg was van omtrent zeven *Eng.* mylen. Wy volgden den oever, waar nooit een weg geweeſt was, en kwamen dan over ſteile bergen, dan over ſcherpe rotſen, dan door dikke boſſchen, dan door diepe moeraſſen. De oord had den naam van een verblyf te zyn voor duizenden van Ratelſlangen. Dog gelukkig wierden wy 'er gene gewaar. De oever was ſomtyds vol ſteenen, waaronder verſcheiden' vry zware hoekige rotſen. Somwylen waren zy rond en glad geſlepen. Ook vonden wy op enige plaatſen zand, ten dele van het boven beſchrevene granaatzand, ten dele grauw zand. Hierendaar vond men ook zwart yzerzand. Op de bergen vond men ſtenen van enen fynen roden glimſteen. Op ſommige plaatſen ſtonden 'er bomen tuſſchen den oever en de bergen; dog op andere was de oever moeraſſig.

VERSTEENDE *Ammonshoorns* lagen 'er veel op enige plaatſen tuſſchen de ſtenen en rotſen. De rotſen beſtonden uit enen grauwen kalkſteen, zynden ſlegts eene verſcheidenheid van den zwarten. Zy leggen in beddingen. Sommigen waren vol van verſteningen, met of zonder ſchalen. Op ene plaats zagen wy verbazend groote Ammonshoornen, die meer dan ene *Zweedſche* el breed waren. Het water had hierendaar den ſteen van boven afgeſlepen, dog had die uitwerking op de verſteningen niet kunnen maken. Zy lagen boven op de rots, als of zy 'er op gelymd waren.

DE bergen op den oever waren ontzaglyk hoog en groot. *Zy* beſtonden alleen uit enen harden grauwen rotſteen, die niet in beddingen, gelyk de kalkſteen, lag. Een grauwe kwarts en een donkere glimſteen maakten 'er eigenlyk het voornaamſte van uit. Daar zy aan den oever lagen kwam de rots tot aan het water, dog daar zy een weinig van denzelven verwyderd lagen kwamen de grauwe of zwarte kalkſteensbeddingen het digſt aan 't Meer. Maar ik vond nergens dat grote grauwe rotſen deze bergen van kalkſteen bedekten.

DE *Zizenia aquatica* wies in de modder der beken, en ſtond in vollen bloei.

DE ziektens, die het meeſt onder de *Wilden* heerſchen, zyn rhumatiſmiſche pynen en borſtontſtekingen. Dezen worden vooral veroorzaakt door dien zy dikwyls gedwongen zyn des nagts in de boſſchen en op vogtige plaatſen op den grond te ſlapen, en ook door de ſchielyke overgangen van het weder van hette in koude, waaraan de lugt hier zeer onderworpen is; ten dele daardoor dat zy zig dikwyls aan brandewyn bezuipen en zig dan nakend in de open lugt, zelfs in den winter in ſlegt weer te ſlapen leggen. De *Franſchen* zyn ook zeer aan deze ongemakken onderhevig, byzonder aan borſtontſtekingen. De Kommandant verhaalde Ziektens der *Wilden.*

dat hy eens aan dit ongemak zeer slegt geweest, dog door den Heer *Sarrasin* op de volgende wys 'er van genezen was. Hy begon met hem zweetdryvende middelen te geven, en liet hem een uur agt of tien zweeten. Daarop opende hy hem enen ader, en liet hem op nieuws zweeten. Daarna schreef hy hem ene nieuwe aderlating voor. Doctor *Sarrasin* was Koninglyke Geneesheer te *Quebec* en Korrespondent der Kon. Maatschappy der Wetenschappen te *Parys*. Hy had grote inzigten zo wel in de oefening der Geneeskunde, als in de Ontleedkunde en andere Wetenschappen. Ook was hy zeer aangenaam in den omgang. Hy stierf te *Quebec* aan ene kwaadaardige koorts, die daar door een schip was overgebragt, en van de welke hy besmet wierd by 't bezoeken der Kranken in 't Hospitaal. Hy liet enen zoon na, die ook de Geneeskonst beoefende, en naar *Frankryk* gegaan was om 'er verder in te vorderen; dog hy overleed daar.

Venuskwalen. AFGAANDE koortsen regeren hier ook somtyds. Ook heest zig de Venusziekte hier te lande gevestigd. De *Wilden* zelven zyn 'er van besmet geraakt, zo dat 'er velen zyn die ze hebben. Zy weten ze egter ook in den grond te genezen. Men heeft verscheiden voorbeelden dat lieden, zo wel *Fransche* als *Amerikaanen*, welken deze ziekte tot in 't gebeente was doorgedrongen, door de *Wilden*, binnen den tyd van vyf of zes weken, volkomen 'er van zyn genezen geworden. Dog de *Franschen* hebben niet kunnen uitvinden wat een middel zy gebruiken. Dit wist men dat zy geen kwikzilver, op enigerhande wys toebereid, gebruikten, en dat het voornaamste middel in wortelen bestond. Dog welke wortelen het waren konde men niet zeggen. Naderhand heb ik het ontdekt, en 'er breedvoerig aan de Kon. *Zweedsche* Maatschappy, in hare Verhandelingen van het jaar 1750. verslag van gedaan. (*).

Lintwormen. DE ongemakken die de *Lintworm* (†) veroorzaakt zyn in *Europa* wel bekend. In de *Engelsche* Volkplantingen in *Noord Amerika* was hy niet gemeen; dog hier in *Kanada* wierden 'er enige menschen van gekweld. Men wist dezen worm hier zo wel te beschryven als of men de Verhandelingen der *Kon. Zweedsche* Maatschappy gelezen had. Somtyds raken de menschen 'er kwyt die enige vademen lang zyn. Men kende gene byzondere middelen tegen dit ongemak, nog wist 'er de oorzaak van aantewyzen, dog men gisste dat het van het gebruik van sommige vrugten kwam.

Fort St. Frederic. FORT ST. FREDERIC is ene Vesting aan het zuider eind van 't Meer *Champlain* gelegen. Het staat op ene uitstekende landtong, geformeerd door het Meer en de Rivier, welke ontstaat uit de vereniging der

(*) Zie daar bl. 284. De *Stillingia sylvatica*, zegt de Heer FORSTER, is waarschynlyk een van deze wortelen. (†) *Tænia*.

der *Woodcreek* en het Meer *St. Sacrement*. Deze Rivier is hier enen goeden musketschoot wyd. De *Engelschen* noemen deze Vesting *Crownpoint*. Den Franschen naam draagt zy naar den *Fransche* Sekretaris van staat *Frederic Maurepas*, die toen zy werd aangelegd het voornaamste opzigt over de zeezaken in *Frankryk* had; en daar de meeste plaatsen in *Kanada* naar Heiligen genoemd worden, zo heeft de gewoonte een *Saint* voor den naam *Frederic* gevoegd. De Vesting legt op ene klip, bestaande, gelyk gezegd is, uit zwarten kalksteen of lei. Zy is een vierkant, heeft hoge en dikke muren, gemaakt van den gemelden steen, twee of drie snaphaanschoten van de plaats af gehouwen. Aan de oosterzyde in de Vesting is een hoge toren, die veilig is voor de bomben, hebbende zware muren, en zynde rondom van boven tot onder met geschut voorzien. Op dezen toren woont de Kommandant. In het Fort is een klein kerkje, en aan de andere zyde vindt men de woningen der Officieren en Soldaten. Naar den landkant leggen scherpe klippen, meer dan enen kanonschoot ver van 't Fort. Dog enigen, die weinig wyken voor de hoogte der muren, leggen digt by de plaats. Het land hieromstreeks is goed; en voor den laatsten oorlog hadden zig hier vele *Fransche* huisgezinnen, vooral van ontslagene Soldaten, nedergezet. Dog de kryg dwong hen of dieper in *Kanada* te wyken, of zig digt onder de Vesting neertezetten, en daar des nagts te gaan slapen. Thans kwamen 'er velen van terug, en men meende dat 'er hier zig met den herfst nog veertig of vyftig huisgezinnen zouden komen nederslaan, welken men landeryen zoude aanwyzen. Wat van de Vesting af, oostwaards, staat een windmolen, die van steen gebouwd en van dikke muren voorzien is, waar men het meeste meel dat in de plaats gebruikt wordt maalt. Deze molen is zo gemaakt dat hy enigermaten tot een buitenwerk dienen kan, want boven in den zelven leggen vier of vyf stukken kanon. In den laatsten oorlog lag hier een goed deel Soldaten, om het oog op de Rivier te houden, en te zien of 'er ook *Engelsche* vaartuigen op dezelve in de verte verschenen, het geen men uit het Fort niet doen kan. En als men hier niet op zyne hoede was, kon de vyand met schuiten digt onder de westzyde der Vesting komen, uit de welke men ze niet zou kunnen ontdekken van wegen de hoogte des oevers. Dog men heeft enen groven misslag begaan met het Fort niet op de plaats te leggen daar nu de molen staat; behalven dat men daar het Fort, door middel ener vereniging der Rivier die van het Meer *St. Sacrement* komt en het Meer *Champlain*, in den losse kalksteen uitgehouwen, met een lopend water had kunnen omringen, zodat het op het uiterste der landtong zou hebben komen te staan. Dus zoude men 'er altyd varsch water gehad, en het Fort zou niet zo digt by de hoge rotsen gelegen hebben.

Vertrek. Den 19. Juli waren wy, na enige dagen naar het Jagt, dat den gehelen zomer over tuſſchen *Fort St. Joan* en *Fort St. Frederic* heen en weder vaart, en na desselfs aankomſt op goeden wind gewagt te hebben, tot ons vertrek van hier gereed. Gedurende ons verblyf had ons de Heer *Luſignan* met allerhande beleefdheden als overladen. Ik had de eer al dien tyd aan zyne tafel te ſpyzen. Myn Bediende at met den zynen. Wy hadden buiten dat onze kamer en bed, en werden bediend. By ons vertrek voorzag ons die Heer met rykelyken voorraad tot aan het *Fort St. Joan*. In een woord, onze eigene Landslieden hadden ons gene grotere beleefdheden kunnen bewyzen dan die Heer en de overige Officieren gedaan hebben.

Het Meer *Champlain.* Voor den middag om elf uur gingen wy op reis. De wind was goed. Aan beide de zyden van het Meer lagen hoge bergen, die als ene ſchakel uitmaakten, dog met dit onderſcheid, gelyk ik al aangemerkt heb, dat aan de ooſtzyde tuſſchen het Meer en 't gebergte een lang van met hout bewaſſen land gelegen is, ter langte van tuſſchen de twaalf of agtien *Eng.* mylen. Agter dit gebergte behoort het land tot *Nieuw Engeland*. Dus maakten deze bergen ene grenſcheiding uit. Aan de weſtzyde ſtieten de bergen vlak tegens het Meer. Het was in 't eerſt maar een uur breed, dog wierd daarna hoe langer hoe breder. Tot op een uur gaans van het *Fort St. Frederic* was het land aan de ooſtzyde bewoond, dog verder louter boſch. Omtrent tien *Franſche* mylen van de Veſting werd het Meer vier mylen breed. Hier en daar zag men Eilanden, en de Kapitein van 't Jagt zeide dat 'er in dit Meer zeſtig Eilanden lagen, waaronder 'er enigen zeer groot waren. Ook verzekerde hy dat het zo diep was, dat men op de meeſte plaatſen met ene lyn van honderd vademen genen grond peilen kon; en digt aan land, voornamelyk waar dwarsloopende bergen leggen, vindt men dikwyls ruim tagtig vadem waters, zo dat 'er geen middel is om te ankeren. Veertien *Franſche* mylen van het Fort lagen vier grote Eilanden in het Meer, dat daar zes mylen breed is. Den gantſchen dag was het droevig weer, en de wolken, die zeer laag hingen, ſchenen tegens 't gebergte aanteſtoten, en het als met enen nevel te hullen. Van verſcheiden bergen ſteeg de nevel als een rook in de hoogte. Hier en daar wierp zig ene kleine Rivier in 't Meer. Agter het gebergte aan de weſtzyde was het land, gelyk men my berigtte, enige mylen ver gantſch vlak en met hout bedekt, van vele ſtromen, beken, moeraſſen en kleine meren doorſneden, en zeer bekwaam om bewoond te worden. De oever was ſomtyds klipagtig, en beſtond ſomtyds uit zand. Tegens den avond begonnen de bergen allengskens aftenemen. Het water was zeer helder, en wy bemerkten gene klippen of ondieptens. Des avonds laat ging de wind leggen, en wy wierpen het anker onder 't land. Den 20. voeren wy des morgens met enen gunſtigen

gen wind voort. De plaats daar wy overnagtten was ten halvenwege *Fort St. Jean*, van waar tot *Fort St. Frederic* men eenenveertig *Fr.* mylen te water rekent. Het gebergte was ons nu uit het gezigt, en het land was laag en boschryk. De oever bestond uit zand. Byna overal scheen het Meer een *Zweedsche* myl breed, dog het was inderdaad breder, en de Eilanden deden het smaller schynen.

Hier en daar zag men aan den oever *Wilden* in schuiten van bast. Dog geen van hun woonde aan het Meer, en zy waren hier alleen om Steuren te vangen; waarvan 'er hier veel zyn. Wy zagen ze somwylen hoog uit het water springen. Deze *Amerikanen* leiden ene byzondere levenswys. Een gedeelte van het jaar leven zy voornamelyk van hunnen kleinen voorraad van Mais, bonen en kawoerden; om dezen tyd bestaan zy van visch zonder brood of iets anders; op enen anderen tyd wederom eten zy niets als wild. Des niettemin worden zy oud, zyn gezond, en kunnen meerder ongemakken uitstaan dan anderen. Zy zyn altyd vrolyk en vergenoegd; zingen en dansen geduriglyk: zo dat zy hunne levenswys voor die welke in *Europa* als de beste geagt word niet zouden willen ruilen.

Omtrent tien *Fr.* mylen eer wy aan *Fort St. Jean* kwamen, ontdekten wy huizen op den westelyken oever van het Meer, die kort voor den laatsten oorlog door de *Fransche* bewoond geweest waren. Thans waren zy sterk bezig met dezelven weder te gaan betrekken. Dit waren de eerste huizen die wy zagen sedert wy die by *Fort St. Frederic* verlaten hadden.

Houten Fort.

Voor dezen was 'er ene houten Vesting op den oostelyken oever van het Meer geweest, waarvan men ons de legplaats aanwees. Zy was nu met hout bewassen. Zy had den *Fransche* tegens de invallen der *Wilden* gediend. Men verzekerde ons dat vele *Fransche* in dezen oord door dezelven waren omgebragt. Ook verhaalde men ons dat men hier vier vrouwen tegens enen man onder de *Fransche* rekent, nadien alle jaren vele mans op hunne reizen, die zy ondernemen om met de *Wilden* handel te dryven, van dezelven vermoord worden.

Wy zagen enen stenen windmolen op een uitstek lands aan den oostelyken oever staan. De oord was voor den kryg van *Fransche* bewoond geweest, die nog niet teruggekomen waren. Wy waren nog agt *Fr.* mylen van *Fort St. Jean*. De *Engelsche* en hunne *Amerikanen* hadden hier de meeste huizen verbrand.

Het jagt dat ons voerde was het eerste dat men hier gebouwd had. Voor dezen bediende men zig maar van grote zogenaamde *Bateaux* om voorraad te vervoeren. De Kapitein, die hier in 't land geboren was, had het zelf gebouwd, de eerste den weg voor het Meer gevonden, en de

de dieptens gemeten om met het zelve tuſſchen *Fort St. Frederic* en *Fort St. Jean* te varen. Hier, over den molen, heeft men drie vademwaters. Dog naderhand, tot *Fort St. Jean*, wordt het wat ondieper. Hier en daar zagen wy huizen op den oever. De Kapitein had Ottervallen in de kajuit hangen, die volkomen naar de *Europiſchen* geleken. Van deze Otters zoude men 'er velen in *Kanada* vinden.

De vellen van *Zeehonden* worden hier veel gebruikt om koffers te overtrekken. De mantelzakken waren 'er ook veel van gemaakt. Ook had 'er de gemene man tabaksbeurzen van. Van gedaante waren zy even gelyk aan die men in *Noorwegen* en *Zweden* vindt. Het gemene volk was hier gewoon op reis te roken, dog ik merkte niet dat hier iemant de gewoonte had van tabak te kauwen. Men vindt veel van deze Zeehonden in den Zeeboezem beneden *Quebec*, die, even als de *Zweedſchen*, met grauwe en zwarte vlakken geſpikkeld zyn. Zy gaan de Rivier *St. Laurence* zo hoog op als het water zout is. Men heeft ze op geen der grote Meren hier in *Kanada* beſpeurd. De *Franſchen* noemen ze *Zeewolven*. (*)

Ongodsdienſtigheid der *Engelſchen* en *Hollanders*.

De *Franſchen* zyn in hunne Volkplanteryen veel gezetter op den uiterlyken Godsdienſt dan de *Engelſchen* en *Hollanders*. Op de Jagten der twee laatſt genoemde volken had men de gewoonte niet van 's morgens of 's avonds bedeſtonden te houden. Zelden of noit bad men over tafel. Dog op dit *Franſche* Jagt wierd 's morgens en 's avonds gebeden, en des zondags meer dan naar gewoonte. Voor en na den maaltyd maakten zy het kruis en deden een kort gebed. De Kapitein deed alle ogtenden zyn gebed op de knien leggende. In *Fort St. Frederic* kwam ook de gantſche Bezetting 's morgens en 's avonds tot het gebed. Dog het was jammer dat de gebeden in 't *Latyn* gedaan werden, het geen weinige verſtonden.

Zodra wy den molen voorby waren wierd het Meer zo ſmal dat het niet veel boven een muskethoot breed was. Dus geleek het veel eer naar ene rivier. Het land was aan weerskanten laag en met bomen bewaſſen die hun blad 's winters laten vallen. Hier en daar zagen wy ene hut op den oever, anders was het land onbewoond. Men had hier niet boven de zes of tien voet diepte; en hier en daar vertoonde zig een Eilandje. Gedurende onze gehele reis lag het Meer altyd zuidzuidweſt en noordnoordooſt.

Op ſommige plaatſen van *Kanada* zyn grote ſtreken lands die byzondere perſonen toekomen. Wanneer dan iemant de vryheid krygt van een ſtuk van het zelve te bebouwen, dat gemeenlyk veertig *arpents* lang, en drie breed is, is hy verpligt, wanneer hy enigſins in ſtaat is, den eigennar ene zekere ſom (†) jaarlyks te betalen.

Het

(*) *Loups marins.* (†) Zes *Francs.*

Het Meer wierd nu zo ondiep dat men genoodzaakt was van met takken den weg voor 't Jagt te peilen. Op ſommige plaatſen egter had men twee vadem waters.

Des avonds by het ondergaan der zonne kwamen wy by *Fort St. Jean* aan.

Fort St. Jean is ene ſterkte van hout, door de *Franſchen* in het jaar 1743. aan de weſt zyde van den mond van het Meer *Champlain* digt aan 't water gebouwd, met inzigt om het omleggende land, dat men bevolken wilde, te dekken, en om tot een magazyn te dienen voor den voorraad en de krygsgereedſchappen, die jaarlyks van *Montreal* naar *Fort St. Frederic* gezonden worden, welken men van hier gemakkelyk naar de laatſt genoemde plaats zenden kan, het welk men meer naar om laag niet doen kan, dewyl een paar ſnaphaanſchoten lager als dit Fort ene ondiepte is vol met ſtenen, waar men niet dan met zo genaamde *Bateaux* over komen kan. Voorheen was het Fort *Chamblan*, dat vier *Fr.* mylen lager legt, een magazyn. Dog men moeſt van daar het goed met ſchuiten naar de Jagten op de plaats daar nu dit Fort ſtaat voeren, behalven dat de weg van *Montreal* naar *Fort Chamblan* over land, en langer was. *Fort St. Jean* legt laag, op enen zandigen en rondom vlakken grond, meeſt met hout bewaſſen. De Veſting is een vierkant en beſlaat een *arpent* gronds. Beneden tegens het Meer ſtaat een hoog houten gebouw op elken hoek, van vier verdiepingen, hebbende enen grondſlag van ſteen ter hoogte van anderhalven vadem. In deze gebouwen, die veelhoekig zyn, ziet men ſchietgaten. Op de twee andere hoeken aan de landzyde ſtaan twee kleine houten huizen van twee verdiepingen hoog. Zy dienen tot woningen voor de Soldaten en tot verſterking der plaats. Tuſſchen deze gebouwen ſtaan paliſſades, gemaakt van 't hout der *Thuya*, het welk hier gehouden wordt der verrotting in de aarde langer te wederſtaan dan het dennenhout. Wat meer beneden ſtaat dubbelde paliſſades. Agter de paliſſades heeft men voor de Soldaten ene borſtwering gemaakt, waarvan zy dezelven verdedigen konnen. Op het einde van den oorlog in het voorleden jaar lagen hier tweehonderd mannen in bezetting. Dog nu zyn 'er maar een Kommandant, een Kommies, een Bakker en zes Soldaten. De Kommandant was de Ridder *De Gannes*, een aangenaam man, en zwager van den Heer *Luſignan*. Het land rondom de Veſting was vet en vrugtbaar, dog niet bebouwd. Men zogt menſchen om zig hier neder te zetten. *Fort St. Jean.*

De *Franſchen* in *Kanada* geven den naam van *Marengoins* aan de Muggen, enen naam die men wil dat van de *Wilden* ontleend is. Van dit ongedierte waren de boſſchen rondom het Fort zo vol, dat men het met regt het *Fort der Marengoins* zou hebben mogen noemen. De moeraſſen en lage boſchryke landen zyn haar vaderland. Als het hout ge- *Marengoins.*

kapt en het water afgeleid werd, zouden zy hier zo wel als op andere plaatſen verminderen.

Ratelſlangen. De Ratelſlang is, volgens het eenparig berigt der Franſchen, hier, nog verder noordwaards, by *Quebec* of *Montreal*, niet te vinden, en het gebergte om *Fort St. Frederic* is hare uiterſte grenspaal aan dezen kant. Ook zegt men, dat 'er meer noordwaards aan gene Slangen zyn wier vergift den menſchen ſchadelyk zyn konne; ook vlugten zy op het gezigt van een menſch. Myne overige aanmerkingen over de Ratelſlangen kan men vinden in *de Verhandelingen der Kon. Zweedſche Maatſchappy der Wetenſchappen* voor het jaar 1752.

Den 22. Juli kwamen hier paarden aan van *Prairie* om ons aftehalen, welken de Kommandant op myn verzoek had doen komen, dewyl 'er hier geen te vinden waren, want de plaats was nog maar een jaar aangelegd geweeſt. De menſchen die de paarden bragten hadden brieven aan den Kommandant by zig, zo wel van den Gouverneur Generaal van *Kanada*, den *Marquis La Galiſſonière*, geſchreven te *Quebec* den 15. Juli, als van den Vice Gouverneur te *Montreal*, den *Baron De Longueuil*, van den 21. van die maand; waarin gemeld wierd, dat ik hun byzonderlyk van het Franſche Hof was aanbevolen, en dat men my van alle noodwendigheden voorzien en ten ſpoedigſten myne reis bevorderen moeſt. Twee ankers wyns en enige andere dingen, welke men dagt dat ik van doen hebben zoude, wierden den Kommandant toegeſchikt. Des avonds dronken wy onder 't loſſen van het geſchut de gezondheden der Koningen van *Frankryk* en van *Zweden*, zo wel als van den Gouverneur en anderen.

Vertrek. Den 23. des morgens gingen wy op reis naar *Prairie*, om verders naar *Montreal* te komen. Men rekende van hier tot aan *Prairie* zes *Fr.* mylen te land, en van daar tot *Montreal* langs de Rivier *St. Laurence* derde half uur. Wy hielden ons in 't begin aan den oever, hebbende ter regterhand de Rivier *St. Jean*. Dus noemt men den mond van het Meer *Champlain*, dat in de Rivier *St. Laurence* valt, ſchoon dievan ſommigen ook de *Champlain Rivier* geheten wordt. Na ene *Fr.* myl ver gereden te hebben verlieten wy de Rivier, en ſloegen links af. Het land was hier overal laag, met hout bewaſſen, en vry nat, zo dat wy langzaam voort kwamen. Men moet aanmerken dat *Fort St. Jean* in den verleden' zomer eerſt gebouwd en toen deze weg gebaand is. Tweehonderdenzeſtig man, die elk daags dertig *Sols* kregen, werkten 'er toen op 's Konings koſten aan; en men zeide dat de arbeid dezen herfſt verder voortgezet zou worden. De laagheid van het land bragt vele Muggen en Vliegen voort. Na dat wy drie *Fr.* mylen gereden hadden wierd het land vry van hout. Het ſcheen voorheen een moeras geweeſt te zyn, dat nu opgedroogd was. Het gezigt was hier aan alle kanten vry ruim. Aan de regterhand zagen wy van verre twee hoge bergen, die zig de een voor den ander vertoonden,

den, en niet ver van *Fort Champlain* af lagen. Ook kon men den hogen berg, die vlak by *Montreal* legt ontdekken. De weg liep byna lynregt. Wy kwamen weder op een laag draſſig land, daarna in een boſch, beſtaande voornamelyk uit *Pynbomen met van onder verzilverde bladen.* (*) Het land daar wy door trokken was vet, en kan met den tyd zeer vrugtbaar worden. Rotſen zag men niet, en zelfs byna gene ſtenen langs den weg.

VERDER, ongevaar vier *Fr.* mylen van *Fort St. Jean*, bekwam het land een ander aanzien. Het was hier overal bewoond. Wy zagen byna niets dan fraye wyd uitgeſtrekte akkers, ſtaande met de ſchoonſte weit; hier en daar ſtonden ook erwten en haver. Ander graan vernamen wy niet. De Landhoeven ſtonden op zig zelven. De huizen waren klein en van hout. In plaats van mos, die men hier niet vond, maakte men de reten digt met klei. De daken waren ſpits en met ſtro gedekt. De oord tot aan de Rivier *St. Laurence* toe was in myn oog een van de ſchoonſte die ik in *Noord Amerika* gezien heb.

OMTRENT den middag kwamen wy te *Prairie* aan, leggende op ene hoogte aan de Rivier *St. Laurence*. Wy bleven hier dezen dag, vermits ik begerig was het land rondom te bezigtigen. *Prairie.*

PRAIRIE DE LA MAGDELENE is een klein vlek, gelegen aan den ooſtelyken oever der Rivier *St. Laurence*, derdehalve *Fr.* myl van *Montreal*, dat men hier duidelyk noordweſtwaards aan de overzyde der Rivier zien kon. Het land rondom *Prairie* is vlak. Van alle kanten ziet men grote akkers en weilanden. De *St. Laurence* is hier ruim anderhalve *Fr.* myl breed. De huizen zyn hier meeſt van hout, met ſpitſe houten daken, en de voegen in de wanden zyn met klei aangevuld. In 't midden van het vlek ſtaat een frai ſtenen kerkje, met enen toren en ene klok. Voor de kerkdeur is een houten kruis, met alle de werktuigen die men denkt dat tot het lyden van den Zaligmaker gedient hebben. Het vlek was met paliſſades omringd, voorheen tegens de ſtroperyen der *Wilden* daar geſteld. Buiten de paliſſades zyn verſcheiden moes-en andere tuinen, dog weinig vrugtbomen daar in. De oevers waren hier niet zeer hoog. Hier onthield zig een Prieſter en een Kapitein, dien men *Kommandant* noemde. De koornlanden waren groot, dog men zag 'er gene rog, gerſt of mais. In de *St. Laurence* is zuidweſtwaards van hier een zware waterval, welken men hier gemakkelyk kan horen. Als in 't voorjaar het ys los gaat lopen dikwyls verſcheiden' landeryen onder. En, in plaats dat de *Nyl* door zyne overſtromingen het land vrugtbaar maakt, doen hier deze over-

(*) *Abies foliis ſubtus argenteis.*

ſtromingen niets dan ſchade; want zy brengen allerhande gewaſſen op het land, welker zaden het vol van onkruid maken. Op dien tyd moet het vee ver weg gedreven worden. Dog het water blyft maar twee of drie dagen ſtaan. Deze overſtromingen ontſtaan voornamelyk door het verſtoppen der Rivier door 't ys.

De *Zizania aquatica* wast veel in een beekje, dat een weinig beneden *Prairie* loopt.

Voortreis. Den 24. Juli ſtapten wy in een *bateau* om langs de *St. Laurence* naar *Montreal* te varen. Wy lieten ons met den ſtroom dwars over naar beneden dryven. Het water ſtroomde ſterk, dog het is hier niet diep, zo dat de Jagten niet hoger dan tot *Montreal* komen kunnen, uitgenomen in 't voorjaar, wanneer zy dikwyls tot boven *Prairie* kunnen opvaren. Van *Prairie* af ziet men de Stad *Montreal* zeer duidelyk leggen. By onze aankomſt aldaar zagen wy veel volks aan de poort ſtaan, welk nieuwsgierig was *Zweden* te zien, een volk daar zy van te voren niets van gehoord, dog die zy nu verſtaan hadden dat verwagt wierden. Ook waren wy de eerſte *Zweden* die men wiſt dat oit te *Montreal* zig vertoond hadden. Zodra wy aan land traden kwam my een Officier verzoeken aan het huis van den Gouverneur te komen. De Baron *De Longueuil* was nog Vice-Gouverneur, dog hy wagtte dagelyks zyne verdere aanſtelling uit *Frankryk*. Hy ontving my met de grootſte beleefdheid, en toonde my brieven van den Gouverneur Generaal, waarin hy berigtte laſt te hebben my in alles vry te houden, en op koſten des Konings van *Frankryk* hier te lande te doen reizen. In een woord, ik ontving hier nu, en na myne terugkomſt van *Quebec*, grotere gunſtbewyzen dan ik zou hebben kunnen verwagten.

Levenswys. De levenswys der *Franſchen* in *Amerika* is van die der *Engelſchen* in dat werelddeel even zo zeer verſchillend als zy in *Europa* is. De vrouwen waren hier zeer wel gemaakt. Zy waren wel opgebragt, en betoonden ene grote onſchuldige vryheid. Des zondags waren zy zeer opgeſchikt, byna gelyk onze *Zweedſche* vrouwen, dog in de week niet zo zeer. Maar zy waren 'er altyd zeer opgezet van wel gekapt te zyn. In de week dragen zy een aardig net jakje, en enen korten rok, die halfwegen de benen komt, als wilden zy daarin de *Amerikaanſche* vrouwlieden navolgen. De hakken der ſchoenen waren zo hoog en ſmal, dat men zig verwonderen moet dat zy 'er mede gaan kunnen. In de huishouding overtroffen zy verre de *Engelſche* vrouwen, die, om de waarheid te zeggen, het zo ver gebragt hadden van al den laſt van 't huishouden op de mans te werpen, en den gantſchen dag met de handen over malkander ledig doorbrengen.

gen. (*) Dog de *Kanadaſche* vrouwen ſteken de handen beter uit de mouw, vooral de gemenen, die zig overal op de akkers, in de ſtallen, en elders laten zien daar te werken valt. Dog zy ſchynen niet al te zindelyk op het huisraad en de vertrekken. De vloer werd hier dikwyls niet eens in een geheel jaar ſchoon gemaakt. Dus kwam het zulken die onlangs onder de *Engelſchen* en *Hollanders* verkeerd hadden, by de welken het ſchrobben en waſſchen een ſtuk is van geen minder gewigt dan de Godsdienſt zelf, hier vry morsſig voor. Om egter het ſtuiven te beletten begoot men den vloer met water zo dikwyls als de ſtof begon te vliegen. Ik zag hier met genoegen dat de dogters zelfs van de eerſte lieden, die van den Gouverneur niet uitgenomen, zig eenvouwdig kleedden, en overal ter bezorging van het huishouden door het huis, byna als meiden, liepen. Het gedurig groeten op de ſtraten, en het wedergeven van bezoeken, was ene laſtige gewoonte, die hier aangenomen was.

Enigen, die met de *Wilden*, welken omtrent vyftig *Fr.* mylen van de *Hudſonsbay* afwonen, op de Beverjagt geweeſt waren, verhaalden my, dat de dieren, om wier huid het inzonderheid te doen is, en die men daar menigvuldig vindt, zyn, Bevers, wilde Katten of Lynxen, en Marters. Men houdt de vellen der dieren voor des te beter hoe noordelyker zy gevangen worden, dewyl die digter hair hebben dan zulken die men meer naar 't zuiden vindt.

Witte Patryzen.

Een ſoort vogels, die men 's winters in grote menigte digt by de *Hudſonsbay* vindt, worden van de *Franſchen Witte Patryzen* genoemd. Zonder twyffel is dit de zelve Vogel dien men in *Zweden Sneuwhoenders* (†) heet. Hoe kouder het is en 'er meer ſneuw valt des te overvloediger zyn ze. Men beſchreef ze als hebbende ruige witte poten, zynde geheel wit, behalven drie of vier zwarte ſtaartvederen. Het vleeſch zou wel ſmakend zyn. Uit Edward's *Natuurlyke Hiſtorie der Vogels* (§) blykt het dat de Sneuwhoenders aan de *Hudſonsbay* zeer gemeen zyn.

Hazen.

Aan de *Hudſonsbay* zyn ook vele *Hazen*. Men vindt 'er ook veel in *Kanada*, waar ik ze dikwyls zelf gezien heb. Zy zyn volkomen als de onzen. Des zomers zyn zy grauwbruin, en 's winters ſneuwwit gelyk als in *Zweden*.

(*) Hier tekent de Heer Forster het volgende aan. „Het ſchynt dat voor „ het toekomende de ſchone ſex in de *Engelſche* Volkplantingen in *Noord Ame-* „ *rika* de verwytingen, die de Heer Kalm doet, niet zal verdienen, dewyl „ men berigt dat de Dames ſedert malkander zoeken de loef afteſteken in het „ vervaardigen van het nodige voor hare huishoudingen, en dat in 't alge- „ meen een geeſt van nyverheid onder haar de overhand begint te nemen.„

(†) *Tetrao Logapus*. (§) Pag. 72.

Konſten. MET de konſten, als Bouwkonſt, Ticchelbakkeryen, Schrynwerkers- en Drayerskonſt, en diergelyken, is men hier nog zo ver niet gekomen als wel behoorde. De *Engelſchen* zyn hierin den *Franſchen* veel voor. Waarſchynlyk komt dit daarvan daan dat in *Kanada* de meeſte Werklieden maar afgedankte Soldaten zyn, die niet veel gelegenheid gehad hebben te leren, dog door de noodzakelykheid of by toeval alleen tot hun ambagt gebragt zyn. Enigen waren 'er egter aantetreffen die tamelyk kundig waren. Ik zag 'er enen die vry goede uurwyzers maakte, en die konſt zig zelven geleerd had.

Vliegen. MEN heeft my verhaald dat de gemene *Huisvliegen* voor honderdvyftig jaren hier niet bekend geweeſt zyn. De *Wilden* beveſtigden het zelve, en zyn van gedagte dat de Huisvliegen met de ſchepen die geſtrand zyn hier zyn gekomen. Ik wil dit niet ontkennen; dog dit weet ik dat wy tuſſchen *Saratoga* en *Crownpoint* in de wilderniſſen altyd ene menigte van die vliegen om ons hadden, als wy gingen zitten om uitteruſten of te eten; en dit maakt het wat twyffelagtig of zy hier niet al veel vroeger geweeſt en of zy wel uit *Europa* hier eerſt gebragt zyn. 'T is waar, men zou kunnen zeggen dat die Vliegen ſedert den tyd dat het *Fort Anne* hier ſtond in die woeſtenyen zyn overgebleven, toen de *Engelſchen* zig daar ophielden, en dat verſcheiden Reizigers door den reuk van hunnen medegevoerden voorraad de vliegen hebben kunnen met zig naar de wilderniſſen lokken.

Wilde Koeyen. WILD *Rundvee* treft men overvloedig in de zuiderdelen van *Kanada* aan, en het heeft zig daar reeds van aloude tyden opgehouden. In het Land der *Illinoizen*, leggende omtrent op de zelve breedte als *Philadelphia*, is 'er zeer veel van. Verder noordwaards vindt men 'er weinig. Ik zag ene huid van dit vee. Zy was zo groot als die van enen onzer zwaarſte Oſſen, dog hairiger. De hairen waren donkerbruin, omtrent als die van enen bruinen Beer. Dog die welken het digſt aan 't vel zaten waren zo fyn als wol. Dit vel was niet zeer dik, en zou in *Frankryk* niet zo hoog als een Berenvel geſchat worden. Onder anderen gebruikt men deze vellen om des winters de voeten in te warmen. Velen van deze wilde Koeyen hebben ene fyne wol, welke voor de Schapenwol niet wykt, zo zy die niet overtreft. Men heeft 'er kouſſen, klederen, handſchoenen en andere dingen van gemaakt, zo goed als of zy van de beſte wol waren. De *Wilden* maken 'er voor zig allerhande dingen van. Het vleeſch wykt niet voor dat der beſte Oſſen. De huid kan dienen tot alles waar men in *Europa* de oſſenhuiden toe gebruikt. Men wil dat deze wilde beeſten zwaarder zyn dan de *Europiſchen*. Hunne hoornen zyn wel kort, dog dik aan den wortel. Enigen hebben al getragt om deze beeſten mak te maken, uit hoofde van verſcheiden overeenkomſten die ze met het tamme vee hebben, vooral om dat zy zo veel ſter-

ſterker zyn, en dus zeer nuttig voor den landbouw zouden kunnen wezen. Zy hadden ten dien einde van deze wilde kalveren onder het tamme vee laten lopen en groot worden. Dezen hebben een jaar of drie geleefd, dog zyn eindelyk geſtorven. Ook zyn zy altyd enigſins wild gebleven. Zodat men de konſt van ze regt tam te maken niet gevonden heeft. Ook ſchenen zy niet wel tegens de koude te kunnen. En inderdaad, hoe heet ook de zomers daar mogen zyn, vindt men ze zelden meer noordwaards aan dan ik gezegd heb. Men dagt dat het met den tyd, als het Land der *Illinoizen* wat meer bevolkt wezen zal, het ligter zal vallen ze te temmen. (*) Ik heb reeds kortelyk hier boven van dit ſoort van Rundvee geſproken.

De Vrede afgekondigd.

Den 27. Juli werd hier de Vrede tuſſchen *Frankryk* en *Engeland* afgekondigd. De Soldaten waren onder de wapenen; men loſte het geſchut en 't klein geweer. Enige vuurwerken wierden 'er afgeſtoken, en des avonds was de gehele Stad verligt. Tot diep in den nagt krielden de ſtraten van menſchen. Ik ſpysde des avonds met vele Officiers en andere lieden van aanzien by den Gouverneur.

Eiland *Magdalene*.

Den 28. begeleidde ik den Gouverneur en zyn Huisgezin naar een klein Eiland, *Magdalene* genoemd, en hem alleen toebehorende. Het lag vlak over de Stad in de *St. Laurence* aan den ooſtelyken oever. De Gouverneur had hier een net dog klein huis, en enen ſchonen tuin. De Rivier loopt tuſſchen de Stad en het Eiland door, en ſtroomt daar vry ſterk. Digt aan de Stad is zy zo diep dat 'er Jagten door konnen dog by het Eiland wordt zy ondieper, zo dat men daar bomen moet. Op het Eiland ſtond een molen, die door den ſtroom der Rivier werd omgedreven, zonder dat men 'er enen molendam had behoeven te maken.

Geboomte.

De *Rhus glabra* waſt hier overvloedig. Nergens heb ik ze zo zwaar gezien. Sommigen waren tot vier vadem hoog, en dik naar evenredigheid.

De *Saſſafras* is hier geplant, dog wordt hier niet in 't wild gevonden, maar wel meer Zuidwaards. *Fort Anne* was de noordlykſte plaats daar deze boom in 't wild voortkomt. Die genen welken hier ſtonden waren al verſcheiden jaren oud, dog nog maar heeſters, pas anderhalve el hoog. Dit komt daarvandaan dat by elken winter de boom tot aan den wortel toe bevrieſt, en ieder voorjaar nieuwe ſcheuſen maken moet. Even zo was het ook by *Fort Anne*, *Fort Nichol-*

(*) Maar zouden zy getemd zynde die voordelen die zy nu boven het tamme vee hebben, en die zy aan hunnen wilden ſtaat moeten danken, niet verliezen? Zekerlyk, al het wilde gedierte dat tam gemaakt is geworden veraardt. F.

cholſan, en *Oswego*. Het zal dan vergeefſche moeite gedaan zyn dezen boom onder ene koude lugtſtreek te planten.

De *Rode Moerbezien* had men hier ook geplant. Ik zag 'er enigen van die derdenhalven vadem hoog waren. Dezen hadden 'er omtrent twintig jaren geſtaan, en men had ze uit zuidelyker plaatſen hier gebragt. Om *Montreal* waſſen zy niet in 't wild. Meer als twintig *Eng.* mylen ten noorden van *Albany* vindt men ze niet, waar de Boeren zeiden dat 'er nog enige weinigen in de boſſchen groeiden. Ik vernam by *Saratoga* of men 'er daar nog vond, dog het antwoord was van neen. Die bomen welken op het Eiland ſtonden kwamen zeer wel voort, ſchoon zy enen ſlegten grond hadden. Zy droegen een zwaar blad, dog dit jaar gene vrugten. Ik vernam egter dat zy ene vry ſterke koude konden doorſtaan.

De *Waterbeuken* waren hier ook geplant en hoog geworden. De *Franſchen* noemen dezen boom *Katoenboom*. (*) Men vond hem nergens in 't wild aan de *St. Laurence*, nog noordelyker dan *Fort St. Frederic*.

De *Rode Ceder* ſtond ook in den tuin des Gouverneurs. Hy was hier ook van elders gebragt, en waſt in deze ſtreek niet in 't wild.

Om half zeven vertrokken wy van dit aangename Eiland naar huis, en kregen daar de tyding van de aankomſt van den Zoon des Gouverneurs, die zig een jaar in *Frankryk* had opgehouden, en die de aanſtelling des Konings voor zynen Vader als Gouverneur medebragt.

Men gebruikt hier wayers gemaakt van wilde Kalkoenenſtaarten, welken men zodra de vogel geſchoten is uitſpreidt en zo droogt, zo dat zy altyd de gedaante van wayers behouden. Zo wel de aanzienlykſte Heren als de Vrouwen hadden by zonneſchyn zulke wayers in de hand als zy uit wandelen gingen.

Gras. Het gras omſtreeks van *Montreal* beſtond byna geheel uit een ſoort van *Poa*. (†) Het is fyn, ſtaat digt, en tiert wel op droge hoogtens. Dog het heeft weinig bladeren, zodat de fyne ſteel het meeſte voedſel uitmaken moet. Wy hebben vele ſoorten van gras die voordeliger zyn.

Pruimen. De wilde *Pruimenbomen* wieſſen in menigte op de hoogtens langs de beken buiten de Stad. Zy zaten zo vol pruimen dat 'er de takken van bogen. De pruimen waren egter nog niet ryp. Zy zyn rood en vry goed. Enigen maken ze in.

Aalbeſſen. Men zag vele zwarte *Aalbeſſen* in 't wild waſſen. De beſſen waren ryp,

(*) *Le Cotonier*. Dit is ook de naam dien zy der *Aſclopias Syriaca* geven. Zie bov. Bl. 89, 90.

(†) Poa *culmo compreſſo, panicula tenuiſſima, ſpiculis triflоris minimis, floſculis baſi pubescentibus*. Dus beſchryft het de Heer Kalm.

ryp, dog klein, en niet zeer ſmakelyk. *Peen* groeiden 'er overal in me- Peen.
nigte. Dit deed my denken dat dit gewas oorſpronglyk aan *Amerika* el-
gen was, dog naderhand ben ik van gedagte veranderd, dewyl ik
'er geenen in het Land der *Iroquoizen* gevonden heb. Ook zoude men
ze hier te lande te vergeefs zoeken dan op' plaatſen waar *Europiſche* plan-
teryen geweeſt zyn.

De *Gouverneur Generaal* van *Kanada* houdt zyn verblyf te *Quebec*, De Gou-
dog hy komt dikwyls te *Montreal*, en brengt 'er niet zelden den winter verneur.
door. Maar des zomers is hy meeſt te *Quebec*, vermits daar dan de
ſchepen aankomen die brieven medebrengen. Ook heeft hy 'er andere
bezigheden. Als hy te *Montreal* is woont hy op het zo genaamde *Slot*,
het welk een groot ſtenen huis is. Het is ten behoeven van den Gouver-
neur Generaal *Vaudreuil* gebouwd, en hoort nog zyner familie toe,
die het den Koning voor eene zekere ſom verhuurt. De Generaal *De la*
Galiſſonière houdt meer van *Montreal* als van *Quebec*; ook legt de
eerſte plaats veel aangenamer.

Men heeft in *Kanada* byna geen ander geld dan papier. Ik zag by- Geld.
na geen andere munt dan enige kleine *Franſche Sols*, uit koper met een
weinig zilver vermengd gemaakt. Zulk een ſtuk geldt hier anderhalve
Sol. De Briefjes waren niet gedrukt maar geſchreven. Zie hier hun-
nen oorſprong. De Koning had gevonden, dat het, wegens kapers,
ſchipbreuken en andere ongelukken op zee, gevaarlyk was geld ter beta-
ling der troepen en anderſins overtezenden, en had derhalven laſt gegeven
dat de Gouverneur van *Quebec* of de Kommiſſaris te *Montreal*, wan-
neer 'er betalingen moeſten geſchieden, een zeker getal van Briefjes
ſchryven zou naar dat de ſom groot was. Deze Briefjes behelsden dat
zy voor zo en zo veel tot de maand van October aanſtaande gelden zou-
den. De Intendant of de Kommiſſaris onderteekent deze Briefjes. Zy
gaan dan voor geld. In October ſtaat het den houderen vry dezelven
den Intendant te *Quebec* of den Kommiſſaris te *Montreal* te brengen, en
'er wiſſelbrieven op *Frankryk* voor te nemen. De Koninglyke ſchatkiſt
in *Frankryk* voldoet dan deze wiſſelbrieven. Heeft men geen geld dit
jaar in *Frankryk* van doen zo kan men zyn Briefje tot den volgenden
October bewaren. In October alleen kan men ze voor wiſſelbrieven ver-
ruilen. Zy zyn van verſcheiden' ſommen, gelyk onze Bankbriefjes in
Zweden. Sommigen zyn van nog minder dan ene *Livre*. Tegen den
herfſt, als de koopvaardyſchepen uit *Frankryk* aankomen, zoeken de Koop-
lieden zo veel van deze Briefjes byeentekrygen als ze kunnen, om ze voor
wiſſelbrieven op *Frankryk* te verruilen. Deze Wiſſels zyn ten dele
gedrukt, met openlating van den naam, de ſom, en diergelyken. Daar
deze Briefjes allen geſchreven zyn kunnen zy ligt door ſchelmen wor-
den nagemaakt, het welk ook ſomtyds geſchiedt. Dog de ſtraffen, die hier-

op ſtaan, en niet zelden des misdadigers leven in gevaar ſtellen, maken dit zeldzaam. By gebrek van lopend geld verliezen de kopers of verkopers dikwyls een weinig, dewyl men tuſſchen een en twee *livres* niet betalen kan, en dus moet de een of de ander iets laten vallen. Een *Sol* is de laagſte munt in *Kanada*, en omtrent zo veel als een *Penny* in de *Engelſche* Volkplantingen. Ene *Livre*, of een *Frans* houdt twintig *Sols*, en drie *Livres* maken een *Ecu*.

Dienſtboden. De loon der Dienſtboden is gemeenlyk voor enen braven Knegt honderdvyftig *Livres* in 't jaar, en voor ene Meid honderd. Een Ambagtsman won daags drie of vier *Livres*, en een gemeen Daghuurder dertig of veertig *Sols*. Op het land waren de lonen gemeenlyk iets lager. De reden van de duurte der daghuren zeide men de ſchaarſchheid te zyn der werklieden. Want ieder vindt hier ligt een land daar hy zig nederzetten kan, en dus behoeven weinigen anderen te dienen.

Montreal. Montreal is ten opzigt der grootte en der rykdommen de twede ſtad van *Kanada*, dog ten opzigte der legging is zy de eerſte. Een weinig boven de ſtad verdeelt zig de *St. Laurence* in enige takken, en maakt dus enige Eilanden, op het grootſte van de welken de Stad legt. Het is tien *Fr.* mylen lang, en omtrent op zyn meeſt vier breed. Op de ooſtzyde van dit Eiland aan enen der grootſte armen der *St. Laurence* legt de ſtad. Deze legging is zeer aangenaam en voordelig. De Stad is een regthoekig langwerpig vierkant, welks ene lange zyde met de Rivier evenwydig loopt. Aan de andere zyde leggen voortreflyke koornlanden, weiden, en boſſchen. Zy heet *Montreal* naar enen zwaren berg, die omtrent ene halve myl van de ſtad af legt naar het weſten toe, en dien men over de boſſchen heen zien kan. De Heer *Cartier*, een der eerſte *Franſchen* die *Kanada* wat nauwkeuriger leerden kennen, noemde ze aldus by zyne aankomſt op het Eiland in het jaar 1535., terwyl hy dezen hogen berg en tegelyk de ſtad der *Wilden Hoshelaga* bezogt. De *Franſchen* ſpreken het woord *Montreal* hier gemeenlyk *Moreal* uit. De Geeſtelyken, die alle plaatſen hier te lande wel naar den enen of anderen Heilig zouden willen noemen, hebben het ook met deze ſtad beproefd, en ze *Ville Marie* genaamd. Dog die naam heeft niet willen opnemen. De ſtad is tamelyk ſterk, en heeft enen hogen dikken muur rondom, en aan de landzyde ene diepe graft met water, zodat zy van ſtropende partyen niets te vrezen heeft. Dog ene belegering zoude zy niet lang uithouden, dewyl hare grootte alteveel manſchap zou vereiſchen om ze te verdedigen, en daarby de meeſte huizen van hout zyn. Hier zyn verſcheiden' kerken, van de welken ik alleen die noemen zal die den Monnikken van *St. Sulpitius* toebehoort, de Kerk der *Jeſuiten*, die der *Franciskanen*, die van 't Nonnenklooſter, en die van 't Hospitaal. De eerſte is de fraiſte, zo wel van buiten als van binnen, niet alleen van de

de Kerken hier in de Stad als van gantſch *Kanada*. De Prieſters van de Kweekſchool van *St. Sulpitius* hebben een groot ſchoon huis, waar zy by malkander wonen. Het Kollegie der *Franciskanen* of *Bedelmonnikken* is ook een goed huis dog niet zo pragtig. Dat der *Jeſuiten* is niet groot, maar wel gebouwd. By deze geeſtelyke gebouwen zyn ſchone grote tuinen, ten dele tot vermaak en gezondheid, en ten dele ten nutte der huishouding. De meeſte huizen zyn van hout, dog evenwel zeer ſraí. Enigen zyn van ſteen. Meeſt alle de huizen der voornaamſte lieden hebben ene deur aan de ſtraat, met banken op de ſtoep, waar de menſchen komen zitten om lugt te ſcheppen. De ſtraten die in de langte lopen zyn breed en lynregt. Zy worden door de dwarsſtraten in regte hoeken doorſneden. Enigen zyn geplaveid, dog de meeſten zeer ongelyk. Aan den waterkant heeft de Stad twee groote en drie kleine poorten, en aan de landzyde heeft zy 'er ook verſcheiden. De Gouverneur van de Stad moet zyn eigen huis betalen, hoewel enigen zeggen dat de Kroon iets tot de huur geeft. De Gouverneur Generaal woont vry op het ſlot, gelyk gezegd is.

Nonnenklooſter.

In de Stad is een Nonnenklooſter, en buiten dezelve legt 'er een dat het maar half is, want de Paus heeft 'er nog zyne beveſtiging niet aan gegeven. In het eerſte wierd geen meisje aangenomen ten zy 'er vyfhonderd *ecus* voor betaald werden. Enigen ontving men wel voor driehonderd *ecus*, dog die moeſten de anderen als meiden oppaſſen.

Hospitaal.

De Koning heeft een Hospitaal voor zieke Soldaten doen bouwen. De kranke kreeg daar wat hy nodig had, en de Kroon betaalde daags twaalf *ſols* voor zyn onderhoud. De Heelmeeſters worden van den Koning bezoldigd. Een Officier by gelegenheid van den dienſt des Konings krank geworden geniet hier vryen koſt en oppaſſing, dog zo hy buiten den dienſt des Konings ziek wordt moet hy alles uit zyn zak betalen. Als in 't Hoſpitaal enige plaatſen open zyn neemt men ook wel arme menſchen in die niet in dienſt zyn; en dezen hebben artzenyen en den Wondheelder voor niet; dog voor hun eten en anderſins moeten zy daags twaalf *ſols* betalen.

Markten.

Alle vrydagen wordt hier markt gehouden, waar men zig van allerlei voortbrengſelen des lands voorzien kan, als men zelf gene Landgoederen of tuinen heeft. Gantſche zwermen der *Amerikanen* komen dan ook in de Stad, om te kopen of te verkopen.

Afwyking der Naald.

De Afwyking der Naald was hier 10. *gr.* 38. *min. W.* De Heer *Gillion*, een Geeſtelyke van veel liefhebbery voor de Wis- en Sterrekunde, had in den tuin der Kweekſchool ene middagslyn getrokken, die hy zeide dikwyls volgens de Zon en de Starren onderzogt en juiſt bevonden te hebben. Ik vergeleek zorgvuldig myn kompas met deze middaglyn, en vond de afwyking volkomen zo als ik ze opgegeven heb.

Volgens de waarnemingen van dien zelven Heer is de Breedte van *Montreal* 45. *gr.* 27. *min. N.*

Waarnemingen. Een ander Geestelyke, namelyk de Heer *Pontarion*, had in 't begin van dit jaar enige waarnemingen met den Thermometer gedaan. Hy had zig van dien van Reaumur bediend, die in een venster gehangen had dat somtyds geheel en somtyds half open stond, en gevolglyk heeft hy zelden de grootste koude van de lugt aangewezen. Ik wil echter een kort uittrekſel uit zyne waarnemingen voor de wintermaanden geven. De grootste koude in *Januari* was den 18. staande toen de Thermometer op 23. gr. onder 't vriespunt. De minste koude was den 31. staande hy toen op het vriespunt. De meeste dagen tekende hy 12. of 15. gr. onder dat punt. In *Februari* had men de grootste koude den 19. en 25. De Thermometer stond toen 14. gr. onder het punt van vorst, en de minste koude had men den 3. wanneer hy 8. gr. boven het vriespunt rees. De meeste dagen stond hy op 11. gr. onder dat punt. In *Maart* was het den 3. het koudst, tekenende de Thermometer toen 10. gr. onder vorst, en den 22. 23. en 24. het warmst, stygende toen de Thermometer tot 15. gr. boven vorst. De meeste dagen stond hy 4. gr. onder dat punt. In *April* gevoelde men de grootste koude den 7. zakkende de Thermometer 5. gr. onder 't vriespunt; den 25. was het weder het zagtst, en de Thermometer was 20. gr. boven dat punt. De meeste dagen hield hy zig op 12. gr. boven het zelve. Dog ik merkte uit de wys waarop deze waarnemingen gedaan waren, dat de koude dagelyks wel een graad of zes sterker moet geweest zyn dan hy ze aangetekend had. Ook had hy in zyn dagboek aangetekend dat het ys in de *St. Laurence* by *Montreal* den 3. April, en by *Quebec* eerst den 20. los geraakt was. Den 3. Mai begonnen zig by *Montreal* enige bloemsems te vertonen, en den 12. was de vorst zo sterk dat de bomen van den ryp zo wit waren als of het gesneuwd had. Voor 't overige wierd my in 't algemeen berigt dat het ys in de Rivier alle winters gemeenlyk een en somtyds wel twee *Fr.* voeten dik was.

Verscheiden' van de Geestelyken zeiden my, dat sedert het land in *Kanada* meer bebouwd werd de zomer veel langer was dan voorheen. Hy komt vroeger en duurt later. Dog de koude, schoon zy zo lang niet aanhield, dagten zy even sterk te zyn. De zomers hielden zy ook voor niet heter als voor dezen. De noord en noordwesten winden zyn de koudsten te *Montreal*.

Vertrek. Den 2. Augustus des morgens vroeg vertrokken wy van *Montreal* naar *Quebec* in ene schuit, of *Bateau*, in gezelschap van den Onder Major van Montreal, den Heer *De Sermonville*. De schuit werd van twaalf Soldaten geroeid. Wy voeren de *St. Laurence* af, die hier mmelyk breed was. Aan de linkerhand lag het Eiland van *Montreal*, en

aan

aan de regterhand zag men nu kleine eilanden, dan het vaste land. Het Eiland van *Montreal* was aan den oever zeer digt bewoond. Het land was vlak. De oevers beſtonden uit tuinaarde, en waren omtrent een of twee vademen hoog. Het hout was langs den oever ene *Eng.* myl ver geheel weg gehakt. De huizen waren van hout of van ſteen, dog allen van buiten gewit. De ſtallen en ſchuren waren allen van hout. De grond was tot koorn- of tot weilanden aangewend. Aan beide zyden der Rivier ontdekten wy ſtenen kerken met torens, welken allen aan dien kant der kerken ſtonden die naar de Rivier gekeerd was. Men hield zig hier niet aan de gewoonte van den toren aan de weſtzyde der kerk te bouwen. Tot op zes *Fr.* mylen van *Montreal* lagen in de Rivier verſcheiden' eilanden, groten en kleinen, waarvan het grootſte gedeelte bewoond werd. Zulken waarop gene huizen ſtonden had men egter tot akkers of weilanden gemaakt. Wy zagen den gehelen dag berg, heuvel, nog ſteen; het land was doorgaans vlak, en beſtond uit tuinaarde.

Alle de Landhoeven ſtaan in *Kanada* afgezonderd. By elke kerk was wel een klein dorp, dog dat beſtond grotendeels uit den tuin en het huis van den Prieſter, de ſchool, het koſterhuis, en zelden uit boerenhuizen. En als 'er al enige Boeren om de kerk heen by malkander woonden, lagen dog hunne landeryen afgezonderd. De Boerderyen aan de *St. Laurence* ſtrekken zig meeſt in de lengte langs de Rivier, of ten minſten lagen zy niet veel van dezelve af. Tuſſchen de Boerderyen was gemeenlyk ene ruimte van drie of vier *Arpents*. Enigen dezer Boerderyen hadden kleine boomgaarden, dog de meeſten niet; egter had meeſt elke Boer enen moeſtuin. Landhoeven.

Menschen, die in 't zuiden van *Kanada* en naar den kant van de *Miſſiſippi* gereiſd hadden, berigtten eenſtemmig, dat daar ene menigte van ſchone Perſiken in 't wild waſt, welken de *Wilden* beweerden dat daar van oude tyden af altyd gevonden geweeſt zyn.

De Boerenhuizen zyn dikwyls van ſteen, dog ſomtyds ook van hout, en beſtaan uit drie of vier kamers. Zelden vond men glas in de venſters, dog meeſt papier. Zy hebben enen yzeren kacchel in ene der kamers, en de voegen der wanden zyn met klei digt gemaakt. De ſchuren en ſtallen zyn meeſt met ſtro gedekt. De heiningen waren een weinig anders dan by ons.

Hierendaar zagen wy kruiſſen ſtaan langs den weg die nevens den oever loopt. Zulke kruiſſen vindt men veel op de wegen in *Kanada*, en zy dienen om de godsdienſtigheid der reizigers op te wekken. Zy zyn van hout en twee of drie vademen hoog. Op de zyde die naar den weg gekeerd is ziet men 'er een vierkant gat in uitgehouwen, waarin een Kruiſſen.

beeldtje ſtaat of van den Verloſſer, of van de Heilige Maagd, hebbende den Zaligmaker als een klein kind op den arm. Dit was met een glas bedekt om het voor de lugt, regen en ſtof te beſchutten. De voorbygangers maken 'er een kruis voor, nemen den hoed af, of knielen. Sommigen van deze kruiſſen, vooral die digt by ene kerk ſtaan, zyn opgeſchikt. Alle de werktuigen, die men maar bedenken kan dat de Joden by 't lyden van den Heiland gebruikt hebben, vindt men 'er by. De Haan van *Petrus* ſtaat dikwyls ten ooſten van het kruis.

De Landsdouw. Het land, dat wy dezen dag zagen, gaf een vermakelyk uitzigt. Het was genoeglyk te zien hoe wel en ſterk het bewoond was. Het ſcheen een gedurig dorp te zyn, dat by *Montreal* begint en tot *Quebec*, ene langte van dertig *Zweedſche* mylen, zo niet verder, duurt. Weinige plaatſen waren 'er maar waar de Boerderyen meer dan drie of vier *Arpents* van malkander verwyderd lagen. Op zulke plaatſen, daar de Rivier ene myl of twee lynregt loopt, was het gezigt vooral verrukkelyk; en dan ſchenen de huizen in de verte vlak naaſt malkander te ſtaan.

Kleding der Boerinnen. De Boerinnen in *Kanada* dragen altyd een ſoort van kappen, die meeſt agter over geſlagen zyn, en dikwyls in den nek hangen. Hare jakken zyn kort; de rokken zyn nauw en komen pas halfwege de benen. Om den hals hebben zy gemeenlyk een zilveren kruis afhangen. Sommigen zyn zeer naarſtig; dog ik heb 'er ook gezien die niet veel meer uitvoerden dan de *Engelſche* Vrouwen in dit werelddeel gewoon zyn, en den gantſchen dag zaten te gapen en te ſnappen. By het beuzelen door het huis, en 't drentelen van de eene kamer in de andere, zyn zy, en vooral de ongetrouwden, zeer gewoon een liedtje tuſſchen de tanden te neurien, daar vry wat van *amour* en *coeur* in komt. By de Boeren was het de gewoonte dat als de Man gaſten had en aan tafel zat de vrouw agter zynen ſtoel ſtond om hem te dienen. Maar in de ſteden zyn de Vrouwen meer in aanzien, en zy ſtaan daar naar geen minder gezag dan dat van de Mans. Als zy uitgaan of op reis zyn dragen zy enen groten mantel, dien zy over hare klederen heen ſlaan. Deze mantels waren of grauw, of bruin, of blauw. Zy gaven in grootte onzen mansmantels niet toe. Somtyds bedienden zig de Heren wel van deze vrouwenmantels, als zy uit waren en van den regen overvallen wierden. Onder deze mantels konden de vrouwen zeer verwaarlooſd gekleed uitgaan.

Molens. Wy zagen hierendaar windmolens ſtaan, die meeſt van onderen van ſteen en van boven met planken gedekt waren, kunnende het dak met de wieken naar den wind gedraid worden.

De Rivier was niet overal even breed. Hier en daar was zy byna twee *Eng.* mylen en op anderen pas een vierde van zulk ene myl breed.

breed. De oever was somtyds hoog en steil, somtyds laag en gloijend.

Om drie uur na den middag voeren wy de plaats voorby waar de Rivier die uit het Meer *Champlain* komt zig in de *St. Laurence* stort, in 't midden van de welke hier een groot Eiland lag, het welk de Jagten aan de zuidzyde omvaren, dewyl daar de Rivier het diepst is, dog de schuiten kiezen de noordelykste doorvaart, om dat die weg korter, en 'er voor haar waters genoeg is. Behalven dat Eiland lagen 'er nog verscheiden' anderen, die allen bewoond waren. Verder weg, en voor dat wy aan *Lac St. Pierre* kwamen, was het land aan beide zyden der Rivier onbewoond, vermits het zo laag was dat het gedurig overstroomd zou zyn. Dog lager, daar het hoger is, is het even zo bebouwd als het geen wy voorby gevaren waren.

Lac St. Pierre is een wyde boezem, dien de *St. Laurence* maakt. *Lac St. Pierre.* Wy konden hier nauwlyks iets als hemel en water zien. Men zegt dat dit Meer zeven *Fr.* mylen lang en drie breed is. Als men 'er midden op is vertoond zig van verre naar het westen een land, dat over de bosschen heen kykt. Hierendaar zag men grote plaatsen vol van een soort van biezen, by Linnæus *Scirpus paluſtris*. Omtrent dit Meer ziet men nergens huizen of bebouwde landen, vermits het land overal te laag is en het in 't voorjaar onderloopt, zo dat men met schuiten tusschen de bomen kan doorvaren. Maar op enigen afstand van het Meer, waar het land wat hoger is, leggen de Boerderyen, de ene naast de andere. Wy zagen dezen dag gene eilanden, dog den volgenden werden wy 'er enigen gewaar.

Des avonds laat verlieten wy het *Lac St. Pierre*, en roeiden enen kleinen stroom op, *La Rivière des loups* geheten, om een huis te vinden waar wy den nagt konden overbrengen. Na dat wy ene *Eng.* myl geroeid hadden begon het land aan beide zyden van den stroom bewoond te worden. De oever was enigsins hoog, en het land vlak. Wy overnagtten in een Boerenhuis. Tot hiertoe waren wy binnen 't Regtsgebied van *Montreal* geweest, en hier begon dat van den Gouverneur van *Trois Rivières*, van welke plaats wy nu agt *Fr.* mylen af waren.

Den 3. Aug. om vyf uur des morgens gingen wy weer op reis, eerst het kleine Riviertje af, en daarna langs het *Lac St. Pierre*. Na enigen tyd zagen wy van verre in 't noordwesten ene lange ry van hoge bergen, die boven het lage land zeer hoog uitsteken. Op den noordwestelyken oever was het Meer op de meeste plaatsen tamelyk digt bewoond. Dog aan de zuidoosterzyde zag men gene Boerdery, en maar alleen een laag met hout bdekt land, dat somwylen onderloopt, maar agter het welk verscheiden' Landhoeven gezegd worden te leggen. Daar het Meer ten einde loopt wordt de Rivier weder smal, zo dat zy niet boven ander-

derhalve *Eng.* myl breed is, en verder weg wordt zy nog ſmalder. Van het einde des Meers tot *Trois Rivières* rekent men drie *Fr.* mylen. Om elf uur voor den middag kwamen wy daaraan, en woonden 'er den godsdienſt by.

Trois Rivières. TROIS RIVIÈRES is een klein vlek, gelykende wel naar een groot dorp. Men rekent het onder de drie ſteden van *Kanada*, te weten *Quebec*, *Montreal*, en *Trois Rivieres*. Het legt in 't midden tuſſchen de twee eerſt genoemden, dertig *Fr.* mylen van elke. De plaats legt aan de noordzyde der *St. Laurence*, op ene vlakke dog wat verhevene zandbank. De legging is zeer aangenaam. Aan de eene zyde loopt de Rivier, die hier anderhalve *Eng.* myl breed is, en aan de andere wordt de plaats door ſchone landeryen omgeven, ſchoon de aarde merendeels zandig is. Men vindt hier twee ſtenen kerken, een Nonnenklooſter en een huis voor *Franciskaner* Monnikken. Hier is ook de verblyfplaats van den derden Gouverneur, die in *Kanada* is. Zyn huis is ook van ſteen. De meeſte andere huizen zyn van hout, ene verdieping hoog, middelmatig gebouwd, en ſtaan verſtroid. De oever is louter zand, en tamelyk verheven. By ſterken wind wordt dit zand zo opgejaagd dat men work heeft uit de ogen te zien. De Nonnen, waarvan men 'er omtrent tweeëntwintig telde, werden voor zeer handig in allerlei vrouwelyke handwerken gehouden, als nayen, borduren, en diergelyken. Voorheen bloeide deze plaats boven de anderen, dewyl de *Wilden* van alle kanten hier met hunne waren t'zamen vloeiden. Maar ſedert dat dezen, zo wel van wege den oorlog met de *Iroquoizen*, als om andere oorzaken, begonnen hebben ten dele naar *Quebec* en *Montreal*, ten dele naar de *Engelſche* Volkplantingen te gaan, is haar welſtand afgenomen. Thans beſtaan de Ingezetenen voornamelyk van den landbouw. Ook trekken zy enig voordeel van de naby gelegen yzerwerken. Omtrent ene *Eng.* myl beneden de plaats valt een andere grote Rivier, die zig daar aan haren mond in drie takken verdeelt, in de *St. Laurence*, zo dat het in 't voorbyvaren ſchynt als of zig hier drie Rivieren ontlaſten. Dit heeft aanleiding gegeven om die Rivier, en de een weinig van daar gelegene Stad, *Trois Rivières* te noemen.

Eb en vloed. DE eb en vloed doen zig in de *St. Laurence* ene *Fr.* myl boven *Trois Rivières* bemerken, ſchoon zo weinig dat men het nauwlyks beſpeurt. Dog in den tyd als dag en nagt even lang zyn, in de lente en in den herfſt, gelyk ook by nieuwe en by volle maan, is het verſchil tuſſchen eb en vloed twee voet Gevolgelyk gaat de vloed en eb vry hoog de Rivier op, want men is hier langs de *St. Laurence* omtrent honderdvyftig *Fr.* mylen van zee.

Yzerwerken. TERWYL myne reisgezellen hier uitruſten, ſteeg ik te paard om het Yzerwerk alhier te bezigtigen. Het land, dat ik doorreed, was tamelyk hoog,

hoog, zandig, en meest vlak. Ik vernam gene stenen, en veel minder enige bergen.

Dit Yzerwerk, het enige dat men hier te lande vindt, legt drie *Fr.* mylen ten westen van *Trois Rivières*. Men had hier twee grote hamers, en by elk van dezen enen kleinen, allen onder het zelve dak. De blaasbalgen waren van hout; en voor het overige was alles even als in *Zweden*. De smeltoven stond nevens de hamers, en was even als by ons. Het erts haalt men derdehalve *Fr.* myl van het Yzerwerk af, en wordt des winters met sleden derwaards gebragt. Het is een zeker soort van erts het welk in aderen in den grond legt, (*) welk omtrent enen voet onder de bovenste korst der aarde al slingerende lopen. Elke ader is van zes tot agttien duim diep, en onder dezelven is een wit zand, het welk dezelven omvangt; boven op legt ene tuinaarde. Dit erts is tamelyk overvloedig. Men vindt het in losse klompen in de aderen ter groote van ene of twee vuisten. Dog enigen zyn veel groter. Het erts kan tusschen de vingers fyn gewreven worden. Men gebruikt om het smelten te bevorderen enen grauwen kalksteen, die hier in de nabuurschap valt, gelyk ook een zeker mergel. Kolen kan men hier in overvloed hebben dewyl'er rondom veel hout wast, het welk van onheuglyke tyden herwaards ongestoord gestaan heeft. De kolen die men uit bomen brandt welken altyd groen blyven houdt men voor de besten om te smeden, dog die van bomen die hun loof vallen laten zyn beter voor de smeltovens. Het yzer dat men hier smeedt wordt van allen als week en buigzaam beschreven, zo dat het niet ligt valt het te breken; ook wil men dat het niet ligt roest. In deze opzigten is 'er by den scheepsbouw een groot verschil tusschen dit en het *Spaansche* yzer. Dit yzerwerk werd in het jaar 1737. van byzondere personen opgerigt, die het naderhand den Koning hebben afgestaan. Men giet hier kanonnen en mortieren van verschillende grootte, kacchels, die in gantsch *Kanada* in gebruik zyn, ketels, en andere dingen. Ook smeedt men hier yzeren staven. Men heeft ook beproefd staal te maken, dog dit heeft nog niet willen gelukken, dewyl men de konst niet regt verstond. Men vindt hier verscheiden' Opzigters, die in fraye huizen wonen. Dog in 't algemeen wierd gezegd dat de winst de kosten in lange niet konde opwegen. Dit schreef men daaraan toe dat het land nog niet genoeg bewoond was, zo dat het kleine getal inwoonders genoeg met den landbouw te doen heeft, en men gevolgelyk werk heeft van menschen te vinden om in het yzer te arbeiden. Dog met dit alles kan ik kwalyk begrypen dat de Koning hierby kan

(*) *Topbus Tubalcaini* LINN. S. N. vol. 3. p. 187. n. 5. *Minera ferri subaquosa nigro cærulescens*, WALLER Miner. p. 263. Germ. Ed. p. 340. n. 3. Zie FORSTER Miner. p. 48.

kan verliezen, aangezien den overvloed, en de sneedheerheid van het yzer, en de nabyheid van de plaats waar het erts gevonden wordt. Het yzer is goed, en kan gemakkelyk door het land verspreid worden; en het gehele land moet zig hier van yzer voorzien. De Bedienden schenen hier niet kwalyk te varen. Het yzerwerk heeft door enen stroom gemeenschap met de *St. Laurence*, langs dewelke men al het werk gemakkelyk met vaartuigen kan vervoeren. Des avonds keerde ik weder naar *Trois Rivières* terug.

Vertrek. Den 4. Augustus des morgens by 't aanbreken van den dag gingen wy weder op reis. Het land aan de noordzyde der Rivier was enigsins verheven, zandig en overal digt aan de Rivier sterk bewoond. Men zeide dat het ook aan de zuidoostelyke zyde even zo wel bebouwd was, schoon men van de Rivier niets dan bosch zag. Men woont daar wat meer landwaards in, om dat het land digt by de Rivier laag is en somtyds onderloopt. By *Trois Rivières* was de *St. Laurence* wat smalder geworden, dog zy wierd wat lager weer breder, zelfs tot meer dan twee *Eng.* mylen.

Wy zagen dien dag verscheiden' stenen kerken, waarvan sommigen zeer wel gebouwd waren. Het land was aan weerskanten der Rivier sterk bewoond, tot op drie vierden van ene *Eng.* myl, dog verder beginnen de bosschen en de wilderniſſen. Maar alle de rivieren en beken, die in de *St. Laurence* vallen, zyn ook wel bewoond. Ik merkte op dat de bebouwde landen in *Kanada* vlak nevens de rivieren lagen, uitgenomen by de steden, om welken heen enige mylen ver de landen bebouwd waren. Op de meeste eilanden in de Rivier woonden ook menschen. De oevers begonnen nu zeer hoog, en steil te worden, hoewel zy meest uit aarde bestonden. Hierendaar viel een beekje in de Rivier, onder welken 'er een was dat was dat de *Fransche Rivière puante* (*) noemen, 't welk omtrent twee *Fr.* mylen beneden *Trois Rivières* in de *St. Laurence*, aan derzelver oostelyke zyde, valt. Op dit water legt een weinig hoger een steedje *Becancourt* genaamd.

De *Abenaki.* Deze plaats wordt alleen van een *Amerikaansch* volk, *Abenaki* geheten, bewoond, welken tot den Roomschen Godsdienst overgegaan zyn, en *Jesuitsche* Priesters hebben. Van verre noordwestwaards zag men ene ry van hoge bergen, lopende van 't zuiden naar 't noorden, en boven al het land, dat doorgaans vlak was, heen kykende.

Kalkovens. Men had op de Rivier hier enige kalkovens aangelegd. Den kalksteen groef men hieromstreeks in enigsins hoger gronden. Hy was digt en grauw, en gaf enen witten kalk.

Granen. De landen zyn hier voornamelyk bezaid met weit, haver, mais en erwten. Kawoerden en watermeloenen waren 'er in menigte by de hoeven. Men at hier te lande niets dan weitenbrood. Een

(*) *Stink-rivier.*

Een *Humming bird* of Bloemzuigertje vloog door het kreupelhout op ene plaats daar wy heden aan land gegaan waren. De Franschen noemden hem *Oiseau mouche*, (*) en zelden dat hy in *Kanada* vry gemeen is. Ik zag 'er naderhand nog enigen van by *Quebec*.

Om vyf uur na den middag wierden wy door enen sterken tegenwind en regen gedwongen ons nagtverblyf te nemen. Ik merkte dat hoe meer men *Quebec* naderde het land des te vryer werd. Wy waren nu twaalf *Fr.* mylen van die plaats af.

Visscheplaats.

Hier was ene zeer byzondere wys om visch te vangen in gebruik. Men plaatst kleine heggen van zamengevlogten rys, zo digt dat 'er geen visch door kan, en van enige voeten hoog, naar dat het water diep is, digt by den oever. Tot dit einde kiest men zulke plaatsen daar by de eb al het water wegloopt, zo dat de heggen dan droog staan. Binnen dezelven legt men verscheiden' fuiken, van onderen wyd, staande overeind, en derdehalve el hoog en iets minder wyd. Onder in dezelven is de ingang voor de visschen, gemaakt van rys, en somtyds van garen. Aan het andere einde, gekeerd naar den kant waar de stroom van daan komt, is een andere ingang, gelyk de eerste, die naar een soort van planken hok geleidt, omtrent vier voet lang, twee diep, en twee breed. By elke fuik is ene heg, lopende schuinsch naar de groote heg, welke den visch naar de fuik moet leiden. Als het water nu hoog is zwemt de visch, byzonderlyk de aal, de rivier op, dog by de eb wordt hy naar beneden gedreven, en stuit dan tegens deze heggen, welke hy zo lang volgt tot dat hy in het hok komt. Het hok heeft boven ene opening met een dekstel 'er op, waar door men den visch uitneemt. Deze vischery was voornamelyk voor de alen gemaakt. Op vele plaatsen had men netten in plaats van heggen.

De oevers der Rivier bestonden hier niet meer uit aarde, maar uit een soort van lei. Zy waren buitengemeen hoog en steil. De lei was zwart, trekkende wat naar het bruine. Zy was zeer brosch, zo dat men ze met den vinger aan stukken breken kon, en lag in lagen, dewelken zig egter zo verdeelen lieten dat zy niet breder waren dan de rug van een mes. Aan de lugt bloortgesteld viel zy in kleine stukken. De gantsche oever lag vol van een fyn zand, ontstaan uit deze vermolmde leyen. Enige beddingen liepen horizontaal, anderen een weinig schuinsch, zo dat zy aan 't noorden een weinig hoger waren dan aan 't zuiden, en dikwyls net in 't tegendeel. Hierendaar maakten zy bogten gelyk als halve cirkels. Somtyds wierden de beddingen ter diepte van enige ellen door ene loodregte lyn doorsneden, zo dat de leyen op de zyden dier lyn 'er als een gladde muur uitzagen. Op som-

(*) *Vliegvogel.*

mige plaatſen vond men tuſſchen de leyen ene laag ter dikte van omtrent vier duim, van enen grauwen, digten, tamelyk weken kalkſteen, uit den welken de *Wilden* van overoude tyden her hunne tabakspypen maakten, gelyk de *Franſchen* nog tegenswoordig doen. (*)

Den 5. zetteden wy onze reis des morgens voort, al roeyende, dewyl wy enen harden wind tegen hadden. Het land behield de gedaante die wy beſchreven hebben. De oevers waren hoog en ſteil, en beſtonden uit de gemelde zwarte lei. Het land was vlak, en aan de Rivier tot op enigen afſtand toe landwaards in digt bewoond. Wy ontmoetten gene eilanden; dog op ſommige plaatſen lagen grote ſtenen in de Rivier, die men by laag water zien kon. Op deze ſtenen zyn verſcheiden' vaartuigen verongelukt. De breedte der Rivier bedraagt ſomtyds meer dan drievierden van ene *Eng.* myl, ſomtyds ene halve, en ſomtyds meer dan twee mylen. Op verſcheiden' plaatſen vindt men zulke aalviſſcheryen als wy beſchreven hebben; en men bediende zig ten dien einde op vele plaatſen van netten in plaats van gevlogten rys.

Wandluizen. Wandluizen zyn 'er overvloedig in *Kanada*, en ik ontmoette ze overal waar ik huisveſtede, zo wel in de ſteden als op het land. Men wiſt 'er geen ander middel tegen dan geduld te nemen.

Krekels. De *Krekels* zyn hier overal menigvuldig, vooral op het land, daar zy in de ſchoorſtenen zitten. Ook vindt men ze in de ſteden. Zy blyven hier zomer en winter, en byten de klederen dikwyls voor tydverdryf aan ſtukken.

Nader by *Quebec* worden de oevers meer gloyend. Noordwaards vertoonde zig ene ry hoge bergen. Omtrent derde halve *Fr.* myl van die Stad wordt de Rivier zo ſmal, dat zy niet boven enen musketſchoot *Quebec.* breed is. Het land aan beide zyden liep ſchuinſch op, was bergagtig, boſchryk, en vol klippen. Des avonds om vier uur kwamen wy te *Quebec*. Wy konden de ſtad niet zien voor dat wy 'er vlak by waren, nadien een hoge berg ons het gezigt 'er van benam. Egter ontdekt men van verre een ſtuk van de veſtingwerken die op den berg leggen. Zodra de Soldaten *Quebec* in 't oog kregen, riepen zy dat allen die hier noit geweeſt waren gedoopt moeſten worden, ten zy zy een drinkgeld gaven. Dit was een gebruik hier te lande, aan het welk zelfs de Gouverneur Generaal zig onderwerpen moeſt. Wy hadden gene reden ons hier tegen te verzetten, en de roeyers by hunne aan-

(*) Deze kalkſteen ſchynt een mergel te zyn, of liever een ſoort van ſteenmergel; want men vindt 'er een witagtig ſoort van in *Krimſch Tartarye*, en digt by *Stiva* of *Thebe* in *Griekenland*, 't welk de *Turken* en *Tartaren* gebruiken om pypenkoppen te maken. Het kan in 't eerſt gemakkelyk doorgeſneden worden, dog verkrygt naderhand groter vaſtigheid. F.

aankomst voor hunnen zwaren arbeid niet enen vrolyken avond te gunnen.

Terstonds by myne aankomst in de stad bragt my de Officier, die my van *Montreal* begeleid had, naar het slot, by den toenmaligen Vice Gouverneur Generaal, den *Marquis* La Galissonniere. Dit was een Heer van ongemene verdiensten, die my gedurende myn gehele verblyf alhier met uitmuntende goedheid bejegende. Hy had reeds kamers voor my doen bestellen, en droeg zorg voor alles wat wy van doen mogten hebben. Ook had ik dagelyks de eer by hem ter tafel verzogt te worden.

Quebec, de Hoofdstad van *Kanada*, legt op den westelyken oever der *St. Laurence*, op een uitstek lands, gemaakt van die Rivier aan het oosten, en de Rivier *St. Charles* aan het noorden. Zuidwaards wordt de berg waarop de stad legt nog hoger, en agter denzelven beginnen grote weiden; westwaards strekt zig de berg nog een stuk wegs uit. Men verdeelt de stad in ene *hoge* en ene *lage stad*. (*) Het gemelde uitstek lands is uit de modder, door de Rivier van tyd tot tyd aangespoeld, en ene rots ontstaan, welke daar legt, en niet uit ene langzame afneming van 't water. De hoge stad legt boven de andere op den berg, en is vyf of zes maal groter dan de lage, dog niet zo sterk bewoond. De berg waarop de bovenstad legt is hoger dan de huizen der benedenstad, schoon die van drie of vier verdiepingen zyn: als men uit het Slot naar de benedenstad, die 'er vlak onder legt, afziet, is het om duizelig te worden. En van daar naar het Slot om hoog ziende, schynt dat in de lugt te staan. Daar is maar een toegang van de benedenstad naar boven, zynde een deel van den berg in de lugt gesprongen. Deze toegang is zeer steil, schoon hy krom loopt. Egter ryde men hem met wagens op en af. In de lage stad wonen byna alle de kooplieden. De huizen staan daar digt by een. De straten zyn nauw, ongelyk en haast altyd vogtig. Men vindt 'er ene kerk en ene marktplaats. In de hoge Stad wonen de aanzienlykste lieden, behalven verscheiden amptenaars en ambagtsgezellen. Ook staan hier de voornaamste gebouwen, waaronder de volgenden de aanmerkenswaardigste zyn.

I. Het Slot. Dit is aan den zuidkant van den berg gelegen, waar hy zeer steil is, vlak boven de benedenstad. Eigenlyk is het geen kasteel, maar een langwerpig gebouw van steen, twee verdiepingen hoog, en strekt zig van 't zuiden naar 't noorden. Aan de westzyde is een hof, met enen muur en huizen omringd. Oostwaards tegens de Rivier aan is ene gallery even zo lang als het gebouw zelf, omtrent enen vadem breed. Zy is met gladde stenen bestraat, en aan den buitenkant met

(*) *La haute & la basse ville.*

yzeren tralien omgeven, zo dat men van daar in de ſtad en langs de Rivier zien kan. Hier gaat men gemeenlyk na den maaltyd zig een weinig vertreden. Ook wagten hier die genen welken den Gouverneur ſpreken moeten tot dat het hem gelegen komt. In dit Slot woont de Gouverneur Generaal van geheel *Kanada*, voor het welk dagelyks ene ſterke wagt optrekt, en als de Gouverneur of Biſſchop voorbygaat komt de wagt in 't geweer, en wordt de trom geroerd. De Gouverneur heeft op het Slot zyne kapel waarin hy zyne gebeden doet, ſchoon hy dikwyls ook in de ſtad in de kerk der Barrevoeters de Miſſe bywoont.

II. Zyn hier zeven of agt kerken, allen van ſteen gebouwd, namelyk.

1. De *Hoofdkerk*, leggende aan de regterhand als men uit de benedenſtad in de bovenſtad komt, een weinig voorby het Hof van den Biſſchop. Men was thans bezig om ze ſchoonder dan voorheen te maken. Zy heeft aan de weſtzyde enen ronden toren met twee verdiepingen, in de onderſte van welken de klokken hangen; aan de ooſtzyde is ook een klein rond torentje. De preekſtoel is verguld. De banken zyn frai.

2. De *Jeſuieten Kerk*, zynde ene kruiskerk, en hebbende enen ronden toren. Deze was de enige kerk in de ſtad die een uurwyzer en ſlag had.

3. De kerk der *Barrevoeters* of der *Recollecten*, leggende vlak over de poort van 't ſlot. Zy ziet 'er vry wel uit, en heeft enen enigſins hogen ſpitſen toren en een klokkenhuis.

4. De kerk der *Urſelinen*, hebbende enen ronden ſpitſen toren.

5. De *Hospitaalkerk*.

6. De Kapel des Biſſchops.

7. De Kerk in de benedenſtad, gebouwd in 't jaar 1690. na dat de Stad van de *Engelſchen* vry geraakt was. Zy wordt *Nôtre Dame de la Victoire* genoemd. Zy heeft eenen kleinen vierkanten toren, van boven rond, midden op het dak.

8. De kleine Kapel van den Gouverneur op het Slot, welke ook voor ene Kerk kan gerekend worden.

III. Het Huis van den Biſſchop, welk het eerſte is dat men aan de regterhand ontmoet, als men van de benedenſtad naar de hoge Stad gaat. Het is een frai groot gebouw, met enen hoestuin, die in zyne muren legt.

IV. Het Kollegie der *Jeſuieten*, dat ik op ene andere plaats breedvoeriger beſchryven zal. Het ziet 'er prugtiger uit dan het Slot zelfs, dog legt zo aangenaam niet. Het is byna viermaal zo groot als het Slot, en het ſchoonſte gebouw van de Stad. Het legt aan de noordzyde van ene marktplaats, aan welker zuidzyde de Hoofdkerk ſtaat.

V. Het Klooſter der *Barrevoeters*, leggende weſtwaards nevens het Slot

Slot, vlak daar over. Het is een groot gebouw met enen frayen tuin. Het huis is twee verdiepingen hoog, op elke van welken een lange gang is met cellen.

VI. Het *Hôtel Dieu* zal ik nader beſchryven. De Nonnen die de zieken oppaſſen zyn van de Auguſtyner order.

VII. Het *Huis der Geeſtelykheid* (*) is een groot gebouw aan de noordooſtzyde der Hooſdkerk. Aan den enen kant heeft het enen ruimen hof, en aan den anderen, tegens de Rivier aan, enen groten boomgaard en moestuin. Geen van alle de gebouwen in de Stad heeft een zo bekoorlyk uitzigt als 'er in dien tuin is, waarvan men benedenwaards in de Rivier en alomme heen over 't land ver weg ziet. De *Jeſuieten* in tegendeel hebben geen uitzigt ter wereld. Ook kunnen zig de *Barrevoeters* over het hunne niet zeer beroemen. In dit gebouw wonen alle de Geeſtelyken der Stad met hunnen Opzigter by malkander. Zy bezitten hier in *Kanada* op vele plaatſen grote landeryen, die hun door de Regering geſchonken zyn, van de welken zy de inkomſten genieten, waaruit zy rykelyk beſtaan kunnen.

VIII. Het *Nonnenkloofter der Urſulinen*, zal ik beneden nader beſchryven.

Meer openbare huizen van enig aanzien vindt men hier in de Stad niet, dog noordweſt even buiten dezelve legt het huis van den *Intendant*, een openbaar gebouw, zo groot en aanzienlyk! dat het wel voor een Slot zou kunnen doorgaan. Het is met blik gedekt, en ſtaat in ene twede benedenſtad, welke zuidwaards op de Rivier *St. Charles* legt, en heeft aan de noordzyde enen ſchonen en groten tuin. Hier worden alle de beraadſlagingen die het land in 't algemeen raken gehouden, en de Heren die 't beſtier van regts en burgerlyke zaken hebben vergaderen hier. De *Intendant* zit als dan voor. Dog als het zaken van groot gewigt zyn komt 'er de Gouverneur zelf. Aan de ene zyde van dit gebouw is het Magazyn der Kroon, en aan de andere het Gevangenhuis.

De *Huizen* zyn hier doorgaans van ſteen. In de bovenſtad hebben zy gemeenlyk maar ene verdieping, alleen de openbare gebouwen uitgenomen. Hier en daar ſtonden nog enige houten huizen; dog als die bouwvallig worden mag men ze niet vernieuwen. De ſtenen huizen en de kerken zyn niet van tichelſtenen, maar van de zwarte kalkleyen, waaruit de berg daar *Quebec* op legt beſtaat, gebouwd. Als men deze leyen uit den berg haalt zyn zy in 't eerſt zo vaſt dat zy niet affchilferen. Maar als zy enigen tyd in de lugt geweeſt zyn beginnen zy zig in dunne ſchyven te verdelen. Deze ſteen is week, en ligt te bearbeiden. De muren rondom de Stad en om de tuinen in dezelve beſtaan ook grotendeels

(*) *Le Seminaire.*

deels uit dezen ſteen. De daken der openbare gebouwen zyn met gemene leyen gedekt, welken men uit *Frankryk* herwaards brengt, dewyl 'er hier te lande genen van dat ſoort gevonden worden. Deze leyendaken hebben het enige jaren tegens de lugt en 't weder goed gemaakt, en zyn nog in ſtaat. De andere huizen zyn meeſt met planken gedekt, leggende of met de ſparren evenwydig dwars over dezelven heen. De hoeken der huizen en de poſten der venſters waren dikwyls van enen grauwen fynen kalkſteen, die ſterk ruikt. (*) Deze ſteen was op ſommige plaatſen beter dan de zwarte kalkleyen, die in de lugt altyd in ſchyven vallen. De meeſte huizen waren van buiten gewit. De venſters ſloegen meeſt allen naar binnen open, dat veel plaats in de kamers wegnam. Des winters bediende men zig op ſommige plaatſen van dubbelde venſters. Men verwarmde de vertrekken met kleine yzeren kacchels. De vloeren waren zeer morſſig, en wierden niet meer dan eens in 't jaar gezuiverd.

Het Buskruidmagazyn ſtaat op het hoogſte van den berg waarop de Stad legt, een weinig ten zuiden van het Slot.

De ſtraten in de bovenſtad zyn breed genoeg, dog zeer oneffen door dien de Stad op enen berg legt, zo dat het hier laſtig is te gaan en te ryden. De zwarte kalkleï ſteekt hare ſcherpe hoeken dikwyls omhoog, het welk de ſchoenen ſchrikkelyk ſlyt. Voor 't overige heeft men gene regelmatigheid by 't aanleggen der ſtraten gebruikt, zo dat zy krom en dwars lopen.

Grootte. De menigte van ruinen, die zo wel by de byzondere huizen als by de kloosters zyn, maken dat de Stad vry groot ſchynt, dog dat zy geen zeer groot getal van huizen bevat. Van 't zuiden naar het noorden is zy zeshonderd, en van den oever aan de benedenſtad tot aan den weſtelyken muur driehonderd vyftig of vierhonderd *Toiſes* lang. Dog deze gehele ruimte is niet bewoond; aan de zuid en aan de weſtzyde zyn digt aan de muren groote opene plaatſen, waar tegenswoordig gene huizen ſtaan, en die men betimmeren kan indien de Stad in 't vervolg meer inwooners krygt.

De Biſſchop. De Biſſchop, die hier zynen zetel houdt, is de enige in gantſch *Kanada*. Zyn gebied ſtrekt zig uit tot *Louiſiana*, de Bai van *Mexiko* en de *Zuid Zee*. Geen Biſſchop, uitgenomen de Paus, had oit een uitgeſtrekter Bisdom. Dog de geeſtelyke ſchapen, die zyne ſtemme horen, zyn op zekeren afſtand van *Quebec* zeer weinig in getal, en houden zig dikwyls enige honderd mylen ver van malkander op.

Que-

(*) Gelyk het *Nitrum Suillum* van Linn. S. N. vol. 3. p. 86. of de *Lapis Suillus priſmaticus* van Waller Min. p. 59. 41. De Heer Forster noemt dien ſteen *Stink-ſtone*. Introd. to Mineral. p. 40.

Handel.

Quebec is de enige zee- en handelplaats van *Kanada*, van waar alle de waren die naar buiten gaan worden afgezonden. De haven is op de Rivier onder de Stad. De *St. Laurence* is daar omtrent een vierde van ene *Fr.* myl breed en vyfentwintig vadem diep. De grond is goed om te ankeren. Men legt 'er voor alle ſtormen in zekerheid. De noordooſten wind is hier de gevaarlykſte. Toen ik aankwam telde ik dertien vaartuigen, groten en kleinen t'zamen genomen, en men verwagtte 'er nog meer. Dog men moet aanmerken dat gene andere dan *Franſche* Schepen hier komen mogen. Egter konnen 'er velen zyn, die uit verſcheiden havens zo in *Frankryk* als in de *Franſche Amerikaanſche* Eilanden komen. Vele *Franſche* Kooplieden uit *Montreal*, na meer dan een half jaar onder de *Wilden* te hebben gereiſd, om pelteryen op te kopen, van waar zy gemeenlyk op het einde van Auguſtus terugkomen, begeven zig van daar in September en Octobor naar *Quebec*, om daar hunne waren aftezenden. Dus zoude men denken dat de Stad *Quebec* uit hoofde van dit voorregt van alles te verzenden, zeer ryk moeſt zyn, dog velen zeiden dat dit zo niet was. Enigen, ſtond men toe, waren wel gegoed; maar de meeſten bezaten niet boven het geen zy noodwendig tot hun onderhoud van noden hadden, en zeer velen waren diep in ſchulden. Dit ſchreef men aan de pragt toe, willende de een voor den ander niet onder doen. De Kooplieden hielden veel van zig koſtbaar te kleden, lekker te eten en te drinken, vele ſchotels op tafel te hebben, en grootſch te leven. De Vrouwen gingen alle dagen zo opgeſchikt als moeſten zy aan 't Hof wezen.

Sterkte.

De Stad is rondom, en byzonderlyk aan de landzyde, door enen hogen muur omringd, die nog niet geheel voltoid was, dog men arbeidde ſterk 'er aan. De muur werd ten dele van de voorheen gemelde zwarte kalkleyen, en ten dele van enen grauwen zandſteen gemetſeld. By de poorten gebruikte men enen grauwen kalkſteen. Aan den waterkant had men nog gene muren aangelegd, dog de natuur heeft daar de plaats vry ſterk gemaakt, dewyl de berg daar niet wel te beklimmen is. Buiten dat heeft men hier geſchut geplant, zo dat het genoegzaam ondoenlyk is met vaartuigen voor de Stad te komen, zonder in den grond geſchoten te worden. Aan de landzyde leggen ook hoge bergen. Dus ſchynt de plaats, en door de natuur en door de konſt, vry wel verſterkt.

Lotgevallen.

Quebec wierd door den Gouverneur *Samuel de Champlain* in het jaar 1608. aangelegd. De Stad nam langzaam toe. In 't jaar 1629. maakten 'er zig de *Engelſchen*, onder *Lewis* en *Thomas Kerk*, met verdrag meeſter van. De *Engelſchen* vonden *Quebec* en gantſch *Kanada* in zulk enen ſtaat van gebrek aan noodwendigheden, dat zy daar veeleer als vrienden dan als vyanden ontvangen wierden. De genoemde *Kerks* waren broeders van den Admiraal *David Kerk*, die met zyne vloot een weinig lager lag.

In 't jaar 1632. werd *Quebec* te gelyk met *Kanada* by den vrede aan de *Franſchen* teruggegeven. Aanmerking verdient het, dat men in dien tyd in *Frankryk* in overweging nam of het der moeite wel waard wezen zoude *Kanada* van de *Engelſchen* terug te vorderen. De meeſten oordeelden dat men het niet terug moeſt eiſchen, dewyl het een koud geweſt was, de uitgaven de inkomſten ver te boven gingen, en dat *Frankryk* een zo uitgeſtrekt land niet van inwoonders voorzien kon zonder zig zelf uittеputten, gelyk aan *Spanje* gebeurd was. Beter was 't het volk in *Frankryk* te houden, en het aantemoedigen tot het beoeffenen van allerlei handwerken, waardoor de *Europers*, die in *Amerika* volkplantingen hadden, genoodzaakt zouden worden om met hunne waren in de *Franſche* havens te komen ten einde daar de *Franſche* handwerken te halen. Dog zulken die wat verder dagten waren van oordeel, dat de lugtſtreek zo ruw niet was, en dat 'er grote misſlagen door de Maatſchappy begaan wierden, waardoor de uitgaven zo hoog liepen. Men moeſt, zeiden zy, niet ene grote menigte volks op eenmaal, dog allengskens enige weinigen te gelyk, zo dat *Frankryk* het niet voelen kon, overvoeren. Daar was grond om te hopen dat dit Land met den tyd *Frankryk* magtig zou maken, dewyl 't het volk gelegenheid geven zou van zig op de zeevaart, de haring-dorſch-walviſch- en robbenvangſt toe te leggen. Dus zou dit land in een zeker opzigt ene ſchool voor zeevolk worden. Voorts vertoonden zy wat voordelen 'er gelegen waren in 't bezit van zo velerhande ſoorten van pelteryen, in de bekering der Heidenen, en in zo grote boſſchen waaruit men ſcheepstimmerhout halen kon. En al trok men 'er geen ander voordeel van, zo vorderde nogthans het belang van *Frankryk* door 't bezit van dit Land den aanwaſch van de magt der *Engelſchen* in *Amerika* te hinderen, en dus hun toenemend vermogen, das voor *Frankryk* anders onverdraaglyk ſtond te worden, palen te zetten. De tyd heeft geleerd dat deze lieden een goed inzigt in de zaak gehad, en den grond gelegd hebben voor den aanwas van de magt der *Franſchen*. O! hadden wy *Zweden* de zaak ook dus ingezien, toen wy in 't bezit van *Nieuw Zweden*, het beſte van alle de geweſten van *Noord Amerika*, waren! Een wys en voorzigtig man ziet niet alleen op het tegenwoordige maar ook op het toekomende.

In 't begin van Februri 1663. gevoelde men te *Quebec*, en in een groot deel van *Kanada*, die zware aardbeving waarvan men nog de tekens zien kan. Dog geen menſch verloor 'er het leven by.

In October 1690. wierd *Quebec* door den *Engelſchen* Generaal *William Phibs* belegerd; dog hy moeſt na enige dagen met groot verlies aftrekken. De *Engelſchen* poogden wel enige reizen de geledene ſchade te boeten; dog de *St. Laurence* heeft altyd getoond enen goeden

voor

voormuur voor *Kanada* te zyn; en dat een onervarene en een vyand dezelve niet ligt opvaart zonder schade te lyden. Op enigen afstand van *Quebec* is zy vol van verborgen klippen; de stroom is 'er geweldig; en de schepen zyn op vele plaatsen genoodzaakt dikwyls te wenden.

Naam.

De Stad wordt gezegd haren naam van een *Normansch* woord, wegens hare legging op een uitstek lands, te ontlenen. Als men op de Rivier by *Isle d'Orleans* is kan men de *St. Laurence* boven de stad niet zien, en de Rivier *St. Charles*, die beneden de stad loopt, schynt het vervolg van de *St. Laurence* te zyn. Dog wat hoger opkomende ziet men den regten loop der *St. Laurence*, die op 't eerste gezigt naar enen groten zeeboezem of den mond ener rivier gelykt. Dit had enen der Matrozen die dit gezigt onverwagt in 't oog viel aanleiding gegeven van in zyne spraak uitteroepen, *Que bec!* dat is *wat een uitstek lands!* En hiervan meent men dat de stad haren naam gekregen heeft. Anderen leiden dien naam van 't *Algonkinsche* woord *Quebego* of *Quebek* af, het welk het *vernauwen* ener zaak beduidt, dewyl de Rivier voor de stad nauwer wordt.

De *St. Laurence* is voor de stad een vierde van ene *Fransche* myl breed. Het zoute zeewater komt nooit tot voor de plaats, en het meeste water dat men hier gebruikt wordt uit de Rivier gehaald. Allen stemden hierin overeen, dat, hoe breed ook de Rivier is, en hoe sterk ze ook vooral by de ebbe stroomt, zy nogthans den gehelen winter met ys bedekt is, zo dat men 'er byna al dien tyd over gaan of ryden kan. Men wil zelfs, dat, als de Rivier in Mai open is, het somtyds gebeurt dat 'er in die maand zo koude nagten invallen, dat zy op nieuws toevriest, zo dat men 'er over gaan kan. Dit is een duidelyk bewys dat de koude hier zeer gestreng is, vooral als men let op het geen zo aanstonds aangaande het ty in deze Rivier zal gezegd worden. De grootste breedte der Rivier by haren uitloop in zee zal omtrent zesentwintig *Fr.* mylen bedragen, schoon men de juiste palen tusschen de Rivier en de zee by hare vereniging met dezelve niet kan aanwyzen, dewyl zy allengskens wyder en wyder wordt en ongemerkt in zee stort. Het meeste water, dat in vele grote Meren in *Kanada* is, waaronder 'er vier of vyf gevonden worden die zeer groot zyn, moet zig door deze Rivier in zee lozen. De vaart uit zee langs de *St. Laurence* is uit hoofde van den sterken stroom en de menigvuldige zandbanken, die zig nu en dan verzetten, zeer gevaarlyk. De *Engelschen* hebben dit tweemalen ondervonden als zy *Kanada* wilden aantasten. Derhalven beschouwen de *Franschen* deze Rivier als den voormuur van *Kanada*. (*)

(*) Zie hier ene aantekentng van den *Engelschen* Overzetter. „ De Rivier „ St. *Laurence* was niet langer een voormuur tegens de overwinnende *Brit-* „ *sche*

De vloed gaat, gelyk ik reeds gemeld heb, ver boven *Quebec*. Het onderſcheid tuſſchen den hoogſten vloed en de laagſte ebbe is daar gemeenlyk vyftien of zeſtien *Fr.* voeten. Dog by nieuwe of volle maan wil men dat het verſchil wel zeventien of agttien voeten bedraagt, het welk inderdaad een aanmerkelyk verſchil is.

Ginſeng. Ginseng is de naam dien de *Franſchen* hier te lande aan ene plant geven, op welker wortel de *Chinezen* groten prys ſtellen. (*) Van onheuglyke tyden af is zy in *Chineeſch Tartarye* en in *Korea* gewaſſen, waar zy jaarlyks verzameld en naar *China* gevoerd wordt. Vader Du Halde (†) zegt dat zy de koſtelykſte en nuttigſte plant van allen is die in *Oeſt Tartarye* vallen, en alle jaren ene grote menigte kruidzoekers naar de woeſtenyen van dat land lokt. De *Mantchou Tartaren* noemen ze *Orhota*, dat is de *Koningin der planten*. (§) Zy wordt zo van de *Tartaren* als *Chinezen* zeer geroemd, zo wel om hare uitmuntende kragt ter genezing van vele zware ziektens, als wegens het vermogen dat zy hebben zou ter verſterking van de kragten des lichaams en ter opwekking van verzwakte zinnen. Zy is in zulk ene agting dat het once goeden *Ginſeng* te *Peking* zeven of agt oncen zilvers geldt. Toen de liefhebbers der kruidkunde in *Kanada* deze plant het eerſt afgebeeld zagen, herinnerden zy zig ene diergelyke daar te lande gezien te hebben. Zy wierden in hunne mening beveſtigd doordien verſcheiden' ſtreken van *Kanada* op juiſt de zelve Poolshoogte leggen als die plaatſen van *Tartarye* waar de *Ginſeng* in 't wild waſt. Ook bedrogen zy zig niet. Zy vonden dic plant op vele plaatſen van *Noord Amerika* in de boſſchen, zo wel in de *Franſche* als in de *Engelſche* Volkplantingen, in menigte van zelfwaſſende. Zy zoekt de ſchaduw en ene diepe tuinaarde, dog gene natte of verhevene plaatſen. Men kan egter niet zeggen dat zy zeer gemeen is, want ſomtyds kan men enige mylen door de boſſchen reizen zonder ene enkelde plant te vinden. Dog waar zy waſt

„ *ſche* vloot in den laatſten oorlog. De Veſtingwerken van *Quebec* waren „ toen ook niet in ſtaat de wakkere aanvallen van het *Engelſch* heir te land te „ wederſtaan. Dit ſtelde de goede *Franſchjes* in *Kanada* omtrent hunne gun„ ſtige gedagte aangaande de ſterkte van hun land te loor. Thans zyn zy gelukkig „ door deze omwenteling der Fortuin, welke hen aan den *Britſchen* Rykſtaf onderworpen heeft, wiens zoete invloeden zy thans genieten.

(*) De Kruidkundigen kennen deze plant onder den naam van *Panax quinquefolium*, foliis ternis quinatis Linn. *Mat. Med.* §. 116. *Spec. Plant.* p. 15. 12. Gronov. *Fl. Virgin.* p. 147. Zie ook Catesby's *Nat. Hiſt. of Carol.* vol. 3. p. 16. t. 16. Laffitau *Ginſ.* 51. t. 1. Charlevoix *Hiſt. de la Nouv. France* Tom. 4. p. 308. Fig. 13. en Tom. 5. p. 24.

(†) *Description de l'Empire de la Chine.* Tom. 4. p. 9.

(§) Zie Osbeck's *Voyage to China* Vol. 1. p. 223.

waſt; waſt zy in menigte. Zy bloeit in Mai en Juni, en de beſſen zyn ryp op het einde van Auguſtus. Men kan ze met den wortel 'er aan verplanten, en zy gaat dan weer ten eerſten aan 't groeyen. Enige menſchen, die de beſſen in hunne tuinen gezaid hadden, zeiden dat zy een of twee jaren in den grond blyven leggen voor dat zy opkomen. De *Iroquoizen* noemen deze wortels *Garangtoging*, het welk een *kind* betekent, dewyl zy enige gelykenis op een kind hebben. Dog volgens de mening van anderen beduidt dit woord ene *dye*, waarnaar de wortel meer gelykt. De kragt, welke de *Franſchen* dezen wortel toeſchryven, beſtaat daarin dat zy de benauwdheid der borſt wegneemt, de maag verſterkt, en de vrouwen vrugtbaar maakt. Men dreef 'er thans enen ſterken handel mede. De wortelen worden hier in menigte verzamelt, en naar *Frankryk* gezonden, van waar men ze met groot voordeel naar *China* verzendt. (*) In 't eerſt toen men ze naar *Europa* begon te zenden wierden zy duur betaald. Men verhaalde dat enige *Franſche* ongelooflyke ſchatten met dezen handel op *China* gewonnen hadden. Dog de menigte die 'er van overkwam heeft den prys in *China*, en gevolglyk in *Frankryk* en *Kanada* zelfs zeer doen dalen. Egter vinden de Kooplieden hunne rekening zeer wel by dezen handel. In den zomer van het jaar 1748. betaalde men te *Quebec* zes *Franſche* Guldens voor het pond. Gemeenlyk geldt het daar honderd *Sols*. Toen ik in *Kanada* was kregen alle de Kooplieden te *Quebec* en te *Montreal* laſt van hunne Korreſpondenten in *Frankryk* om ene grote menigte *Ginſeng* overtezenden. Dus werd zy thans meer dan oit getrokken. Men zogt ze dan ook met alle vlyt. De *Wilden* vooral zwierven alomme om ze te vinden, en ze den kooplieden te *Montreal* te brengen. Den ganſchen zomer konden de Boeren in den omtrek van die ſtad niet enen *Amerikaan* krygen, om, volgens gewoonte, hen in den oogſt te helpen, zo bezig was dat volk met het zoeken naar *Ginſengs*. Velen vreesden dat als men enige jaren voortvoer met deze wortels zo yverig te zoeken, zonder hier en daar enige planten te laten ſtaan ten einde het geſlagt voorttezetten, 'er weinig binnen korten tyd van overblyven zou; en dit is zeer waarſchynlyk. Ook berigtte men in 't algemeen dat dit gewas voorheen overvloedig rondom *Montreal* plegt gevonden te worden, dog tegenwoordig was 'er niet ene enkelde plant te zien. Dit dwong de *Wilden* dezen zomer om ze verbinnen de grenzen der *Engelſchen* te gaan zoeken. Men heeft met deze wortelen, na dat zy door de *Wilden* zyn aangebragt, nog veel

(*) De Heer OSBECK ſchynt te twyfelen of de *Europers* enige winſt doen met den handel in den *Ginſeng* in *China*, aangezien de *Chinezen* de *Kanadaſche* wortels zo hoog niet ſchatten als de *Tartaarſchen*, waardoor de eerſten nauwlyks half zo veel gelden als de laatſten. Zie OSBECK's *Voyage to China*. Vol. 1. p. 223. F.

moeite; want men legt ze uit malkander op den grond om te drogen, waartoe twee maanden of meer tyds vereiſcht wordt, naardat het weder is. Ondertuſſchen moeten zy daags eens of tweemaal omgekeerd worden, op dat zy niet beſchimmelen, of verrotten. Wat ten noorden van *Montreal* heeft men ze nergens in 't wild gevonden. De Opzigter der Geeſtelykheid hier te lande en anderen verhaalden my dat de *Chinezen* den *Kanadaſchen Ginſeng* voor even zo goed als den *Tartaarſchen* houden; (*) en dat nog niemant wel wiſt hoe de *Chinezen* ze toebereiden. Dog men denkt dat als de wortel begonnen heeft te drogen zy een afkookſel van de bladeren maken, en hem daarin laten weken. De wortel in *China* toebereid is doorſchynend en ziet 'er uit als hoorn. Om goed te zyn moet de wortel zwaar en van binnen geſloten zyn.

Herba capillaris. Het doorgaans in *Kanada* zo genoemde *Herba capillaris* (†) is ook een van de gewaſſen waarmede dit geweſt enen ſterken handel dryft. De *Engelſchen* noemen het *Maagdenhair.* (§) Het groeit overvloedig in alle hunne *Amerikaanſche* Volkplantingen, die ik doorreiſd heb. Ook is het zeer gemeen in de zuidelyke delen van *Kanada*, dog omſtreeks *Quebec* heb ik het niet vernomen. Deze plant ſlaagt niet dan in de ſchaduw en op goede gronden. Verſcheiden menſchen te *Albany* en in *Kanada* berigteden, dat de bladen derzelven zeer veel als thee in teringen, verkoudheden en andere borſtkwalen gebruikt werden. Dit had men van de *Wilden* geleerd, die van overoude tyden her van dit middel zig bediend hadden. De *Amerikaanſche Herba capillaris* zou in de Geneeskonſt beter zyn dan het *Europiſch Vrouwenhair.* (*) Ook wordt 'er jaarlyks veel van naar *Frankryk* gezonden. De prys is niet altyd de zelve, en ſchikt zig naar de deugd der waar, hare toebereiding, en de menigte die 'er van is. Gemeenlyk koſt het pond te *Quebec* van vyf tot vyftien *ſols.* Om dezen tyd van het jaar begaven zig de *Wilden* in groten getale naar de boſſchen ver boven *Montreal* om dit gewas optezoeken en te vergaderen.

Moeskruiden. De *Moeskruiden* komen hier zeer wel voort. De *witte Kool* ſtond zeer wel, ſchoon de rupſen ze zeer beſchadigd hadden. De *Uyens* waren, zo wel als de andere ſoorten van *Look*, zeer in gebruik. Niet minder at men hier kawoerden, meloenen, ſalade, endyvie, erwten, bonen, peen, en komkommers. Men had ook tamelyk veel rode Beten, Ra-

(*) Dit ſtrydt lynregt met het geen de Heer Osbeck verzekert. Zie bov. Bl. 125 in de Aant.

(†) Dit is het *Adiantum pedatum* van Linn. Sp. Pl. p. 1557. Cornutus in zyn *Canadenſ. Plant. Hiſtoria* p. 7. noemt het *Adiantum Americanum*, en geeft by de beſchryving ene afbeelding 'er van, p. 6.

(§) Maiden-hair. (*) *Adiantum Capillus Veneris.*

Radys, Tym, en Marjolyn. Ook zaide men veel Rapen, die inzonderheid des winters veel gegeten werden. Witte peen gebruikte men ook tamelyk veel. Weinig hield men van Artisjokken. Nog de gemene (*) nog de *Bermudiſche Potatoes* (†) worden hier geplant, om dat zy voor ſmakeloos gehouden worden, en men lachte de *Engelſchen* uit om dat zy 'er zo veel werks van maakten. De *Braſſica gongylodes* van LINNÆUS (§) was onbekend in geheel *Noord Amerika* by de *Zweden*, de *Engelſchen*, de *Hollanders*, *Ieren*, *Duitſchers* en *Franſchen*. De genen die hier zig op het aanfokken der Moeskruiden toeleiden hebben my verzekerd, dat zy genoodzaakt waren jaarlyks nieuwe zaden uit *Frankryk* te doen komen, dewyl zy in *Kanada* met het derde jaar hunne kragt verloren, en niet meer zo goede en ſmakelyke planten voortbragten.

Onkunde der *Wilden*.

By de *Wilden*, die van overoude tyden af in *Noord Amerika* gewoond hebben, en die van enerlei afkomſt zyn en dezelve taal ſpreken, heeft men nimmer enige letters, veel minder geſchriften of boeken ontdekt. Zy hebben gevolgelyk vele euwen lang in de groſſte onkunde geleefd. Dit is oorzaak dat zy niet het minſte weten aangaande de oude geſteldheid des Lands, en al wat zy 'er van weten ſteunt op loſſe vertellingen en horen zeggens. Niemant is 'er die were of voor deze *Wilden*, die nu hier wonen, een ander volk in bezit van 't Land geweeſt is, nog of iemant voor *Columbus'* tyden dit Werelddeel bezogt hebbe. Even zo onbekend is het of voorheen hier oit het *Chriſtendom* gepredikt zy. Ik vroeg verſcheidene *Jeſuieten*, die door dit grote Land omreisden, of zy oit by de *Wilden* enige ſporen hadden kunnen ontdekken van *Chriſtenen*, die voorheen hier geweeſt mogten zyn; dog zy wiſten 'er niets van. Zo onkundig als deze *Wilden* in het ſchryven en de wetenſchappen zyn, en altyd geweeſt zyn, zo onkundig zyn zy ook in de bouwkunſt en de handwerken. Vergeefs zoekt men by hen welgebouwde ſteden en huizen, veſtingwerken, torens, pilaren, en diergelyke dingen, welken men in de oude wereld van vroege tyden af kan aanwyzen. De gebouwen dezer menſchen zyn ſlegts elendige hutten van boomſchorſſen, aan alle zyden voor regen en wind open. Al hun muurwerk beſtaat daarin dat zy enige ſtenen rondom de plaats daar zy vuur in hunne hutten maken leggen, om te verhinderen dat het vuur te ver voortkruipe, of liever om dus de plaats te onderſcheiden voor het vuur. Een Reiziger vindt hier niet het tiende deel van het vermaak dat men in andere van ouds bewoon-

de-

(*) *Solanum tuberoſum.* (†) *Convolvulus Batatas.*

(§) Dit is een ſoort van Kool met lange ronde eetbare wortelen, die boven den grond waſſen, waarin zy van *Braſſica Napobraſſica* verſchilt, welker wortels onder den grond groeyen. Beide de ſoorten zyn gemeen in *Duitſchland*, en de eerſte in *Italie*. F.

de landen in 't reizen geniet, waar men byna iederen dag een overblyfsel der Aloudheid ontmoet, nu ene beroemde ſtad, dan puinhopen van een oud kaſteel; nu een ſlagveld, waar enige euwen geleden een bloedig treffen tuſſchen magtige en beroemde Vorſten of Veldoverſtens voorgevallen is; dan de geboorteplaats van den enen of den anderen geleerden en door de gantſche wereld beroemden man. Op zulke plaatſen kan men zyne gedagten op velerhande wyzen ſtrelen, en zo vele gebeurde zaken levendig voorſtellen. Dog hier vindt men niets van dezen aard. De geſchiedenis gaat hier niet hoger dan de aankomſt der *Europers*. Wat men van vroegere tyden verhaalt heeft groter gelykenis naar enen droom of een verdigtſel dan naar ene gebeurtenis. Evenwel heeft men enige merktekens van Oudheid in *Noord Amerika* gevonden, waaruit men opmaken kan, of dat dit geweſt in de voorgaande euwen van het een of ander in de wetenſchappen meer ervaren volk, dan het welk de *Europers* daar gevonden hebben, is bewoond geweeſt, of dat 'er uit de Oude Wereld herwaards een zware krygstogt moet ondernomen zyn.

Reis over land naar de *Zuid Zee* en gedane ontdekkingen.

Dit wordt door een verhaal beveſtigd, dat ik den Heer *Verandrier*, die zelf de onderneming naar de *Zuid Zee*, van de welke ik zo aanſtonds gewagen zal, geleidde, aan de tafel van den Gouverneur Generaal hoorde doen, en het welk my naderhand verſcheiden ooggetuigen beveſtigd hebben. Zie hier kortelyk waar in dit verhaal beſtond. Weinige jaren voor myn aankomſt hier te lande kreeg gemelde Heer *Verandrier* van den toenmaligen Gouverneur Generaal, den Ridder *De Beaubarnois*, bevel om met enen hoop krygsvolks enen togt dwars door *Noord Amerika*, van *Kanada* af tot aan de *Zuid Zee*, te doen, om te onderzoeken hoe groot de afſtand dier zee van dat geweeſt ware, en welke voordelen *Kanada* of *Louiſiana* van de gemeenſchap met dezelve trekken konde. De reis wierd van *Montreal* af te paard, en, zo veel het ſtromen, meren, bergen, en zo voorts, toelieten, regt toe weſtwaards aan voortgezet. Toen zy diep in het Land gekomen, en velerlei volken voorby gereiſd waren, vonden zy ſomwylen grote velden, geheel van hout ontbloot en met zeer hoog gewaſſen gras bedekt, die enige dagreizen aanhielden. Op velen van deze velden was de grond doorgaans met voren doorſneden, als waren zy voorheen beploegd geweeſt. En hier moet men aanmerken dat geen van de thans in *Amerika* woonagtige wilde volken deze voren heeft konnen trekken, dewyl dezen nog paarden, nog oſſen, nog ploegen, nog enig ander bouwgereedſchap bezitten, en voor de aankomſt der *Europers* noit enen ploeg gezien hebben. Op twee of drie plaatſen, dog ver van malkander, waren in de rotſen indrukken van voeten, zo wel van kinderen als van volwaſſen menſchen te zien. Dog dit is ontwyffelbaar voor een ſpel der natuur te houden. Toen zy zo ver naar 't weſten gekomen wa-

waren, waar, zo veel men weet, noit een *Europer* geweeſt is, vonden zy hier en daar, zo wel in-boſſchen als op uitgeſtrekte vlaktens, grote pylaren van ſteen, ruſtende tegen malkander. De pylaren beſtonden elk uit een ſtuk, en de *Franſchen* konden niet anders zien of zy waren door menſchenhanden opgerigt. Somtyds vonden zy zulke ſtenen op malkander, en als tot een muur gemetſeld. Op enige plaatſen waar zy zulke ſtenen aantroffen zagen zy gene andere ſtenen in de nabuurſchap. Op genen van deze ſtenen konden zy enig ſchrift of letters ontdekken, hoe zeer zy 'er ook naar zogten. Eindelyk egter vonden zy enen groten ſteen gelykenden wel naar enen pylaar, en op dien enen kleinderen, die aan beide zyden van onbekende letters vol was. Dezen ſteen, die omtrent de lengte van enen *Franſchen* voet en de breedte ener hand had, braken zy los, en voerden hem naderhand naar *Kanada*, van waar hy naar *Frankryk* aan den Graaf van *Maurepas* gezonden wierd. Wat 'er vervolgens van geworden was, wiſten zy niet, dog zy geloofden dat hy nog in 't Kabinet van dien Heer was. Verſcheiden' *Jeſuieten*, die zelfs hier in *Kanada* dien ſteen in handen gehad hadden, berigteden eenparig, dat zy de daarop gegraveerde letters met die vergeleken hadden welken men als *Tartariſche* letters opgegeven vindt, en dat zy van het zelve ſoort met dezelven ſchenen te zyn. (*) Maar ſchoon de op deze onderneming afgezon-

(*) Dit ſchynt zeer waarſchynlyk te wezen, want wy vinden in MARCO PAOLO, dat *Kublai Khan*, een van de Opvolgers van *Genghis Khan*, na de zuidelyke delen van *China* te hebben overmeeſterd, ene vloot uitzond om *Japan*, of, gelyk zy het noemden, *Nipan-gri*, te veroveren; dog een geweldige ſtorm beliep de vloot, en geen ſchip is 'er oit van te regt gekomen Waarſchynlyk wierden enigen van deze ſchepen op de Kuſt van *Amerika* geſmeten, die, regt over de grote *Amerikaanſche* Meren, tuſſchen de 40, en 30. *gr. N.* legt; en het ſcheepsvolk zal naar alle gedagte deze gedenktekens hebben opgerigt, en de voorvaders zyn geweeſt van enige volken, *Mozemleks* genaamd, die enigſins beſchaafd zyn. En ander gedeelte dezer vloot ſchynt op de kuſt van *Mexiko* geraakt te zyn, en den ooorſprong aan het *Mexikaanſche* Ryk gegeven te hebben, het welk, volgens de verhalen der *Mexikanen* zelven, zo als ons de *Spanjaarden* berigten, niet zeer oud is; zo dat zy nauwlyks meer dan zeven Vorſten' voor *Motezuma den tweden* weten optenoemen, die regeerde ten tyde dat de *Spaanſchen* onder *Fernando Cortez* daar in het jaar 1519. aanlandden. Gevolgelyk begon de eerſte dezer Vorſten in het jaar 1270. te regeren, onderſtellende dat elk van hun drieëndertig jaar en vier maanden geregeerd heeft, en men daar de zeſtien jaren van *Motemuza* bydoet, omtrent welken tyd *Kublai Khan*, de overweldiger van geheel *China* en van *Japan*, op den troon zat, onder wiens regering ik meen dat de gemelde ongelukkige togt op *Japan* werd ondernomen, die *Amerika* van beſchaafde inwoonders zal voorzien hebben. Daar is, indien ik my niet bedrieg, ene grote overeenkomſt tuſſchen de gedaante van de Afgodsbeelden der *Mexikanen* en die van zul-

zonden' *Franſchen* zig alle bedenkelyke moeite gaven, om van de daaromſtreeks wonende *Amerikanen* te vernemen, wanneer en van wien die ſteenpylaren opgerigt waren, wat overleveringen zy daarvan hadden, wat die letters te kennen gaven, wie ze 'er op gezet hadden, wat ſoort van letters het waren, en tot welke taal zy behoorden, en diergelyken, konden zy 'er niet de minſte onderrigting aangaande krygen, en de *Wilden* waren 'er ruim zo onkundig omtrent als de *Franſchen*. Het enige dat zy wisten te zeggen was dat die ſtenen daar van overoude tyden her geſtaan hadden. De plaatſen waar men deze overblyſſels vond waren wel negenhonderd *Fr.* mylen weſtwaards van *Montreal*. Het ware oogmerk dier Reis, namelyk om tot de *Zuid Zee* doortedringen, en den afſtand derzelver van *Kanada* te bepalen, wierd door deze afgezondene manſchap niet bereikt, dewyl zy zig bewegen lieten om deel in enen oorlog te nemen tuſſchen twee ver van *Kanada* af wonende wilde volken, in den welken enigen van de *Franſchen* gevangen genomen, en de overigen gedwongen werden van 't voortzetten hunner Reis aftezien en terugtekeren. Van de allerverſt wonende *Wilden* ten weſten, by wie zy kwamen, verſtonden zy egter, dat zy maar enige dagreizen van de *Zuid Zee* afwaren; dat zy zelven dikwyls met de *Spanjaarden* aan die Zee wonende handel dreven, en ſomtyds naar de *Hudſonsbai* reisden en met de *Engelſchen* handelden. Enigen van deze *Wilden* hadden huizen van aarde gemaakt. Velen van die Volken hadden nimmer van te voren enen *Franſchman* gezien. Zy waren gedeeltelyk met veller gekleed, dog velen gingen geheel naakt.

Vlaktens met voren doortrokken.

ALLEN die in *Kanada* waren en ver landwaards in, 't zy naar 't zuiden, dog voornamelyk naar 't weſten, gereiſd hadden, kwamen hierin overeen, dat men daar op vele plaatſen grote vlaktens aantrof, geheel van hout ontbloot, en waar de grond met voren doorſneden was, als wa-

zulke *Tartaren* die den godsdienſt van den *Dalaï Lama* aankleven, welken godsdienſt *Kublai Khan* het eerſt by de *Moguls* heeft ingevoerd. De *Wilden* van *Amerika* ſchynen enen anderen oorſprong te hebben, en zyn waarſchynlyk afkomſtig van de *Jukagbiri* en *Tkbuktkbi*, die in enigen der noordooſtelyke delen van *Aſia* wonen, van waar, volgens de berigten der *Ruſſen*, de overtogt naar *Amerika* niet zeer lang is. De woeſtheid dier twee volken, gelyk aan die der wilde *Amerikanen*, de gewoonte van zig het aangezigt te beſchilderen, hunne geſteldheid op ſterke dranken, waarvan zig 'er de *Jukagbiri* enigen uit vergiftige en bedwelmende paddenſtoelen weten te bereiden, welken zy van de *Ruſſen* kopen, en vele andere overeenkomſten, tonen duidelyk aan dat de beide volken den zelven oorſprong hebben. De *Eskimaus* ſchynen een en het zelve volk met de *Groenlanders*, de *Samoyeden* en de *Laplanders* te wezen. *Zuid Amerika*, en byzonderlyk *Peru*, is waarſchynlyk uit het grote onbekende *Zuidland* bevolkt, het welk digt by *Amerika* legt. F.

waren daar voorheen beploegde akkers geweeſt. Waar dit van daan kwam kon niemant zeggen; want de koornlanden van het grootſte dorp der *Wilden* kunnen niet wel meer plaats beſlaan dan vier of vyf van onze mergens, en de gemelde gevoorde vlaktens beſlaan dikwyls ene ruimte van verſcheidene dagen reizens, uitgenomen dat men hier en daar ene enkelde plaats aantreft waar gene voren zyn, en enige kleine heuvels.

Meerder overblyſſels van de Oudheid konde ik in *Kanada* niet te weten komen, hoe ſterk ik my 'er ook op toeleide. In 't vervolg myner Reisbeſchryving gedurende het jaar 1750. (*) zal ik gelegenheid vinden nog twee merkwaardige zaken aantetekenen. Dog dat onze *Skandinaviers* lang voor *Columbus* reistogten naar *Noord Amerika* ondernomen hebben, heeft onder anderen de Heer George Westman in zyne te *Aobo* in 't jaar 1747. ter verkryging van den graad van *Meeſter* verdedigde Verhandeling bewezen, werwaards ik den Lezer verzende.

Den 8. Auguſtus ging ik des morgens het grootſte Nonnenklooſter in *Quebec* bezigtigen. Het is genen man geoorlooft 'er intekomen, uitgezonderd in zekere vertrekken die door tralies van het overige afgeſcheiden zyn, door welke tralies men van buiten met de Nonnen van binnen ſpreken kan. Dog om my des te groter gunſt te bewyzen maakte de Gouverneur Generaal dat de Biſſchop my verlof gaf het Klooſter van binnen te bezien. De Biſchop alleen kan deze vryheid geven, dog het geſchiedt zelden. Alleen mogen de Geneesheer en de Wondheler 'er inkomen. De Heer *Gaulthier*, een man van grote inzigten zowel in de Artſenykonſt als in de Kruidkunde, was thans Koninglyke Arts, en verzelde my in 't Klooſter. Wy bezagen eerſt het Hospitaal, dat zo aanſtonds beſchreven zal worden, en daarop gingen wy in 't Klooſter, dat een deel van 't Hospitaal uitmaakt. Het was een groot ſtenen gebouw, van drie verdiepingen, van binnen in lange gangen, met kameren, zalen en andere vertrekken aan beide zyden afgedeeld. De kamers der Nonnen waren op de bovenſte verdieping aan beide zyden van den gang. Zy waren klein, en van binnen niet geſchilderd, alleen hingen 'er papieren printjes van Heiligen en diergelyken, gelyk ook het beeld van den Zaligmaker aan het kruis. Een bed met gordynen en ene goede legging, een kleine leſſenaar, en een paar ſtoelen, was alles wat men 'er vond. Noit wordt 'er vuur gemaakt, en de Nonnen moeten 's winters in de koude leggen. In den gang ſtond een yzeren kacchel, die 's winters geſtookt wordt, en als men dan de deuren der kamertjes open laat zo komt 'er nog al enige warme lugt in. Op de middelſte verdieping waren de vertrekken daar zig de Nonnen door den dag ophielden als zy by malkander kwamen, onder anderen het vertrek waar zy werken. Dit was ruim, geſchilderd en net. Ook ſtond 'er een kacchel. Hier waren zy met al-

Nonnenklooſter.

(*) Dit ſtuk is nog niet uitgegeven.

lerlei handwerk bezig, als nayen, borduren, vergulden, 't maken van zyden bloemen, die de natuurlyken vry wel geleken. In een ander vertrek hielden zy hare raadsvergaderingen. Een ander was voor de zulken die een weinig onpaſſelyk waren, dog zodanigen die gevaarlyk ziek waren lagen in een ander vertrek. In een ander wederom wierden de Nieuwelingen onderrigt. Ook was 'er ene eetzaal. Hier ſtonden rondom tafels. Aan ene zyde was een kleine predikſtoel, waarop een *Franſch* boek over de levens der Heiligen lag. Onder 't eten ſpreekt niemant een woord, en ene van de oudſte Nonnen treedt op den predikſtoel en leeſt den overigen een ſtuk uit dat boek voor. Wanneer dat boek uit is nemen zy een ander. Zy zitten aan die zyde der tafel dat naar den muur gekeerd is. Byna in alle de kamers en zalen ſtond ene vergulde tafel, waarop kaarſſen ſtonden te branden voor het beeld van den Zaligmaker en de beelden van enige Heiligen. By deze tafels doen zy hare gebeden. Aan de ene zyde was de Kerk, en nevens dezelve ene grote zaal, die door tralies van de kerk was afgeſcheiden, zo dat de Nonnen wel in de kerk kyken, dog 'er niet in komen konden. In deze zaal zyn de Nonnen gedurende den dienſt, en de Prieſter is in de kerk. Als hy zyn plegtgewaad aandoet, reiken hem de Nonnen dat door de tralies toe, ſtaande het haar noit vry met den Prieſter in de Sakriſty te gaan, of met hem in een vertrek te zyn. Behalven dezen waren hier nog verſcheiden andere vertrekken, welker gebruik ik my niet te binnen brengen kan. Beneden was de keuken, het bakhuis, verſcheiden ſpyskamers en andere gemakken. Op de zolders wordt het koorn bewaard en het linnen gedroogd. Gelyk met de twede verdieping was van buiten een balkon rondom het gantſche gebouw, waar de Nonnen zig wat verlugtigen mogten. Het uitzigt uit het Klooſter was aan alle kanten zeer ſchoon en ruim. Aan de ene zyde van 't gebouw was een grote tuin, waar de Nonnen ook mogten wandelen. De tuin lag in enen hogen muur, en was vol van allerlei moeskruiden en vrugtbomen. In dit klooſter waren omtrent vyftig Nonnen, die meeſt allen boven de veertig jaren hadden. Twee jonge Juffrouwen alleen wierden voorbereid tot den geeſtelyken ſtaat. Zulke Nieuwelingen moeten eerſt twee of drie proefjaren uitſtaan, gedurende welken tyd het haar vryſtaat weder uit het klooſter te gaan, als haar dat leven niet behaagt. Dog als zy eens als Nonnen aangenomen zyn, moeten zy 'er haar gantſche leven blyven. En merkt men dat zy naar verandering haken, zo ſteekt men ze in een vertrek waar zy noit kunnen uit komen. Deze Nonnen gaan noit verder uit het Klooſter als in 't Hospitaal, dat daar vlak nevens legt, en een deel van 't Klooſter uitmaakt. Daar gaan zy om de zieken optepaſſen. Toen ik afſcheid nam vroeg my de Abdis of my hare inrigtingen wel bevielen. En toen ik van ja geantwoord had, ſchoon ik zeide de levenswys zeer gedwongen te vinden, zeide zy my; dat

zy

zy met hare Zusters God hartelyk bidden zou om myne bekeering. Van verscheiden' menschen heb ik gehoord, dat 'er zig weinig Juffrouwen in dit Klooster begeven voor dat zy tot zulke jaren gekomen zyn waarop haar weinig hoop over is van te zullen trouwen. In alle de drie Kloosters van *Quebec* zagen 'er de Nonnen meest zeer oud uit, zo dat het zo evengemelde zeggen niet ongegrond schynt. Men was het overal hierin eens dat in *Kanada*, zo wel op het land als in de steden, ver na zo veel mans als vrouwen niet waren, dewyl 'er vele mans op reis, 't zy naar de *West Indien*, waar ook velen zig neerzetten, 't zy door het land, omkomen, en de oorlog 'er velen wegsleept. En dit dwingt verscheiden' vrouwen zig in het Klooster te begeven.

Het Hospitaal bestond uit twee grote zalen en enige vertrekken nevens de Apotheek. In deze zalen stonden twee ryen met bedden. De bedden naar den wand toe hadden gordynen, de anderen niet. In elk bed waren twee lakens en ander beddengoed. Zo dra de Zieke uit het bed was wierd het gemaakt, ten einde alles in het Hospitaal zuiver en rein te houden. De bedden stonden drie of vier ellen van malkander, en tusschen dezelven stond ene kleine tafel. In deze zalen waren goede yzeren kacchels, en fraye vensters. De Nonnen passen de Zieken op, en brengen hun eten en alles wat zy nodig hebben. Behalven de Nonnen waren hier nog enige mansperssonen insgelyks om optepassen, en een Wondheler. Ook moest de Koninglyke Geneesheer hier alle dagen komen en het oog over alles laten gaan. In dit Hospitaal ontvangt men gemeenlyk de kranke Soldaten, waar van men 'er in den tyd dat 's Koningsschepen aankomen, het geen gemeenlyk in Juli en Augustus is, en in oorlogstyden, ene goede menigte vindt. Als 'er bedden open zyn worden 'er ook andere zieke menschen ingenomen. Daar waren byzondere vertrekken voor de zulken die zeer ziek zyn, opdat het geraas dat 'er in de zaal somtyds is hen niet vervelen mogt. Het Hospitaal.

Het was hier de gewoonte van als iemant niesde ene buiging te maken, waarvan men in de *Engelsche* Volkplantingen niets weet. Op de straat neemt men den hoed maar voor bekenden en aanzienlyke lieden af. Jonge lieden houden dien dikwyls in de kamers waar vrouwen zyn op, dog de ouderen zyn dan meest blootshoofds. De vrouwen hadden hier veel op met het krullen en poederen van 't hair, daar zig de *Engelsche* vrouwen in de Volkplantingen niet zo veel mede bemoeyen. De Mans dragen meest hun eigen hair met een zakje daarin gebonden. Sommigen hadden zakjespruiken op. Dog de meeste lieden van jaren droegen grote pruiken. By de voornaamste mans was het zeer in 't gebruik gegalonneerde klederen te dragen. Allen die in dienst van de Kroon waren gingen met degens. Als het weder regenagtig was droegen alle de Heren, zelfs van den eersten rang, alleen

de Gouverneur uitgenomen, enen mantel op den linker arm. By 't intreden in een huis van kennis, daar men in langen tyd niet geweest is, groet men de menschen van beide geslagten met twee zoenen.

Ik ga met voordagt de beschryving van de planten die ik dagelyks verzamelde en aantekende voorby, om deze Reisbeschryving niet al te zeer te doen uitdyen, en te maken dat geen Boekdrukker in *Zweden* zulk een werk zou willen ondernemen. Ik spare dan alles wat uit droge beschryvingen van stukken rakende de Natuurlyke Historie bestaat voor ene FLORA CANADENSIS en diergelyke werken. Het zelve zeg ik van de aanmerkingen die ik nopens de Geneeskonst gemaakt heb. Ik heb zorgvuldig aangetekend welk gebruik men van vele *Amerikaansche* planten maakt, waarvan 'er sommigen hulpmiddelen opleveren die onfeilbaar geagt worden. Maar dewyl de Geneeskonst myne hoofdzaak niet is, schoon ik 'er my in myne jeugd vlytig op heb toegelegd, vreesde ik enige omstandigheden van belang overgeslagen, en daardoor myne beschryvingen nutteloos voor de Geneeskundigen gemaakt te hebben. Dit moet my ontschuldigen van in 't vervolg zaken aangaande de Geneeskonst te gewagen die boven myne kennis zyn. Wat de planten van *Kanada* aanbelangt, kan men 'er dit omtrent aanmerken, dat hoe verder men naar 't noorden komt men des te meer van die planten ontmoet die ook in *Zweden* in 't wild wassen, zo dat ten noorden *Quebec* meer dan het vierde deel der daar vallende planten *Zweedsche* zyn. Den enen of anderen boom evenwel, die van groot nut is, zal ik in 't vervolg gewagen.

Rendiermos. HET *Rendiermos* (*) wies vry overvloedig in de bosschen rondom *Quebec*. De Heer *Gaulthier* en anderen zeiden dat de *Franschen*, wanneer zy op lange reizen, die zy dikwyls doen om handel onder de *Wilden* te dryven, hun eten opgemaakt hebben, dit mos koken en het afkookſel drinken, het welk enigsins voedzaam zyn zonde. Verscheiden *Franschen*, die in *Terra Labrador* geweest waren, waar zig vele Rendieren ophouden, welken de *Fransche* en de *Wilden* hier te lande *Caribous* heten, verhaalden dat de gantsche grond op vele plaatsen met dit mos bedekt is, en 'er sneuwwit van uitziet.

Jesuieten. DEN 10. Augustus at ik by de *Jesuieten*. Ik had twee dagen te voren hun een bezoek gegeven, waar op de Opperste met nog enige vaders my het tegenbezoek kwam afleggen, tegelyk my ter maaltyd nodigende. Eerst woonde ik den Godsdienst in hunne kerk by, welke een deel uitmaakt van hun Klooster. Zy is frai van binnen, dog zonder zitplaatsen, zo dat men daar altyd op de knien leggen moet. Op de Kerk is een kleine toren met klokken en een uurwerk. Het gebouw van 't huis is pragtig en gelykt wel naar een Paleis. Het is van steen, drie

(*) *Lichen rangiferinus.*

drie verdiepingen hoog, zonder de zolders te rekenen, met leyen gedekt. Het beſtaat uit een vierkant met ene plaats in 't midden. Het is zo groot dat 'er wel driehonderd huisgezinnen in zouden kunnen wonen, en egter zyn 'er maar twintig Vaders in. Dog ſomtyds is hun getal veel groter, wanneer namelyk zulken t'huis komen die in zendelingſchap door het Land reizen. In de lengte aan elke zyde van het vierkant lopen lange gangen, op welker beide zyden de kamers, de zalen, de bockery, en andere gemakken zyn. Alles is hier zeer wel ingerigt, en de Vaders wonen hier zeer gemakkelyk. Aan den buitenkant is hun Kollegie, het welk aan twee zyden van enen ſchonen tuin omringd is. Een deel der bomen die 'er in ſtaan zyn een overblyſſel van het boſch dat hier ter plaatſe was toen men begon de Stad te bouwen. Dog men heeft 'er vele vrugtbomen en allerlei moeskruiden bygevoegd. De Vaders aten te zamen in ene grote zaal. De tafels ſtonden rondom, en aan enen kant een preekſtoel, waarop een der Vaders gedurende den maaltyd klimt en den overigen iets uit een geeſtelyk boek voorleeſt. Dog dit geſchiedde deze reis niet, en al de tyd wierd om te praten beſteed. Men at hier zeer wel, en gaf zo veel ſchotels als by ons op de grootſte gaſtmalen. In dit grote gebouw zag men geen vrouwmenſch, maar alleen Vaders of Broeders, dat is jonge lieden die tot aanſtaande *Jeſuieten* geſchikt zyn, en daar opgebragt worden. Dezen maakten het eten klaar, en droegen het op, want gemene bedienden worden hier niet toegelaten.

Geeſtelyken.

Buiten den Biſſchop zyn hier te lande drieërlei Geeſtelyken, *Jeſuieten*, *Prieſters*, *Barrevoeters*, anders *Recollects*. De *Jeſuieten* zyn voor zeker de aanzienlykſten. Ook zegt men hier voor een ſpreekwoord, dat om het beeld van enen *Barrevoeter* te maken men genoeg heeft aan ene byl, om enen *Prieſter* aftebeelden gebruikt men ene ſchaar, maar om enen *Jeſuiet* te ſchilderen moet men een pinceel hebben. (*) De *Jeſuieten* zyn gemeenlyk geleerde lieden, beleefd en aangenaam in gezelſchap. In alles wat zy doen heeft iets bevalligs plaats, zo dat het geen wonder is dat zy de gemoederen der menſchen innemen. Zelden ſpreken zy van godsdienſtzaken, en zo zy het doen vermyden zy altyd de geſchilpunten. Daarentegen zyn zy altyd zeer gereed om anderen ten dienſt te ſtaan, en zelfs voortekomen. Deze eigenſchappen heb ik by alle de *Jeſuieten* gevonden met de welken ik hier te Lande omgang heb gehad. Zy bezitten grote goederen in eigendom, die zy van den Koning gekregen hebben. Te *Montreal* hebben zy ene fraye Kerk met een net Klooſter. Zy ſtaan 'er niet naar om ene ſtandplaats by de ene of andere gemeente te krygen, dog laten dat gaarne

(*) *Pour faire un Recollet il faut une hachette, pour un Prêtre un ciſeau, mais pour un Jeſuite il faut un pinceau.*

ne aan de *Prieſters* over. Hun enige arbeid hier te Lande is de Heidenen te bekeren, en met dat inzigt hebben zy hunne zendelingen overal. Genoegzaam by elk dorp, dat bekeerden *Wilden* toekomt, woont een *Jeſuiet* of twee, die op dezelven agt geven. Dus vindt men *Jeſuieten* by de bekeerde Heidenen te *Tadouſſac*, te *Loretto*, te *Beſancourt*, te *St. Francois*, te *Saut St. Louis*, en overal waar zig bekeerlingen ophouden. Ook hebben zy hunne zendelingen onder de onbekeerden, zo dat men gemeenlyk in elk groot dorp van *Wilden* enen *Jeſuiet* vinden zal, die alle pogingen aanwendt om ze te winnen. Des winters gaat hy met hun op de jagt, in weerwil van allerhande ongemakken, als van alle dagen in ſneuw, vorſt, en ſlegt weder in de lugt te moeten wezen, en in de hutten der *Wilden*, waar het van vloyen en ander ongedierte krielt, te moeten ſlapen. Dit alles ondergaan de *Jeſuieten*, ten dele om de *Wilden* te bekeren, en ten dele met inzigten van ſtaat en anderen. De Koning trekt grote voordelen van de *Jeſuieten*, dewyl zy de *Wilden* tot alles brengen kunnen, gelyk als om de *Engelſchen* te beoorlogen, alle hunne pelteryen aan de *Franſchen* te leveren, of de *Engelſchen* te beletten in hun Land te komen, en diergelyken. Dog dit alles is niet geheel zonder gevaar; want als de *Wilden* dronken zyn gebeurt het wel dat zy de Zendelingen ombrengen, als waren die maar verſpieders, en geven dan ter hunner ontſchuldiging voor dat niet zy maar de drank den *Jeſuiet* heeft gedood. Dit zyn genoegzaam de enige bezigheden der *Jeſuieten* hier te Lande. Zy gaan in de Steden gene kranken bezoeken, zy horen gene biegt, nog wonen begraafniſſen by. Ook heb ik ze byna gene Omgangen zien doen. Zelden gaan zy in de huizen om 'er onthaald te worden, zelfs al zyn zy genodigd. Ligt is het te zien dat zy meeſt allen om hun verſtand uitgekozen zyn. Men houdt ze hier te Lande voor doordringende koppen, die overal kans toe weten. Dit maakt dat zy ook hier hunne vyanden hebben. Ook nemen zy niemant onder zig aan dan die verſtand heeft, alle domkoppen zyn by hun uitgeſloten. Dog tot *Prieſters* neemt men allerlei geeſten, en nog minder bedenking valt 'er by het maken van enen *Monnik*. De *Jeſuieten* in *Kanada* zyn allen uit *Frankryk* overgekomen. Velen van hun blyven hier maar enige jaren en keren dan terug. Sommigen, waarvan 'er nog vyf of zes in 't leven zyn, die in *Kanada* geboren waren, zyn naar *Frankryk* gegaan en daar onder de *Jeſuieten* aangenomen. Dog geen van hun is hier olt terug gekomen; wat geheim daaronder leggen mag weet ik niet. Gedurende myn verblyf te *Quebec* lag een der *Prieſters*, met bewilliging des Biſſchops, zyn ampt neder, en ging tot de *Jeſuieten* over; het welk den overigen *Prieſters* niet breed aanſtond, als had deze hunnen ſtand te gering geagt. Evenwel zyn 'er *Prieſters* om dienſt te doen by alle

de

de gemeentens die den *Jesuiten* schattingen betalen. De Bisschop stelt die *Priesters* aan. Geen der Geestelyken dryft hier enigen handel in bontwerk.

Na den middag bezogt ik het zogenaamde *Seminarium*, of het huis waar alle de *Priesters* by malkander wonen. Dit gebouw is enige verdiepingen hoog, en heeft gangen en kamers. Daar by legt een schone tuin. De Heren van het *Seminarium* gaven in beleefdheid den *Jesuiten* niet veel toe, en ik bragt den tyd in hun gezelschap met veel genoegen door.

De *Priesters* maken den tweden rang der Geestelyken, en het grootste getal uit. De meeste Kerken in de steden en op de dorpen, alleen die der nieuw bekeerde *Wilden* uitgenomen, worden van *Priesters* bediend. Ook hebben zy enige zendelingschappen. In *Kanada* zyn twee *Seminaria*, een te *Quebec* en een te *Montreal*, die elk hunnen Opzigter hebben, en niet van malkander afhangen. De *Priesters* van 't *Seminarium* te *Montreal* zyn allen van de order van *St. Sulpicius*, en bedienen alleen maar de gemeentens in die Stad en op het Eiland van den zelven naam. Alle de andere Kerken behoren tot het *Seminarium* van *Quebec*. De *Priesters* van *St. Sulpicius* komen allen uit *Frankryk*, en men verzekerde dat 'er noit een uit *Kanada* geboortig was onder geweest. Dog in het *Seminarium* van *Quebec* zyn 'er verscheidenen die hier te lande geboren zyn. Om bekwame voorwerpen voor het zelve te vinden heeft men, zo wel te *Quebec* als te *St. Joachim* scholen opgeregt, waarin de jeugd in het *Latyn* en andere wetenschappen tot den Priesterstand betrekkelyk wordt onderwezen. Dog men is hier zo keurig niet of men neemt ook wel middelmatige geesten aan. In 't *Latyn* schynen velen het niet ver gebragt te hebben, want, schoon hun gehele Godsdienst in die taal geschiedt, en zy dagelyks het *Breviarium* in 't *Latyn* lezen, wisten egter de minsten het te spreken. Alle de *Priesters* uit het *Seminarium* van *Quebec* worden door den Bisschop ingezegend. De Koning heeft beiden den *Seminaria* grote inkomsten geschonken. Dat van *Quebec* heeft jaarlyks meer dan dertigduizend guldens aan inkomen. Het gehele land op de west zyde der *St. Laurence* van *Quebec* af tot *Baïe St. Paul* toe behoort dat *Seminarium*, behalven het geen 't op andere plaatsen bezit. Zy verhuren de landen voor zekere sommen. Gemeenlyk geldt een land van drie *Arpents* in de langte een *Ecu* 's jaars, behalven enige toepagt. Op vele plaatsen daar 'er gelegenheid toe is hebben de Priesters koorn- en zaagmolens doen bouwen, waarvan zy goede inkomsten trekken. Het *Seminarium* van *Montreal* is eigenaar van al den grond waarop die stad staat en van het Eiland, van den welken het jaarlyks meer dan zeventigduizend *Livres* aan renten trekt, zonder te rekenen wat de *Priesters* van

hun ampt weten te maken. Alle de inkomſten der landeryen en vaſte goederen komen aan het *Seminarium*, zonder dat de Prieſters ten platten lande daar iets van krygen. En daar dat *Seminarium* maar uit zeſtien Prieſters beſtaat, en meer inkomſten geniet dan het jaarlyks van nöden heeft, zo worden 'er alle jaren grote ſommen naar *Frankryk* aan het *Hoofd-ſeminarium* overgemaakt. De inkomſten van het *Seminarium* te *Quebec* worden tot het onderhoud der *Prieſters* in het *Seminarium* en tot dat van ſommige jongelingen, die tot *Prieſters* opgebragt worden, beſteed. De *Prieſters* ten platten lande beſtaan van de Tiendens, die zy van hunne gemeente trekken, en van het geen zy door hun ampt verdienen. Op plaatſen waar de gemeentens en de inkomſten gering zyn, hebben zy een zeker onderhoud van den Koning. Als een Prieſter ten platten lande oud geworden is, wordt het hem ſomtyds vergund in het *Seminarium* te komen, en daar zyne dagen te eindigen. Elk *Seminarium* ſtelt de *Prieſters* op zyne landgoederen aan. Op de overige plaatſen ſtelt de Biſſchop de Prieſters.

Barrevoeters. De *Barrevoeters* of *Recollets* maken het derde ſoort van Geeſtelyken uit. Zy worden ook *Franciskaner Monnikken* genoemd, dewyl zy volgens den regel van *St. Franciscus* leven. Zy bezitten te *Quebec* een tamelyk groot en nog al enigermate net huis met ene kerk. Daarnevens legt een grote ſchone tuin, dien zy zelven onderhouden. Te *Montreal* en te *Trois Rivières* is hunne levenswys even dezelve als hier. Zy nemen alles aan wat zy bekomen kunnen, zonder op het verſtand te zien. Ook breken zy zig het hoofd niet met de wetenſchappen, en my wierd verzekerd dat zodra zy het Monnikskleed aan hebben zy niet alleen om geen ſtuderen denken, maar nog zelfs alles vergeten wat zy geweten hebben. Zy ſlapen meeſt op matten of iets anders dat hard is, ſchoon ik in de cellen van ſommigen goede bedden zag leggen. Zy hebben gene vaſte goederen, dewyl zy geloſte doen van armoede, en leven alleen van de almoeſſen die zy krygen. Ten dien einde hebben zy enige *Fratres*, of jonge Monnikken, die met enen zak aan de huizen rond gaan, om hout, brood, vleeſch, en wat zy anders van doen hebben, te verzamelen. Op het land hebben zy gene gemeentens. Dog ſomtyds gaan zy wel in zendelingſchap by de *Wilden*. In elke veſting waar boven de veertig man in bezetting legt onderhoudt de Koning enen van deze Monniken in plaats van enen Prieſter, om den dienſt waartenemen. Hiervoor geniet hy vry koſt, woning, oppaſſing, en tweehonderd *Livres* 's jaars. De helft van dit geld zendt hy aan de Gemeenſchap, het overige is voor hem. Op de ſchepen worden ook meeſt deze Monnikken gebruikt, welken deswegens als tot 's Koning dienaars behorende worden aangezien. Als een *Paſteur* ten platten lande ſterft en de plaats niet ſchielyk kan vervuld worden, zendt men enen dezer Monnikken derwaards tot

dat

dat 'er een andere Prieſter is. Een deel dezer Monnikken komt uit *Frankryk* over, dog een deel van hun zyn inboorlingen. Buiten deze Monnikken zyn 'er hier gene anderen, uitgenomen een enkelde *Auguſtyner*, die met de ſchepen overkomt, dog ook weer henen gaat.

Den 11. Auguſtus des morgens deed ik ene wandeling met den Heer *Gaultbier* buiten de Stad, ten dele om naar planten te zoeken, en ten dele om het Nonnenklooſter te bezigtigen dat op enigen afſtand van de ſtad legt. Dat klooſter, 't welk pragtig van ſteen gebouwd is, legt in enen aangenamen oord, en is met akkers, weilanden, en boſſchen omringd. Men kan hier de Stad en de Rivier duidelyk zien. Een Hospitaal voor arme oude lieden, voor gebrekkelyken en diergelyken, maakt een deel van 't klooſter uit, en is in twee zalen verdeeld, ene voor de mans en de andere voor de vrouwen. De Nonnen paſſen beiden de geſlagten op, egter met dit onderſcheid dat zy voor de mans het eten alleen maar bereiden, het aanbrengen, hun geneesmiddelen ingeven, het eten weer van de tafel nemen, dog het overige aan manspersonen te verrigten overlaten; maar in het vrouwenvertrek doen zy alles. Voor 't overige was dit Hospitaal even zo ingerigt als dat van *Quebec*. Op verzoek van den Gouverneur Generaal had my de Biſchop de byzondere gunſt toegeſtaan van in het Klooſter te mogen gaan. In gezelſchap van den Heer *Gaultbier* bragt my de Abdis in alle de kamers, begeleid van enen troep van Nonnen. De meeſten derzelven zyn van adelyke afkomſt; dog velen waren oud, ſchoon 'er verſcheiden jongen onder waren, die 'er niet onaardig uitzagen. Zy ſchenen allen veel bevalliger te zyn dan in het andere Nonnenklooſter. De kamers waren even als in dat afgedeeld; dog men vond 'er een weinig meer huisraad in. De bedden hadden blauwe gordynen; daar ſtonden een paar kleine *bureaux*, een tafeltje, twee ſtoelen, en enige printen hingen 'er aan den wand. Dog 'er was nog ſchoorſteen, nog kacchel, dewyl zy, gelyk zy 't noemden, op allerlei wyzen het vleeſch doden moeſten. De eetzalen evenwel en de vertrekken der zieken wierden door kacchels verwarmd. Het getal der Nonnen is hier niet bepaald, en ik zag 'er ene goede menigte van. Ook wierden hier verſcheiden' Nieuwelingen onderwezen, eer zy hare proef deden. Men zendt hier ook jonge Juffrouwen naartoe, om in den godsdienſt en handwerken onderwezen te worden, en dezen gaan daarna weder uit het Klooſter. Dit gebouw ziet 'er als een Paleis uit, en is, gelyk men zegt, van enen Biſſchop, die ook in 't koor der kerk begraven legt, geſtigt. Wy zamelden den voormiddag enige kruiden op de weiden, die daar naby lagen, en gingen omtrent den middag by enen ouden eerwaardigen *Barrevoeter* ſpyzen, die het klooſter als Prieſter bediende. Het eten was van de Nonnen klaar gemaakt, en beſtond in zo veel ſchotels als of het voor de tafel was van een groot Heer. Ook ſchonk men 'er

verſcheiden' ſoorten van wyn. Dit klooſter heeft ook aanzienlyk inkomſten. Boven op het gebouw ſtaat een kleine toren met ene klok. Als men bedenkt wat uitgeſtrekte goederen de Koning in *Kanada* aan alle die Geeſtelyken weggeſchonken heeft, zoude men zeggen dat hy zeer weinig voor zig zelven moeſt hebben overgehouden.

Brambozen. Brambozen, van het ſoort dat by ons gemeen is, wieſſen overvloedig op de heuvels, by de koornlanden, en aan beken en ſtromen, zo dat de takken dikwyls geheel rood van de beſſen waren. Zy waren nu gedeeltelyk ryp, en wierden op het nagerigt gegeten, en ook wel voor den winter in ſuiker ingemaakt. De *Sorbus aucuparia* is tamelyk gemeen in de boſſchen.

Winden. De noordooſten wind word hier voor den ſcherpſten gehouden; en men verzekerde my, dat hy des winters door vry dikke muren zelfs heen dringt, zo dat de gehele muur van binnen met ryp als beſlaat. Zelfs zou ene kaars digt aan den muur geplaatſt byna uitwayen van den wind die door den muur doordringt. Deze wind beſchadigt de ſtenen huizen dikwyls, en doet den kalk en de klei ſchilferen en afvallen. De noorden en noordooſten wind houdt men hier ook voor de koudſten. Des zomers voert de noordooſten wind gemeenlyk regen aan.

Lugtsgeſteldheid. Het onderſcheid van lugtsgeſteldheid tuſſchen *Quebec* en *Montreal* wordt als zeer groot beſchreven. Te *Montreal* is het met de winden en het weer gantſch anders als te *Quebec* geſteld. Ook is daar de winter ver na zo koud niet. By *Montreal* waſſen ſchone Peren, dog te *Quebec* komen die niet voort, en de bomen vriezen dikwyls des winters dood. Te *Quebec* valt meer regen; de lente begint 'er later en de winter vroeger. Ook worden te *Mon[illegible]* de vrugten vroeger ryp.

Den 12. Aug. ging ik na den middag met *Jungſtrom* naar buiten, om daar enen dag of twee te blyven, ten einde des te beter het land en de gewaſſen te leren kennen. De Gouverneur Generaal had enen *Amerikaan* van *Lorette* laten halen om ons den weg te wyzen, en ons het gebruik te leren dat de *Wilden* van de planten maken. Deze man was een geboren *Engelſchman*, die dertig jaren geleden van de *Wilden* van *Lorette* nog een kind zynde gevangen, en door hun in de plaats van enen uit hun, die door den vyand was omgebragt, opgevoed geworden was. Hy was ſedert altyd onder hun gebleven, had den *Roomſchen* Godsdienſt aangenomen, en was met ene *Amerikaanſche* vrouw getrouwd. Hy ging gelyk de andere *Wilden* gekleed, en ſprak *Engelſch*, *Franſch*, nevens verſcheiden onder de *Wilden* gebruikelyke talen. Het is onder deze volken de gewoonte van in de plaats der geſneuvelden uit hun enige gevangenen aantenemen, en dien de zelve voorregten te doen genieten die de geſneuvelden plegen te hebben, en ze dan als bloedvrienden aantezien. In de oorlogen tuſſchen de *Franſchen* en de

En-

Engelſchen, hebben de *Wilden* die bondgenoten der Franſchen waren vele gevangenen van beiderlei geſlagt in de *Engelſche* Volkplantingen gemaakt, en ze als de hunnen aangenomen. Dit heeft gemaakt dat het bloed der *Wilden* in *Kanada* zeer met dat der *Europers* vermengd is. Ook is het merkwaardig dat het grootſte deel der *Europiſche* gevangenen, die de *Wilden* dus onder hun ingelyfd hebben, vooral als dit in hunne jeugd geſchied is, noit verlangd hebben naar hunne geboorteplaats terug te keren, ſchoon hunne Ouders en anderen van hunne nabeſtaanden hen bezogt en gepoogd hebben van hen daartoe te overreden, aangezien zy 'er de magt thans toe hadden. Dog zy verkiezen liever de loſſe levenswys der *Wilden* te blyven leiden dan weder by hunne Landslieden te komen wonen. Zy kleden zig gelyk de *Wilden*, zodat men ze 'er bezwaarlyk van onderſcheiden kan, uitgenomen alleen dat zy meeſt blanker van huid zyn. Ook zyn 'er enige voorbeelden van *Franſchen* die tot de *Wilden* overgegaan zyn, en hunne levenswys aangenomen hebben. Integendeel weet men niet dat het oit gebeurd is dat een der *Wilden* zig onder de *Europers* begeven en hunne levenswys aangenomen heeft. Wanneer zy in den oorlog in de handen der *Europers* geraakt zyn hebben zy altyd gelegenheid gezogt om weder by hunne Landsgenoten te komen, al waren zy enige jaren onder de *Europeanen* geweeſt, en al hadden zy alle de vryheden genoten welken de *Europeanen* zelven bezitten.

Landsgeſteldheid.

Het Land dat wy heden doorkruiſten was meeſt overal tot koorn- of weilanden aangelegd. By de Stad was het tamelyk vlak; hierendaar met heldere ſtromende beekjes doorſneden. De wegen waren goed, breed en op lage plaatſen hadden zy ſloten aan de kanten. Wat verder van de Stad begon het land allengskens, en zelfs tot ene aanmerkelyke hoogte toe, te ryzen, en men vond, als ware het, de ene hoogte boven de andere. Deze ryzende grond was egter tamelyk vlak, merendeels zonder ſtenen, en met ene goede en vette aarde bedekt. Even onder deze aarde lag gemeenlyk de hier overal voor handen zynde kalklei. Enige beddingen van dezelven lagen horizontaal, anderen loodregt, of zo dat de ene rand opwaards en de andere benedenwaards ſtond. Zulk ene loodregte legging heb ik ook op andere plaatſen hieromſtreeks opgemerkt. De grond was geheel bebouwd. Men zag 'er fraye kerken, voortreffelyke akkers en ſchone landhoeven. weiden lagen meeſt in de dalen, enigen egter op de hoogtens. Van daar had men een heerlyk uitzigt. Ooſtwaards zag men *Quebec*, en een deel der *St. Laurence*. Verder weg naar de zuidooſtelyke zyde dier Rivier vertoonde zig ene ry van hoge bergen, die, ſchoon vele mylen van dezelve afſtaande, egter met de Rivier evenwydig liepen. Weſtwaards rezen de heuvels, op enigen afſtand van de plaats daar wy waren, tot dat zy ene ry van zeer hoge bergen maken. Dezen liepen ook evenwydig met de Ri-

vier, of omtrent van 't zuiden naar het noorden. Dit hoge gebergte beſtaat uit grauwe rotſen, die uit verſcheiden' ſoorten van ſteenen t'zamengeſteld zyn, van de welken ik in 't vervolg breder ſpreken zal. Deze bergen ſchynen een bewys opteleveren dat de kalkleijen even zo oud als de grauwe rotsſteenen, en niet eerſt in later tyden geformeerd zyn, want hier lagen verſchrikkelyk zware grauwe rotſen boven op de bergen, die uit zwarte kalkleyen beſtaan.

Weilanden. De hoge weilanden in *Kanada* zyn voortreffelyk goed, en hebben veel vooruit boven die genen welken ik in de *Engelſche* Volkplantingen gezien heb. Hoe verder ik hier noordwaards in het Land kwam, des te ſchoonder weilanden en des te digter gras ontmoette ik. Op deze hoge weilanden vond men byna niets dan een ſoort van gras, namelyk de *Poa anguſtifolia*, het welk drie of vier bloemen op een ſteeltje voortbrengt (*) Dog de bloemen waren zo klein dat men het gras ligt voor ene *Agroſtis* konde aanzien. Voor 't overige had het zaad van onderen enige zagte hairen. Behalven dit vond men op de weiden nog witte klaver. Deze twee gewaſſen maakten hier al het gras uit. Zy ſtond digt en dik, en de *Poa* was tamelyk lang, dog zeer fyn. Onder aan den wortel der *Poa* was de grond geheel van klaver bedekt. Digter en fynder gras dan hier wies kon men noit verlangen. Men kon uit de overgebleven' voren zien dat alle deze weiden voorheen koornlanden geweeſt waren. Zy konden niet meer dan eens elken zomer gemaid worden, vermits de lente te laat begint.

Hoi. Het volk was nu ſedert ene week ſterk aan 't hoyen. Mans en vrouwen waren 'er bezig aan. Het hoi werd met karren weggebragt, die door oſſen of paarden getrokken werden. By verſcheiden' weiden ſtonden ſchuren. Op vogtige plaatſen maakten zy kegelagtige hoiſtapels. Merendeels waren de weiden niet omheind, dewyl het vee meeſt aan den anderen kant van de boſſchen liep, wordende door Herders, waar het nodig was, opgepaſt.

De koornlanden waren tamelyk groot. Men zag nergens afleidingen voor het water, die evenwel op vele plaatſen wel nodig waren geweeſt. Zy liepen allen met ſmalle ruggen van omtrent vier of vyf ellen tuſſchen de voren, zynde in 't midden byna ene halve el hoger dan de grond der voren. Al het koorn was zomerkoorn. Men zait in den herſſt niet, dewyl het gewas des winters dood vriezen zoude. Het meeſt ſtond hier witte Weit. Dog men zag 'er ook ruime velden met Erwten, Haver, en hier en daar Rogge en Garſt. By alle de boerderyen byna vond men kool, kawoerden en meloemen. De braaklanden wierden des

(*) *Spicula tri- vel quadriflora minima, ſemina baſi pubescentia.*

des zomers niet omgeploegd, zo dat 'er het onkruid vry mogt groeyen, dog het vee liep 'er den gehelen zomer op. (*)

De Huizen ten platten lande waren van ſteen of van hout. De ſtenen huizen zyn niet van tichels, waarvan men hier niet veel heeft, dog van zulken ſteen als men in de nabuurſchap vinden kan, vooral van zwarte kalkleyen. Dezen zyn hard als men ze uit den berg houwt, dog vallen in ſchilfers als zy dan de lugt bloodgeſteld worden, dog dit kan weinig ſchaden, dewyl de ſtenen in den wand vaſtzitten en dus 'er niet uit vallen kunnen. By gebrek van leyen bouwen zy dikwyls met kalkſteen, zandſteen, en ſomtyds met grauwen rotsſteen. Zulke muren zyn gemeenlyk twee voet dik, zelden dunner. Men vindt hier overal kalk. De meeſte huizen op het land zyn egter van hout, en ſomtyds van buiten wit gepleiſterd. De reten in de muren worden met klei aangevuld. Zelden zyn die huizen meer dan ene verdieping hoog. In elk vertrek is of een kacchel, of een ſchoorſteen, en ſomtyds wel beiden. De kacchels hebben de gedaante van een langwerpig vierkant. Sommigen zyn geheel van yzer, omtrent twee en enen halven voet lang, twee voet hoog, en anderhalven voet breed. Deze yzeren kacchels worden allen in het yzerwerk by *Trois Rivières* gegoten. Sommigen zyn van tichels of van ſteen, niet groter dan de yzeren kacchels, maar boven op gedekt met yzeren platen. De rook wordt uit den kacchel in den ſchoorſteen door ene yzeren pyp geleid. Des zomers neemt men de kacchels weg. Huizen.

Des avonds kwamen wy te *Loretto* aan, en namen ons verblyf by de *Jeſuiten*. Den volgenden morgen vervolgden wy onze reis door de boſſchen heen naar het gebergte, om te zien wat zeldzaamheden men daar vinden konde. De grond was in 't eerſt meeſt vlak, overal met zwaar hout bewaſſen, uitgenomen op plaatſen daar poelen waren. Wel de helft van de gewaſſen die men hier ontmoet worden ook in *Zweden* gevonden. *Loretto.*

Men zag hier twee ſoorten van wilde *Kerſſenbomen*, die egter maar verſcheidenheden van malkander ſchynen te zyn, ſchoon zy in 't een en ander merkelyk verſchilden. Zy waren beiden in *Kanada* zeer gemeen, en de vrugten waren thans rood. Die van het ene ſoort dezer zogenaamde *Kerſſenbomen* waren wrang en trokken den mond en de keel t'zamen; dog die van het andere hadden enen aangenamen zuren ſmaak. (†) Kerſſenbomen.

De

(*) Hier volgt in 't *Hoog Duitſch* wederom ene breedvoerige beſchryving van de omheiningen die men in *Amerika* gewoon is om de akkers te maken, het welk wy als vervelend en voor onzen Lezer van geen nut hebben overgeſlagen, gelyk ook de *Engelſche* overzetter gedaan heeft.

(†) „ Ik heb het ene ſoort van dezen boom, door de *Franſchen Cerifier* „ genoemd, in myn Dagboek d... beſchreven;" zegt de Heer Kalm. " *Ce-*

„ *ra-*

Nies-wortel. De *Oriebladerige Nieswortel* (*) wies in grote menigte in de boschen. Op vele plaatſen bedekte hy den grond geheel. Deze plant zogt voornamelyk zulke plaatſen die vol van mos, dog niet al te nat waren, en had gemeenlyk de *Oxalis Acetocella* en de *Circæa Alpina* tot gezellinnen. Het zaad was nog niet ryp, en de meeſte ſtelen hadden geen zaad. Dit gewas werd van de *Franſchen Tiſſaveyanne jaune* geheeten. De *Wilden* gebruiken de bladeren en de ſtelen om verſcheiden dingen die zy uit beeſtenvellen hebben gemaakt ſchoon geel te verwen. De *Franſchen*, in navolging hiervan, verwen 'er wol en andere ſtoffen geel mede.

Bomen. Wy klouterden met grote moeite enen van de hoogſte bergen op. Dog tot myn groot verdriet zag ik 'er gene andere planten dan ik reeds in de vlaktens van *Kanada* gezien had. Ook belette ons het hout waarmede de berg bewaſſen was het genoegen te nemen van een wyd uitgeſtrekt gezigt te genieten. Dus hadden wy zo goed als niets voor de moeite van ons klouteren. De bomen die hier wieſſen waren de Haagbeuk, of de *Carpinus Oſtrya*, de *Amerikaanſche* Olm, de Roodbloëmige Ahorn, die ſoort van boom die goed is om gebrande wonden te helen, welken ik nog niet beſchreven heb, de Beuk, de *Betula nigra*, de Sorberboom, de *Kanadaſche* Pynboom, *Peruſſe* genaamd, de *Viburnum dentatum*, de Eſch, de zo even beſchreven Kerſſenboom, en de *Bestragende Taxus*.

Muggen. Muggen vonden wy in groter getal dan wy gewenſcht hadden; zy deden de huid met ene menigte van builen opzwellen. De *Jeſuieten* te *Lorette* 'zeiden dat het beſte middel tegen de ſteken van dit ongedierte was het aangezigt en de handen met vet te beſmeren. Tegens de beet hielden zy koud water voor het beſt, mits men 'er de wond ten eerſten mede wieſſche.

Des avonds kwamen wy weder te *Lorette* terug, na dat wy de planten, die aanmerking verdienden, en die wy dezen dag gezien hadden, nauwkeurig aangetekend en beſchreven hadden.

Lorette. Lorette is een dorp, drie *Fr.* mylen ten weſten van *Quebec*. Het wierd byna alleen van *Wilden*, tot de *Hurons* behorende, bewoond, welken den *Roomſchen* Godsdienſt aangenomen hebben. Het dorp ligt nevens een riviertje, het welk daar met een groot geraas over ene klip heen ſtroomt, en enen zaag- en enen koornmolen aan 't gaan helpt. Voor de aankomſt van den Vader *Jeſuiet* alhier woonden de *Amerikanen* in hutten, gelyk die der *Laplanders*; dog

„ *vaſus foliis ovatis ſerratis, ſerraturis profundis fere ſubulatis, fructu race-*
„ *moſo.* Het andere dus: *Ceraſus foliis lanceolatis, crenato-ſerratis, acu-*
„ *tis, fructu fere ſolitario.*

(*) *Helleborus trifolius.*

dog ſedert hebben zy de *Franſchen* in 't bouwen nagevolgd. De meeſte huizen zyn van hout, weinigen van ſteen. In elk huis waren twee vertrekken, de keuken en ene kamer. In de kamer ſtond een kleine ſtenen kacchel van boven met ene yzeren plaat, volgens 't gebruik van *Kanada*. Nevens den wand ſtonden de bedden, waar in zy met geen ander dekſel leggen dan hunne dagelykſche klederen. Ook zag hun overig huisraad 'er vry ſlegt uit. Men heeft hier een frai kerkje met toren en klok. De toren is puntig, enigſins hoog, en met wit of verdnd blek gedekt. Deze kerk wil men hier dat enige gelykenis heeft naar die van *Santa Caſa* te *Loretto* in *Italie*, naar welke plaats het dorp zynen naam heeft. Naaſt de kerk ſtaat een ſtenen huis voor de *Prieſters*, zynde twee Vaders *Jeſuieten*, die hier altyd wonen. Men is hier even vlytig in den godsdienſt als op andere Roomſchgezinde plaatſen, en het was vermakelyk te horen hoe wel de *Wilden*, en vooral derzelver vrouwen allerlei geeſtelyke liederen in hunne taal zongen. De meeſten dezer *Hurons* gaan op de wys van hunne Landslieden gekleed; dog de mans hebben gaarn een veſt aan gelyk de *Franſchen*. De vrouwen egter houden zig getrouw aan de wys van haar land. Het is bekend dat de voorouders dezer *Wilden*, by hunne bekering tot het Chriſtendom, ene geloſte gedaan hebben van noit ſterken drank te gebruiken. Deze geloſte hebben zy tot nog toe vry heilig onderhouden, zo dat men 'er zelden enen beſchonken ziet, ſchoon anders de *Wilden* hun leven voor den brandewyn laten zouden.

Behalven in het bouwen volgen deze *Amerikanen* de *Franſchen* in vele dingen naar. Zy planten allen Mais. Sommigen hadden ook een weinig Weit of Rogge. Verſcheiden' hielden koeyen. Zy zetten van onze gemene Zonnebloemen (*) op de Maislanden, en doen 'er het zaad van in hunne *Sagamite* of Maisſoep. Hunne Mais was van een klein ſoort dat vry tydig ryp wordt, en een zeer aangenaam meel uitlevert. In Auguſtus wordt zy ryp. De molens komen den *Jeſuieten* toe, die voor alles wat 'er gemaald wordt geld ontvangen.

Men heeft tot ene proeve in *Kanada* enige van de *Zweedſche* winterweit en winterrogge gezaid, want hier heeft men anders niet dan zomerkoorn, dewyl men bevonden had dat het koorn 't welk men in *Frankryk* tegens den winter zait hier doodvrieſt. Om die reden had Dr. *Sarracin*, gelyk my de oudſte der *Jeſuieten* vertelde, een weinig *Zweeſch* winterkoorn doen komen. Dit ſlaagde zeer wel, en wederſtond de koude. De airen, 't is waar, ſchenen wel zo zwaar niet als het *Kanadaſch* graan; dog in gewigt wonnen zy 't wel tweemaal, en gaven een veel witter meel. Men wiſt niet waarom men de proeven niet vervolgd heeft. Men kan hier

(*) *Helianthus annuus.*

hier uit het zomerkoorn op ver na een zo wit brood niet bakken als in *Frankryk* uit het winterkoorn. My wierd verzekerd dat het voorjaarskoorn, Weit, zo wel als Rogge, oorſpronglyk hier te lande uit *Zweden* of *Noorwegen* gekomen was. De *Franſchen* hadden ondervonden dat het wintergraan uit *Frankryk* hier gebragt 's winters doodvroor, en dat het zomerzaad uit hun vaderland overgevoerd hier genen genoegzamen tyd had om ryp te worden. En dit deed hen in 't begin *Kanada* voor een ſlegt en onbewoonbaar land aanzien. Maar eindelyk bedagten zy zomerkoorn uit de noordelykſte delen van *Europa* te doen komen, en dit ſlaagde wel. Ik keerde den 14. terug naar *Quebec*, makende langs den weg enige kruidkundige aanmerkingen.

Nieuwe Gouverneur.

Dien avond kwam de nieuwe Gouverneur Generaal over geheel *Kanada*, de *Marquis de la Jonquière*, voor de Stad, dog verſchoof zyne intrede tot den 15. zynde het daar toe dien avond te laat. Hy was den 1. Juni N. S. uit *Frankryk* uitgezeild, en had *Quebec* niet eerder dan nu konnen bereiken, ter oorzaak van de hinderniſſen die de grote ſchepen op de *St. Laurence* van wegens de zandbanken ontmoeten. Dezen maken dat men niet dan met enen zeer gunſtigen wind de Rivier kan opvaren, moetende de ſchepen zeer dikwyls wenden, en ſomtyds zeer nauwe kanalen doorvaren. Behalven dat was het den 15. het feeſt van *Maria's Hemelvaart*, dat in alle *Roomſche* Landen zeer ſtiptelyk gevierd wordt. Dus was die dag dubbeld merkwaardig, zo wel om het feeſt als om de aankomſt van den Gouverneur, die hier met grote plegtigheden ontvangen wordt, dewyl hy zo veel is als Onderkoning.

Des morgens om agt uur verzamelden zig de voornaamſte lieden ten huize van den Heer De *Vaudreuil*, die onlangs tot Gouverneur van *Trois Rivières* benoemd was geworden, en in de benedenſtad woonde. Zyn Vader was Gouverneur Generaal geweeſt. De *Marquis de la Galiſſonniere* kwam hier ook, die tot nog Gouverneur Generael geweeſt was, en thans op zyn vertrek naar *Frankryk* ſtond. Hy wierd begeleid door de voornaamſte Amptenaars. Ik was hier ook genodigd. Om half negen ſtapte de nieuwe Gouverneur in een ſloep, die met rood doek bekleed was. Daarop wierd het geſchut van de wallen geloſt, en alle de klokken begonnen te luyen. Alle de voornaamſte Heren begaven zig naar den oever om den Gouverneur te verwelkomen. By het uitſtappen van de ſloep werd hy door den *Marquis de la Galiſſonniere* ontvangen. Na dat deze twee malkanderen begroet hadden, trad de Major der Stad toe, en hield ene redenvoering tot den nieuwen Gouverneur, die door denzelven kortelyk werd beantwoord; waarop het geſchut wederom geloſt werd. De ſtraat tot aan de Hoofdkerk toe was met gewapende manſchap bezet, die grotendeels uit de borgery gekozen was. De Gouverneur ging te voet, gekleed in enen roden gega-

lon-

lonneerden rok, begeleid door alle de voornaamſten en ene ſchaar van aanſchouwers. Zyne bedienden, in 't groen gekleed, gingen met het geweer op ſchouder vooruit. Aan de deur der Hoofdkerk werd hy door den Biſſchop aan 't hoofd der Geeſtelykheid ontvangen. De Biſſchop was in zyn plegtgewaad, hebbende den myter op het hoofd, en den Biſſchoppelyken ſtaf in de hand. Sommige Prieſters waren in witte mishembden, anderen in lange misrokken gedoſt. Na dat de Biſſchop ene korte redenvoering gehouden had, gaf hy den Gouverneur een zilveren Chriſtusbeeld te kuſſen, het welk door eenen Prieſter op enen langen ſtok gedragen werd, wordende die Prieſter door twee anderen begeleid, welken ieder ene brandende waſchkaars in de hand hadden. Daarop ging de Biſſchop met de Geeſtelyken vooruit naar het Koor; de bedienden van den Gouverneur volgden, den hoed op 't hoofd, en 't geweer op ſchouder. Het laatſt kwam de Gouverneur zelf met allen die hem verzelden. Toen het Koor begon bleven de nieuwe en de oude Gouverneur voor enen met rood bekleden ſtoel ſtaan, waar zy gedurende de gehele Mis, die door den Biſſchop zelven verrigt werd, bleven. Uit de Kerk begaven zy zig naar het Slot, waar de voornaamſte Heren byeenkwamen om hunne pligtplegingen afteleggen. Het zelve kwamen alle de geeſtelyke ordres doen. Ik had de eer mede ter middagmaaltyd met enige anderen genodigd te worden. Het onthaal was geſchikt naar de plegtigheid, en men bleef tamelyk lang aan tafel.

De *Marquis de la Jonquière* was lang van perſoon, en iets boven de zeſtig jaren oud. Hy had in den laatſt geindigden oorlog enen hevigen zeeſlag aan de *Engelſchen* geleverd, dog was door de overmagt gedwongen geweeſt zig over te geven. By die gelegenheid werd hy door de ſchouder geſchoten. In 't gaan liet hy het hoofd een weinig voorover hangen. Hy was voor 't overige een zeer bevallig man, en die zyne waardigheid wel wiſt te handhaven onder het uitdelen zyner gunſtbewyzen.

Middel om de dranken koel te houden.

Verscheiden der Heren die den maaltyd bywoonden zeiden het volgende dikwyls beproefd, en om den drank in den zomer koel te houden, goed gevonden te hebben. Men tapt den drank in fleſſchen af, welken men toegekurkt in de lugt hangt na ze met natte doeken omwonden te hebben. Dit maakt den wyn koud, al was hy reeds warm geweeſt. Na enigen tyd maakt men de doeken op nieuws met water nat, dat zo koud is als men het krygen kan. De drank wordt op deze wys zelfs koelder dan het water waar men de doeken mede begoten heeft. De uitwerking is dezelve al hangen de fleſſchen in de zon. (*)

(*) Verſcheiden proeven hebben bewezen dat een vogt in een ander vogt gedom-

Omgang. De Omgang ter ere der Heilige Maagd was ook zeer prachtig, wordende door de Geeſtelykheid, de beide Gouverneurs, en ene groote menigte van de voornaamſte lieden, bygewoond. Het geſchut wierd geloſt, de klokken geluid, de trom geroerd, en 't krygsvolk ſtond in 't geweer. De aanſchouwers vielen allen op de knien voor het beeld der Lieve Vrouw, dog niet voor dat van den Zaligmaker. De Geeſtelykheid ging den gantſchen tyd al zingende.

Thuya. De *Thuya occidentalis* wies zeer overvloedig in *Kanada*, dog niet zuidelyker. Het meeſt zuidwaards dat ik dezen boom gezien heb was in *New York*, een weinig van *Saratoga*, en by *Caſſes*, omtrent op de breedte van 42. *gr.* 10. *min.* De Heer *Bartram* had 'er egter enen boom van in *Virginie* gezien, digt by de plaats op de Rivier *James* die *The Falls* genoemd wordt. Ook verzekerde Dr. *Colden* dat by hem op verſchelden plaatſen rondom zyn Landgoed *Coldingham*, tuſſchen *New-York* en *Albany*, omtrent op de breedte van 41. *gr.* 30. *min.* gezien had. De *Franſchen* door gantſch *Kanada*, zo wel als de *Engelſchen* en *Hollanders* te *Albany* noemen hem den *Witten Ceder*. De *Engelſchen* in *Virginie* hebben enen daar groeyenden *Thuya* den naam van *Jeneverboom* gegeven.

Deze boom groeit op verſchillende gronden. De wortels ſchynen altyd enig vogt te moeten hebben. Vooral ſcheen hy in poelen en natte gronden wel te tieren, en wierd daar vry hoog. Na dezen ſchenen hem ſteenagtige heuvels en andere plaatſen waar tamelyk grote ſtenen by malkander lagen, welken met mos begroeid waren, wel te behagen. Vondmen zulke met mos bewaſſen ſtenen in menigte aan het ſtrand, zo ſtonden 'er gemeenlyk ook enige *Thuyas*. Behalven dat, zag men den boom hier en daar op de hoogtens nevens de rivieren, en andere hoge gronden die met ene ſtofagtige aarde bedekt waren, waarby men aanmerken moet dat die plaatſen gemeenlyk enig mineraal water omtrent zig hadden, of dat zy van de hoger landen enig vogt kregen. Ik zag hem ook wel in ene droge aarde waſſen, dog daar kwam hy noit tot ene aanmerkelyke zwaarte. In de kloven der bergen vond men hem dikwyls

dompeld, en dan aan de lugt om uittewaaſſemen bloot geſteld, zeer koud wordt; en hoe ſchielyker de uitwaaſſeming na herhaalde indompelingen voortgaat te ſterker is de koude. Dit is de reden dat de wyngeeſt, die meer uitwaaſſemt dan water, ook meer verkoelt dan water, en dat de *ſpiritus ſalis Ammoniaci*, die nog vlugger is dan de wyngeeſt, ene nog groter kragt van verkoeling heeft. De uitwaaſſeming gelukt het beſt als men het vat waarin het vogt is beweegt, het aan de lugt bloot ſtelt, of 'er met een paar blaasbalgen op blaaſt. Zie DE MAIRAN *Diſſert. ſur la Glace*; RICHMAN in *Nov. Comment. Petropol.* ad ann. 1747. & 1748. p. 284. en Dr. CULLEN in *The Edinb. phyſical and literary Eſſays and Obſervations* vol. 2. p. 145. F.

wyls genoeg; dog hy wierd daar ook niet zeer zwaar. De grootſten van deze bomen, die ik gezien heb, waren ongevaar vyf of zes vadem hoog. Een boom van den duim in 't kruis had twee en negentig kringen; een andere van enen voet en twee duim dikte had 'er honderd twee en veertig. (*)

De Inwoonders van *Kanada* gebruiken dezen boom om heiningen te maken, dewyl het hout langer dan eens menſchen leven onder den bloten hemel duren kan. De meeſte heiningen waren hier te lande van dit hout gemaakt, gelyk ook de meeſte palen, die men in den grond ſlaat. De paliſſades voor de veſtingwerken waren byna allen van *Thuyabout*. Somtyds bezigt men het ook voor balken. De ribben in den bodem van de baſtenſchuiten zyn ook van dezen boom, dewyl het buigzaam, en varſch zynde zeer ligt is. Geen hout wordt beter geagt om kalk te branden. De dunne takjes met de bladen gebruikt men om 'er bezems van te maken. Zulke bezems komen de *Wilden* te koop veilen. Ook heb ik niet gemerkt dat men andere ſoorten van bezems in *Kanada* gebruikte. De varſche takken hebben enen byzonderen en niet onaangenamen reuk, dien ſomtyds de bezems van zig geven.

In de Geneeskonſt gebruikt men dezen boom tot meer dan een einde. De Kommandant van *Fort St. Frederic*, de Heer *de Luſignan*, wiſt zyne werking tegens de pynen van het *Rhumatiſmus* niet genoeg te pryzen. Men ſtampt de varſche bladeren in een mortier, en mengt ze dan met ſmeer van varkens of andere beeſten. Dit kookt men zo lang tot dat het ene zalf wordt, die men op linnen geſmeerd op de pynelyke plaats legt. Deze zalf verzagt de pyn in korten tyd. Tegens door het lichaam vliegende pynen neemt men vier vyfden van de bladeren van een ſoort van *Polypodium*, (†) een vyfde van de zaadhuisjes der *Thuya*, en maakt 'er een poeder van. Dit begiet men met lauw water, ſmeert het tot een bry geworden zynde op een ſtuk linnen, en windt het om het lichaam, met deze voorzorg egter dat men enen doek tuſſchen het lichaam en de bry in legt, dewyl de bry brand als vuur. Dit middel hadden velen voortreffelyk goed gevonden. Een *Iroquois* vertelde ons dat het afkookſel der bladeren tegens den hoeſt gebruikt werd. Omſtreeks *Saratoga* drinkt men dat afkookſel tegens de afgaande koortſen.

De boom blyft den winter over groen. Zyn zaad wordt in 't laatſt van

(*) Het is bekend dat alle bomen ieder jaar maar enen nieuwen kring maken, zo dat men 'er den ouderdom van den boom, en den ſpoed waarmede hy groeit, uit kan opmaken. F.

(†) *Polypodium fronde pinnata, pinnis alternis ad baſin ſuperne appendiculatis.*

van September O. S. ryp. Den 4. October hadden dit jaar enigen reeds begonnen hun zaad te laten vallen, vooral zulken die aan enen ſterken zonneſchyn bloot ſtonden, en de anderen hadden reeds hunne zaadhuisjes begonnen te openen. Deze boom heeft de zelve eigenſchap als verſcheiden andere bomen van *Noord Amerika*, namelyk dat zy in grote menigte in moeraſſen en zware boſſchen, en zelfs daar meer dan op andere plaatſen, waſſen, zo dat men zeggen kan dat daar zyn regte plaats is. Egter ſtaat op die plaatſen nauwelyks een enige boom die zaad geve. In tegendeel als zy aan den buitenkant van een boſch, of op ene andere plaats ſtaan waar zy vrye lugt hebben, zo zyn zy vol zaads. Dit heb ik ontelbare reizen opgemerkt. En het zelve had plaats omtrent den *Ahorn*, den *Saſſafras*, den *witten Denneboom*, de zogenaamde *Peruſſe*, den *Moerbezieboom*, en anderen.

Den 7. Aug. ging ik het *Urſeliner Nonnenklooſter* bezigtigen. De inrigting daarvan is genoegzaam de zelve met de andere Nonnenklooſters. Dit Klooſter ſtaat binnen de Stad, en heeft ene fraye Kerk. De Nonnen ſtonden voor zeer godsdienſtig te boek. Ook zyn het deze Nonnen die zig het minſt laten zien, en zig het meeſt in huis houden. Buiten den Geneesheer en den Wondheler, mogen gene mans in 't Klooſter komen, ten zy door een byzonder verlof van den Biſſchop, dat zelden verleend wordt; dog ik had 'er een, op voorſpraak van den *Marquis de la Galiſſonnière*, verworven. Ik ging 'er met den Heer *Gaulthier* naar toe. De Abdis, vergezeld van enen ſtoet Nonnen, meeſt allen ouden, ontving ons. Het was een Zondag, en in de Kerk vonden wy verſcheiden Nonnen op hare knien leggen en bidden. By 't intreden van de kerk vielen de Abdis en alle de Nonnen op hare knien. Het zelve deed de Heer *Gaulthier*, en ik ook. Wy kwamen daarop in een kapelletje, der Heilige Maagd toegewyd, waar wederom geknield moeſt worden. Vervolgens bezagen wy de kerken, de eetzaal, en het vertrek waarin de Nonnen zitten te werken, het welk zeer groot is. De eetzaal is even eens geſchikt als in de twee andere Klooſters. Onder de tafels zyn kleine laden waarin elke Non haar werk, ſervet, en andere dingen bergen kan. De Celletjes zyn klein, en elke Non heeft 'er een. De muren zyn niet geſchilderd. Een klein bed, ene tafel met laden, een Chriſtusbeeld, enige Heiligen, en een ſtoel, zie daar al het huisraad. Men bragt ons in een vertrek vol van jonge Juffrouwen van omtrent twaalf jaar en daaronder, welken herwaards gezonden waren om onderwezen te worden. Zy mogen eens op enen dag hare nabeſtaanden gaan bezoeken, dog niet lang uitblyven. Als zy hare opvoeding genoten hebben gaan zy weer naar huis. By het Klooſter is een fraye tuin, leggende binnen enen hogen muur, en vol van allerlei moeskruiden en vrugtbomen. Onder het werken of het eten wordt een diep ſtilzwygen gehou-

gehouden, uitgenomen dat ene der Nonnen iets overluid leeft; maar na het eten mogen zy een uur of twee in den tuin gaan wandelen, en zig binnen 't Klooſter vermaken. Na alles wat hier merkwaardig was gezien te hebben namen wy afſcheid en vertrokken.

OMTRENT een vierde van ene *Zweedſche* myl weſtwaards van *Quebec* is er 'e minerale bron. Het water was vol van yzerdelen, en ſmaakte 'er ſterk naar. De Heer *Gaulthier* had het met enen goeden uitſlag in verſtoptheden, miltziektens, en diergelyke ongemakken voorgeſchreven.

MEN verzekerde in 't algemeen dat 'er rondom *Quebec* gene giftige ſlangen te vinden waren, welker beet nadeel van belang kon doen, zo dat men daar geruſt door 't gras kon wandelen. Ik vond alle de ſlangen zeer ſchuw. Dog in het zuidelyker gedeelte van *Kanada* moet men omzigtiger zyn. Slangen.

HIER EN DAAR op de hoogtens in de boſſchen vond men kleine Mierhopen, gemaakt door een ſoort van pekzwarte Mieren, die den *Zweedſchen* volkomen gelyk dog wat kleinder waren. Mieren.

DEN 21. Auguſtus waren 'er enigen uit de drie *Amerikaanſche* Volken, namelyk de *Hurons*, de *Mikmaks*, en de *Anies*, (*) by den Gouverneur Generaal. De *Anies* zyn een ſoort van *Iroquoizen*, en bondgenoten der *Engelſchen*. Zy waren in den laatſten oorlog gevangen gemaakt. Wilde Volken.

DE HURONS behoren tot die zelve *Amerikanen* die te *Lorette* wonen, en den Chriſtelyken Godsdienſt aangenomen hebben. Zy zyn zeer lang, ſterk, grof van leden, welgemaakt, en koperkleurig. Zy hadden kort zwart hair, dat op het voorhoofd van het ene oor tot het andere afgeſchoren was. Geen van hun droeg hoed of muts. Enigen hadden oorringen, anderen niet. Verſcheidenen hadden het gantſche aangezigt met vermiljoen beſchilderd; dog anderen hadden alleen maar enige dwarsſtrepen op het voorhoofd en by de oren. Ook waren 'er die het hair met vermiljoen beſmeerd hadden. De rode kleur is het voornamelyk waar zy zig mede beſchilderen; egter heb ik 'er enigen gezien die 't aangezigt met zwart beſtreken hadden. Velen hadden in 't aangezigt en op het lyf verſcheiden' figuren, welken daar zo op gemaakt waren dat zy noit uitgingen. Hoe dit geſchiedt zal ik in 't vervolg melden. Deze figuren zyn allen zwart. Sommigen hadden op elke wang ene ſlang, anderen enige kruiſſen, wederom anderen enen pyl, ene zon, of iets anders, zo als het hun in 't hoofd gekomen was. Diergelyke figuren hadden zy ook op de borſt, en andere delen van het lichaam. Dog ſommigen hadden 'er geen in 't geheel. Zy droegen een hembd, wit of *Hurons.*

(*) Waarſchynlyk *Onidoes*, zegt de Heer FORSTER.

of blauw geſtreept, en een hairig dek, blauw of wit, met ene rode of blauwe ſtreep om den rand. Somtyds was het dek zelf rood. Dit dek hadden zy altyd op de ſchouders, of lieten het afhangen, en ſloegen het dan om de middel. Om den hals droegen ſommigen ene ketting van violette *Wampums* met kleine witte *Wampums* daar tuſſchen. Deze *Wampums* waren klein, van gedaante als ene langwerpige parel, en van die moſſelen welken de *Engelſche Clams* (*) noemen gemaakt. In 't vervolg zal ik 'er meer van zeggen. Aan deze Wampumketting hadden velen voor op de borſt een ſtuk *Franſch* zilvergeld hangen, met het beeld des Konings daarop. Anderen wederom droegen daaraan ene grote ſneuwwitte moſſelſchaal, diergelyken zy zeer hoog ſchatten, en die zeer duur zyn. Daar waren 'er die niets om den hals hadden. Alleen gingen zy met de borſt bloot. Voor het lyf hebben zy ene tabaksbeurs van beeſtenvellen gemaakt, met de hairige zyde buitenwaards. Hunne ſchoenen waren van vellen, en geleken veel naar de ſchoenen zonder hakken welken de Vrouwen in *Finland* dragen. Sommigen hadden hunne ſchoenen met vermilioen beſchilderd. In plaats van kouſſen hadden zy blauwe doeken om de benen en dyen gewonden, op de zelve wys als ik het wel by de *Ruſſiſche* boeren gezien heb.

Mikmaks. De Mikmaks waren gelyk de *Hurons* gekleed, uitgenomen dat zy lange, ongekrulde, pekzwarte hairen hadden, die boven over de ſchouders afhingen. Byna alle deze Volken hebben pekzwart en ongekruld hair, enige weinigen heb ik 'er egter gezien wier hair tamelyk gekroeſt was. Dog men moet aanmerken dat het hier in *Kanada* zeer moeilyk is van de wezenstrekken der *Amerikanen* wel te oordelen, dewyl hun bloed met dat der *Europers* zeer vermengd is, het zy door middel van gevangen' kinderen die zy onder zig aangenomen hebben, het zy van wegens vele *Franſchen*, die op hunne reizen door het Land ook het hunne gedaan hebben tot de vermeerdering van de huisgezinnen der *Wilden*, dewyl de vrouwen van dien landaard niet ongerieflyk zyn. Deze *Mikmaks* waren door de bank zo groot en kloek niet als de *Hurons*. Ik heb gene *Wilden* gezien die zo lang hair hadden als dezen. Hunne taal was ook van die der *Hurons* onderſcheiden; en om die reden wordt 'er een tolk voor dezelve onderhouden.

Anies. De Anies maakten het derde volk uit dat men hier zag. Van dezen, bondgenoten der *Engelſchen*, waren in den laatſten oorlog vyftig man opgetrokken om rondom *Montreal* te plonderen. Dog de *Franſchen*, van hun voornemen onderrigt, ſtelden ene hinderlaag toe, en ſchoten by 't eerſte vuurgeven 'er vierenveertig van over hoop, zo dat 'er maar de vier die nu hier waren, en twee anderen die thans ziek lagen, het leven

(*) *Venus mercenaria* Linn.

leven 'er van afbragten. Zy ſpraken dezelve taal als de *Hurons*, en waren ook zo kloek. Dog de *Hurons* ſchenen langwerpige en de *Anies* rondagtige aangezigten te hebben. Deze *Anies* zagen 'er vry wreed uit; hunne kleding egter was als die der overige *Wilden*, alleen hadden zy agter in den nek een lang rondagtig ſtuk tin in 't hair gebonden. Een van hun had ene bloem midden in 't hair op den kop. Ieder byna van deze *Wilden* had zyne tabakspyp by zig, die van grauwen kalkſteen gemaakt was, en enen langen houten ſteel had. Hier waren niets dan mansperſonen. Toen de Gouverneur Generaal hun gehoor verleende gingen de *Mikmaks* op den grond in de zaal zitten, gelyk de *Laplanders* gewoon zyn. Dog de anderen zaten op ſtoelen.

Boekdrukkery.

In *Kanada* was thans gene Boekdrukkery, ſchoon 'er voor dezen ene geweeſt is. Alle de boeken kwamen uit *Frankryk* over, en alle wetten en diergelyke wierden geſchreven, het geen zig zelfs tot het papieren geld hier te lande toe uitſtrekte. Men gaf voor dat men hier gene drukkery hebben wilde om voor te komen dat 'er kwade boeken, tegens den godsdienſt, de regering of de goede zeden gedrukt en verſpreid werden, als of dit niet door geſchreven boeken konde geſchieden. Dog de ware reden zal, denk ik, deze zyn, dat aangezien de armoede des lands een Drukker zyn beſtaan hier niet zou kunnen winnen, en ten dele ook om *Frankryk* het voordeel te geven van boeken herwaards te kunnen zenden.

Maaltyden.

De Maaltyden waren hier in vele ſtukken zeer verſchillende van die men in de *Engelſche* Volkplantingen hield, het welk veelligt van het onderſcheid dat 'er tuſſchen de twee volken in ſmaak, zeden, en godsdienſt heerſcht, afhangt. Men at hier driemaal daags, 's morgens, 's middags en 's avonds. Men ontbeet gemeenlyk tuſſchen zeven en agt uur. De *Franſchen* ſtonden hier meeſt vroeg op, zo dat men zelfs om zeven uur den Gouverneur reeds ſpreken kon. Ook was dat de tyd om hem zyne opwagting te maken, en enig verzoek te doen. Men ontbyt op velerhande wyzen. Sommige mans gebruiken een ſtuk broods in brandewyn gedoopt, anderen namen een ſlokje brandewyn met een ſtuk broods toe. Chokolade wordt ook veel gebruikt. De meeſte vrouwen, en ook vele mans, drinken koffi met een weinig melks. Sommigen ontbyten in 't geheel niet. Ik zag hier noit thee gebruiken, miſſchien om dat men koffi en chokolade uit de *Franſche* zuidelyke *Amerikaanſche* Provincien krygen kan, dog de thee uit *China* halen moet, voor de welke men niet nutteloos het geld buiten het land zenden wil. Ook zag ik nergens boterhammen by 't ontbyt gebruiken. De middagmaaltyd wierd gemeenlyk om twaalf uur gehouden. By de aanzienlykſten komen vele geregten op tafel, en de overigen volgen hen na als zy gaſten hebben. De broden waren gemeenlyk van weit en langwerpig

pig. Voor elk menſch legt men een bord, ene vork, lepel, en ſervet. In de *Engelſche* volkplantingen heeft men zelden ſervetten op tafel. Op verſcheiden' plaatſen legt men 'er ook een mes by, dog op de meeſten niet, en daar brengt ieder, vrouwen zo wel als mans, zyn eigen mes mede. De lepels en vorken waren gemeenlyk van zilver, en de borden meeſt van *Delffch* porcelein. De maaltyd begint met ſoep vol van brood. Dan komt 'er vleeſch, op velerlei wyze toebereid, ragouts, gevogelte, en diergelyken, te gelyk met ſalade. Over tafel drinkt men meeſt roden *Franſchen* wyn, gemeenlyk met water. Ook drinkt men 'er ſomtyds een zeker ſoort van bier, van ſparrebomentakken gebrouwen. De vrouwen gebruiken meeſt water, ook wel een weinig wyns, dog geen bier. Men had vryheid in 't drinken, en kreeg de fleſſchen by zig op tafel. Het nageregt beſtond uit verſcheiden' konfituren, kaas, en melk, welke men met ſuiker op het laatſt gebruikte. Vrydags en zaterdags at men geen vleeſch, dog leed daarom geen honger. Men krygt dan allerlei moeskruiden en viſch, welken laatſten men op andere dagen zelden eet. Men gebruikt veel konkommers in ſchyven geſneden in room, het geen zeer goed is. Ook eet men ze ſomtyds alleen gelyk radys. De meloenen gebruikt men altyd met ſuiker. In den wyn en den brandewyn doet men hier en by de *Engelſchen* noit ſuiker, waarvan men in *Zweden* wel eens zo veel gebruikt dan hier. Men bidt nog dankt hier niet voor of na den maaltyd, dog maakt een kruis, het geen ook ſommigen wel vergeten. Na het eten drinkt men ten eerſten een kopje koffi zonder melk. Des avonds eet men meeſt om zeven uur en iets later, en de geregten zyn dan byna de zelven als des middags. *Pudding* en *punch* ontmoet men hier niet, ſchoon zy den *punch* wel kennen.

Honden die water halen.

Men had hier op verſcheiden plaatſen honden gewend water uit de Rivier te halen. Ik zag den 23. Aug. twee grote honden voor een wagentje agter malkander geſpannen. Zy hadden nette tuigen op het lyf, en enen toom in den bek, gelyk de paarden. Op het wagentje ſtond ene ton. Zy wierden van een jongetje geregeerd dat agter den wagen liep. Als zy aan de Rivier kwamen ſprongen zy 'er van zelven in, en dan vult men de ton. Dit gedaan zynde trekken de honden het wagentje weer den berg op en naar huis. In 't vervolg zag ik byna alle dagen te *Quebec* honden met wagentjes naar de Rivier lopen. Somtyds was 'er maar een hond voor. Die honden waren zelden groot. De jongens die 'er by zyn hebben lange zwepen in de hand. Ik zag op deze wys niet alleen water, maar ook hout en andere dingen halen. Des winters pleegt men dikwyls in *Kanada*, als men op reis is, honden voor kleine daartoe gemaakte ſleden te ſpannen, waarop men zyn reistuig en andere dingen legt. Gemene lieden gebruiken ze op deze wys gemeenlyk als zy des winters reizen, en gaan zelven te voet. Byna al het

hout,

hout, dat de arme menſchen 's winters uit de boſſchen halen, wordt hun door honden toegevoerd, waarom men die honden ook de paarden der armen noemt. Zy ſpannen 'er dan meeſt twee agter malkander voor ieder voer. Ook vertoonde men my een paar daartoe met voordagt gemaakte nette ſleden, waarin ene vrouw zitten kon, welken door twee honden getrokken werden, die 'er, als de baan glad was, groter ſpoed mede konden maken dan men wel denken zou. Een hond van middelmatige groote is dan in ſtaat een menſch te trekken. Oude lieden hebben my verhaald dat 'er in hunne kindſchheid weinig paarden in het land waren, en de inwoonders toen des winters alle hunne vragten door honden deden trekken. Verſcheiden *Franſchen*, die 's winters naar *Terra Labrador* gereiſd waren, verhaalden, dat de *Eskimaus*, welken dat land bewonen, niet alleen hunne goederen van honden op ſleden trekken laten, maar dat zy zelven op ſleden door honden getrokken op het ys ryden.

Broumen. De hoogtens ten weſten buiten de Stad brengen vele bronnen voort. Alle deze heuvels beſtaan uit de voorheen gemelde kalkleyen, en zyn aan den weſtkant tamelyk ſteil, zo dat het moeilyk is ze te beklimmen. Hunne loodregte hoogte bedraagt omtrent tien of twaalf vademen. Boven op zyn zy zonder hout, en met ene dunne korſt van aarde, die men tot koornlanden of weiden gebruikt, bedekt. Het is onbegryplyk hoe deze naakte heuvels aan al dit water komen dat 'er van komt af vloeyen. Zouden deze heuvelen de eigenſchap hebben van het water uit de lugt, het zy by dag of by nagt, aan te trekken; en zouden de bergen die uit leyen beſtaan daar bekwamer toe zyn dan anderen?

Paarden. De Paarden in *Kanada*, oorſpronglyk uit *Frankryk* herwaards gebragt, zyn van een goed ſoort, ſterk, vlug, en zo groot als goede Ruiterspaarden. Men hakt hun hier, gelyk als in *Engeland*, de ſtaarten af, waardoor men de arme dieren van hunne wapenen tegens de menigvuldige vliegen en ander ongedierte berooft. Als de paarden trekken moeten ſpant men ze agter malkander, dog zelden meer dan drie. En dit zal miſſchien de reden wezen waarom men den paarden de ſtaarten kort, op dat het voorſte het agterſte daar mede niet in de [illegible] mogte. Men ziet zelden wagens met vier wielen, maar [illegible] karren. De Gouverneur en enigen weinigen der voornaamſte Heren [illegible] uiken hier koetſen; de overigen vergenoegen zig met open chaiſes. Men klaagde in 't algemeen dat de Boeren te veel paarden begonnen aan te fokken, waardoor des winters het voeder voor de koeyen te kort ſchoot.

Koeyen. De Koeyen waren hier ook uit *Frankryk* gebragt. Zy waren zo groot als onze *Zweedſchen*. Men zeide dat het vee hier te lande kleinder wierd, en ſchreef het aan de koude der winters toe, gedurende den welken

ken men ze zes maanden lang genoodzaakt is opgefloten te houden, en ze matiglyk te voeren, uit vrees van gebrek. De meeſten hadden hoornen, enigen alleen uitgenomen. Dog in *Penſylvanie* was het ene ongehoorde zaak ene koe zonder hoorns te zien. Zoude de koude hier iets toe doen? Melk geven de koeyen hier zo veel als in *Frankryk*. Het oſſen- en kalfsvleeſch te *Quebec* wordt voor beter dan dat te *Montreal* gehouden, het welk ſommigen aan de brakagtige weiden die hier leggen toeſchryven. Dog dit kan alleen de reden niet zyn, want het minſte vee dat te *Quebec* verkoft wordt heeft op biezengras (*) geweid. In *Kanada* trokken de oſſen met de hoorns; maar in de *Engelſche* volkplantingen met de ſchoften, gelyk de paarden doen. De koeyen waren hier van allerlei kleuren, dog de meeſten egter zwart of ros.

Schapen. IEDER Boer houdt hier gemeenlyk enige Schapen, van de welken hy zo veel wol wint als hy tot zyne kleding van noden heeft. De beſte lakens evenwel komen uit *Frankryk*. De wol der ſchapen uit *Frankryk* hier gebragt wordt, als het vee enigen tyd is hier geweeſt, grof en harder dan zy geweeſt is. En dit is nog erger by de voorttelingen. Men ſchreef dit aan 't gebrek toe dat de ſchapen des winters lyden moeten.

Geiten. GEITEN heb ik nergens in *Kanada* gezien; ook zeide men dat 'er gene waren. In de *Engelſche* volkplantingen zag ik 'er ook maar enigen, en dat op maar ene plaats. Ook worden zy daar alleen maar gehouden om de melk in ſommige ziektens te hebben.

Eggen. DE Eggen zyn hier driehoekig, met twee der zyden van zes, en de derde van vier voet breedte. De tanden en al het overige is van hout. De tanden zyn omtrent vyf duimen lang, en ſtaan ook zo veel van malkander af.

Schoon uitzigt. HET gezigt een vierde van ene myl ten noorden van *Quebec* is verrukkelyk. Het land gaat afhellende naar de Rivier toe, en hoe verder men van dezelve afkomt des te hoger wordt het. Op vele plaatſen was het door de natuur in terraſſen verdeeld, die de ene boven de andere leggen. Van deze hoogtens kon men ver rondom heen zien. *Quebec* vertoonde zig zeer duidelyk naar het zuiden. Ten ooſten zag men de ſchepen op de *St. Laurence* zeilen. Naar 't weſten lagen de hoge bergen in de welken zig deze hoogtens verliezen. Al het land was bebouwd of tot weiden gemaakt. Hier en daar zag men een klein boſchje, dat 'er nog van de oude zware boſſchen was overgebleven. De akkers waren merendeels met weit, dog ook tamelyk veel met witten haver, en op ſommige plaatſen met erwten bezaid. Ander graan vond men hier niet. Men zag ſchone huizen en boerderyen, die egter allen van malkander afgeſcheiden lagen. De woonhuizen waren gemeenlyk van zwarte kalkleyen

(*) *Triglochin.*

leyen gebouwd en van buiten gewit. Verſcheiden beken ſtroomden van de hoge bergen van het ene terras op het andere naar beneden. Deze hoogtens onder de bergen gelegen beſtonden geheel en al uit zwarte kalklei, die in de opene lugt in ſchyven ſplyt. Boven op de zelve lag de aarde ter dikte van ene halve tot drie ellen toe, welke aarde met kleine ſtukken van de lei vol was. De beken hadden zig gemeenlyk een diep bed uitgehold, en hare kanten beſtonden merendeels louter uit lei. Nu en dan vond men in de dikker lagen enen donker grauwen kalkſteen, die, aan ſtukken gebroken zynde, gelyk als ſtinkſteen rook.

Schepen getimmerd.

Men was thans bezig voor 's Konings rekening alhier verſcheiden ſchepen te bouwen; dog voor myn vertrek van *Quebec* kwam 'er bevel gegeven nieuwen op ſtapel te brengen, en alleen die aftemaken welken men begonnen had. De reden hiervan was dat men ondervonden had dat de ſchepen van *Amerikaanſch* eiken hout getimmerd in verre na zo lang niet goed blyven als die van *Europiſch* hout gebouwd zyn. By *Quebec* waſt weinig eiken hout, en de eikenbomen die daar vallen zyn gemeenlyk zo klein dat zy tot weinig deugen. Men laat om die reden het timmerhout uit die oorden van *Kanada* halen die aan *Nieuw Engeland* grenzen. Alle de eiken in *Noord Amerika* hebben die eigenſchap, dat hoe meer noordelyk zy groeyen zy des te beter tegens de verrotting beſtand zyn. Het hout wordt met vlotten langs de ſtromen, die van de grenzen van *Nieuw Engeland* komen, en die omſtreeks van *Lac St. Pierre* in de *St. Laurence* vallen, naar *Quebec* gebragt. Ook komt 'er enig hout uit het land tuſſchen *Montreal* en *Fort St. Frederic*. Dog dit hout wierd niet voor zo goed gehouden als het vorige; ook moeſt het van verder komen.

Groene aarde.

Den 26. Aug. vertoonde men my ene groene aarde, die den *Marquis de la Galiſſonnière* van boven uit *Kanada* gezonden was. Het was een ſoort van klei, die ſterk aan een kleefde, en door en door de kleur had van kopergroen. (*)

Kreeften.

Door geheel *Kanada* vindt men *Kreeften* in de beken en ſtromen, van den zelven aard als de onzen. De *Franſchen* houden 'er veel van. Ook zeide men dat zy door de menigte die 'er van gevangen wordt zeer verminderd waren.

Het gemene volk hier te lande ſcheen zeer arm te zyn. Zy hadden maar eventjes den koſt. Weinig lieden van den lageren ſtand bezitten enige rykdommen. Zy waren meeſten tyd te vreden als zy droog brood en water konden hebben. Het overige dat zy van levensmiddelen hadden, als vleeſch, viſch, eyeren, hoenders, boter, kaas en diergelyken, bragten zy in de Stad om te verkopen. Van dat geld koften zy klederen, brandewyn,

(*) Waarſchynlyk was die aarde bezwangerd met deeltjes van kopererts.

dewyn, en opſchik voor de vrouwen. Maar hoe mager zy het ook hadden waren zy dog altyd wel vergenoegd en vrolyk.

Reis naar *Baïe St. Paul.*

Op verzoek van den Gouverneur Generaal en den *Marquis de la Galiſſonnière* had ik met enige *Franſche* Heren party gemaakt om de zo genoemde zilver- of liever loodmyn by *Baïe St. Paul* te gaan bezigtigen. Ik aanvaarde deze gelegenheid om een groot deel van 't Land te zien met vermaak. Wy gingen dan des morgens den 29. Aug. met ene ſchuit de *St. Laurence* af op reis.

De oogſt was nu op handen, en ik zag overal het volk wakker op het land aan 't werk. De Welt en den Haver had men reeds ene week geleden begonnen te mayen.

Het gezigt voor *Quebec* op de Rivier was zeer ſchoon. De Stad lag hoog, en men zag alle de gebouwen zeer wel. De ſchepen leverden ene fraye vertoning op. Het kruidmagazyn ſtak boven alle de gebouwen uit.

Het land dat wy voorby voeren ſtreelde het oog niet minder. De *St. Laurence* liep hier byna geheel van 't zuiden naar het noorden. Aan beide zyden vertoonde zig ruime bebouwde landeryen, dog meer aan de weſt dan aan de ooſtzyde. De kanten der Rivier waren hoog en ſteil. Ene menigte van door dalen van malkander afgeſcheidene heuvels, uitgeſtrekte akkers, die nu van het koorn wit waren, en voortreffelyke bosſchen, maakten het gezigt aan beide zyden zeer aangenaam. Hier en daar zag men ene kerk van ſteen ſtaan. Ook ſmeet zig nu en dan een beekje van de hoogte in den ſtroom. Waar de beken enige kragt van water hadden waren 'er molens op gebouwd.

Isle d'Orleans.

Na anderhalve *Fr.* myl ver geroeid te zyn kwamen wy aan *Isle d'Orleans*, een eiland van omtrent zeven en ene halve *Fr.* mylen lang, en twee breed. Het legt midden in de *St. Laurence*. Het Eiland is hoog, de oevers zyn ſteil, en boſchryk. Op ſommige plaatſen waren zy egter vry van hout en digt aan den oever bebouwd. Het Eiland is zelf wel bebouwd, en men zag niet anders dan fraye ſtenen huizen, grote akkers, weilanden, boſſchen van bomen die hun blad vallen laten, en enige ſtenen kerken.

Wy volgden den weſtelyken tak der Rivier, dewyl dit de kortſte weg is. Dezen tak ſchattede men op een vierde van ene *Fr.* myl breedte. Dog de ſchepen durven dezen weg niet nemen, ten dele van wegen de zandbanken die hier nevens de uitſtekken van het land leggen, ten dele wegens de ondiepte, en ten dele van wegen de klippen en ſtenen die onder water leggen, maar houden zig altyd aan de ooſtzyde des Eilands. Het land bleef de zelve gedaante als voor dezen behouden. Op het vaſte land beſtonden de hoogtens overal uit de meermalen gen de zwarte kalkleyen. De huizen der Boeren waren meeſt overal van

dien

dien ſteen opgemetſeld, en van buiten gewit. Hier en daar egter ſtonden huizen van anderen ſteen. Ene ry van tien hoge bergen, die weſtwaards van de Rivier lag, en zig meeſt van 't zuiden naar het noorden ſtrekt, begon allengskens de *St. Laurence* te naderen, zo dat zy, die by *Quebec* wel twee mylen van de Rivier af lagen, negen *Fr.* mylen verder byna vlak aan den oever kwamen. Merendeels waren deze bergen met hout bewaſſen, dog op ſommige plaatſen waren de meeſte bomen verbrand. Omtrent zeven en ene halve *Fr.* myl van *Quebec* legt aan de weſtzyde der Rivier, beneden aan den oever, ene kerk, die *St. Anne* genoemd wordt. Zodra de ſchepen, die uit *Frankryk* of elders anders van daan komen, deze kerk in 't gezigt krygen, loſſen zy hun geſchut tot een teken van vreugde dat zy nu niets meer op de *St. Laurence* te dugten hebben, en nu het gevaar der menigvuldige zandbanken te boven zyn. Het water in de Rivier was overal bleek rood en troebel, ſchoon men het meer dan zes vadem diep rekende. Een weinig beneden *St. Anne* viel aan de weſtzyde der Rivier een ſtroom in dezelve, die *La grande Rivière* (*) genoemd wordt. Deze Rivier ſtroomde zo hevig dat het water byna tot in het midden van den tak der *St. Laurence* tuſſchen 't vaſte land en het Eiland zynen loop behield.

Omtrent ten twee uur na den middag begon de vloed, ook hadden wy den wind ſterk tegen, zo dat het ons onmogelyk was verder te komen, zo lang tot dat het weer begon te ebben. Wy namen dan onzen intrek op ene boerdery, toebehorende aan de Prieſters van *Quebec*, nevens ene fraye kerk, *St. Joachim* toegewyd. Wy hadden dezen dag agt *Fr.* mylen afgelegd. Wy werden zeer vriendelyk ontvangen. Al het omleggende land is van den Koning aan het *Seminarium* te *Quebec* geſchonken geworden, dat het den boeren verhuurd heeft. Hier bevonden zig nu twee Prieſters, en verſcheiden jongelingen, welken zy in 't lezen en ſchryven en in 't Latyn onderwezen. Dezen worden meeſt tot den geeſtelyken ſtand geſchikt. Vlak over deze plaats lag de noordelykſte hoek van de *Isle d'Orleans*.

De tuinen te *Montreal* en te *Quebec* zyn vol van rode Aalbeſſen. Zy zyn oorſpronglyk uit *Europa*, dog tierden hier byzonder wel. De boompjes waren vol van beſſen.

Veel wilde wyngaarden (†) wieſſen 'er in de boſſchen. Ook had men ze door geheel *Kanada* in de tuinen en by de zomerhuisjes geplant. Deze zomerhuisjes waren alleen van latten gemaakt, en werden van alle kanten door de zware bladeren der wyngaarden bedekt, zo dat 'er de zon niet door kon dringen, en zy des zomers zeer koel en aangenaam waren. De wind dwong ons den nagt over te *St. Joachim* te

(*) *De grote Rivier.* (†) *Vitis Labrusca & vulpina.*

te verblyven. Den 30. zetteden wy onze reis tegens den wind op voort. By *St. Joachim* begint de Rivier als de vloed hoog komt brak te worden, en hoe meer men naar beneden komt des te zouter wordt zy. Wy zagen in 't eerst aan de westzyde der Rivier voortreffelyke landeryen, die egter zeer laag lagen, dog kort daarop kwamen de hoge bergen tot aan het water. De oever hield toen op uit kalkleyen te bestaan, en veranderde in enen uit glinstersteen en kwarts vermengden kalkagtigen rotssteen. (*) De glinstersteen was zwart, en de kwarts ten dele helder grauw. Deze stoffen waren zo wel onder malkanderen vermengd dat men ze met het oog kwalyk, dog met het werktuig in 't geheel niet van een scheiden kon. De breedte der Rivier was byna drie *Fr.* mylen. Men toonde my hier en daar hoe bezwaarlyk de schepen de regte doorvaart vinden konden, welke nu aan dezen dan aan genen kant der Rivier lag.

Wy kregen een zeer gevaarlyk stuk wegs, ter langte van vyf *Fr.* mylen, dewyl de gantsche westeroever der Rivier uit hoge en steile bergen bestaat, zo dat indien ons een storm overvallen had wy nergens voet aan land zouden hebben kunnen zetten, uitgenomen dat op twee of drie plaatsen smalle openingen in de bergen waren daar men des noods de schuit zou hebben kunnen bergen, dog dan moest men in den storm die nauwtens juist weten te treffen, anders moest men onfeilbaar op de klippen omkomen. Deze bergen waren of geheel kaal, of met zeer ondigt staande dennen bewassen. Op sommige plaatsen egter waren kloven, in de welken de bomen digt op een stonden en ook hoger opschoten. Dit vertoonde zig van verre als of 'er onder op de rots hagen geplant waren. Wat verder kwamen wy een kerkje voorby, om het welke heen enige boerderyen lagen. De plaats werd *Petite Rivière* genoemd, en de Ingezetenen hield men voor zeer arm, het welk ook niet onwaarschynlyk was. Zy hadden niet meer lands om te bebouwen dan het geen tusschen de Rivier en 't gebergte lag, het welk op zyn breedst niet boven de drie snaphaanschoten bedroeg. Omtrent zeventien *Fr.* mylen van *Quebec* werd het water zo zout dat niemant het drinken kon. Om deze reden hadden onze roeyers zig van enen ketel met frisch bronwater voorzien. Eindelyk kwamen wy des avonds om vyf uur in *Baïe St. Paul*, waar wy ons verblyf by de Priesters namen, die daar een groot gebouw bezaten, en ons zeer verpligtend ontvingen.

Baïe St. Paul. Baie St. Paul is een klein Kerspel, agttien *Fr.* mylen van *Quebec*, aan enen waterboezem, even weinig van de Rivier af, gelegen. De grond is 'er laag en vlak, van alle kanten door hoge bergen omringd, uitgenomen alleen op ene plaats aan den kant der Rivier. De boerderyen

(*) *Saxum micaceo quarzoso calcarium.*

en lagen ieder op zig zelve. De kerk is ene der eerſten die hier te lande gebouwd werden, het geen ook genoeg uit hare ſlegte bouworde blykt. De muren beſtonden uit balken, ſtaande over einde omtrent ene el van malkander, en op de balken ruſtte het dak. Tuſſchen de balken had men de muren van zwarte kalklei opgetrokken. Het dak was plat. In de kerk was een klein koor, en ene houten ſakriſty. Zy had genen toren; maar daar was ene klok op het dak, hangende in de open lugt. Het gehele land behoort den Geeſtelyken. De Ingezetenen leven merendeels van den landbouw en het branden van Teer, die te *Quebec* verkoft wordt.

Dewyl het land laag en aan enen waterboezem gelegen is, zoude men ligtelyk vermoeden dat de grond eertyds water geweeſt, en door de ſlibben, welken kleine daar langs lopende beekjes, en by ſtormig weder de Rivier zelve, aangevoerd hebben, voortgebragt was. Een groot deel der gewaſſen die men hier vindt zyn ook zeeplanten, als de *Salicornia*, de *Glaux*, het *Piſum maritimum*, en anderen. Dog de Inwoonders verzekerden my allen dat zy onder 't graven noit moſſel- of andere ſchelpen gevonden hadden. Het zelve antwoord had ik ook reeds van anderen, die noordwaards van *Quebec* op de lage gronden woonden, gekregen, welken betuigden noit iets anders dan verſcheidene ſoorten van zand en aarde gevonden te hebben.

Het is zonderling, dat 'er byna altyd een andere wind op de Bai dan op de Rivier wait. Dit wordt van de hoge bergen, waarmede de Bai rondom, uitgenomen aan den kant der Rivier, omgeven, is veroorzaakt. Als dan de wind van dien kant op de Bai komt, ſtuit hy tegens de bergen wederom, en moet dus ene andere ſtreek krygen. Dus kan 'er op de Rivier of op het vlakke veld een noorden, en hier een zuiden wind wayen.

Op den oever der Rivier zag ik drie ſoorten van zand leggen. Het ene was een helder grof zand, dat uit hoekige kwartskorrels beſtond, en op de ſtranden gemeen is. Het andere was een zeer fyn zwart zand, gelyk ik voorheen in menigte op den oever van het Meer *Champlain* gevonden had, en door geheel *Kanada* tamelyk gemeen is. De zeilſteen trekt byna alle deze korrels aan. Het derde was een granaatkleurig insgelyks zeer fyn zand, ontſtaande, naar alle gedagten, uit de granaatkleurige zandkorrels, welken men zeer overvloedig in alle de ſtenen en bergen hieromſtreeks vindt; het zy dan dat dit zand ontſtaan is uit ſtenen welken uit malkander gevallen of door het water afgeſlepen zyn, of dat dit zand zelf aan deze ſtenen het beſtaan gegeven heeft. Ik vond in 't vervolg van deze Reis dikwyls op de oevers van dit zwarte en van dit granaatagtige zand; dog het meeſt van het zwarte. Zand.

Den 31. Aug. zag men des morgens als enen zwaren rook van de

bergen om hoog ryzen; en de lugt was zo vol van Muggen dat men zig niet wiſt te bergen. Vooral was dit gedierte laſtig in het hout. Zy waren wat kleinder als de *Zweedſche* Muggen. Dog by *Fort St. Jean* heb ik Muggen van het zelve ſoort als de onzen gezien, zelfs een weinig groter, byna gelyk onze *Tipula hortorum*. Dezen waren meer dan bloeddorſtig. Ik trooſtte my met de gedagte dat haar tyd haaſt voorby zyn zoude.

Na den middag voeren wy verder de *St. Laurence* af naar de plaats daar men zilver of looderts vinden zou. Wat beneden *Baie St. Paul* kwamen wy een uitſtek lands voorby, dat geheel en al uit enen grauwen, tamelyk digten, en in beddingen leggenden kalkſteen beſtond. Hy ſcheen maar ene verſcheidenheid van de zwarte kalklei te wezen. De lagen waren niet horizontaal, maar byna loodregt, neigende noordwaards naar beneden. Elke laag was ene halve el of iets meer dik. De ſteen doorgebroken zynde rook als ſtinkſteen. Wy hielden ons, gelyk den voorgaanden dag, aan de weſtelyken oever, die uit niet anders dan ſteile klippen beſtond. De Rivier was nu maar drie *Fr.* mylen breed. Hierendaar zag men in de rotſen ſtrepen van enen ſneuwwitten, fynen, loſſen en byna doorſchynenden Spaath. Op verſcheiden' plaatſen lagen ſtenen in de Rivier, zo groot als gehele huizen, welken voor enige jaren in de lente van de rotſen waren afgerold. Men kan de plaats nog duidelyk zien waar zy voorheen gezeten hebben. Op vele plaatſen zag men Aalkaſten in de Rivier, diergelyken wy reeds beſchreven hebben. (*)

Algonkinſche taal.

Om den tyd te verkorten tekende ik enige woorden van de *Algonkinſche* taal op, die ik van enen Vader *Jeſuiet* leerde, die zig lang onder de *Algonkins* had opgehouden. Zy noemen het water *Mukuman*, het hoofd *Uſtigon*, het lichaam *Wihas*, den voet *Ukhita*, ene ſchuit *Uſh*, een ſchip *Nabikoan*, het vuur *Skute*, hoi *Maskuſu*, het water *Nypi*, enen haas *Whabus*, enen marter *Whabiſtanis*, enen eland *Muſu* (†), een rendier *Attikku*, ene muis *Mawitulſis*. Deze *Jeſuiet* meende grond te hebben om te geloven, dat, als enig *Amerikaanſch* volk zynen oorſprong aan de *Tartaren* ſchuldig is, dat byzonderlyk ten opzigte der *Algonkins* plaats heeft, want hunne taal wordt overal in *Noord Amerika* ver

(*) Zie Bl. 115.

(†) Het beroemde *Mooſe-deer* is niets anders dan een Eland, want niemant kan ontkennen, dat *Mooſe-deer* van *Muſu* of *Moes* afkomt, want de *U* op 't laatſt van dit woord ſpreken de *Algonkins* byna niet uit. Voor dat de *Iroquoizen*, of de *Vyf Volken*, zo magtig wierden als zy nu zyn, waren de *Algonkins* het voornaamſte volk van *Noord Amerika*, en hunne taal was in gebruik over het grootſte gedeelte van dat land. En, ſchoon zy byna geheel door de *Iroquoizen* uitgeroeid zyn, is nogthans hunne taal meer in gebruik in *Kanada* dan enige andere *Amerikaanſche* taal. F.

ver ten weſten van *Kanada*, naar den kant van *Tartaryen* toe, geſproken. Deze taal wordt als zeer woordenryk opgegeven, by voorbeeld, om te zeggen *ik ga op 't ys* gebruikt men een geheel ander woord dan om te zeggen *ik ga op het land*, en *ik ga op een berg*.

Des avonds laat kwamen wy te *Terre d'Eboulement* aan, dat twee entwintig *Fr.* mylen van *Quebec* af legt, en de laatſte plaats aan de weſtzyde der *St. Laurence* is die bebouwd en van *Franſchen* bewoond wordt. Verder is het land zo vol bergen, dat het onbewoonbaar is, dewyl 'er geen enkeld ſtuk lands gevonden wordt dat men zou kunnen bebouwen. Een klein kerkje ſtaat onder aan den oever. *Terre d'Eboulement.*

Hier waſſen gene Walnootbomen meer, van wat ſoort ook. By *Baie St. Paul* vond men nog twee of drie van die Walnootbomen die de *Engelſchen Butter-nut-trees* noemen; dog zy waren de enigen welken men in den gehelen omtrek ziet. Ook willen gene Eiken hier, of verder noordwaards, waſſen.

Weit werd hier veel gezaid. De aarde is hier tamelyk vrugtbaar, en geeft dikwyls vier- of zesentwintig voor een, dog gemeenlyk tien of twaalf. Het brood was hier witter dan ik nog in *Kanada* gezien had. Granen.

Men zait ook veel *Haver*, en hy neemt beter op dan de weit. Ook worden hier veel *Erwten* geteeld. Zy vermenigvuldigen zig het meeſt van alle granen. Daar zyn voorbeelden dat zy honderd voor een gegeven hebben.

Vogels zyn hier niet veel; en die hier des zomers zyn trekken in den herfſt weg. Des winters ziet men hier niets dan *Sneuwvogels*, *Patryzen*, en *Ravens*. Zelfs de *Krayen* durven hier den winter niet aftewagten. Vogels.

De *Bulkikker* is hier op vele plaatſen te vinden, gelyk ook de *Vuurvliegen*.

In plaats van kaarſſen brandt men hier overal olie van Bruinviſchen in de lampen. By gebrek van deze olie gebruikt men traan van Robben.

Hier bevond zig ene vrouw die digt by haar negenenvyftigſte jaar en egter zwanger was. Zy had ſedert agttien jaar de ſtonden niet gehad. In 't jaar 1748. kreeg zy de kinderziekte; en nu was zy zwanger en zeer dik. Zy was welvarende, en zeide dat zy het kind voelde bewegen. Men bragt haar om de vreemdheid der zaak by den Heer *Gaulthier*, die van ons gezelſchap was.

Den 1. September des morgens om half agt uren vertrokken wy van hier, de Rivier nog verder afvarende. Het land by *Terre d'Eboulement* was

hoog, en beſtond uit heuvels van loutere aarde, welken als in drie of vier verdiepingen boven malkander lagen, en allen bebouwd waren.

Aardbeving van 1663.

Deze oord leed veel ſchade van de zware Aardbeving des jaars 1663. van de welke Pere Charlevoix (*) ſpreekt. Verſcheiden heuvels tuimelden omver, en vele akkers die op de lager heuvels lagen wierden vernield. Men vertoonde my enige kleine eilandjes in de Rivier, welken by die gelegenheid ontſtaan waren.

Op de heuvels lagen hierendaar ſtukken van zwarte Kalklei. Wy hadden ter zyde gedurende agt of meer *Fr.* mylen zeer hoge grauwe bergen gehad, beſtaande uit enen rotsſteen, die uit enen purperen en waterkleurigen kwarts, enen ligtgrauwen kalkſteen, en enen zwarten glimſteen, door malkander vermengd, beſtonden. Zy kwamen met hunne voeten in de Rivier. Men konde op dezelven gene kalklei gewaar worden; dog nu begon die zig wederom te laten vinden.

Zwaluwen (†) vlogen 'er in menigte herom. De Rivier wiend hier vier *Fr.* mylen breed geſchat.

Ter zyde der Rivier zag men twee *Fr.* mylen ver diergelyke verhogingen van heuvelen gelyk by *Terre d'Eboulement*. Dog wat verder kwamen 'er hoge en verdrietige bergen in de plaats.

Verſcheiden' groter en kleinder Beken ſtorten zig van de ſteile oevers, die ſomtyds enige vademen hoog, en nu uit rots, dan uit aarde beſtonden, in de Rivier, met zulk een gedruiſch, af, dat men het van verre horen konde.

Mineraal water.

In ene dezer beken, die over enen kalkſtenigen berg liep, vond men een mineraal water. Het rook vry ſterk naar zwavel, was zeer helder, en veranderde niet van kleur door de galappelen. Als men het in enen zuiveren zilveren beker giet, ſchynt de beker verguld te wezen, en 'er bleef ene karmozynagtige ſtof op den bodem. Stenen en hout in dit water leggende werden met een ſoort van ſlym overtrokken, die van boven ligt grauw en van onderen aan den ſteen of het hout gantſch zwart was. Deze ſlym beet niet ſterk op de tong, dog ſmaakte byna als olie van tabak. De handen roken van deze ſlym, als men ze aanraakte, den gantſchen dag zo ſterk naar zwavel, als waren zy 'er mede beſmeerd.

Op de hoogte van de oppervlakte van het water vond men veel kalkleyen. Zy lagen in beddingen, niet horizontaal, maar naaſt malkander, een weinig naar 't weſtzuidweſten hellende. Elke laag was omtrent tien of vyftien duim dik. Boven aan, daar de lugt 'er by kwam, waren zy in kleine blaadtjes geſchilferd, dog van binnen digt geſloten. Sommigen helden wat naar 't grauwe.

Om

(*) *Hiſtoire de la Nouvelle France.* T. II. p. 125. (†) *Sterna Hirundo.*

Om den middag kwamen wy by *Cap aux Oyes* aan, welke naam mis- *Cap aux*
ſchien oorſpronglyk is van de wilde Ganzen, die de *Franſchen* daar op *oyes.*
hunne aankomſt zullen hebben aangetroffen. Tegenswoordig zag men 'er niet enen vogel, behalven enen Raaf. Hier zouden wy de bewuſte aderen van metaal onderzoeken. Dog het waren niet anders dan ſmalle ſtrepen van enen ſynen witten Spaath, waarin enige weinige korrels van looderts lagen. *Cap aux Oyes* werd van enigen twee- van anderen vyf-entwintig *Fr.* mylen van *Quebec* gerekend. Ik zag met groot genoegen dat de meeſte gewaſſen die men hier vond de zelven zyn die ook in *Zweden* voortkomen. Tot ene proeve zal ik 'er enigen aantekenen.

Het Zandriet, of de *Arundo arenaria* van Linnæus, wies hier veel in 't zand, en deed het vaſt leggen.

Het *Elymus arenarius* was ook overvloedig op de oevers. De *Zweed-Franſchen* noemen deze twee planten Zeerogge. (*) Deze planten *ſche* plan-waſſen menigvuldig op de kuſten van *Newfoundland* en van *Noord Ame-* ten.
rika. De plaatſen daar het ſtaat zien 'er van verre uit als koornlanden. En dit kan tot ene verklaring dienen van het geen in de oude Noordſche Geſchiedboeken van *Vinland det goda* gezegd wordt, dat daar namelyk de Weit van zelve groeit. (†)

Het *Zeeweegbree* of de *Plantago maritima* kwam hier ook veel voor. De *Franſchen* eten op zee de bladeren van dit gewas in ſoep of als ſalade. Het kan ook als Zeevenkel (§) ingemaakt worden.

De *Arbutus uva urſi* van Linnæus waſt hier in overvloed. De *Wilden*, de *Franſchen*, de *Engelſchen*, en de *Hollanders* noemen het *Sagakhomi.* Men mengde de bladeren 'er van met de tabak.

De *Myrica Gale*, in *Zweden Porſ* genaamd, was hier ook overvloedig. De *Franſchen* noemen het *Laurier*, ook wel *Poivrier.* Men doet de bladeren in de ſoep, om 'er enen goeden ſmaak aan te geven.

De *Bunias Cakile* wierd 'er ook genoeg gevonden. By gebrek van brood vermengt men 'er den geſtampten wortel van met meel.

De *Borbus*, de Jeneverboom, de *Linnæa*, en vele andere *Zweedſche* planten en bomen, wieſſen hier in menigte.

Wy keerden nog dezen dag naar *Baie St. Paul* terug. Een grote *Baie St.*
Rob zwom de ſchuit enigen tyd na, dog was te ver om geſchoten te *Paul.*
kunnen worden.

Den 2. September gingen wy de zilver- of loodaderen bezigtigen. Zy leggen een weinig bezyden de molens van *Baie St. Paul*, die den Prie-

(*) *Seigle de mer.* (†) *Vinland det goda*, of *het goede Wynland*, is de naam dien de oude *Skandinaviſche* Zeelieden aan *Amerika* gaven, het welk zy lang voor *Columbus* tyd ontdekt hebben. Zie Torfæi *Hiſtoria Vinlandiæ antiquæ, ſeu partis Americæ Septentrionalis.* Hafniæ 1715. in 4to. F.

(§) *Critbmum.*

ſteren toebehoren. De berg beſtond, gelyk de meeſte anderen hieromſtreeks, uit enen rotsſteen, t'zamengeſteld uit enen witten of ligt grauwen kalkſteen, enen roodagtigen kwarts, en enen zwarten glimſteen. De kalkſteen had de overhand, en was zo fyn dat men de korrels niet zien kon. Dog hy bruiſcht ſterk op met ſterk water. Daarop volgen in menigte de kwartsdelen, die ook uit kleine korrels beſtaan, welken verſpreid leggen, en vonken geven als men ze met ſtaal ſlaat. Dan komen de zwarte glimſteendelen, en het minſt in getal zyn de doorſchynende deeltjes van kwarts. Ook vindt men 'er enige kleine ſpaatkorrels in. Alle deze ſoorten zyn wel door een vermengd, uitgenomen dat de glimſteen enige aders maakt. De ſteen is zeer hard, dog wordt in den zonneſchyn en de opene lugt week, en kan dan gewreven worden, en dan zyn zyne delen niet te onderkennen. De berg was vol van loodregte ſpleten, waarin de loodaderen van 't ooſtzuidooſten naar het weſt noordweſten liepen. Het was als of 'er ſcheuren in den berg gekomen waren, die vervolgens vol waren gemakt van een ſoort van ſteen, waarin het looderts werd voortgebragt. De ſteen waarin het looderts zit is een zagte, witte, dikwyls byna doorſchynende ſpaath, die ligt kan bewerkt worden. Ook zyn 'er enige ſtrepen in van enen ſneuwwitten kalkſteen, en meeſt altyd aderen van enen groenen ſteen gelyk als kwarts. In dezen ſpaath waren verſcheiden' ſpleten, en hy ging in zulke ſtukken als de kwarts van een, maar is veel weker, geeft geen vuur met het ſtaal, bruiſcht niet op met zure zouten, en is niet glad. Hy ſcheen volkomen een ſoort te zyn van WALLERIUS's *Glasſpaath*. Somtyds zyn 'er kleine ſtukjes van enen grauwen kwarts in, die door 't ſtaal geſlagen ſterke vonken geven. In deze ſtenen legt het looderts, gemeenlyk in klompjes, ter grootte van ene erwt, dog ſomtyds in ſtukken van de grootte eens duims in 't vierkant. Het erts is zeer helder, en maakt kleine teerlingen uit. Het was niet ryk, uitgenomen op enige plaatſen. De aderen van den weken ſpaath en andere ſtenen zyn zeer ſmal, en gemeenlyk van tien tot vyftien duimen; op ene plaats alleen tweeëntwintig en enen halven duim breed. Het beekje dat over den berg naar de molens liep ſneed zo diep in den berg, dat van den top des bergs tot op den grond van 't beekje toe het ene diepte maakte van zes vademen. Ik onderzogt hier de aderen, en vond dat zy altyd de zelve wydte hielden, zonder dat zy by den bodem van het beekje breder dan boven op den berg waren. Hieruit is ligt optemaken, dat het der moeite niet waard zyn zoude ſhier mynen aanteleggen. Daar zyn drie of vier van deze aderen hieromtrent op enigen afſtand van malkander, dog allen van dezelve hoedanigheid. Zy lopen meeſt loodregt, ſomtyds alleen een weinig ſchuinſch. Als men van dezen gemelden groenen ſteen enige ſtukken in het water legt, wordt 'er een groot deel van den witten ſpaath en den kalkſteen van verteerd

teerd, dog de groene ſteen blyft ongeſchonden. Het gedeelte van de aderen dat naar de lugt toegekeerd is was altyd ruw, dewyl de lugt, de zon, en de regen den ſpaath zeer ontbonden hadden; dog de groene ſteen wiſt daar niets van. Somtyds vindt men in deze aderen grote diepe gaten vol van bergkriſtal. Het meeſte zilver- of looderts is te vinden naaſt den rots of zelfs op de zyden der aderen. Hierendaar zyn in den ſpaath kleine korrels van *Pyrites*, die ene ſchone goudkleur hebben. Als men den groenen ſteen tot poeder ſtampt en op ene gloeyende ſchup goit, brandt hy met ene blauwe vlam. Sommigen meenden dan enen zwavelreuk te vernemen; dog dien konde ik noit ruiken, ſchoon ik mynen reuk zeer wel had. Als deze ſteen gloeyend wordt verlieſt hy zyne groene kleur, en word witagtig. Dog hy bruiſcht niet op met ſterk water.

Zwavelbronnen.

De *Zwavelbronnen*, indien ik ze dus noemen mag, zyn aan den voet van den berg, waarin het lood- en zilvererts gevonden wordt. Hier voegen zig verſcheiden' bronnen t'zamen, en maken een klein beekje. Het water in het zelve was met een dun vlies bedekt, en liet overal ene witagtige melige ſtof zitten, welke ſterk naar zwavel rook. Het hout waaraan deze ſtof zit geeft gedroogd, en in 't vuur geworpen zynde, ene blauwe vlam en enen zwavelreuk. Het water verandert niet door de galappelen van kleur: ook verandert het de kleur niet van het blauwe papier dat men 'er in legt. Het ſchuimt niet ſterk met de zeep. Het zilver wordt 'er zwart in. In den tyd van drie uren was ook een mes 'er zwart in geworden. Het rook onaangenaam, en, zo als men zeide, nog ſterker by regenagtig weder. Thans lag 'er ene menigte van krekels in. De Ingezetenen gebruikten dit water als een middel tegens de ſchurft.

Des namiddags gingen wy enen anderen ader bezien, dien men als zilvererts bevattenden had opgegeven. Deze ligt omtrent een vierde van ene myl noordooſt van *Baie St. Paul*, digt by een uitſtek lands, genaamd *Cap au Corbeau*, vlak aan den oever der *St. Laurence*. De berg beſtaat uit enen ligt roden ſpaath, enen zwarten glimmer, enen bleken kalkſteen, purpere kwartskorrels, en wat doorſchynenden kwarts. Somtyds is de rode ſpaath het voornaamſte, en legt in lange ſtrepen van kleine harde korrels. Somtyds heeft de fyne glimſteen de overhand. Deze twee ſteenſoorten lopen in verwiſſelende ſtrepen. De witte kalkſteen, die uit byna onzigtbare deeltjes beſtaat, is 'er onder vermengd. De kwartskorrels vertonen zig hierendaar, en maken ſomtyds gehele ſtrepen. Zy zyn zo groot als een ſpeldekop, rond, glinſterend, en geven vuur met het ſtaal. Alle deze ſtenen zyn zeer hard, en de bergen by het water beſtonden 'er geheel uit. Somtyds leggen zy in byna loodregte beddingen, van tien of vyftien duim dik. Deze bergen bevatten zeer ſmalle aders van enen witten, en ſomtyds groenagtigen, fynen, half doorſchynenden, we-

weken ſpaath, die ligt tot gruis valt. In dezen ſpaath vindt men dikwyls ſpikkels die 'er omtrent uitzien als het *Zincum ſterile*. Nu en dan, dog zelden, is 'er een korreltje looderts. De bergen langs den oever beſtaan ſomtyds uit enen zwarten fynen hoornſteen, en enen yzerkleurigen kalkſteen. In dat geval is de hoornſteen altyd drie of viermaal meerder in hoeveelheid dan de kalkſteen.

HIER in de nabuurſchap is insgelyks ene Zwavelbron, van juiſt dezelve hoedanigheden als die ik reeds beſchreven heb. De *Typha latifolia* waſt in de bron zelve, en tiert zeer wel. Een Sorberboom ſtond 'er vlak by, welks beſſen van ene bleke gele kleur waren; daar die van alle de andere bomen van dit ſoort donker rood zyn.

Teer. MEN brandt by *Baie St. Paul* veel Teer. Wy kwamen ene plaats voorby waar men des zomers Teer brandt. Zy was even gelyk die wy in *Ooſt Bothnie* hebben, uitgenomen dat deze alleen iets kleinder was. Egter zeide men dat 'er hier ſomtyds zeer veel van gemaakt wordt. De Teer komt alleen van den roden Pynboom. (*) De andere ſoorten deugen 'er niet toe, want zy geven byna niets, ten minſten niet in vergelyking van de moeite die 'er toe vereiſcht wordt. Men gebruikt hier toe de wortels, die men opgraaft, en omtrent een ſtuk van den ſtam ter lengte van enen vadem. Het overige wordt weggeworpen. Deze wortels zyn zeer vol van hars. Zy wiſten hier nog de konſt niet, ten minſten gebruikten zy ze niet, om door middel van den boom te ſchillen, meerder hars naar ene der zyden van den boom te trekken. De Teertonnen waren pas half zo groot als by ons. Een ton houdt vyfenveertig potten, en wierd nu te *Quebec* voor vyfentwintig *Francs* verkoft.

Zand. HET zand op den oever der *St. Laurence* beſtond op ſommige plaatſen uit een ſoort van parelzand. De korrels waren van kwarts, klein en half doorſchynend. Sommigen waren rond, anderen langwerpig, ligtgrauw of geheel wit. Op andere plaatſen beſtond het uit zwarte deeltjes van glimſteen. Ook waren 'er plaatſen waar ſtreken van granaatzand lagen.

Bergen. DEN 4. September gaven de bergen wederom enen zwaren nevel als den rook ener koolbrandery van zig. Deze bergen waren zeer hoog. Ik vroeg verſcheiden' lieden die veel door *Kanada* gereiſd hadden, of zy ergens in dat Land zo hoge bergen hadden ontmoet dat de ſneuw op derzelver toppen nimmer ſmolt. Dog het antwoord was neen. Somtyds blyft wel de ſneuw op de hoogtens, by voorbeeld op die welken tuſſchen *Kanada* en *Nieuw Engeland* zyn, tot diep in den zomer leggen; dog zy ſmelt altyd wanneer de warmte wat ſterk wordt.

EL-

(*) *Pinus foliis geminis longis; ramis triplici fasciculo foliorum terminatis, conis ovatis lævibus.* Flor. Canad.

Elke landman had zo veel vlas gezaid als hy voor zyn gebruik nodig had. Men had het ſedert enigen tyd te rotten gelegd, ten dele op de landen daar het gewaſſen was, en ten dele op de weiden. Het vlas was dit jaar overal tamelyk kort uitgevallen. Vlas.

Yzererts wordt in dezen oord op vele plaatſen gevonden. Omtrent ene *Zweedſche* myl van *Baie St. Paul* landwaards in is een gehele berg louter yzererts. Het gantſche land daaromheen, dat met zwaar hout bedekt was, en daar vele beken van verſchillende grootte doorliepen, ſcheen voor het aanleggen van yzerwerken zeer bekwaam te zyn. Dog dewyl de Kroon zo veel verlies by het yzerwerk van *Trois Rivières* had geleden dorſt niemant iets van dien aard te wagen. Yzererts.

Den 5. September gingen wy 's morgens vroeg weder op reis naar *Quebec*. Wy zetteden onze reis des middags voort en wierden 'er van ene zware donderbui overvallen. Wy waren toen juiſt over *Petite Rivière*, ook begon het te ebben, zo dat wy alles tegen hadden. Dit bewoog ons aan land te ſtappen om onder dak te komen. Terug-reis.

Petite Riviere is een klein vlek, dat aan den oever der *St. Laurence* legt. Het wordt zo genoemd om dat 'er een beekje voorbyſtroomt. De huizen waren van ſteen en ſtonden verſtroid. 'Er was ene kleine ſtenen kerk. Ten weſten vlak aan het vlek lagen zeer hoge bergen, welken maakten dat de zon hier een uur of drie vroeger dan op andere plaatſen onderging. Een ander ongemak heeft men hier, beſtaande daarin dat de *St. Laurence* aan den ooſtkant alle jaren een ſtuk van het land wegneemt, zo dat te vrezen is dat zy allengskens al het land hier, dat niet veel meer dan enen musketſchoot breed is, wegſpoelen zal. Voor 't overige zag men hier in alle de huizen ene menigte van kinderen. *Petite Rivière.*

De kalkleyen op de hoogtens waren hier van tweeërlei ſoorten. Het ene was van de zwarte leyen, gelyk als die waarop *Quebec* ſtaat. Het andere was meeſt zwart, en ſomtyds ligt grauw, ſchynende maar ene verſcheidenheid van het eerſte ſoort te wezen. Men noemde het hier *Kalkſteen*. Het grootſte onderſcheid tuſſchen die beiden was dat het laatſte ſoort ligt kon doorgeſneden worden, gebrand zynde enen goeden kalk gaf, en in de lugt niet zo ligt in ſchyven viel. De muren der huizen waren geheel en al van deze leyen gebouwd, en met den kalk uit dezelven gemetſeld. Zo was het ook met de ſchoorſtenen; waar men alleen den haard van andere ſtenen gemaakt had. De bergen by *Petite Rivière* beſtonden geheel en al uit denzelven grauwen rots dien ik van de loodertſen ſprekende beſchreven heb. Dog de voeten der bergen waren van een dezer ſoorten van leyen. Ook ſtaat 'er een groot deel van de grauwe rotſen in *Kanada* op enen grond van een dezer ſoorten van kalkleyen, gelyk ook de grauwe rotſen in *Weſt Gothland* in *Zweden* doen.

Aal en Bruinvisschen.

OMTRENT het einde van September en de gantsche maand van October worden hier veel Alen en Bruinvisschen gevangen. De Aal komt dan uit zee de Rivier op, en uit de binnenlandsche Zeen de Rivier af zwemmen. De wys waarop zy gevangen worden heb ik reeds beschreven.(*) De Aal wordt door de Bruinvisschen gevolgd, die 'er op azen. Men ving ook ene grote menigte van de laatsten. Hoe meer Alen 'er zyn des te meer Bruinvisschen vangt men. Dit geschiedt op deze wys. Als het ebt zwemmen de Bruinvisschen gemeenlyk langs de kanten de Rivier af, en verslinden de Alen die zy daar dan vinden. Om deze reden steekt men takken met de bladen 'er aan in 't water in de gedaante van enen boog, welks benen zig tegens den wal keren, latende nogthans enen doorgang langs denzelven. De takken staan omtrent twee voet van malkander. Als de Bruinvisschen 'er tusschen komen, en het geruisch horen dat het water tegens de bladeren maakt, worden zy bang, en willen terug keren. Ondertusschen is het water zo veel gevallen dat zy by het terugkeren op een van de benen van den boog komen, waar zy op nieuws door het geruisch van het water tegens de bladeren verschrikt worden. In deze vergelegenheid zwemmen zy voor- en agterwaards, zo lang tot dat het water geheel is weggelopen, zo dat zy op den grond blyven leggen, daar men ze doodt. Zy geven ene goede hoeveelheid van traan.

NEVENS den oever der Rivier lag ene grauwe klei, vol van roestkleurige spleten en wormgaten. Deze gaten waren klein, liepen regt naar beneden, en konden ene middelmatige spel doorlaten. De kanten derzelven waren ook van die zelve kleur en half versteend; zo dat als de klei door het water weggespoeld was die gaten 'er uitzagen als kokeragtige pypstelen.

DES middags van den 6. September verlieten wy *Petite Rivière*, en gingen op weg naar *St. Joachim*, tusschen welke twee plaatsen de oever uit bergen bestaat die vooruitsteken, waar tusschen enige kleine inhammen zyn. Men heeft opgemerkt dat, al is het te *Petite Rivière* nog zo stil, het altyd op deze bergen wait. En als het te *Petite Rivière* enigsins wait, zo is het niet raadzaam met ene schuit naar *Quebec* te gaan, omdat dan by deze bergen de wind zo sterk en de golven zo zwaar zyn, dat men daar niet buiten groot gevaar is. Wy hadden thans gelegenheid dit zelven te ondervinden, want tusschen de bergen in de inhammen was het water stil, dog zo dra wy omtrent een der uitstekken kwamen, die de bergen maken, zo werden de baren zo geweldig, en de wind kreeg zo veel kragt, dat twee mannen het roer vasthouden moesten, en de mast verscheiden malen brak. Ook deed de stroom by deze uitstekken de golven nog te sterker gaan. DEN

(*) Boven Bl. 115.

Den 7. September zetteden wy onze reis van *St. Joachim* voort. Men gebruikt hier in plaats van tintel zeer veel den zwam van bomen. Die van den Suikerahorn wordt het beſt gehouden, dan die van den Roden Ahorn, en op dezen volgt die van den Suikerberk. By gebrek van dezen gebruikt men ook dien van den Populierboom.

Buiten de *Thuya*, den *Taxus*, en verſcheiden' ſoorten van Dennen, vindt men hier geen geboomte dat 's winters zyn blad behoudt. De *Thuya* wordt geoordeeld het ſlegts tegens de verrotting te beſtaan, daarop volgt de Pynboom, dien men hier *Peruſſe* noemt.

Kaas wordt hier op verſcheiden' plaatſen gemaakt. Die van *Isle d'Orleans* komt wordt voor de beſte gehouden. Zy waren klein, dun en rond. De vier wegen een pond. Twaalf 'er van kon men voor dertig *Sols* kopen. Een pond gezoute boter koſtte te *Quebec* tien *Sols*, en de varſche boter vyftien *Sols*. Voorheen kon men hier een pond boter voor vier *Sols* kopen. Kaas.

De akkers gingen afhellende naar de Rivier. Zy werden by beurten bezaid en braak gelaten. De bezaide akkers waren geel van het koorn, en de anderen groen van het onkruid, het welk men den zomer over geruſt waſſen liet, zonder het land omteploegen, en het diende tot voeder voor het vee.

De beſte hoepels om tonnen maakte men hier van den Eſſchenboom, en by gebrek van dien van de *Thuya*, de jonge Berken, den Kerſſenboom, en anderen.

De heuvels nevens de Rivier aan de weſtzyde over *Isle d'Orleans* waren zeer hoog en tamelyk ſteil. Zy beſtonden op de meeſte plaatſen uit zwarte kalklei. Hierendaar egter was 'er een die uit rots beſtond, die op 't eerſte gezigt 'er als een zandſteen uitzag, en uit enen grauwen kwarts, enen roodagtigen kalkſteen, een weinig grauwen kalkſteen, en enige weinige ligtgrauwe zandkorrels t'zamengeſteld was. De deeltjes waren in dezen ſteen klein en ſterk vermengd. De ſteen was helder rood met grauw vermengd en zeer hard. Hy legt in beddingen boven malkander, welken omtrent een vierde el dik waren. Aanmerkelyk is het dat 'er verheven' en holle deuken op zyn van *Pectinites*; en men vindt zelfs de verſteende ſchalen der *Pectinites* op de oppervlakte van den ſteen, dog binnen in is 'er geen zweemſel van verſtening te beſpeuren. Alle deze deuken en verſteende ſchalen zyn niet meer dan enen duim in de lengte en in de breedte. De kwartsdeeltjes die in den ſteen zyn geven vuur tegens het ſtaal, en de kalkſteendeeltjes bruiſchen zeer op in 't ſterk water. De bovenſte en de onderſte oppervlakte der beddingen beſtaan uit kalkſteen, en het binnenſte uit kwarts. Men houwt veel van deze ſtenen om 'er mede te bouwen, te beſtraten, en trappen van te maken. Veel wordt 'er van naar *Quebec* gezonden. Het is zonderling dat 'er in Geſteldheid der hoogtens.

dezen ſteen verſteningen gevonden worden, en niet in de zwarte kalkleyen.

De vrouwen verwden hier het wollen garen geel met het zaad van de *Myrica gale*, welke hier *Poivrier* genaamd wordt, en overvloedig op natte plaatſen waſt.

Des avonds gingen de Heer *Gaulthier* en ik om den hogen waterval by *Montmorenci* te bezigtigen. Vlak aan de Rivier was het land hoog, gelyk, en tot weiden gemaakt. Wat verder wordt het heuvelagtig; de grond is daar bedekt met ene mulle aarde, en met koorn bebouwd. Dog hierendaar op ſteile plaatſen, of waar een beekje liep, beſtonden de heuvels alleen uit zwarte kalklei, die op vele plaatſen zo tot gruis geraakt was dat men ze voor aarde zou hebben aangezien. Als men enigen van de grootſte ſtukken doorbrak roken zy gelyk ſtinkſteen. Op meer verheven' plaatſen was de aarde van ene bleek rode verw, en dit was ook de kleur der leyen.

Waterval by *Montmorenci*.

De waterval by *Montmorenci* is een van de hoogſten die ik oit zag. De ſtroom waarin hy legt is niet zeer breed, en valt van den ſteilen kant eens bergs af, die uit zwarte kalklei beſtaat. De val is digt by enen kleinen inham in de Rivier. Beide de zyden van den inham beſtaan alleenlyk uit zwarte kalklei, die egter zeer afgemolmd is, zo dat de zyden niet ſteil zyn. By den val zelven is de leiberg geheel ſteil, en men kan 'er nauwlyks zonder verbaaſdheid het water van zien af ſtorten. De regen van de vorige dagen had het water op de Rivier vermeerderd, het welk den waterval een nog te grootſcher aanſchyn gaf. De breedte van den val is niet boven de vyf of zes vadem. Zyne hoogte werd van ons by gisſing op tuſſchen honderdentien en honderdentwintig voet geſchat: en op onze wederkomſt te *Quebec* vonden wy onze gisſing door verſcheiden Heren bekragtigd, die den val nauwkeurig gemeten, en zyne hoogte byna juiſt zo gevonden hadden als wy ze giſten te zyn. Het volk hieromſtreeks woonagtig maakte zyne hoogte veel te groot, hem driehonderd voet gevende. Vader Charlevoix is integendeel al te karig als hy den waterval maar veertig voet geeft. Onder aan den val is altyd een digte nevel, die zig meer dan een ſnaphaanſchoot over het water van den inham uitbreidt. Digt op het water was hy het ſterkſt. Men was hier als in enen geſtadigen regen, die ſterker of minder ſterk is naar dat men den val nadert. Wy wilden met den man die ons den weg wees digt by het afſtortend water komen om alles des te nauwer te onderzoeken, en te zien hoe de ſteen agter het water 'er uitzag, dog een onverwagte wind joeg ons ſchielyk zulken nevel op het lyf dat wy in een ogenblik zo doornat waren als of wy een half uur in ene ſtortvlaag geweeſt waren. Dus zagen wy ons genoodzaakt hals over kop terug te lopen, en waren blyde 'er uit te zyn. Het geraas van den

den Waterval wordt somtyds te *Quebec* gehoord, dat 'er twee *Fr.* mylen zuidwaards van daan legt; en dit is dan een teken van enen noordooſten wind. Op andere tyden hoort men het in de dorpen die een goed ſtuk wegs meer naar het noorden leggen; en dat wordt voor een teken gehouden van enen zuidweſten wind of van regen. De zwarte kalklei die de zyden van den val uitmaakt legt in byna loodregt afloopende beddingen. In deze kalklei vonden wy de volgende ſoorten van ſteen.

Het *Gypſum amiantiforme*. Dit legt met dunne ſchyven in de ſpleten van de kalklei. De kleur was ſneuwwit. Ik heb het in verſcheiden' delen van *Kanada* in die zelve kalkleyen gevonden.

Pierre a Calumet. Dit is de *Franſche* naam van enen ſteen, waaruit hier te lande byna alle de tabakspypen gemaakt worden. Hy legt in beddingen van onderſcheiden dikte tuſſchen de kalklei. Ik heb ſtukken gezien omtrent vyftien duim dik; dog de meeſten zyn tuſſchen de vier en de vyf duim. Als de ſteen lang in de lugt of in den zonneſchyn blyft bloot leggen, verkrygt hy ene gele kleur, dog van binnen is hy grauw. Het is een zo vaſte kalkſteen, dat zyne deeltjes met het nakend oog niet te onderkennen zyn. Hy is tamelyk week, en laat zig' wel behouwen. Hoe weker de ſtukken zyn des te beter worden zy gehouden voor tabakspypen. Ik heb ſommigen van deze ſtenen van buiten in dunnne ſchyven zien ſchilferen als zy in de zon lagen. Alle de tabakspypenkoppen, die in *Kanada* van het gemene volk gebruikt worden, zyn van dezen ſteen, en op verſchillende wyzen verſierd. Vele Heren gebruiken ook dit ſoort van pypen, vooral als zy op reis zyn. De *Amerikanen* hebben reeds vele euwen lang dezen ſteen tot dat einde gebruikt, en het de *Europers* geleerd. Deze koppen zyn natuurlyk van ene bleke grauwe kleur, dog men maakt ze zwart terwyl zy nog nieuw zyn. Men beſmeert den gehelen kop met vet, houdt hem dan boven ene brandende kaars of een vuur, en dus wordt hy door den rook en het vet t'zamen zwart. De zwartheid wordt nog door het gebruiken vermeerderd. De pypenſtelen zyn altyd van hout, en worden door middel van ene kleine koperen keten, die door een gat in den kop heen gaat, aan den zelven vaſtgemaakt, om voor te komen dat hy 'er af valle. (*)

(*) In geheel *Polen*, *Rusland*, *Turkye*, en *Tartarye* rookt men uit pypen van een ſoort van ſteenmergel gemaakt, waaraan men lange houten ſtelen vaſt maakt; tot welk einde men gemeenlyk de jonge ſcheuten gebruikt van een ſoort van *Spiræa*, waarin een merg zit dat men 'er ligt kan uitdoen. Dit ſoort van ſteenmergel wordt gemeenlyk *Zeeſchuim* genoemd, omdat het zo zagt is. De *Krimſche Tartaren* noemen het *Kaffekil*. Men maakt allerhande figuren op deze pypenkoppen, en beſlaat ze dikwyls met zilver. F.

Steenkolen. STEENKOLEN waren hier om heen niet te vinden. In een naburig dorp wierd my 'er een ſtuk van vertoond, dat men zeide op de heuvels digt by den waterval gevonden te zyn.

Koortſen. DES nagts kwamen wy te *Quebec* aan. De Heer *Gaulthier* zelde my dat allerlei afgaande *Koortſen* in die plaats zeer ongemeen waren; dog omtrent *Fort St. Frederic* en *Fort Detroit*, ene *Franſche* volkplanting tuſſchen het Meer *Erie* en het Meer *Hudſon*, op 43. *gr. N.* gaan zy ſterk in zwang. Het gene ik boven aangaande de *Engelſchen* heb aangemerkt, dat zy zo oud hier te lande niet worden als in *Europa*, wierd van allen toegeſtemd ook omtrent de *Franſchen* in *Kanada* plaats te hebben. Men ſchreef dit toe aan de zware ongemakken welken men hier door het reizen moeſt uitſtaan. In *Kanada* is het iets meer dan zeldzaams een menſch van honderd jaren te zien; dog nu en dan vond men 'er nog wel een van tagtig jaar.

Yskelders. SOMMIGEN van de voornaamſte lieden bedienen zig van yskelders om hunne dranken des zomers koel, en het vleeſch goed te houden. Deze yskelders zyn gemeenlyk van ſteen onder het huis gebouwd. De muren zyn met hout bekleed, dewyl het ys by ſteen zo goed niet blyft. Des winters vult men den kelder met ſneuw, die men plat trapt, en 'er vervolgens water overheen giet. Dan zet men de deur en alles open om de koude binnen te laten. Men heeft de gewoonte van des zomers een ſtuk ys in den drank te leggen om hem te verkoelen.

Zout. AL het *Zout* dat hier gebruikt wordt komt uit *Frankryk*. Men heeft hier wel zout uit het zeewater gemaakt, dog, om dat *Frankryk* alleen den handel in het zout voor zig behouden wil, heeft men hier van afgezien.

Eskimaus. DE ESKIMAUS zyn een ſoort van wilde *Amerikanen*, die in *Labrador* tuſſchen de *Hudſonbai* en den uiterſten mond der *St. Laurence* wonen, dog alleen aan de kuſt en niet ver binnen 's lands. Ik heb noit gelegenheid gehad 'er enen van te zien; dog ik heb verſcheiden *Franſchen* geſproken, die deze menſchen dikwyls gezien, en ze met hunne vaartuigen aan boord gehad hadden. Volgens het eenparig verhaal van dezen, wil ik kortelyk het een en ander van dit volk aantekenen.

DE *Eskimaus* zyn in kleur en taal geheel van de overige *Amerikanen* onderſcheiden. Zy zyn byna zo blank als de *Europeanen*, en hebben kleine ogen. De mansperſonen hebben baarden. De *Amerikanen* integendel zyn koperkleurig en baardeloos. In hunne taal kan men enige *Europiſche* woorden ontdekken. Zy wonen in holen onder den grond, of in grotten in de bergen, of wel in hutjes van zoden boven den grond gemaakt. Zy zayen of planten niet het minſte, en leven alleen van allerhande viſſchen, walviſſchen, robben (*) en walruſſen. (†) Somtyds van-

(*) *Phoca vitulina.* LINN. (†) *Trichechus Rosmarus* LINN.

vangen zy ook landdieren. Zy eten de meeſte ſpyzen rauw. Hun drank is water, en men heeft hen dikwyls zeewater zien drinken, dat zo zout was als de ſterkſte pekel. (*)

Hunne ſchoenen, kouſſen, brocken en veſten zyn van robbenvellen gemaakt, die wel toebereid, en met zenuwen van walviſſchen, welken zig als garen laten drayen, genaid worden, en dat wel zo dat zy met hunne klederen, de welken zy de hairige zyde buiten dragen, in 't water kunnen gaan zonder dat hunne onderklederen nat worden. Onder deze bovenklederen hebben zy hembden, veſten en andere klederen, die ook van zeehondenvellen gemaakt, dog egter zo wel bereid zyn dat zy volmaakt zagt en week zyn. Ik heb een vrouwenkleed van dit volk gezien, zynde een muts, jak en rok alles uit een ſtuk, insgelyks een robbenvel, en zo wel bereid dat het geheel zagt en buigzaam was. De hairen waren buitenwaards gekeerd. De rok had van agteren enen langen ſleep omtrent een vierde van el breed. Van voren kwam de rok niet eens ter helfte van het been. Daaronder dragen zy brocken en kouſſen aan malkander genaid. Het hembd was van een zeer buigzaam robbenvel. De vrouwen der *Eskimaus* worden gezegd 'er veel beter uittezien dan die der *Amerikanen*. Dog de mans zyn 'er zeer yverzugtig omtrent.

Men heeft my ook een van hune ſchuiten vertoond. Zy was van buiten geheel van vellen gemaakt, waar men het hair afgedaan, en de zyde daar het hair gezeten had naar buiten gekeerd had. Het vel was zo glad als perkament. De ſchuit was byna agt ellen lang; dog zeer ſmal en ſpits aan de beide ſtevens. Van binnen lagen dunne planken, die de ſchuit hare gedaante geven moeſten. Van boven was zy geheel en al met vellen bedekt, uitgenomen dat op enigen affland van het ene ſteven een gat geſneden is, zo dat 'er een volwaſſen menſch in zitten en roeyen kan, houdende de benen onder het vel in 't ſchuitje. Het gat had de gedaante van enen afgeſnedenen halven cirkel, welks middellyn naar het grootſte ſtuk van de ſchuit gekeerd was. De kanten van het gat waren met hout beſlagen, en daar een buigzaam in een gerold vel aan vaſt, waarin boven ban-

(*) Enigen van de zogenaamde *Moraviſche Broeders* met enige *Groenlanders* in *Terra Labrador* zynde gekomen, namen de *Eskimaus* de vlugt voor hen; dog een der *Groenlanders* riep hun toe in zyne taal. De *Eskimaus* hem horende roepen, en zyne taal verſtaande, bleven ten eerſten ſtaan, kwamen terug, en waren blyde enen landsman gevonden te hebben; en waarheen zy zig begaven vertelden zy onder de *Eskimaus* dat een van hunne landslieden aangekomen was. „Dit bewyſt," zegt de Heer Forster, „dat de „ *Eskimaus* een geſlagt zyn verſchillende van alle de *Europiſche* Volken, de„ wyl de *Groenlandſche* taal gene overeenkomſt heeft met enige *Europiſche*." Zie over de *Groenlandſche* taal Hans Egede *Beſchryving van Oud Groenland* Hoofdſt. 16. en Anderson Beſchryving van *Yſland* enz. Bl. 202. en 244.

banden door ſtaken. Als de *Eskimau* met zulk een ſchuitje varen zal, ſteekt hy de benen en de dyen onder het vel, gaat op den grond der ſchuit zitten, trekt het vel wel om zyn lyf t'zamen, en bindt de banden zorgvuldig om zyn middel vaſt. Dan mogen de golven by ſtormig weder over het ſchuitje heen ſlaan, geen droppel kan 'er in komen. Ook is de man door zyne klederen van vellen voor het nat beveiligd. Hy heeft een riem in de hand, die aan beide de einden een blad heeft, waarmede hy en roeit en by ſtorm het vaartuig in evenwigt houdt. De bladen van de riem zyn vry ſmal. Daar kan maar een menſch in zulk een ſchuitje zitten. Men heeft dikwyls gezien dat een enkelde *Eskimau* met zulk een vaartuigje by den geweldigſten ſtorm zonder het minſte gevaar ver in zee ging, daar de grote ſchepen werks genoeg hadden zig zelven te redden. Die ſchuitjes dryven op het water als blazen. Zy weten 'er ſchielyk mede te roeyen. Men zeide my dat deze ſchuiten niet altyd de zelve gedaante hadden. Zy hebben ook groter ſchuiten van hout, met vellen bedekt, waarin enige perſonen zitten kunnen, en in de welken de vrouwen gemeenlyk op zee varen.

Hunne wapenen zyn boog en pylen, ſpieſſen en harpoenen. Met de laatſten doden zy walviſſchen en andere grote zeedieren. De punten der pylen en harpoenen zyn ſomtyds van yzer, ſomtyds van benen of tanden van walruſſen. De pylkokers waren van robbenvel. De naalden, daar zy hunne klederen mede nayen, zyn ook ſomtyds van yzer, ſomtyds van allerlei benen. Al het yzer 't welk zy gebruiken krygen zy op de ene of de andere wys van de *Europeanen*.

Somtyds komen zy op de ſchepen der *Europers*, om meſſen en ander yzertuig interuilen. Dog voor de *Europeanen*, ten zy zy ſterk zyn, is het niet raadzaam in hun land te komen, dewyl zy een argdenkend en verraderlyk volk zyn, dat gene vreemdelingen by zig dulden wil. Als zy zig te zwak oordelen vlugten zy op de aannadering der *Europeanen* weg, dog als zy ſterker zyn ſlaan zy alles dood, zonder iemant te ſparen. Om deze reden laat men niet meer van dit volk aan boord komen dan men denkt over te kunnen. Op hunne kusten ſchipbreuk te lyden en levendig den wal te bereiken, is al zo goed als in 't midden van de zee te zinken. Dit heeft menige *Europeaan* ondervonden. De ſcheperen boten der *Europers*, die hun in handen vallen, hakken zy in ſtukken, halen 'er de ſpykers en al het yzer uit, en maken 'er meſſen, naalden, punten van pylen en ſpieſſen, en diergelyke dingen van. Zelden gebruiken zy vuur als om te ſmeden en vellen te bereiden, want het meeſt eten zy hunne ſpyzen rauw. Aan boord van een ſchip zullen zy het niet wagen van iets te proeven dat hun wordt aangeboden, ten zy ze zien dat het ſcheepsvolk 'er van eet. Noit hadden de *Franſchen* enen *Eskimau* kunnen bewegen enen ſlok bran-

brandewyn te nemen, ſchoon de andere *Wilden* op niets zo zeer geſteld zyn. Waarſchynlyk komt dit van hun mistrouwen op anderen voort, denkende zy dat het een vergiftis. Ook hebben zy dat miſſchien zo geheel niet mis. Zy dragen gene oorringen, nog beſchilderen zig het aangezigt, gelyk de andere *Amerikanen* doen. Zy hebben van overoude tyden af honden met ſpitſe opſtaande oren gehad. Dezen gebruiken zy niet alleen om te jagen, maar ook in plaaats van paarden, om 's winters hun goed op ſleden over het ys te trekken. Ander tam vee hebben zy niet. Rendieren zyn 'er wel in hun land; dog men weet niet dat zy oit van de *Eskimaus* of van andere *Wilden* getemd zyn geworden. De *Franſchen* in *Kanada*, die enigermate naburen van dit volk zyn, hebben gene moeite geſpaard om enen handel met hun te veſtigen, en ze tot enen wat vriendelykeren omgang met andere volken te brengen. Ten dien einde ligteden de *Franſchen* enige kinderen van hun, leerden ze lezen, en bragten ze zorgvuldig op. Hun inzigt was ze naar de *Eskimaus* terug te zenden, op dat deze kinderen hun vertellen mogten hoe vriendelyk en gevallig men met hun had omgegaan, ten einde dus dit volk wat betere gedagten van de *Franſchen* te geven. Dog ongelukkiglyk ſtierven de kinderen aan de kinderziekte, en de gehele aanſlag liep te niet. Ook twyffelden velen of men, zo de kinderen al in 't leven gebleven waren, 'er veel by zoude gewonnen hebben. Voorheen had men al eens enen *Eskimau* opgeligt, en hem alle mogelyke beleefdheden en vermaken aangedaan. Hy had ook het *Franſch* tamelyk wel geleerd, en een groot genoegen in de levenswys der *Franſchen* getoond. Dog naderhand by de zynen wedergekomen zynde, is hy zo weinig in ſtaat geweeſt hun een gunſtig gevoelen voor de *Franſchen* inteboezemen, dat kort na zyne wederkomſt zyne eigene nabeſtaanden hem, als enen halven *Franſchman* en vreemdeling, doodſloegen. Dit wreed gedrag der *Eskimaus* omtrent andere volken maakt dat de andere *Wilden*, wanneer zy hen in handen krygen, hun noit kwartier geven, en altyd zonder mededogen ombrengen, ſchoon zy anders nog wel hunne vyanden ſparen, en de gemaakte gevangenen onder de hunnen inlyven.

Taal der *Eskimaus.*

Ten gevallen van zulken die vermaak hebben van ſommige talen met malkander te vergelyken, wil ik hier enige woorden uit de taal der *Eskimaus*, die my de *Jeſuiet Saint Pie* medegedeeld heeft, invoegen. Een *Kombuk*, twee *Tigal*, drie *Re*, vier *Miſſilagat*; water *Sillaloktо*; regen *Killaluk*; de hemel *Taktuk*, of *Nabugakſche*; de zon *Sabikonak* of *Sakaknak*; de maan *Takok*; een ei *Manneguk*; een ſchuit *Kagak*; een riem *Pautik*; een mes *Schavie*; een hond *Mekke* of *Tunilok*; een boog *Petikſik*; een pyl *Katſo*; het hoofd *Niakkok*; een

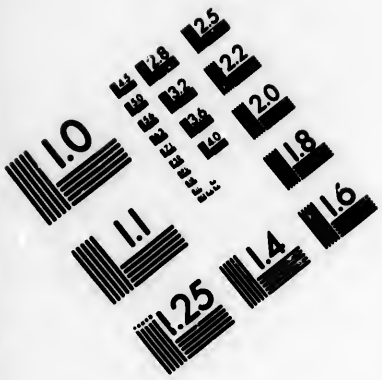

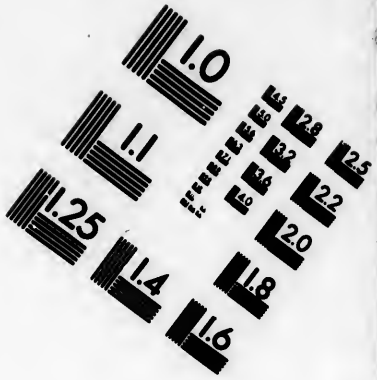

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

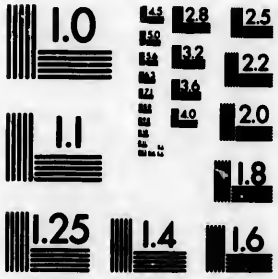

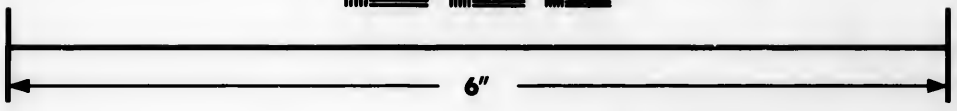

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 272-4503

oor *Tſchiu*; het oog *Killik* of *Schik*; het hair *Nutſchad*; een tand *Ukak*; een voet *Hikat*. Enigen menen dat de *Eskimaus* van den zelven oorſprong zyn als de *Groenlanders* of de *Skrælingers*, en dat 'er tuſſchen de talen dier volken ene grote verwantſchap is. (*)

Pruimenbomen. De *Pruimenbomen*, die men uit *Frankryk* te *Quebec* overgebragt heeft, ſlagen daar zeer wel. Dit jaar begonnen zy eerſt in September te bloeyen. Men zeide dat zy weinig van de koude leden.

Lof van den *Marquis de la Galliſſonnière*. De *Marquis de la Galliſſonnière* is een van de drie Heren die boven alle anderen by de *Franſche* Zeemagt in den laatſten oorlog groot aanzien verworven hebben. Die drie Heren zyn de genoemde Marquis, de *Marquis de la Jonquière* en *de l'Etendure*. De eerſte was nu boven de vyftig jaar oud, klein van geſtalte, een weinig gebocheld, dog voor 't overige een bevallig man. Hy was hier enigen tyd als Gouverneur Generaal geweeſt, en vertrok naar *Frankryk* nog deze maand. Ik heb alreeds iets van dezen Heer gezegd; dog als ik aan zyne verdienſte denk, kan ik hem noit zynen verdienden lof geven. Hy was tot verwondering toe in alle wetenſchappen, dog byzonderlyk in de Natuurlyke Hiſtorie ervaren, in de welke hy zo ver gevorderd was, dat als hy over dezelve ſprak het was als of onze grote Linnæus onder ene andere gedaante het woord voerde. Als hy van het gebruik redeneerde dat men van de Natuurlyke Hiſtorie ten voordele der maatſchappy maken kon, ſtond ik verbaaſd hoe hy alle zyne redenen uit de Staat- de Wis- en de Natuurkunde wiſt te ontlenen. Ik moet bekennen dat myn omgang met dien Heer my zeer veel ligt in vele ſtukken heeft gegeven. Hy gaf my verſcheiden manieren aan de hand op welken men de Natuurlyke Hiſtorie ten nutte der Zamenleving, en om een volk met opzigt op zyne afgunſtige naburen magtig te maken, kan aanwenden. Noit heeft de Natuurlyke Hiſtorie in dit land enen zo groten bevorderaar gehad; en het is twyffelagtig of zy hier oit zyns gelyken hebben zal. Zodra hy Gouverneur Generaal geworden was nam hy die maatregels, die ik boven heb opgegeven, ter bevordering der Natuurlyke Hiſtorie. Als hy menſchen ontmoette die enigen tyd op ene zekere plaats geveſtigd waren geweeſt, of gereiſd hadden, vooral als het geweeſt was in ver afgelegen oorden, verzuimde hy noit hen nauwkeurig aangaande bomen, planten, dieren en andere zaken te ondervragen. Hy onderzogt

(*) De Heer Forster wyſt zynen Lezer, die meer van de *Eskimaus* begeert te weten, naar Henry Ellis's *Account of a Voyage to Hudſon's Bay by the Dobbs Galley and California*. &c. en *The Account of a Voyage for the Discovery of a Northweſt Paſſage by Hudſons ſtreights, by the Clerk of the California*, twee deelen in 8vo. en Crantz *Hiſtorie van Groenland*, welk boek in 't *Neder Duitſch* is overgezet.

zogt dan ook wat gebruik de Inlanders van de voortbrengſels der natuur maakten; hoe het ging met den landbouw en de huishouding; wat meren, rivieren en wegen 'er waren, en vele andere zaken van die natuur. Zulken die hem duidelyker begrippen van zaken dan de overigen ſchenen te hebben moeſten hem breedvoerige berigten aangaande dezelven geven. Hy ſchreef zelf alle de berigten op die hy kreeg. En door deze oplettendheid, zo ongemeen onder lieden van dien rang, kreeg hy kennis zelfs van de afgelegenſte geweſten van *Amerika*. De Prieſters en de Kommandanten der Forten waren dikwyls verſteld over de vragen die hy hun deed, wanneer zy hem hunne opwagting kwamen maken; want dan zeide hy hun dikwyls dat digt by zulken berg, by zulk een meer, waar zy dikwyls op de jagt waren, deze en gene zeldzame bomen, gewaſſen, aardens, ertſen, en diergelyken gevonden werden. Dit maakte dat ſommigen zig verbeeldden dat hy ene meer dan menſchelyke kennis bezat, dewyl hy alle de zeldzaamheden van plaatſen wiſt te melden, die ſomtyds twee honderd *Zweedſche* mylen van *Quebec* lagen, en daar hy nooit geweeſt was. Noit werd 'er een beter ſtaatsman gevonden dan hy was; en geen menſch kan oit beter maatregels nemen om de welvaart van een land te vergroten dan hy deed. *Kanada* kende nauwlyks den ſchat dien het in den perſoon van dien Heer bezat, toen het hem verloor; de Koning had te zeer zynen dienſt t'huis van noden, en konde hem zo ver van de hand niet laten. Hy vertrok naar *Frankryk* met ene verzameling van natuurlyke zeldzaamheden, en vele laden met aarde, waarin allerhande nuttige planten en boompjes lagen.

Zwarte Kalkleijen.

Verſcheiden' malen heb ik gewag gemaakt van *Zwarte Kalkleyen* hier wil ik ze nauwkeuriger beſchryven. Niet alleen de berg waarop *Quebec* ſtaat, maar ook de heuvels langs de *St. Laurence*, ter lengte van vele mylen boven en beneden *Quebec*, beſtaan 'er uit. Omtrent ene el beneden den grond is deze ſteen vry digt en zonder ſpleet, zo dat niemant hem voor ene lei zou aanzien. Hy legt in beddingen, van drie en vier, tot twintig duimen en meer dik. In den berg waarop *Quebec* ſtaat leggen de beddingen niet horizontaal maar ſchuinſch en zelfs byna loodregt, de bovenſte kanten naar het noordweſten en de onderſten naar het zuidooſten gekeerd. Dit maakt dat de kanten dezer beddingen altyd boven den grond uitſteken, en de ſchoenen aan ſtukken ſnyden. Ik heb ook enige lagen gezien die noordwaards afhelden, ſchoon byna loodregt gelyk de anderen. Ook heb ik horizontale beddingen ontmoet. De beddingen zyn van malkander door kleine tuſſchenwydtens afgeſcheiden, de welken gemeenlyk opgevuld zyn met het *Gypſum amiantiforme*, dat men ſomtyds met een mes los kan maken, als de boven leggende bedding van lei is weggenomen, en dan ziet het 'er uit als een dun wit blad. De groter tuſſchenwydtens zyn meeſt opgevuld met doorſchynend kwarts-

kryſtal van onderſchelden' grootte. Op ſommige plaatſen vond men in den berg ongelooflyk veel van dit kryſtal, waarom de zuidooſterpunt van den berg *Pointe de Diamant* genoemd wordt. De ſmalle reten die door dezen ſteen gaan, lopen gemeenlyk met regte hoeken; de tuſſchenwydtens tuſſchen deze reten waren niet altyd de zelven. Die kant van de bedding die tegens de andere bedding gekeerd is is dikwyls met een fyn, zwart, glinſterend vlies bedekt, dat veel naar zeker ſoort van hoornſteen gelykt. Men vindt 'er veeltyds gele *pyrites* in, dog altyd in kleine korrels. Ik vond 'er noit verſteningen, deuken, of andere ſtenen in, behalven die ik reeds zo even genoemd heb. De berg waarop *Quebec* legt beſtaat louter van den top af tot beneden toe uit kalklei. Deze ſteen gebroken of geſchraapt wordende geeft enen reuk even gelyk de ſtinkſteen. Dat voor de lugt bloot legt valt in kleine ſtukken, verlieſt zyne zwartheid, en wordt bleek rood. Byna alle de openbare en andere gebouwen in *Quebec* zyn van dezen ſteen, gelyk ook de muren rondom de ſtad, de klooſters, en de tuinen. Men kan hem ligt de gedaante geven die men wil. Dog hy heeft de eigenſchap van in dunne blaadtjes te ſplyten, evenwydig met de bedding waaruit de ſteen genomen is, indien hy een jaar of meer in de open lugt leggen blyft. Egter doet dit geen nadeel aan de muren, want men legt met voordagt de ſtenen zo dat de ſpleten altyd horizontaal lopen, en de bovenſte ſtenen op de onderſte drukken, zo dat zy niet dan aan den buitenkant wat afſchilferen kunnen. Hoe ouder de huizen worden des te dunner worden de ſchilfers.

Lugtsgeſteldheid te *Quebec*.

Om mynen Lezer enigermate een denkbeeld van de lugtsgeſteldheid te doen krygen, ten einde hy over het verſchil van warmte en koude in de verſchillende jaargetyen oordelen konne, zal ik hier kortelyk voor een jaar een uittrekſel geven uit de waarnemingen van den Heer *Gaultbier*. Hy heeft my een afſchrift van die waarnemingen ter hand geſteld, die hy van het begin der maand October in het 1744. tot het einde van September 1746. gemaakt had. De waarnemingen met den Thermometer gedaan zal ik agter laten, ter oorzake ik van de zelven niet voldaan ben. Hy had zig van den Thermometer van De la Hire bediend, op welken men by ene ſterke vorſt, wanneer het kwikzilver tot in den bol zakt, de graden der koude niet waarnemen kan. De waarnemingen wierden het gehele jaar niet vroeger gemaakt dan des morgens tuſſchen zeven en agt uur. Des middags waren zy tuſſchen twee en drie uur gemaakt. Op de meeſte dagen waren die van namiddags weggelaten. Behalven dat, hing de Thermometer in een half open ſtaand venſter, en kon dus de juiſte geſteldheid der lugt niet aanwyzen. Men volgt hier in de waarnemingen den nieuwen ſtyl.

Het

Het Jaar 1745.

Januari. Den 29. geraakte de *St. Laurence* voor *Quebec* toe met ys. In de waarnemingen der vorige jaren was aangetekend dat zy dikwyls in 't begin van Januari en zelfs van December toegelegen heeft.

Februari. In deze maand is niets merkwaardigs voorgevallen.

Maart. Deze winter wierd gezegd een van de allerzagtſten te wezen. De aller oudſte menſchen konden zig genen diergelyken herinneren. De ſneuw had maar anderhalven of twee voet dik gelegen. Het ys op de *St. Laurence* voor *Quebec* was maar twee voet dik. Den 21. had men een onweer, waarby een ſoldaat van den blixem getroffen wierd. Den 19. en 20. begon men inſnydingen in den Suikerahorn te maken, om het ſap 'er aftetappen, waaruit men ſuiker maakt.

April. Op de eerſte dagen dezer maand, en naderhand vervolgens nu en dan gedurende de gehele maand door, was men bezig met het ſap uit de Suikerahornen te tappen. Den 7. begonnen de tuinlieden hunne groentebedden klaar te maken. Den 20. brak het ys voor *Quebec* en dreef weg. De waarnemingen van het volgende jaar wyzen aan dat dat anders zelden gebeurt, want dikwyls legt de Rivier voor *Quebec* tot den 10. Mai toe. Den 22. en 23. viel 'er veel ſneuw. Den 25. maakte men by *St. Joachim* een begin met zayen. Dien dag vernam men ook enige Zwaluwen. Den 29. was men overal aan 't zayen. Sedert den 23. was de ſcheepvaart vry op de Rivier.

Mai. Den 3. was het 's morgens zo koud dat de Thermometer van Celsius vier graden onder het vriespunt ſtond. Het graan leed 'er egter geen nadeel van. Den 16. had men overal gedaan met het voorjaarszaad in den grond te brengen. Den 5. ſtonden de *Sanguinaria*, de *Narciſſus*, en de violet in bloei. Den 17. begonnen de bladen aan de kersſen- appel- en lindebomen uittekomen. De aardbeſſen bloeiden reeds. Den 29. ſtonden de wilde kerſſenbomen in bloei. Den 26. was de bloeiſem van de *Franſche* appel- kerſſen- en pruimenbomen al uit.

Juni. Den 5. waren alle de bomen groen. De appelbomen waren in vollen bloei. Den 22. at men rype aardbeſſen. Men had aangetekend dat het weder toen volmaakt goed voor de vrugten was.

Juli. Het koorn begon den 12. zyne airen te laten zien, en den 21. had het reeds overal airen. Men moet hier zig herinneren dat 'er hier te lande niets als zomerkoorn waſt. Het koorn was kort daarop in bloei. De hoibouw begon den 22. De gantſche maand was het weder zeer ſchoon.

Augustus. Den 12. had men te *Montreal* rype peren en meloenen. Den 20. was het graan rondom die Stad ryp, en men maakte toeſtel tot

den oogſt. Den 22. begon men te *Quebec* de weit te mayen. Den 30. en 31. was des morgens de grond berypt.

SEPTEMBER. Den 24. en 25. was de oogſt van allerlei graan geeindigd. Men had deze maand ene menigte van meloenen, watermeloenen, komkommers en ſchone pruimen. De appelen en peren waren ook al ryp, het geen alle jaar zo vroeg niet geſchiedt. De laatſte dagen der maand begon men de landen omteploegen. Onder de waarnemingen rakende deze maand vond men aangetekend. „De oude lieden zeggen „ dat men voorheen het koorn niet voor den 15. of 16. September „ mayen kon, ſomtyds wel eens den 12. en dat het noit vroeger ryp „ wierd. Ook dat het noit tot zulk ene volkomene rypheid plegt te ko„ men als nu. Maar ſedert dat 'er veel boſſchen omgehouwen en veel „ landeryen bebouwd geworden zyn, hebben de zonneſtralen meer „ gelegenheid bekomen hare werking te doen, zo dat het graan nu „ vroeger ryp wordt.„ (*) Verders wierd aangemerkt dat de hete zomers

(*) De vermindering van het hout is het alleen niet waardoor de lugtsſteldheid van een land veranderd wordt, maar de bevolking en de bebouwing zyn het voornamelyk. De *Romeinen* hielden de winters in *Engeland* en in *Duitſchland* voor zeer geſtreng; dog gelukkiglyk genieten die twee landen tegenswoordig ene veel zagtere lugt, het geen men aan de drie genoemde oorzaken moet toeſchryven. By *Petersburg* op 60. *gr. N.* werd de Rivier de *Neva* in 't begin van December 1765. met ys bedekt, en raakte van het zelve niet vry voor den 11. April 1766. Te *Tſaritſin*, leggende op 48. *gr.* 40. *min. N.* was de Rivier de *Volga* reeds den 26. November 1765. toegevroren, en het ys raakte los den 27. April O. S. Het is byna ongeloofiyk dat op ene plaats die by de twaalf graden meer zuidwaards ligt, de koude langduriger en ſterker zoude zyn dan meer noordelyk. En ſchoon 'er in den omtrek van *Petersburg* vele boſſchen zyn, was daar egter de koude min geſtreng en langdurig. *Tſaritſin* in tegendeel heeft in de nabuurſchap gene boſſchen op den afſtand van enige honderd *Eng.* mylen, indien men enige enkelde bomen en wat krempelhout langs de *Volga* en op de eilanden in dezelve uitzondert. Ooſtwaards aan vindt men gedurende vele honderd mylen niets dan ruime vlaktens zonder hout. Het omhouwen van het geboomte kan dan alleen de lugt niet zagter maken, maar het bebouwen van het land doet 'er meer toe. Op een beploegd veld ſmelt de ſneuw altyd veel vroeger dan op een land met gras bewaſſen. De ontvlambare en warme deeltjes, die met de miſt op een land gebragt worden, brengen veel toe om de geſtrengheid der lugt te matigen; maar de uitwaaſſemingen van vele duizenden van menſchen en vee in een wel bevolkt land, het branden van zo vele warmte veroorzakende deeltjes, en het verſpreiden van dezelven door den dampkring, zyn het die uitermate veel toebrengen tot het verzagten van de lugtsgeſteldheid. Honderd vierkante mylen rondom *Tſaritſin* bevatten zo veel bebouwd land niet als tien rondom *Petersburg*. Het bebouwde land is in evenredigheid met het getal van de inwoonders dier twee plaatſen, en dit maakt het grootſte onderſcheid in de lugtsgeſteldheid. Daar is nog iets. *Petersburg* ligt digt aan zee, en *Tſaritſin* ver binnen in het land; en in

mers in *Kanada* altyd zeer vrugtbaar zyn, en dat dan nog zelfs nauwlyks het tiende gedeelte van het koorn tot volmaakte rypheid komt.

OCTOBER. Deze gehele maand beploegde men de braaklanden. Het weder was zeer ſchoon. Des nagts vroor het verſcheiden reizen. Het ſneuwde den 28. Tegen het einde der maand begonnen de bladeren van het geboomte te vallen.

NOVEMBER. Tot den 10. hield men aan met ploegen. Dien dag waren reeds alle de bomen kaal. Tot den 18. liep het vee buiten, dog moeſt nu en dan enen dag van wegen het ſlegt weder te huis blyven. Den 16. had men donder en blixem. Den 24. vernam men nog geen ys op de *St. Laurence*.

DECEMBER. Hier wierd aangetekend dat deze herfſt veel zagter was geweeſt dan de voorgaanden. Den 1. ging 'er nog een ſchip naar *Frankryk* onder zeil. Den 15. begon de Rivier vol met ys te raken; dog in het midden bleef zy nog open. Dog op de *Charles* was het ys zo dik dat men 'er met geladen wagens en paarden overreed. Den 26. raakte het ys op de *St. Laurence* door den zwaren regen weg. Den 28. wierd wederom een gedeelte van de Rivier met ys bedekt.

IN 't vervolg van deze Waarnemingen wierd aangetekend dat de winter ook van de zagtſten geweeſt is.

DEN 11. September ging ik van *Quebec* met enen goeden wind op reis. De Gouverneur Generaal, *Marquis de la Jonquière*, die my ook met velerhande gunſtbewyzen overladen had, had enen van 's Konings boten met zeven man geſchikt om my naar *Montreal* te brengen. In 't midden van den boot was een groot blauw kleed, waaronder wy vry voor den regen waren. De gehele reis geſchiedde op koſten van den Koning van *Frankryk*. Wy lagen dien dag drie *Fr.* mylen af. Vertrek van *Quebec*.

DEN 12. vervolgden wy onzen togt den gehelen dag. De Mais van het kleinder ſoort, dat binnen drie maanden ryp wordt, was nu ryp. Men trok ze uit den grond en hing ze in de lugt te drogen.

HET weder was thans omtrent zo geſteld als in *Zweden* in 't begin van Auguſtus, zo dat de herfſt in het noorden van *Kanada* ene maand later dan in het midden van *Zweden* ſchynt intevallen.

BY elke boerdery vond men enen moeſtuin, waarin zeer veel uyens wieſſen, welken de *Franſche* Boeren op de vaſtendagen veel gebruikten. Eg-

in 't algemeen heeft men opgemerkt dat plaatſen aan zee gelegen ene zagtere lugtsgeſteldheid hebben dan anderen. Deze weinige aanmerkingen zullen, denk ik, voldoen om reden te geven van de veranderingen in de lugtsgeſteldheden der landen, die, ontwyffelbaar, warmer en gematigder worden naar mate de bevolking en de landbouw toenemen. F.

Egter kan ik niet zeggen, dat de *Franſchen* zo buitenmate ſtipt waren in het onderhouden der vaſten, want verſcheiden' van myn roeyers aten geruſt dezen dag, ſchoon enen vrydag, vleeſch. En dit heb ik in 't vervolg dikwyls meer gezien. Het gemene volk in *Kanada* eet zo veel uyen dat zy 'er geweldig van ſtinken. Men vond ook veel kawoerden in die tuinen, die op meer dan ene wys gegeten werden. Het meeſt ſneed men ze naar de langte midden door, en hield het binnenſte voor het vuur om te braden. Het buitenſte werd weggeſmeten. De ryken deden 'er wat ſuiker over. Peen, ſalade, bonen, komkommers, en rode aalbeſſen waren ook in die tuinen te vinden.

Tabak. IEDER Boer had ook by zyn huis meer of min *Tabak* geplant, naar dat zyn huishouden ſterk was. Het gemene volk rookt zeer ſterk. Zelfs liepen jongens van tien of twaalf jaren met de pyp in den mond. Ook mogten de aanzienlyke lieden wel een pypje. In 't noorden van *Kanada* gebruikte men de tabak meeſt zuiver, maar verder opwaards, en omſtreeks van *Montreal*, nam men den binnenſten ſchors van den Roden Kornoeljeboom, (*) ſloeg ze in ſtukken, en mengde ze onder de tabak, om die wat minder ſterk te maken. Ook gebruikten ryken en anderen veel ſnuiftabak. De meeſte tabak, die men hier bruikte, was in 't land gewaſſen. Sommigen agtten die boven de *Virginiſche*; dog die genen welken voor kenders gaan wilden gaven de andere den voorrang.

Modes. SCHOON de meeſte volken van *Europa* de modes der *Franſchen* gewoon zyn natevolgen, zag ik dog integendeel dat de *Franſchen* in *Kanada* zig in vele ſtukken naar de gebruiken der *Wilden*, met welken zy dagelyks omgaan, ſchikten. Zy gebruikten de zelve tabakspypen, ſchoenen, kouſſebanden, en gordels als de *Amerikanen*. Zy volgden hen na in 't voeren van den oorlog. Zy gebruikten hunne baſten ſchuiten, en roeiden die op de zelve wys. In plaats van kouſſen wonden zy een ſtuk doeks om de benen. En zo ging het met veel andere dingen. Als men in het huis van enen Boer intreedt, ſtaat hy op, neemt den hoed of de muts af om te groeten, verzoekt dat men ga zitten, en dekt zig weder.

Boeren. *Monſieur* en *Madame* zyn titels die men zo wel enen Boer en zyn wyf als den eerſten luiden geeft. De Boeren, en vooral de vrouwlieden, gingen in huis met ſchoenen, die uit een ſtuk uitgehold hout beſtonden, hebbende de gedaante van muilen. De Boerenjongens, en zelfs de ouden, hadden meeſt enen ſtaart in 't hair. Byna allen hadden zy in huis, en ſomtyds ook op reis, rode wollen mutſen op het hoofd.

HET voornaamſte eten der Boeren was melk. Boter zag men zelden, en die men 'er vindt is van zuren room gemaakt. Dus was zy niet zo goed als de *Engelſche*, en ſmaakte dikwyls naar talk. De *Franſchen* hiel-

(*) *Cornus ſanguinea.* LINN.

hielden veel van melk, die zy des vrydags en zaterdags in plaats van vleesch gebruikten. Dog zy wisten ze niet op zo velerhande manieren als wy gereed te maken. Op andere dan vastendagen at men hier niet minder vleesch dan by de *Engelschen*, want buiten de soepen en het nageregt komt 'er byna niets dan vleesch op tafel, dat op velerlei wyzen toebereid wordt.

Wy bragten den nagt in een boerenhuis door digt by een Rivlertje, *Petite Rivière* genaamd, dat zig hier in de *St. Laurence* werpt. Men rekende van hier zestien *Fr.* mylen tot *Quebec*, en tien tot *Trois Rivières*. De ebbe en vloed waren hier tamelyk sterk. Deze was de laatste plaats aan dezen kant, waar ik de hoogtens naast de Rivier ten dele uit de meermaal gemelde kalklei zag bestaan. Verder op begonnen zy louter van aarde te zyn. De ligtgevende vliegen vlogen des avonds in de bosschen, dog niet zeer talryk. De *Franschen* noemden ze *Mouches à feu*.

De Huizen waren hier omstreeks van hout. De vertrekken waren tamelyk groot. Het dak van binnen rustte op twee, drie of vier dikke sparren, naar de grootte van 't gebouw. De reten waren met klei besmeerd. De vensters waren van papier. De schoorsteen was in 't midden der kamer gemetseld. Het geen voor den schoorsteen was diende voor de keuken. Agter den schoorsteen sliep en ontving men bezoek. Somtyds stond 'er een yzeren kacchel agter den schoorsteen. Huizen.

Den 13. reisden wy voort. By *Champlain*, vyf *Fr.* mylen van *Trois Rivières*, bestonden de steile hoogtens langs de Rivier uit ene gele en somtyds okeragtige zandige stofaarde, uit de welke ene menigte van kleine stroompjes uitliepen. Het water in dezelven was meest vol van geel oker, ten bewyze dat hier wel van 't zelve soort van yzererts, als men by *Trois Rivières* heeft, ligt. Het was zonderling dat men hier zulke menigte van kleine stroompjes vond, dewyl het land geheel vlak en de zomer een van de droogsten was. Langs de Rivier was het land ter breedte van ene *Eng.* myl bebouwd; dog daar agter volgden zware bosschen en lage landen. Het bosch, de vogtigheid vergaderende en het water belettende uitte waasemen, dwingt het onder den grond door enen uitloop te zoeken. Op den oever lag veel zwart yzerzand.

Tegens den avond kwamen wy te *Trois Rivières*, daar wy ons niet langer ophielden dan tot dat wy de brieven, die wy van *Quebec* medegebragt hadden, hadden overgegeven. Wy voeren nog ene *Fr.* myl verder eer wy ons nagtverblyf namen.

Wy zagen dezen dag drie zeer oude lieden. De een was een *Jesuiet*, genaamd *Joseph Aubery*, die als Zendeling by de bekeerde *Wilden* te *St. François* was. Hy had dezen zomer het vyftigste jaar zyner bedie- Oude lieden.

ning vervuld. Hy ging derhalven naar *Quebec* om zyne geloſte als *Jeſuiet* te vernieuwen, en ſcheen nog friſch en levendig te zyn. De anderen waren de menſchen by welken wy overnagtten. De man was over de tagtig jaar en de vrouw niet veel jonger. Zy hadden reeds eenenvyftig jaar t'zamengeleefd. Zy waren nog geheel vergenoegd, gezond en vriendelyk. De oude man zeide dat hy onder anderen in 't jaar 1690. in *Quebec* was, toen het door de *Engelſchen* belegerd werd. De Biſſchop had by die gelegenheid in zyn biſſchoppelyk gewaad met den ſabel in de hand de ſoldaten aangemoedigd.

Hette en koude. Hy oordeelde dat de winters in zyne kindſchheid veel geſtrenger waren dan nu, en dat 'er toen veel meer ſneuw viel. Het heugde hem nog dat op *St. Jan* de kawoerden en de komkommers bevroren waren. Ook waren de zomers tegenswoordig veel warmer. Dertig jaren geleden was 'er een zo geſtrenge winter in *Kanada* geweeſt dat 'er vele vogels dood gevroren waren; dog het jaargetal kon hy zig niet te binnen brengen. In 't algemeen wierd gezegd dat de zomers van 1748. en 1749. warmer waren dan in vele jaren te voren.

Grond. De grond werd hier voor tamelyk vrugtbaar gehouden. De Weit gaf negen of tien voor een. Dog in de jeugd van dezen man, toen men de veſte gronden kiezen kon, gaf zy dikwyls meer dan twintig voor een. Rogge werd weinig gezaid, ook weinig Garſt, en maar alleen voor het vee. Zy klaagden evenwel dat zy by elken ſlegten oogſt dikwyls genoodzaakt waren garſtenbrood te eten.

Den 14 gingen wy vroeg op reis. Na twee *Fr.* mylen gezeild te hebben kwamen wy op *Lac St. Pierre*, dat wy overſtaken. Verſcheiden waterplanten, die in de *Zweedſche* meren gemeen zyn, lagen hier in 't water. Dit meer zegt men vrieſt 's winters zo ſterk toe dat 'er honderd geladen wagens te gelyk over ryden kunnen.

Wy vonden ſomtyds op de waterplanten een ſoort van *Kreeft*, gelykende veel naar ene krabbe, en niet groter dan twee meetkundige lynen in de langte en ene in de dikte. Hy was bleek van kleur trekkende wat naar het groene.

De *Pontederia cordata* wies overvloedig aan de kanten van een lang ſmal water, op de zelve plaatſen als by ons de *Nymphæa* of waterlelies. Een hoop varkens waadde diep in 't water, en dook dikwyls met het grootſte deel van 't lyf onder, om de wortelen op te wroeten en te eten.

Zodra wy *Lac St. Pierre* over waren veranderde het land geheel van aanzien. Het wierd de ſchoonſte oord dien men zien kon. De eilanden en het land aan weerskanten zagen 'er als nette luſtplaatſen uit; en dit duurde tot by *Montreal*.

La-

Langs de Rivier hadden alle de Boeren ſchuiten, die uit ſtammen waren uitgehold, dog evenwel zeer frai en net gemaakt, zo dat zy volkomen naar ſchuiten geleken. Ik zag maar een enige baſtenſchuit.

Den 15. zetteden wy onze reis reeds in den vroegen morgen voort. De ſtroom was ons tegen en zo ſterk, dat wy op ſommige plaatſen de Roeyers moeſten doen aan land gaan en ons voorttrekken.

Om vier uur na den middag kwamen wy te *Montreal* aan. Men rekende dat onze reis zeer gelukkig geweeſt was, dewyl men dikwyls, wegens den ſtroom en de veranderlykheid van den wind, twee weken tuſſchen *Quebec* en *Montreal* onder weg is. *Montreal.*

Verſcheiden' menſchen te *Montreal* hadden wyngaarden, die uit *Frankryk* gekomen waren, in hunne tuinen geplant. Men vond 'er twee ſoorten van; het ene met bleek groene of byna witte, het ander met donker rode druiven. Uit de witten, zeide men, werd de witte, uit de roden de rode wyn gemaakt. Des winters moet men hier de wyngaarden met miſt toedekken. De druiven begonnen nu ryp te worden. De witten waren het meeſt gevorderd. Men maakte 'er hier genen wyn van. Zy worden zo groot niet als in *Frankryk.* Wyngaarden.

Men teelde hier ook veel *Watermeloenen.* Geen Boer was 'er byna die 'er genen had. In de ſteden en daaromſtreeks worden zy vooral ſterk aangekweekt. Egter waren zy zeldzaam in het noordelyk gedeelte van *Kanada.* De *Wilden* planten ze ook veel. Dog of zy dit in oude tyden ook gedaan hebben is onzeker. Een oude *Iroquois* te *Oneida* heeft my gezeid dat zy ze van de *Europeanen* gekregen hadden. Integendeel verzekerden my vele *Franſchen* dat de *Illinoizen* reeds 'er veel van hadden toen zy in hun land kwamen, en dat zy daar van onheuglyke tyden geplant geworden waren. Dog ik kan my niet te binnen brengen dat de eerſte *Europeanen*, die in *Noord Amerika* kwamen, van watermeloenen gewagen wanneer zy van de ſpyzen der *Wilden* ſpreken. Hoe heet de zomers in die delen van *Noord Amerika* die ik door reiſd heb zyn, kan men daaruit opmaken, dat men daar de watermeloenen in 't voorjaar maar op het open veld zait, zonder ze oit te dekken, en dat zy egter vroeg genoeg ryp worden. Men vindt 'er hier twee verſcheidenheden van, de ene rood en de andere wit van binnen. De eerſte is gemeender meer naar 't zuiden by de *Illinoizen* en by de *Engelſchen*, de twede vindt men meer in *Kanada.* Men zait ze in het voorjaar, als 'er gene koude meer te verwagten is, in ene goede vette aarde, dog ver van malkander, uit hooſde dat zy haar loof ver uit ſchieten, en derhalven ene grote ruimte vorderen, zullen zy wel vrugtbaar zyn. Te *Montreal* waren zy nu meeſt ryp; maar in de *Engelſche* Volkplantingen zyn zy het al in Juli en Auguſtus. Gemeenlyk vorderen zy minder tyd om ryp te worden Watermeloenen.

als de gemene meloenen. De *Kanadaſchen* zyn zelden zo zoet als die meer naar 't zuiden vallen. Miſſchien komt dat van de ſterkere hette. Die van *New York* werden voor de lekkerſten gehouden.

De watermeloenen zyn zeer ſappig, en het ſap is met het vleeſch vermengd. Daarenboven is het zeer verkoelend, het welk in de hette zeer verkwikkend is. Men wiſt niet dat 'er iemant in *Kanada*, te *Albany* en in *New York*, zig kwalyk van bevonden had, al had men 'er wat veel van gegeten. Zelfs bragt men voorbeelden by dat zieken 'er zonder nadeel van gegeten hadden. Maar verder naar het zuiden agt men dat zy afgaande koortſen veroorzaken, vooral by menſchen die 'er niet aan gewend zyn. De *Franſchen* zeggen dat als menſchen, die in *Kanada* geboren zyn, in 't Land der *Illinoizen* komen, en daar enige malen van de watermeloenen eten, ten eerſten de koorts van krygen; dat derhalven de *Illinoizen* hen waarſchuwen van niet te eten van ene zo ongezonde vrugt. De *Illinoizen* zelven zyn aan koortſen onderworpen, als zy hunne magen te veel met deze ſpys verkouden. In *Kanada* bewaart men ze op plaatſen die matig warm gehouden worden; en op deze wys kunnen ze twee maanden na dat zy ryp geworden zyn goed blyven, maar men moet voor de vorſt zorgen. De *Engelſchen* bewaren ze een gedeelte van den winter over in droge kelders. Zy bleven, zeide men, langer goed als men de plaats daar zy van den ſteel afgebroken waren met een gloeyend yzer brandde. Op die wys kan men ze nog op kersmis en later hebben. In *Penſylvanie*, waar de grond droog en zandig is, maakt men een gat in den grond, en legt ze met hunne ſtelen daarin, met aarde 'er over heen; en dan blyven ze zo een tamelyk ſtuk van den winter over goed. Egter nemen weinig menſchen die moeite 'er mede, om dat het niet ene zeer geſchikte vrugt is om in de koude te eten. Men verbeeldt zig hier dat komkommers meer verkoelen dan watermeloenen. De watermeloenen dryven het water ſterk af. De *Iroquoizen* noemen ze *Onobeſerakahtie*.

Kawoerden. KAWOERDEN van allerlei ſoorten, langwerpige, ronde, platte, kromhalzige, zeer kleine, en andere, worden door de *Engelſchen* en de *Franſchen* overal geplant. In *Kanada* maakten zy met de uyens by de Boeren het voornaamſte van hunne moeskruiden uit. Onder de *Engelſchen* was 'er niet een Boer die niet een groot ſtuk lands met kawoerden bepoot had. De *Zweden*, *Duitſchers* en *Hollanders* teelden 'er ook zeer veel. De *Wilden* leefden 'er gedeeltelyk van. Dog dezen plantten meer *Squaſhes* dan eigenlyke kawoerden. Zy zeiden zelfs dat zy 'er reeds voor de aankomſt der *Europers* al gehad hadden. Ook gewagen de eerſte *Europiſche* Reisbeſchryvers van de kawoerden als ene gewoonlyke ſpys der *Wilden*. De *Franſchen* noemden ze *Citrouilles* en de *Engelſchen Pumpkins*. In 't voorjaar, als 'er gene vorſt meer te wagten

is

is, worden zy op den kouden grond in de open lugt gezet. Ook zet men ze wel op oude miſtbedden. In *Kanada* worden zy in 't begin van September ryp; dog in de *Engelſche* Volkplantingen en meer zuidwaards heb ik 'er al op 't einde van Juli ryp gezien. Zodra zy beginnen ryp te worden, plukt men 'er enigen af om te gebruiken. De overigen laat men op 't veld tot dat men voor de koude begint te vrezen. Dan brengt men ze in huis. Dit geſchiedde nu te *Montreal* in het midden van September N. S. Dog in *Penſylvanie* heb ik ze nog den 19. October op 't land zien ſtaan. Somtyds zyn zy nog niet volkomen ryp als men ze plukt, dog zy worden in huis wel ryp als men ze maar van malkander leggen laat. In droge en warme kelders blyven zy wel enen gehelen winter goed, en nog beter in kamers daar geſtookt wordt.

Men bereidt hier de kawoerden op veleriei wyzen. De *Wilden* koken ze zo heel als zy zyn, of braden ze in de aſch, en brengen ze dan te koop. Dus toegemaakt ſmaken zy zeer wel. De *Franſchen* en *Engelſchen* ſnyden ze in ſtukken, en braden ze. Ook ſnydt men ze in 't midden door, doet 'er het zaad uit, en braadt ze dan. Als ze gaar zyn doet men 'er nog warm zynde van binnen boter op, die 'er dan in trekt. Dit ſmaakt zeer wel. Ook eet men ze gekookt, alleen of met vleeſch. Sommigen maken 'er ene dunne pap van, door ze eerſt te koken en dan fyn te maken. Deze pap wordt dan met een weinig van het ſap en zoete melk vermengd en dan wel door een geroerd. Ook worden zy gekookt, tot moes gemaakt, met meel vermengd en gekneed, en dus tot koeken gebakken. Daar zyn 'er ook die 'er taarten en pudding van maken. Om ze doen te duren gaan 'er de *Wilden* dus mede om. Als zy ryp zyn worden zy in lange riemen geſneden, welken men door malkander vlegt, en in de zon of by het vuur te drogen hangt. Als zy regt droog zyn kunnen zy jaren lang goed blyven. Men kookt ze alleen of met ander eten. De *Wilden* eten ze op die wys toebereid, zo wel te huis als op reis; en dit hebben de *Europeanen* van hun geleerd. Somtyds eet men ze dan maar droog by pekelvleeſch of andere ſpyzen; en ik moet bekennen dat zy dan ene hongerige maag niet kwalyk bevallen. In *Montreal* wierden zy ook wel dus ingemaakt. Men ſnydt ze in vier ſtukken, doet 'er het zaad uit, en goit de ſchillen weg. Het weke vleeſch legt men in enen pot, en laat het een minuut of zes koken. Dan neemt men 't met enen lepel, waarin gaten zyn, 'er uit, en laat het op ene tafel enen dag leggen dat 'er het water uitlope. Daarop maakt men het met anjelieren, *cinnamomum*, wat citroenſchillen en ſyroop van ſuiker in. De ſyroop moet in even zo grote hoeveelheid als die der kawoerden genomen worden. Men kookt het dan zo lang tot dat de kawoerden van de ſyroop doortrokken zyn.

Graan. HET graan dat dit jaar in *Kanada* gewassen was wierd doorgaans voor het beste gehouden dat men hier oit gehad had. Integendeel viel het in *New York* slegt uit. Voor 't overige was de herfst in *Kanada* zeer schoon.

Handel met de *Wilden.* KANADA dryft enen sterken handel met de *Wilden*; en deze was voorheen de enige handel dien dit grote Land dreef, en die den Ingezetenen aanzienlyke voordelen toebragt. Dog tegenswoordig vallen 'er verscheiden' andere waren, behalven die men van de *Amerikanen* bekomt, die van daar verzonden worden. De *Wilden*, die hier het naast rondom wonen, en zo wel als alle de overigen den gantschen winter op de jagt zyn, brengen gemeenlyk hunne pelteryen in de naburige steden te koop. Dog dit bedraagt niet veel. Die genen die verder af wonen komen hier zelden. En dewyl men vreest dat zy hunne waren den *Engelschen* verkopen zullen, zo moet men hen voorkomen, ten welken einde de *Franschen* zelven naar hen toe reizen. *Montreal* in zonderheid dryft dezen handel sterk. Alle jaren gaan van hier velerlei lieden van allerhanden ouderdom op reis naar de *Wilden.* Zy vertrekken vroeg in 't voorjaar, en komen in Augustus of September terug. Om dezen handel te dryven nemen zy alleen zulke waren met zig die zy weten dat onder de *Wilden* gewild zyn. Geld nemen zy weinig mede, want dit wordt by de *Amerikanen* niet geagt. Zy houden verscheidene soorten van waren, die men hun brengt, voor veel kostbaarder. Ook geloof ik dat nauwlyks een van de *Franschen* die op deze reizen gaan enen penning aan geld medeneemt.

DE volgende waren zyn het voornamelyk die onder de *Wilden* enen goeden aftrek vinden.

SNAPHANEN, buskruid, lood, kogels en hagel. Alle de *Wilden*, die het voordeel der vuurwapenen boven den boog van de *Europers* geleerd hebben, en vuurwapenen bekomen kunnen, hebben voor dezelven het gebruik van boog en pylen afgeschaft. Indien men nu hun vuurwapenen wilde weigeren toetevoeren, zouden zy an honger moeten vergaan, dewyl hun voornaamste bestaan gelege is in het vleesch van wilde dieren; en dit zou hen zo verwoed ma , dat zy in staat zouden zyn de *Europers* aantetasten. Geen van de *Wilden* weet nog een musket te maken. Zelfs weten zy hun eigen ge er, als het ontsteld is, niet weer te herstellen, maar moeten dat van e *Europeanen* laten doen. In 't begin dat de *Europers* eerst in *N d Amerika* kwamen droegen zy langen tyd zorg van den *Amerikanen* geen schietgeweer in handen te geven. Dog in de oorlogen, die de *Franschen* met de *Engelschen* en *Hollanders* voerden, deelden zy hunnen *Amerikaansche* bondgenoten het gebruik der vuurwapenen mede, om hunnen vyanden des te sterker afbreuk te doen. De *Franschen* zeide dat de *Hollanders* van *Albany* de eersten geweest waren, die in 't jaar 1642. den

Wil-

Wilden ſchietgeweer gegeven en hun het gebruik van het zelve geleerd hadden. Dus hadden zig de *Franſchen* genoodzaakt gezien den met hen in verbond ſtaanden *Amerikanen* insgelyks vuurwapenen te geven, dewyl die zeiden anders tegens de *Hollanders* en de *Wilden* van derzelver party niet op te kunnen, en gevolglyk tot die zyde te zullen overgaan. Maar die van *Albany* beweerden daarentegen dat de *Franſchen* de eerſten geweeſt waren die den *Wilden* ſchietgeweer gegeven hadden, dewyl zy zig anders te zwak bevonden om den *Engelſchen* en *Hollanderen* het hoofd te bieden. Hoe het hier mede zy, dit is zeker dat de *Wilden* tegenswoordig ſchietgeweer gebruiken 't welk zy van de *Europeanen* krygen, en waarmede zy thans beter dan hunne leermeeſters zelven weten omtegaan. Maar te gelyk is het waar, dat deze handel den *Europeanen* alle jaren grote winſten aanbrengt.

Kleden *van wit Laken*, of *grof ongeſchoren Laken*, van dat ſoort 't welk men wel voor dekens op de bedden gebruikt. De *Wilden* dragen zulke kleden altyd, en winden 'er zig in; ſomtyds hangen zy over de ſchouders, en ſomtyds, by warm weder, binden zy ze zig om de middel. Maar als het koud is halen zy ze over 't hoofd. Mans en vrouwen dragen ze beiden. Meeſten tyd zyn 'er aan de randen enige blauwe en rode ſtrepen.

Blauw of *rood Laken*. De vrouwlieden maken daar hare rokken van, die maar tot op de knie hangen. Meeſt gebruiken zy blauw Laken daartoe.

Linnen *Hembden*, welken zo wel de mans als de vrouwen dagelyks dragen. Als een *Wilde* eens zulk een hembd aan heeft, draagt hy 't zo lang tot dat het geheel en al verſleten is.

Laken om om de benen, in plaats van kouſſen, te winden gelyk de *Ruſſen* doen.

Bylen, *Meſſen*, *Schaven*, *Naalden*, en *ſtalen Vuurſlagen*. Deze werktuigen vindt men thans overal by de *Wilden*. Zy kopen ze allen van de *Europeanen*, en houden ze voor veel beter als hunne oude meſſen en bylen van been, waarvan men 'er in *Kanada* weinig meer vindt.

Ketels van rood of geel koper, ſomtyds van binnen vertind. Al hun eten wordt daarin gekookt. Dit is ene waar die gemeenlyk onder hun enen groten aftrek heeft. Voorheen gebruikten zy potten en vaten van aarde, of van hout, waarin zy het geen zy koken wilden goten, dan gloeyende ſtenen in het water werpende om het te doen koken.

Oorringen, groten en kleinen, meeſt van geel koper, dog ſomtyds ook van tin. Mans en vrouwen dragen ze, ſchoon niet allen.

Vermilioen. Hier mede verwen zy hunne aangezigten, hembden, en

en een deel van het lichaam rood. Voorheen ſchilderden zy zig met ene rode aarde, die hier te lande gevonden wordt. Dog na dat zy van de *Europeanen* vermilioen gekregen hadden, ſcheen hun gene kleur ſchoonder te zyn. Men vertelde, dat de *Franſchen* in 't eerſt voor twee of driemaal zo veel van deze verw als 'er op de punt van een mes leggen kon enen groten hoop van allerlei pelteryen kregen.

SPAANSCH *groen*, om het aangezigt groen te verwen. Om het zwart te maken nemen zy het roet dat onder de ketels zit.

SPIEGELS. De *Wilden* zyn daar zeer opgeſteld. Zy gebruiken ze in zonderheid om zig te beſchilderen. Zy hebben gemeenlyk hunne ſpiegels op reis by zig. Dog dit heeft maar plaats by de mans, en niet by de vrouwen, die zig hier zo veel niet opſchikken als de eerſten.

BRANDGLAZEN. Dit is in het oog der *Wilden* een zeer noodzakelyk huisraad, dewyl, daar zy ſterk tabak roken, en alles wat met enige moeite verzeld gaat haten, zy op reis met dezelven zo behendig te regt kunnen komen.

TABAK kopen de *Wilden* die wat ver naar het noorden wonen, waar geen Tabak wil voortkomen. Dog die meer zuidelyk hunne woonplaats hebben fokken zelven zo veel tabak als zy behoeven. By de eerſten is de tabak ene waar die ſterk gezogt wordt. Men heeft opgemerkt dat de *Wilden*, hoe verder zy naar het noorden wonen, des te groter rokers zyn.

WAMPUMS, of zo als zy 't noemen *Porcellein*. Zy worden van een zeker ſoort van moſſelſchelpen gemaakt, en tot kleine langwerpige kralen gedraid. Zy dienen hun voor geld en opſchik te gelyk.

GLAZEN *Kralen*, die klein, en wit, of van ene andere kleur zyn. De vrouwlieden weten ze in hare linten, beurzen en andere klederen intelaſſchen.

KOPER en *yzerdraad* om verſcheiden' dingen van te maken.

BRANDEWYN. Dit is de koſtelykſte zaak die zy op de wereld kennen. Ook is hun niets te lief en te koſtbaar om het 'er niet voor te geven. Dog ter oorzake der menigvuldige ongeregeldheden die daar door kunnen veroorzaakt worden, is het onder zware ſtraffen verboden den *Wilden* brandewyn toetevoeren. Maar deze wet wordt niet altyd zo nauwkeurig nagekomen.

DIT zyn de voornaamſte waren die de *Franſchen* den *Wilden* toevoeren, en die gemeenlyk by hun wel gewild zyn.

DE waren die zy van de *Wilden* terug brengen, zonder den voorraad dien men op reis voor zyne koopmanſchappen krygt mede te rekenen, beſtaan byna alleen in pelteryen. Men onderſcheidt dezen in twee ſoorten. Pelteryen die uit de noordelyke geweſten, en zulken

ken die uit de zuidelyken komen. De eerſten worden voor de beſten gehouden, en zyn het duurſt.

Uit de noordelyke Landen worden inzonderheid de vellen van de volgende dieren aangebragt. Bevers, Elanden (*), Rendieren (†), Wolflynxen (§) en Marters. Uit het zuiden krygt men ook wel ſomwylen Marters, dog hun vel is ros en niet goed. De *Pichou du Nord* zal misſchien dat dier zyn 't welk zig by de *Hudſonsbai* ophoudt, en door de *Engelſchen Wolverene* genoemd wordt. Nog behoren onder de noordſche pelteryen de Berenhuiden, waarvan men 'er egter niet veel komen laat, en Voſſenvellen, ſchoon men daar van ook maar weinigen meeſt zwarten trekt; behalven nog verſcheiden andere ſoorten.

Het Bontwerk, dat uit de zuidelyke landſtreken gehaald wordt, is inzonderheid van de volgende dieren. Wilde Stieren en Koeyen, Herten, Reën, Otters, *Pichoux du ſud*, van de welken Vader Charlevoix (**) gewag maakt, en die of een ſoort van Katlynx, of van Panther wezen moet, voorts Voſſen van verſcheiden' ſoorten, *Rakoons*, Katlynxen, en anderen.

Het is ongelooflyk wat ongemakken de menſchen op deze reizen om pelteryen te kopen moeten uitſtaan. Somtyds moeten zy hun pakkadie ver over land dragen. Dikwyls worden zy van de *Wilden* mishandeld en zelfs omgebragt. Veeltyds moeten zy dorſt, honger, hette en koude verdragen, en worden van muggen, vergiftige ſlangen, en ander ongedierte gebeten. Deze ongemakken en gevaren ſlepen ene menigte lieden in den bloei hunner jaren weg, en maken dat de menſchen in *Kanada* niet oud kunnen worden. Dog te gelyk worden zy hier door gehard en wakkere krygslieden, die nog gevaren nog ongemakken ontzien. Ook zetten zig velen diep in het land onder de *Wilden* neder, trouwen daar, en keren noit te rug.

De pryzen der pelteryen, zo als die in 't jaar 1749. te *Montreal* waren, heeft my de Heer *Couagne*, een Koopman, by wien ik myn verblyf hield, medegedeeld. Zy waren als volgt.

Grote en middelbare *Berenhuiden* koſtten 5. Livres.
Huiden van jonge *Beren*, 15. Sols.
—— — *Lynxen*, 25. Sols.
—— — *Pichoux du ſud*, 35. Sols.
—— — *Voſſen* uit het Zuiden, 35. Sols.
Huiden van *Otters*, 5. Livres.
—— — *Rakoons*, 5. Livres.
—— — *Marters*, 45. Sols.
—— — *Wolflynxen*, *Loup-cerviers*, 4. Livres.
—— — *Wolven*. 40. Sols.
—— — *Carcajoux*, een dier dat ik niet ken, 5. Livres. Hui-

(*) *Orignacs.* (†) *Cariboux.* (§) *Loup-cerviers.* (**) Hiſtoire de la *Nouv. France.* Tom. 6. p. 158.

Huiden van *Viſons*, een ſoort van Marter die zig in 't water onthoudt, 25. Sols.
——— ruwe, van *Elanden*, *Orignacs verts*, 10. Livres.
——— ——— *Herten*, *Cerfs verts*.
——— ſlegte, van *Elanden* en *Herten*, *Orignacs & Cerfs paſſés*, 3 Livres.
——— *Reën*, van 25. tot 30. Sols.
——— *Rode Voſſen*, 3. Livres.
——— *Bevers*, 3. Livres.

Zie hier ene lyſt van alle de verſchillende ſoorten van vellen die hier in *Kanada* gekoſt en naar *Europa* verzonden worden. Ik heb ze van enen der voornaamſte Kooplieden in *Montreal* gekregen.

Chevreuils paſſés, (*) bereide Reevellen.
Chevreuils verts, onbereide Reevellen.
Chevreuils tannés, getouwde Reevellen.
Ours, Beren.
Ourſons, jonge Beren.
Loutres, Otters.
Pecans.
Chats, Katten.
Loups de bois, Wolven.
Loup- cerviers, Lynxen.
Pichoux du Nord.
Pichoux du ſud.
Renards rouges, Rode Voſſen.
Renards croiſés, Kruisvoſſen.
Renards noirs, Zwarte Voſſen.
Renards argentés, Grauwe Voſſen.
Renards du ſud, *ou de* Virginie, *Virginiſche* Voſſen.
Renards blancs de Tadouſſac, Witte Voſſen van *Tadouſſak*.
Martres, Marters.
Viſons ou *Foutreaux*.
Ecureuils noirs, Zwarte Eekhoorns.
Cerfs verts, ruwe Hertenvellen.
Cerfs paſſés, bereide Hertevellen.
Originals verts, ruwe Elanden.
Originals paſſés, bereide Elanden.
Caribous, Rendieren.
Biches vertes, ruwe Hindevellen.
Biches paſſées, bereide Hindevellen.
Carcajoux.
Rats musqués, Muskusratten
Caſtors gras d'hiver, vette Winterbevers.
Caſtors gras d'été, vette Zomerbevers.
Caſtors ſecs d'hiver, droge Winterbevers.
Caſtors ſecs d'été, droge Zomerbevers.
Caſtors vieux d'hiver, oude Winterbevers.
Caſtors vieux d'été, oude Zomerbevers.

Koper. Ik kreeg den 22. September een ſtuk louter *Koper*, dat van *Lac Superieur* gekomen was. Men vindt het daar byna geheel zuiver, zo dat het niet behoeft geſmolten te worden, maar terſtonds bewerkt worden kan.

(*) De Schryver heeft deze lyſt in 't *Franſch* medegedeeld uit vrees van zig miſſchien anders niet volkomen juiſt uittedrukken.

kan. Vader CHARLEVOIX (*) ſpreekt 'er van in zyne Beſchryving van *Nieuw Frankryk*. Een van de *Jeſuieten* te *Montreal*, die zelf ter plaatſe geweeſt was daar dit erts gevonden wordt, onderrigtte my dat men het gemeenlyk by de monden van ſtromen en rivieren vindt, veeltyds in zo zware ſtukken dat een man werk heeft ze optetillen, en meestentyds gantſch louter. Ook verhaalden daar ter plaatſe de *Wilden* dat daar eertyds een ſtuk van enen vadem lang en enen halven vadem of meer in dikte, en byna geheel zuiver, gezien was. Dewyl dit erts altyd by de monden der rivieren in de aarde legt, is het waarſchynlyk dat het door 't water en 't ys van enen berg derwaards gedreven is. Dog hoe zeer men gezogt heeft, heeft men nog zo ver niet kunnen komen van het in ene zekere menigte by malkander te vinden.

Looderts.

DE Opperſte van de Prieſters te *Montreal* gaf my ook dien dag een ſtuk *Looderts*. Het was gekomen van ene plaats maar weinig mylen van hier; en beſtond uit tamelyk digte en blinkende teerlingen. Ik vernam dat verder weg zuidwaards op ene plaats veel looderts in den grond was. De *Wilden* daaromheen ſmelten het, en maken 'er kogels en hagel uit. Ik kreeg 'er enige ſtukken van, beſtaande uit een blinkend teerlingſch erts, met ſmalle ſtrepen 'er in, en ene witte harde klei, die met ſterk water opbruiſcht.

Rode Aarde.

OOK kreeg ik enige *roodbruine Aarde*, die gevonden was by *Lac des deux Montagnes*, enige mylen van *Montreal*. Zy kan gemakkelyk tuſſchen de vingers tot ſtof gewreven worden, dog is veel zwaarder dan enige andere aarde, en van buiten een weinig glinſterend. Als men deze aarde tuſſchen de vingers wryft, worden zy geheel glad, glimmend, en als half verzilverd, even als of zy met een ſtukje loods gewreven waren. Deze aarde moet derhalven of een ſoort van loodaarde, of met yzerdeeltjes vermengd zyn.

Vrouwen.

MEN vindt twederlei ſoort van Vrouwen in *Kanada*. Het eerſte beſtaat uit zulken die in *Frankryk* geboren en herwaards overgekomen zyn, het twede uit inboorlingen van het land. Die van het eerſte ſoort bezaten al het bevallige dat der *Franſche* natie eigen is. De Inboorlingen kunnen weder in twee ſoorten onderſcheiden worden, namelyk in die van *Quebec* en in die van *Montreal*. Die van *Quebec* geven die in *Frankryk* geboren waren nauwlyks iets in welgemanierdheid toe, dewyl zy alle jaren gelegenheid hebben met vele Heren en Vrouwen van aanzien, die met de ſchepen overkomen, te verkeren, en die hier enige weken verblyven, en dan weder naar *Frankryk* keren. De Juffrouwen van die Stad worden beſchuldigd zig door den hoogmoed der *Wilden* te hebben laten beſmetten, en verſtoken te zyn van de *Franſche* wellevendheid.

(*) *Hiſtoire de la Nouvelle France* Tom. 6. p. 415.

Het geen ik boven van de vrouwen van *Montreal* gezegd heb, dat zy namelyk veel werks maken van wel gekruld en gekapt te zyn, is ook waar van doorgaans alle de vrouwen door het gehele land. Het hair moet alle dagen gepoederd wezen, al komen zy niet buiten hare kamers, en al hebben zy anders maar een kort ſmerig jakje en enen ſlegten rok aan, die pas ter helft van de benen reikt. Des zondags en als zy gezelſchap wagten of een bezoek gaan geven, zyn zy inzonderheid in allen haren luiſter. Dan ſchikken zy zig op als of hare voorouders de eerſte perſonadien van het Ryk waren geweeſt. Dit geeft zulken, die de zaken wat grondig inzagen reden om te klagen, dat by het grootſte deel der vrouwen de gewoonte is ingeſlopen van voor niets anders dan voor den opſchik te zorgen, en daar voor niets te ontzien. Niet weinig zyn zy oplettend op de nieuwſte Modes, om hare beſte en koſtbaarſte klederen naar de zelven te veranderen en te verſnipperen. Ook lacchen zy malkander niet weinig uit als 'er iets aan ontbreekt. Maar het moiſte is, dat het geen zy voor nieuwe Modes houden in *Frankryk* reeds al lang is agter de bank geſmeten, dewyl de ſchepen maar eens in 't jaar aankomen, en dus de Modes al een jaar moeten oud zyn voor dat zy ze krygen. Ook maakt men haar wel wat wys, en verkoopt haar iets voor nieuwerwetſch dat al lang heeft uitgedient. Noit heb ik zo zeer als te *Montreal* gezien dat zy enen vreemdeling uitlachten wanneer hy zig niet volkomen wel uitdrukte. Dog zy zyn enigſins hier omtrent te verſchonen. Men lacht gemeenlyk om het geen ons als ongewoon voorkomt, en belacchelyk ſchynt. In *Kanada* hoort men geen *Franſch* ſpreken dan van geboren *Franſchen*, want vreemden komen hier zelden. Zelfs de *Wilden* houden zig volgens hunnen aangeborenen hoogmoed te goed om *Franſch* te ſpreken, en dwingen de *Franſchen* om hunne taal te gebruiken. Hier komt het natuurlyk uit voort dat de fyne oren der *Kanadaſche* vrouwen niet zonder lacchen iets dat haar ongewoon is horen kunnen. Ene der eerſte vragen, die zy enen vreemdeling doen, is, of hy gehuwd is; de twede, hoe hem de vrouwen in *Kanada* bevallen, en of zy ſchoonder dan in zyn land zyn; en de derde, of hy 'er niet ene van mede naar zyn vaderland zou willen nemen. Maar het kwam my voor dat 'er enig onderſcheid tuſſchen de vrouwen van *Quebec* en *Montreal* was; die van de laatſte plaats ſchenen wat aangenamer dan de anderen te zyn. Die te *Quebec* kwamen my voor wat zeer vry te wezen, dog die van *Montreal* minder. De ongetrouwde vrouwen byzonderlyk waren te *Quebec* niet zeer arbeidzaam. Een meisje van agttien jaren wordt voor ongelukkig gerekend als zy niet ten minſten een twintig vryers of meer kan opnoemen. De jonge Juffrouwen, vooral de aanzienlykſten, doen zelden iets anders dan ten zeven uur opteſtaan, tot negen uur bezig te zyn met poederen en kappen, en met ondertuſſchen

koffi

koffi te drinken. Als zy wel opgeſchikt zyn gaan zy voor een open venſter aan ſtraat zitten, nemen enig naiwerk in de hand, en doen nu en dan een ſteek, maar de ogen zyn het meeſt op ſtraat. Als dan een jong heer, hy mag ene kennis of een vreemdeling zyn, inkomt, wordt het werk ſchielyk uit de hand geſmeten, en zy gaan naaſt hem zitten ſnappen, lacchen, gekken, en dubbelzinnigheden zeggen, het welk dan heet geestig te zyn. Dus gaat dikwyls de gehele dag voorby. De moeder is dikwyls bezig in de keuken, terwyl de dogter de heren onderhoudt. Te *Montreal* zyn de meisjes zo wild niet, en werkzamer. Zy zitten daar byna altyd te werken, en doen ook veel in 't huishouden. Zy zyn zeer vrolyk en vriendelyk, en het ontbreekt haar niet aan verſtand of bevalligheid. Haar enig gebrek is wat te veel met zig zelven ingenomen te zyn. Egter ſchamen zy zig niet, zelfs die van den eerſten rang zyn, naar de markt te gaan, om watermeloenen, kawoerden en andere eetwaren te kopen, en die zelven naar huis te dragen. Zy zyn vroeg op. Dog my werd verzekerd dat zy in 't algemeen niet te breed bemiddeld waren. De inkomſten der menſchen zyn hier gemeenlyk gering, en het getal der kinderen is groot. Ook is het voor de meisjes te *Montreal* ſpytig dat die van *Quebec* merendeels eerder aan den man raken dan zy, dewyl verſcheiden *Franſche* jonge heren, die met de ſchepen overkomen, daar door de liefde getroffen worden en trouwen, een geluk dat den meisjes van *Montreal* zelden gebeurt, dewyl die heren daar weinig komen.

Reisnaar *Saut au Recollet.*

Den 23. Sept. ging ik naar *Saut au Recollet*, drie *Fr.* mylen noordwaards van *Montreal*, om planten, ſtenen, en diergelyken te bezigtigen, en zaden te vergaderen. Digt by de ſtad hadden wy landhoeven, aan beide de zyden van den weg. Daarna wiesd het land boſchryk en vry oneffen. Somtyds was het hoog, ſomtyds laag en moeraſſig. Doorgaans was het zeer vol ſtenen, zo van rots als van een ſoort van grauwen kalkſteen. De wegen waren zo ſlegt dat ik werk had met ene chaiſe voorttekomen. Een weinig voor dat ik te *Saut au Recollet* kwam eindigden de boſſchen, en het land was bebouwd of tot weiland gemaakt. Dog de gantſche weg had niets waardoor hy in aangenaamheid met de anderen hieromheen kon vergeleken worden.

Kalkovens.

Omtrent ene *Fr.* myl van de ſtad waren twee kalkovens aan den weg. Zy waren van buiten van grauwen hard gebranden kalkſteen, en van rotsſteen digt aan het vuur. De hoogte van den oven bedroeg drie vadem.

De *Kalkſteen*, dien men hier brandt, is van tweederlei ſoort. Het ene is zo digt dat men de deeltjes 'er van onderſcheiden kon, uitgenomen hier en daar enige weinige witte of ligt grauwe ſpaathkorrels. Somtyds vond men ene kleine ſpleet die met enen witten fynen ſpaath gevuld was. Ik kon 'er gene verſteningen in ontdekken, ſchoon ik 'er nauw-

keurig naar zogt. Men vond deze ſtenen doorgaans op het eiland *Montreal*, zo dat in het graven men ter diepte van ene halve of gehele el op de zelven ſtiet. Zy liggen in beddingen, waarvan elke omtrent een vierde of ene halve el dik is. Deze ſteen wordt geagt den beſten kalk te geven. 'T is waar, hy is zo wit niet als die van het andere ſoort komt, egter heeft hy de eigenſchap van de muren zo hard als een ſteen zelven te maken, en dat hoe langer hoe meer. Daar zyn voorbeelden dat als men de muren wilde veranderen de keiſtenen waaruit die gebouwd waren eerder dan de kalk zelf konden gebroken worden.

Het andere ſoort was een grauwe en ſomtyds een donker grauwe kalkſteen. Hy beſtond uit kleine digte deeltjes, vermengd met grauwe ſpaathkorrels, ſomtyds was hy ook vry grofkorrelig. Aan ſtukken geſlagen rook hy ſterk naar ſtinkſteen. Dikwyls was hy geheel vol van *Pectinites*. Dog de meeſten van deze verſteningen waren ſlegts indrukken van de bolle zyden der ſchelpen. Evenwel zag ik enige ſtukken van de ſchelpen zelven, die in ſteen veranderd waren, indien ik anders geloven zal dat deze ſchalen voorheen zelfs moſſelſchelpen geweeſt zyn, en niet een byzonder ſoort van ſteen; want ik zogt op de oevers te vergeefs naar deze ſchelpen. Ook ſchynt het onbegrypelyk te zyn hoe 'er ene zo ongelooiyke menigte van indrukken van ſchalen by een zoude gekomen zyn, want ſomtyds kreeg ik grote ſtukken van dezen kalkſteen die byna uit niets anders dan vlak by een leggende *Pectinites* beſtonden. Dezen ſteen trof men op verſcheiden' plaatſen van het eiland aan, waar hy ook in horizontale beddingen een vierde of een halve el dik, ligt. Hy geeft zeer veel kalk; dog die wordt voor zo goed niet als de vorige gehouden, en men zeide dat hy by nat weder vogtig wordt, het geen de andere niet heeft.

Het dennenhout werd het beſt gehouden om kalk te branden, en daarna het hout van de *Thuya*. Dog dat van den ſuikerahorn en diergelyke bomen agtte men 'er niet goed toe, omdat het te veel kolen geeft.

Grauwe ſtukken van rots vertoonden zig hier en daar in het boſch en op de velden.

De bladeren van verſcheiden bomen en gewaſſen, gelyk als van den roden Ahorn, de *Rhus glabra*, het *Polygonum ſagittatum*, en de Varen, begonnen thans 'er geelagtig uit te zien.

Een groot kruis ſtond 'er op ene plaats nevens den weg. De jonge, die my voor gids diende, zeide dat daar iemant begraven lag die grote wonderwerken verrigt had. De voorby reizenden groeten het kruis. Op den middag kwam ik te *Saut au Recollet* aan.

Saut au Recollet. Saut au Recollet is een klein kerſpel, leggende aan enen arm van de

de *St. Laurence*, die met groot geweld tuſſchen het eiland van *Montreal* en *Isle de Jeſus* doorſtroomt. Het heeft zynen naam gekregen van een voorval dat daar in 't jaar 1725. een Bedelmonnik, *Nicolas Viel* geheten, had. Hy was met enen bekeerden *Huron* in een ſchuitje gegaan om naar *Quebec* te varen, dog het ſchuitje ſloeg om, en men dagt dat de *Wilden* met voordagt dit veroorzaakt hadden. De Monnik en de Bekeerling verdronken; maar de *Wilden* zwommen aan land, en bergden het goed van den Monnik, dat zy voor zig behielden. Het land hieromſtreeks is ſtenig, en nog niet lang bebouwd geweeſt. De oude lieden, die hier woonden, verzekerden, dat in hunne jeugd byna overal een zwaar geboomte ſtond daar nu akkers en weiden zyn. De Prieſters zeiden, dat hier voorheen een dorp van *Hurons* geweeſt was, die tot den Chriſtelyken godsdienſt bekeerd waren geworden. Dezen woonden ten tyde van de aankomſt der *Franſchen* hier te lande op den hogen berg, die op den afſtand van de ſtad *Montreal* lag Dog de *Franſchen* bewogen hen wegtetrekken, en hun het land te verkopen. Zy zetteden zig toen hier neder; en de kerk die 'er nu ſtaat is voor de *Wilden* gebouwd. Ook hebben zy daar vele jaren hunnen godsdienſt verrigt. Toen de *Franſchen* op het eiland *Montreal* menigvuldiger wierden, wilden zy alleen dat eiland bezitten, en overreedden derhalven de *Wilden* hun ook deze plaats te verkopen, en zig verder heen te begeven. Naderhand hebben de *Franſchen*, de *Wilden*, om hun geweldig ſuipen en wild en woeſt leven, niet gaarn by zig willende hebben, hen nog eens bewogen te verhuizen, en zig by *Lac des deux Montagnes* nedertezetten, waar zy nog tegenswoordig zyn, en ene fraye ſtenenen kerk hebben. De kerk te *Saut au Recollet* was van hout, zag 'er oud en vry bouwvallig uit, ſchoon zy van binnen nog enigermate in ſtaat was, en van de *Franſchen* gebruikt werd. Men had reeds een deel ſteens aangebragt, waarvan men voornemens was in 't kort ene nieuwe kerk te bouwen.

De kruidkundige waarnemingen die ik hier maakte ſpaar ik voor een ander werk.

Schoon 'er in verſcheiden' dagen geen regen gevallen was gaf egter de grond zo grote vogtigheid op, dat enige papieren, waarin ik myne zaden vergaderde, en die ik in de ſchaduw op de aarde gelegd had, binnen weinig minuten zo nat wierden dat ik ze niet gebruiken kon. Des niettemin had men den gantſchen dag den klaarſten zonneſchyn, en ene zo onverdraaglyke hette, als was het nog in 't midden van Juli geweeſt. Vogtigheid.

De helft van de koornvelden laat men by beurten braak leggen. De braaklanden worden in den zomer noit omgeploegd, zo dat het vee 'er op kan weiden. Al het koorn is hier zomerkoorn, gelyk ik al heb aangemerkt. Sommigen beploegen de braaklanden laat in 't najaar, andere- Akkers.

deren ſtellen dat uit tot in de lente; dog men zegt dat het eerſte beter is. De weit, de garſt, de rogge en de haver worden geëgd, dog de erwten onder geploegd. Men zait gemeenlyk omtrent den 15. April, en begint met de erwten. Van alle de ſoorten van erwten, die men hier heeft, geeft men de voorkeur om te zayen aan de groenen. Zy vorderen enen hogen, drogen, ſchralen grond, vermengd met grof zand. De oogſt begint in 't midden of het einde van Auguſtus. De weit geeft gemeenlyk vyftien en ſomtyds twintig voor een, de haver van vyftien tot dertig. De oogſt der erwten is ſomtyds veertig-, en ſomtyds maar tienvoud. Men heeft hier geen akkergereedſchap behalven den ploeg en de egge, en die zyn nog niet al te wel gemaakt. De miſt wordt in de lente op het land gebragt. De grond beſtaat uit ene grauwe, ſtenige, met klei en zand vermengde aarde. Men zait maar weinig garſt, en dat nog alleen voor het vee. Men maakt 'er geen mout van. De haver wordt ſterk gezaid, dog alleen tot voeder voor de paarden. Men wiſt hier de bladeren van 't geboomte niet tot voeder voor het vee te gebruiken, ſchoon men gene andere bomen in de boſſchen vindt dan die hun blad laten vallen, en men het vee vyf maanden op ſtal voeden moet.

Ik heb reeds meer dan eens gezegd dat al de weit, die in *Kanada* gezaid wordt, zomerkoorn is. By *Quebec* gebeurt het ſomtyds dat, als de zomer niet zo warm is, of de lente later begint, als naar gewoonte, een groot deel van de weit niet ryp is voor dat de koude invalt. My wierd verzekerd dat ſommigen op *Isle de Jeſus* in den herfſt weit zayen, die beter en harder is, en enen rykeren oogſt geeft dan de zomerweit: dog zy wordt niet meer dan eene week voor de andere ryp.

Om de akkers had men hier op verſcheiden' plaatſen ſtenen betuiningen gemaakt. De menigte van ſteen die 'er te vinden was maakte dat dit weinig koſtte.

Beuken. In de boſſchen vindt men veel Beukenbomen, welker zaden nu ryp waren. Men verzamelt die zeer ſterk, droogt ze in huis, om des winters in plaats van wal- of hazelnoten te eten. En men zeide dat zy tamelyk goed ſmaakten.

Zoutbron. Daar is, gelyk my de hierſtaande Prieſter onderrigtte, ene Zoutbron, zeven *Fr.* mylen van hier by de *Rivière d'Aſſomption*, van welker water men in oorlogstyden een zout gemaakt heeft dat volkomen met het *Luneburgſche* overeenkwam. Het water heeft vry veel zouts in zig.

Vrugtbomen. Sommige ſoorten van Vrugtbomen nemen zeer wel op omſtreeks *Montreal*. Ik heb 'er velerlei ſoorten van ſchone appelen en peren gezien. By *Quebec* willen de peren niet ſlagen, dewyl de winters daar te ſterk zyn; ook vriezen die bomen by *Montreal* ſomtyds dood. Pruimbomen zyn hier overgebragt en komen zeer wel voort. In de boſſchen

ſchen groeyen drie ſoorten van inlandſche walnoten. Dog de notenbomen die uit *Frankryk* overgebragt worden vriezen alle winters dood tot aan de wortels toe, en geven met het voorjaar nieuwe uitſpruitſels. De perſiken nemen hier niet wel op, en moeſten des winters uit voorzorg gedekt worden. Kaſtanje- moerbezie- en diergelyke bomen had men nog niet.

Landeryen.

GANTSCH *Kanada*, zo ver als het bebouwd is, is door den Koning aan de Geeſtelykheid of enige Heren van aanzien weggeſchonken. Waar het land nog onbebouwd is komt het geheel den Koning toe. Ook behoort de plaats waarop *Quebec* en *Trois Rivières* ſtaan den Koning; dog die waarop *Montreal* gebouwd is met het gehele Eiland van dien naam, hebben de Prieſters van de order van *St. Sulpicius* te *Montreal* in eigendom. Zy hebben het land aan boeren en anderen voor ene zekere jaarlykſche ſom verhuurd; en alles is zo wel verpagt dat 'er niets meer te verpagten over is. Die zig hier het eerſt nederzetteden kregen hunne landeryen voor enen zeer geringen prys, want voor ene hofſtede van drie *Arpents* in de breedte en dertig in de langte beſtond de hele huur dikwyls maar in een paar hoenders. Anderen betalen voor zulk een land dertig of veertig *Sols* in 't jaar. Die naderhand zulk een ſtuk gepagt hebben moeten tot twee *Ecus* betalen. De huren zyn op deze wys het gehele land door zeer ongelyk; en de ene nabuur betaalt dikwyls driemaal zo veel als de andere. De Biſſchop van *Kanada* heeft geen land. De kerken worden op koſten der gemeentens gebouwd en onderhouden. Buiten den tol der waren die hier worden ingeſcheept, trekt de Koning van *Frankryk* gene inkomſten uit *Kanada*.

Molens.

DE Prieſters van *Montreal* hebben hier enen molen. Het vierde van dat 'er op gemalen wordt komt hun toe, dog hiervan heeft wederom de Molenaar een derde. Op andere plaatſen heeft hy de helft. Somtyds verpagt men ook wel den molen. Buiten hem mag niemand op het Eiland *Montreal* enen molen aanleggen. Volgens ene overeenkomſt tuſſchen de Prieſters en de Inwoonders van *Montreal* zyn de laatſten verpligt al hun koorn op de molens der eerſten te laten malen.

Suiker.

MEN kookt in *Kanada* veel ſuiker uit het ſap dat in 't voorjaar uit de inſnydingen in den Suikerahorn, den roodbloemigen Ahorn, en den Suikerberk loopt. De ſuikerahorn wierd daar byzonder toe genomen. De wys van ſuiker te bereiden heb ik breedvoerig in de *Verhandelingen der Koninglyke Maatſchappy* voor 't jaar 1751. beſchreven.

Terugreis naar *Montreal*.

DEN 26. September keerde ik weer terug naar *Montreal*. Alles begon 'er nu herfſtagtig uittezien. De bladeren waren geel of rood. De meeſte planten waren hare bloemen kwyt. Ik tekende die weinigen aan,

aan, welken nog in bloei ſtonden, en dezen waren de volgende: Verſcheiden' ſoorten van *Aſteres*, witten en blauwen, de *Solidagines*, 't *Achillea millefolium*, de *Prunella vulgaris*, de *Carduus crispus*, de *Oenothera biennis*, de *Rudbeckia triloba*, de *Viola Canadenſis*, de *Gentiana Saponaria*.

De wilde wyngaarden waren hier talryk, en klommen boven op het geboomte.

Spys der *Wilden*. Ik vernam by velen, die ver ten noorden en ten zuiden onder de *Wilden* gereiſd hadden, waarin de ſpyzen derzelver voornamelyk beſtonden. Het antwoord was, dat zy die ver naar 't Noorden wonen noit iets planten, dewyl 'er van wegens de felle koude gene tuin- of veldvrugten voort willen. Zy hebben geen brood, en eten niets het geen uit het plantenryk genomen wordt, maar leven alleen van vleeſch en viſch, voornamelyk van bevers, beren, rendieren, elanden, hazen, gevogelte en allerlei viſch. Daarentegen planten die *Wilden*, welken meer zuidwaards wonen, mais, verſcheiden ſoorten van wilde bonen, kawoerden, *ſquaſhes*, watermeloenen, en meloenen. Alle deze gewaſſen hebben zy reeds voor de aankomſt der *Europers* gehad. Behalven dat eten zy verſcheiden ſoorten van vrugten die by hen in de bosſchen groeyen. Van viſch en het vleeſch van wilde dieren maken zy groot gebruik. Inzonderheid gevalt hun dat van wilde runderen, reebokken, herten, beren, bevers, en enige andere viervoetige dieren. Onder hunne lekkernyen behoort de *Zizania aquatica*, die de *Franſchen Folle avoine* noemen, welke overvloedig in hunne meren en zagtvlietende wateren waſt. Zy verzamelen ze in September en October, en maken ze op meer dan ene wys klaar, zo dat zy weinig in ſmaak voor de ryſt wykt. Ook hebben zy menigen goeden maaltyd van velerlei ſoorten van walnoten, kaſtanjes, moerbezien, *acimine* (*), *chinquapins* (†), hazelnoten, perſiken, wilde pruimen, wilde druiven, braam, mispelen, en andere vrugten en wortelen, die men in de boſſchen vindt. Aanmerkenswaardig is het dat de in de oude wereld gewone granen, als weit, rogge, garſt, en zo verders, voor de aankomſt der *Europers* hier niet bekend geweeſt zyn; en dat de *Wilden*, ſchoon zy de voordelen voor hunne ogen zien, die de *Europeanen* van deze granen trekken, en zy zelven gaarne het daarvan gemaakte brood eten, niet de minſte moeite willen doen om dezelven aantekweken.

Bevers. Van *Bevers* wordt 'er ene grote menigte in *Noord Amerika* gevonden. Zy maken enen van de gewigtigſte takken van den handel uit. De *Wilden* leven een groot deel van het jaar alleen van hun vleeſch. Ze-

(*) *Annona muricata.* (†) *Fagus pumila.*

Zeker is het, dat deze dieren ſterk vermeerderen. Maar het is niet minder zeker, dat zy alle jaren ſterk vernield worden, en dat de *Wilden* tegenswoordig genoodzaakt zyn veel verder te reizen en langer uitteblyven, wanneer zy op de beverjagt gaan, dan voorheen. En hierover behoeft men zig niet te verwonderen. Voor de aankomſt der *Europeanen* vingen 'er de *Wilden* niet meer dan zy voor hun onderhoud en hunne kleding jaarlyks van noden hadden. Maar tegenswoordig wordt 'er ſterke handel in beverhuiden gedreven, en vele ſchepen gaan 'er jaarlyks naar *Europa*, welker voornaamſte lading uit bevervellen beſtaat. De *Franſchen* en de *Engelſchen* zoeken malkander dezen handel te ontdrayen, door de *Wilden* rykelyk te betalen. Dit moedigt ben aan om deze dieren op allerlei wyzen te verdelgen. Oude menſchen in *Kanada* zelden dat in hunne kindſchheid alle de ſtromen vol van bevers en beverdammen waren, niet alleen rondom *Montreal*, maar overal in de nabuurſchap. Dog tegenswoordig zyn zy daar zo uitgeroeid dat men enige mylen ver moet reizen om ze te vinden. Ik heb reeds aangemerkt, dat hoe meer noordwaards de bevers gevangen worden hunne vellen des te beter zyn.

Het vleeſch der bevers wordt niet alleen van de *Wilden*, maar ook van de *Europeanen*, inzonderheid de *Franſchen* op hunne vaſtendagen, veel gegeten, want de *Roomſchen* hebben, gelyk velen uit de *Ouden*, den bever onder de viſſchen geſteld. Het vleeſch wordt voor beter gehouden als de bever meeſt van gewaſſen geleefd, dan wanneer hy veel viſch gegeten heeft. Ik proefde den 27. September voor het eerſt van deze ſpys. De meeſten houden het bevervleeſch voor een lekker geregt, en my dagt dat het zig wel eten liet, dog lekker kon ik het niet vinden. Gekookt zynde zag het 'er vry zwart uit, en had enen vreemden ſmaak, ik weet niet waar naar. Om het goed te krygen, moet het zo als 't in den pot komt in gedurig vervarſcht water koken, om 'er den vreemden ſmaak dien het heeft aftekrygen. Den ſtaart diſchte men eerſt gekookt, en naderhand gebraden, op enen byzonderen ſchotel op. Maar hy beſtond genoegzaam uit louter vet, ſchoon men het zo niet noemen wilde, en zeide dat dit den ſtaart eigen was. Het was zo wonderlyk van ſmaak, dat iemant die 'er niet aan gewend was het bezwaarlyk konde binnen krygen.

Aangaande de dammen en andere werken der bevers is reeds zo veel geſchreven, dat wy het niet herhalen zullen. Somtyds, dog zelden, heeft men bevers gevangen die wit waren.

Wyn was de enige drank, welken alle menſchen die iets meer dan gemeen willen zyn, gebruiken. 'T is waar, men brouwt hier uit een ſoort van ſparreboom (*) een *Bier*, dat des zomers gedronken wordt. Wyn.

(*) *Epinette blanche.* De wys van dit Bier te brouwen heb ik in de *Verhan-*

Dog dit Bier wordt niet van de aanzienlykſte lieden gebruikt. De rode *Franſche* wyn wierd het meeſte, de witte ook wel nu en dan, gedronken. Hier uit kan men opmaken hoe veel *Frankryk* jaarlyks voor zyne wynen uit *Kanada* trekt, dewyl men daar genen wyn maken kan. De gemene man vergenoegt zig met zuiver water. Bier uit mout te brouwen is hier nog niet in gebruik, en de appelboomgaarden zyn nog niet in dien ſtaat gebragt dat men 'er cyder van maken kan. De een of de ander, die veel appelbomen had deed wel enigen cyder perſſen, dog alleen maar voor ene aardigheid. Zulken, die zig van jongs af aan den wyn gewend hadden, zyn in oorlogstyden zeer in verlegenheid, als de ſchepen die wyn overbrengen onder weg genomen worden. Op het einde van den vorigen oorlog gaf men voor een oxhoofd, of *Barrique*, tweehonderd en vyftig *Francs*, of tweehonderd *Ecus*; en men had nog werk hem daar voor te krygen.

Prys van verſcheiden' dingen.

De prys van verſcheiden dingen was thans gelyk ik ga opgeven, volgens onderrigting die ik by de voornaamſte kooplieden ontvangen heb. Een middelmatig paard koſtte 40. *Francs* en meer, een goed paard 100. *Francs*. Een koe werd gekoft voor 50. *Francs*; dog voorheen had men 'er ene voor 10. *Ecus* kunnen kopen. Een ſchaap koſtte nu 5. of 6. *Livres*. Een jarig varken, van 150. tot 200. pond zwaar, gold 15. *Francs*. De Heer *Couagne* zeide dat hy by de *Wilden* een varken van 400. pond gezien had. Een hoen koſtte 10. of 12. *Sols*, en een kalkoen 20. Een *minot* weit wierd voorheen voor een *Ecu*, dog nu voor 40. *Sols* verkoft. De mais had denzelven prys als de weit, vermits men 'er hier weinig van had, en zy door hen die onder de *Wilden* gingen reizen opgekoft wierd. Een *minot* haver koſtte ſomtyds 15. of 20. *Sols*, dog ſedert enige jaren 26. of 30. De erwten golden even zo veel als de weit. Voor een pond boter gaf men gemeenlyk 8. of 10. *Sols*, maar in het voorgaande jaar wel 16. *Sols*. Twaalf eyeren koſtten gemeenlyk 3. *Sols*, dog nu 5. Kaas maakt men hier niet, en men brengt 'er gene te koop, ten zy men ze ontbiede. Ene watermeloen koſtte gemeenlyk 5. of 6. en als zy groot is van 15. tot 20. *Sols*.

Handwerken.

Handwerken waren 'er nog niet in 't Land. Miſſchien wil *Frankryk* dat voordeel voor zig behouden. Dog in oorlogstyden bragt dit de *Franſchen* hier te lande, zo wel als de *Wilden* hunne bondgenoten, in grote vergelegenheid.

Houwelyken.

Jonge lieden die zig in 't huwelyk begeven willen moeten de toeſtemming

handeling der Kon. Maatſchappy voor het 1751. bl. 190. omſtandiglyk beſchreven.

ming van hunne ouders hebben. Dog als de ouders om redenen die niet voldoende zyn zig 'er tegenſtellen, kan de Regter verlof om te trouwen geven. Een manspersoon van dertig en een meisje van zesentwintig jaar kunnen trouwen zonder de toeſtemming hunner ouders. De Prieſter kondigt, gelyk by ons, drie zondagen de huwelyksgeboden in de kerk af. Als 'er gene hinderniſſen komen verrigt hy de trouw in de kerk, in byzyn van meer of minder menſchen, naar welgevallen. De Prieſters ſtaan niet ligt toe dat de trouw in huis geſchiede.

Den 29. September, na dat de regen was opgehouden, ging ik na den middag op reis naar de zuidweſtelyke zyde van het eiland *Montreal*, om het land en de levenswys der menſchen daar te leren kennen, en zaden te vergaderen. Even buiten de ſtad lagen ſchone velden, die eertyds bebouwd waren geweeſt, dog nu tot weiden dienden. Naar het noordweſten zag men den hogen berg, die ten weſten van *Montreal* legt, en die van beneden aan de Rivier af tot op den top toe zeer vrugtbaar en geheel bebouwd is. Aan den zuidooſtelyken kant liep de *St. Laurence*, die hier zeer breed was, en op welks oever zig ruime koorn- en weilanden, met fraye ſtenen huizen, die op enigen afſtand wit ſchenen, vertoonden. Ver naar het zuidooſten kreeg men de twee hoge bergen die by *Fort Chamblais*, en enigen die by het Meer *Champlain* leggen, in 't gezigt. Zy keken over alle de boſſchen heen. De weiden waren hier vry vol van grote en kleine rotſen, waaronder men nu en dan enen zwarten kalkſteen vond. Omtrent ene *Fr.* myl van de ſtad begon de grote weg ter linkerhand langs de Rivier te lopen. Aan de regter hand was het land overal bebouwd en bewoond. De hofſteden lagen omtrent drie, vier of vyf *Arpents* van malkander. De oevers waren merendeels hoog en tamelyk ſteil, beſtaande uit aarde, en onder dezelven was het vol van ſtukken rots en zwarten kalkſteen. Twee mylen van de ſtad ſtroomt de Rivier zeer ſnel en is vol van ſtenen. Op ſommige plaatſen gingen 'er zelfs ſterke golven. Evenwel moeſten zulken die met ſchuiten naar de zuiderdelen van *Kanada* gaan zig hier door arbeiden.

Reisje over het Eiland *Montreal*.

Digt by de ſtad ſtonden twee windmolens. De boerenhuizen waren in deze ſtreek meeſt van ſteen, gedeeltelyk van zwarten kalkſteen, gedeeltelyk van andere ſtenen, die men hier vindt. De daken waren met berden of met ſtroo gedekt. De gevel was altyd hoog en ſteil, en de ſchuren waren byna altyd van hout.

De wilde Ganzen en Enden begonnen thans in grote troepen naar het zuiden te trekken.

Ik beſteedde den tyd tot op den 2. October om zaden te verzamelen. De vorſt van tuſſchen den 1. en 2. October had ene grote verandering aan vele bomen en gewaſſen veroorzaakt. De walnootbomen lie-

ten nu ſterk hun blad vallen. De bladen der netels waren allen bevroren. Dat van de *Amerikaanſche* linden was zeer beſchadigd. De bladeren der kawoerden waren geheel bevroren. Dog de beuken, de eiken en de berken ſchenen niets geleden te hebben. Het veld was des morgens ſneuwwit van den ryp; en op ſommige plaatſen had het zo ſterk gevroren dat men 'er over gaan kon. Het ys in de poelen was anderhalve lyn dik.

De *Oenothera biennis* wies vry menigvuldig op de boſchagtige hoogtens en braaklanden. Een oude *Franſchman*, die my begeleide, meende dat deze plant niet genoeg geroemd kon worden om hare wondhelende kragt. Men moeſt de bladeren kneuzen en dan op de wond leggen.

Soeurs de Congregation. Een ſoort van geeſtelyke dogters, onderſcheiden van de Nonnen, worden *Soeurs de congregation* genoemd. Dezen wonen in geen klooſter, maar hebben huizen in de ſtad of op het land. Zy gaan waar zy willen, en mogen trouwen. Dog dit, zeide men, gebeurde weinig. Op verſcheiden' plaatſen op het land woonden twee of meer van deze Zuſters by malkander, gemeenlyk digt by ene kerk, en zo dat den meeſten tyd aan den enen kant de Prieſter en zy aan den anderen woonden. Hare bezigheden waren jonge meisjes in haren godsdienſt te onderwyzen, te leren lezen, en ſomtyds ook ſchryven, en verder aangaande allerlei vrouwelyk handwerk te onderrigten. Bemiddelde lieden gaven hunne dogters by deze Zuſters enigen tyd in den koſt, voor enen redelyken prys. Het huis behorende aan de Gemeenſchap, uit de welke deze Zuſters naar het platte land gezonden worden, was te *Montreal*. Als ene Juffrouw onder het getal dezer Zuſters wilde aangenomen worden, moeſt 'er eerſt aan de Gemeenſchap ene ſomme gelds betaald worden, die ſommigen op vier duizend *Livres* begrootten.

La Chine. La Chine was een frai Kerſpel, drie *Fr.* mylen zuidweſt van *Montreal*, op het Eiland van dien naam, aan de *St. Laurence* gelegen. De hofſteden lagen hier gewoonlyk langs de Rivier vier of vyf *Arpents* van malkander. Hier was ene fraye ſtenen kerk met enen toren. De plaats was zeer aangenaam. Zy had, zeide men, haren naam daarvan gekregen, dat de Heer *Salée*, die naderhand zo ongelukkig van zyn eigen volk, dieper in het land, vermoord wierd, en die zig zeer veel moeite gaf om enen korteren weg, dan de gewone is, door de *St. Laurence* naar *China* te vinden, van niets anders ſprak dan van den korten weg naar *China*. Dog toen hy hier gekomen was geraakte de gehele aanſlag door een onvoorzien toeval in duigen, zo dat hy noit in *China* kwam. Deze plaats kreeg hier van daan ſpotsgewyze den naam van *La Chine*.

Terug reis naar *Montreal.* Des avonds van den 2. October keerde ik naar *Montreal* te rug.

De

De *Gouverneur Generaal* te *Quebec* is de voornaamſte perſoon in *Kanada*, die over alle de overigen het bevel voert. Naaſt in rang aan hem volgt de *Intendant* te *Quebec*, en dan de *Gouverneur* van *Montreal*, en op dien die van *Trois Rivières*. De *Intendant* heeft een groot vermogen. Hy ſchiet al het geld der Kroon uit, en zit voor in den Raad der geldmiddelen en regtszaken. Egter ſtaat hy enigermate onder de Gouverneur Generaal, wien hy gehoorzaamheid bewyzen moet. Des niettemin kan hy de zaak tot nauwer onderzoek naar *Frankryk* overbrengen. In elke van de twee Hoofdſteden is de *Gouverneur* de eerſte perſoon, dan een *Luitenant Generaal*, daarna een *Major*, en na hem de Kapiteins. De Gouverneur Generaal geeft zyne bevelen omtrent alles wat van gewigt is. Als hy te *Montreal* of te *Trois Rivières* komt, houdt voor dien tyd het gezag der Gouverneurs op. Hy gaat meeſt eens 's jaars naar *Montreal*, en merendeels des winters, en gedurende zyne afwezigheid te *Quebec* voert daar de Luitenant Generaal het bevel. Als de Gouverneur Generaal komt te ſterven of uitlandig is, komt de Gouverneur van *Montreal* zo lang te *Quebec* zyne ſtede vervullen. En als de Gouverneur van *Montreal* uit de ſtad is, gebiedt daar de Major der plaats. Regering van Kanada.

Alle jaren komt 'er uit *Frankryk* een of meer van 's Konings ſchepen in *Kanada*, om nieuwe Soldaten, in plaats der verſtorvenen, of zulken die den dienſt verlaten hebben, te brengen. Geen jaar gaat 'er voorby dat niet honderd of honderd en vyftig mannen worden overgezonden. By die gelegenheid worden 'er ook vele lieden, die zig aan 't invoeren van verbodene waren in *Frankryk* hebben ſchuldig gemaakt, herwaards gezonden. Voor dezen werden deze misdadigen op de galyen gebannen, dog tegenswoordig zendt men ze naar de Volkplantingen. Zo dra zy hier aankomen zyn zy vry, en kunnen zulk ene levenswys kiezen als zy willen, dog mogen zonder 's Konings verlof niet weer naar *Frankryk* keren. Men laadt op de ſchepen ene menigte van koopwaren voor 's Konings rekening, om ze onder de *Wilden* nu en dan uittedelen. De Inwoonders van *Kanada* betalen den Koning genoegzaam niets. In 't jaar 1748. begon 'er een tol van drie ten honderd gevorderd te worden van alles wat uit *Frankryk* herwaards gevoerd werd, zo wel als ene zekere ſom voor al het bontwerk dat van hier naar *Frankryk* werd gezonden. Dog van het geen van hier naar ene van de *Franſche* Volkplantingen, of van daar herwaards wordt gebragt, betaalt men niets. De Kooplieden van alle de *Franſche* plaatſen hebben vryheid ſchepen en goederen hier naar toe te zenden; en die van *Quebec* mogen insgelyks hunne koopwaren naar alle *Franſche* plaatſen voor- Schepen uit *Frankryk*. Tollen.

voeren. Dog die van *Quebec* hebben gemeenlyk weinig ſchepen, dewyl het ſcheepsvolk hier te hoge ſoldy eiſcht, waarom de Kooplieden in *Frankryk* zelven hunne goederen hier naar toe zenden. De ſteden in *Frankryk* die den meeſten handel op *Kanada* dryven zyn *Rochelle* en *Bourdeaux*, en na die *Marſeille*, *Nantes*, *Havre de Grace*, *St. Malo* en anderen. De Koningsſchepen, die jaarlyks op *Kanada* varen, komen of van *Breſt* of van *Rochefort*. Dog naar de *Franſche* eilanden in de *Weſt Indien* zenden de Kooplieden van *Quebec* zelven ſchepen met meel, weit, erwten, houtwaren, en diergelyken. De muren om *Montreal* werden omtrent het jaar 1738. op 's Konings koſten gebouwd, dog onder beding dat de ſtad den Koning van tyd tot tyd het geld terug betalen zou. Thans deed zy daarvan jaarlyks zes duizend *Livres* af, waarvan de Prieſters tweeduizend *Livres*, en het overige de andere Inwoonders opbragten. Te *Quebec* heeft de Koning de muren op zyn eigen koſten doen opbouwen, zonder de Inwoonders daarmede te willen belaſten, aangezien den tol, dien zy betalen moeten, waarvan geſproken is. De handel in Bevervellen behoort alleen der *Indiſche* Maatſchappy in *Frankryk* toe, en niemant buiten hare bedienden mag dien dryven. Dog in ander bontwerk heeft ieder vryheid te handelen. Boven in het land zyn verſcheiden' plaatſen, *Les Poſtes* genaamd, waar de *Franſchen* hunne pakhuizen hebben. De Koning heeft gene andere Veſtingen in *Kanada*, als *Quebec*, *Fort Chamblais*, *Fort St. Jean*, *Fort St. Frederic*, *Montreal*, *Frontenac* en *Niagara*. De andere plaatſen behoren aan byzondere perſonen en kooplieden. De Koning dryft te *Niagara* zelf den handel. Ieder mag niet naar de *Wilden* reizen om handel te dryven, maar moet daartoe verlof hebben van den Gouverneur Generaal, voor welk verlof men ene zekere ſom betalen moet, naar mate 'er op de plaats waar men wil gaan handelen meer of min winſt te doen is. Een Koopman die ene ſchuit met vier of vyf man, geladen met allerlei waren uitruſt, moet vyf of zeshonderd *Livres* betalen. Ja, zelfs zyn 'er plaatſen, voor de welken men tot duizend *Livres* betalen moet. Dikwyls kan men, hoe veel men ook biede, geen verlof krygen. wanneer namelyk de Gouverneur Generaal zulk ene plaats voor enen zyner vrienden ſchikt. De Gouverneur Generaal trekt wel dit geld, dog het is een gebruik dat hy 'er de helft van aan de armen geeft. Maar of dit altyd zo nauwkeurig wordt in agt genomen, is my onbekend.

Godsdienſt. De *Godsdienſt* in *Kanada* is de *Roomſche*. Geen andere wordt hier geduld. En zulken die in Frankryk geweeſt waren getuigden dat

dat het volk hier veel yveriger in den godsdienſt was dan in *Frankryk*. Dog de gehele godsdienſt ſcheen in uiterlykheden te beſtaan. Geen menſch verſtond iets van den dienſt, die in 't *Latyn* verrigt, en zo gerabbeld wordt dat iemant die 't *Latyn* magtig is nauwlyks een woord onderſcheiden kan. Alleen de preek geſchiedt in 't *Franſch*. Behalven by de Geeſtelyken van het mannelyke geſlagt heb ik in geheel *Kanada* niet enen Bybel, 't zy in 't *Latyn*, 't zy in 't *Franſch* gezien, hoe ik 'er ook oplettede. De *Maagd Maria* wierd hier meer vereerd dan God zelf.

WAARNEMINGEN
AANGAANDE
HET
WEDER
IN
PENSYLVANIE
IN DE JAREN 1748. *EN* 1749.

OP de eerſte Kolom van deze Tafels zal men vinden den *dag van de maand*, op de twede *het uur van den dag*, toen de Waarnemingen gemaakt wierden, op de derde *de hoogte van den Thermometer*, op de vierde den *Wind*, en op de vyfde het *Weder* in 't algemeen, als helder, betrokken, regen, enz.

DE Thermometer dien ik gebruikt heb was die van CELSIUS, of de zogenaamde *Zweedſche Thermometer*. Om de graden boven het punt van Vorſt te onderſcheiden van die beneden het zelve, heb ik het vriespunt aan gewezen met 00. en voor elken graad daar onder o. geſteld. De getallen der halven voor de welken geen o. ſtaat duiden de graden boven het vriespunt aan. By voorbeeld: den 17. December 1748. is aangetekend dat de Thermometer des morgens om 8. uur was op o 2. 5. Hy ſtond dan op 2. graden en $\frac{1}{10}$ of $\frac{1}{2}$ graad beneden het *punt van Vorſt*. Maar om 2. uur na den middag was hy op 00. o. of op het *punt van Vorſt*. Stond 'er 00. 3., zou het betekenen dat de Thermometer tot op $\frac{1}{10}$ graads beneden het *Vriespunt* gezakt was. Maar o. 3. zou te kennen geven dat de Thermometer $\frac{3}{10}$ graads boven het *Vriespunt* gerezen was. Dus, op den 18. December des morgens om 8. uur, wil o 3. o. zeggen 3. graden beneden het vriespunt, en 2. uur na den middag wil 4. o. zeggen 4. graden boven het zelve.

DE getallen in de Kolom van den *Wind* betekenen als volgt. o. is ſtilte; 1. een klein koeltje; 2. ene friſſche koelte; 3. ene ſterke koelte; en 4. enen ſtorm of orkaan. Als op ſommige kolommen voor de

de *Winden* en het *Weder* maar eens op enen dag iets aangetekend ſtaat, is het een teken dat de Wind en het Weder dien dag niet veranderd zyn. Dus, op den 21. December ſtaat *N.* o. *Helder.* Dit betekent dat de Weerhanen den gehelen dag Noordelyk geſtaan hebben, dog dat men genen wind den gehelen dag gevoeld heeft, en dat het den gantſchen dag Helder is geweeſt.

Voor dat ik in den zomer van 1749, naar *Kanada* ging, verzogt ik den Heer *Bartram* enige waarnemingen aangaande het weder in *Penſylvanie* te maken, ten einde de hette van den Zomer in dat geweſt te kunnen bepalen. Niet dit inzigt liet ik hem enen Thermometer, en wees hem hoe hy 'er mede moeſt omgaan. Hy had de goedheid zyne Waarnemingen op zyn Landhuis, omtrent vier *Eng.* mylen ten zuiden van *Philadelphia* gelegen, aantetekenen. Men kan het hem ligt vergeven dat hy het uur, de ſterkte van den Wind, en het Weder ſomtyds nagelaten heeft aanteſchryven, vermits hy de handen met ene veel gewigtiger zaak vol had, namelyk het doen bebouwen van zyne gronden. Het geen hy gedaan heeft voldoet om een denkbeeld te krygen van de warmte der zomers in *Penſylvanie.*

A U G U S T U S. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	5. V.	20. 0.	O. Z. O. 2.	Helder.
	2. N.	24. 5.	O. 2.	——
2.	5. V.	22. 0.	O. 2.	——
	2. N.	24. 5.	O. 2.	——
3.	5. V.	22. 0.	O. 1.	——
	2. N.	25. 5.	Z. Z. W. 1.	Betrokken met wat regen.
4.	5. V.	22. 0.	Z. 1.	By buyen helder en betrokken met regen.
	1. N.	21. 0.	Z. 1.	
5.	5. V.	17. 0	Z. Z. W. 1.	Meeſt regenagtig.
6.	7. V.	17. 0.	Z. 2.	Betrokken.
	2. N.	19. 0.	Z. 2.	Meeſt helder, dog ſomtyds wat betrokken.
7.	5. V.	15. 5.	Z. Z. W. 2.	By buyen helder en betrokken.
8.	5. V.	18. 0.	Z. Z. W. 0.	Helder den gantſchen dag.
	3. N	19. 0.	Z. Z. W. 0.	——
9.	6. V.	17. 5.	W. N. W. 0.	——
	4. N.	21. 0.	W. N. W. 1.	——
10.	6. V.	18. 5.	O. 1.	——
	3. N.	20. 5.	O. 1.	——
11.	6. V.	17. 0.	O. N. O. 1.	Wat betrokken.
	½. N.	18. 5.	Z. W. 1.	Helder.
	4. ---	22. 0.	Z. W. 1.	——
	6. ---	22. 0.	W. 3.	——
12.	6. V.	16. 0.	N. W. 1.	Betrokken, en om 10. uur een ſtofregen.
	4. N.	19. 0.	N. W. 1.	By buyen, helder, betrokken en ſtofregen.
13.	6. V.	17. 0.	W. N. W. 2.	Betrokken met wat regen, nevelagtig, ſomtyds helder.
	2. N.	18. 5.	W. N. W. 2.	
14.	5. V.	18. 0.	W. Z. W. 0.	Wat betrokken; helder van 11. V. tot 3. N.
	4. N.	20. 0.	W. Z. W. 0.	Betrokken.
15.	5. V.	18. 0.	W. Z. W. 0.	Betrokken, ſomtyds helder, 10. V. een dunne nevel.
	2. N.	19. 5.	N. O. 2.	
16.	6. V.	18. 3.	N. N. O. 2.	Wat betrokken, ſomtyds helder.
	2. N.	19. 5.	—— ——	Donker; 's nagts regen.
17.	6. V.	18. 5.	O. N. O. 2.	Donker, met ſtofregen.
	2. N.	19. 5.	—— ——	Stofregen den gehelen namiddag.

A U-

A U G U S T U S.

Dag.	Uur.	Therm	Wind.	Weder.
18.	6. V.	19. 0.	O. 2.	Stofregen den gantſchen dag.
	2. N.	20. 5.	——	——
19.	6. V.	19. 5.	——	Betrokken.
	2. N.	20. 0.	——	Wolkig.
20.	6. V.	19. 5.	——	Helder.
	2. N.	21. 5.	——	Wolkig, ſomtyds regen.
21.	6. V.	20. 8.	O. 1.	Wat betrokken, helder om 9.
	2. N.	21. 3.	——	Dunne wolken.
22.	5. V.	21. 0.	——	Helder. Om 12. begon het te be-
	1. N.	23. 5.	O. Z. O. 1.	Betrokken. (trekken.
23.	5. V.	22. 2.	—— ——	Wolkig.
	7. V.	——	Z. O. 2.	——
	2. N.	24. 2.	—— ——	Wolkig, tegens den avond donker.
24.	5. V.	23. 5.	W. Z. W. 2.	Zware regen.
	6. ---	——	W. 2.	—— ——
	7. - -	——	W. N. W. 1.	Begon het op te klaren.
	9. ---	——	N. W. 1.	——
	2. N.	23. 5.	—— ——	Wolkig.
25.	6. V.	24. 5.	W. 1.	——
	10. V.	——	W. N. W. 3.	——
	2. N.	23. 5.	—— ——	——
26.	6. V.	24. 0.	W. 2.	Helder. Om 11. was 'er een gro- te kring om de Zon.
	2. N.	24. 5.	Z. W. 2.	Donker; by 't ondergaan der Zon de lugt zeer rood.
27.	6. V.	24. —	W. Z. W. 1.	Betrokken. Om 10. regen voor den geheelen dag.
	11. ---	——	Z. O. 2.	
	1. N.	——	O. 3.	——
	4. —	21. 5.	N. O. 4.	——
28.	7. V.	23. 0.	N. 1.	Wolkig.
	2. N.	23. 5.	——	—— ——
29.	6. V.	23. 5.	Z. W. 1.	Wolkig.
	2. N.	25. 5.	—— 3.	—— —— Tegens den avond ſtof- regen en blixem.
30.	6. V.	23. 5.	N. W. 2.	Wolkig; de lugt zeer koel.
	2. N.	21. 5.	—— ——	—— —— ——
31.	6. V.	22. 2.	Z. W. 1.	Helder; op den middag begon het betrokken te worden. Des avonds donder, blixem, en zware regen.
	2. N.	25. 0.	—— 2.	

SEPTEMBER.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	7. V.	20. 0.	N. W. 2.	Wolkig.
	2. N.	21. 5.	——	Dryvende wolken. Regen en ſterke wind den gehelen namiddag.
2.	6. V.	19. 0.	N. W. 1.	Wolkig den gehelen dag.
	2. N.	20. 5.	N. W. 0.	'sAvonds een kring om de Maan.
3.	6. V.	21. 5.	W. Z. W. 0.	Wolkig.
	2. N.	23. 0.	Z. 1.	Meer wolken. Des avonds een kring om de Zon.
4.	6. V.	23. 3.	O. 1.	Wolkig.
	12. ---	27. 5.	O. Z. O. 1.	——
	2. N.	24. 0.	——	——
5.	6. V.	24. 5.	Z. O. 3.	——
	12. ---	26. 5.	——	——
6.	6. V.	27. 0.	Z. O. 2.	——
	1. N.	28. 5.	——	—— Des avonds een groote kring om den Maan, en de lugt zeer rood.
7.	6. V.	27. 5.	O. 3.	Betrokken; de Zon brak egter nu en dan door.
	12. --	28. 5.	N. O. 2.	Wolkig.
8.	6. V.	26. 0.	N. N. O. 2.	Wolkig den gantſchen dag.
	1. N.	26. 5.	——	——
9.	6. V.	24. 5.	N. 1.	Wolkig den gantſchen dag.
	1. N.	24. 5.	——	——
10.	5. V.	24. 0.	N. N. W. 1.	Helder.
	1. N.	24. 5.	——	——
11.	6. V.	23. 2.	W. N. W. 1.	——
	2. N.	25. 0.	——	—— Des avonds een kring om de Maan.
12.	6. V.	24. 0.	O.	Helder, en zeer heet.
	½. N.	26. 0.	——	——
13.	5. V.	25. 5.	Z. O. 1.	Helder.
	1. N.	26. 5.	——	——
14.	6. V.	25. 5.	Z. O. 1.	Helder; dog de wind den gehelen dag koel.
	1. N.	26. 5.	——	——
15.	5. V.	23. 0.	Z. O. 1.	Wolkig.
	1. N.	27. 5.	——	Hoe langer hoe meer betrokken. Des avonds en des nagts ſterke regen en wind.

SEPTEMBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
16.	5. V.	21. 5.	N. N. O. 1.	Sterke regen den gantſchen dag.
	2. N.	21. 5.	———	———
17.	5. V.	25. 5.	N. W. 1.	Betrokken.
	1. N.	21. 0.	———	Wolkig.
18.	6. V.	13. 0.	0.	Helder.
19.	1. N.	24. 5.	N. N. O. 1.	Helder den gantſchen dag.
20.	6. V.	14. 0.	N. O. 1.	Wolkig.
21.	6. V.	11. 0.	N. O. 0.	———
	1. N.	23. 0.	———	———
22.	7. V.	10. 5.	N. O. 1.	Helder.
	1. N.	25. 0.	———	———
23.	6. V.	11. 0.	N. N. O. 1.	Helder.
	2. N	28. 0.	———	———
24.	6. V.	14. 0.	N. O. 1.	Helder.
	2. N.	28. 0.	———	Betrokken; 's avonds en 's nagts regen.
25.	6. V.	18. 0.	N. W. 1.	Betrokken, om 8. uur wolkig.
	2. N.	28. 0.	N. O. 1.	Wolkig.
26.	6. V.	15. 5.	N. N. O. 1.	Helder.
	2. N.	27. 5.	———	———
28.	6. V.	14. 0.	N. O. 1	Helder en betrokken, beurtelings.
	2. N.	20. 0.	———	———
29.	7. V.	15. 5.	N. O. 1.	Betrokken.
	1. N.	20. 5.	———	Fyne ſtofregen.
30.	7. V.	16. 0.	N. O. 0.	Helder en betrokken by buyen.

OCTOBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	6. V.	19. 0.	Z. 1.	Helder. Om 8. wolkig.
	2. N.	18. 5.	———	Wolkig. Tegens den avond betrokken.
2.	6. V.	18. 5.	Z. W. 0.	Betrokken.
3.	6. V.	15. 0.	N. W. 1.	Betrokken.
	1. N.	18. 0.	———	Wolkig. Des avonds laat een kring om de Maan.

OCTOBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
4.	7. V	6. 0.	N. W. 1.	Helder.
	1. N.	16. 0.	———	———
5.	7. V.	2. 0.	N. 1.	Helder.
6.	7. V.	2. 0.	N. O. 1.	Helder.
	1. N.	18. 0.	———	Des avonds een groote kring om de Maan.
7.	6. V.	7. 0.	O. N. O. 1.	Betrokken. Klaar om 9. en den gantſchen dag.
8.	6. V.	14. 0.	O. N. O. 1.	Betrokken. Om 8. wolkig.
9.	6. V.	18. 0.	Z. Z. O. 1.	Regen den gantſchen voormiddag.
	3. N.	23. 0.	———	Betrokken.
10.	6. V.	20. 0.	Z. W. 0.	Nevel, en ſtofregen.
	2. N.	23. 0.	———	Helder.
11.	7. V.	20. 0.	Z. W. 1.	Vallende Nevel. Om 8. helder.
	2. N.	26. 0.	———	Helder.
12.	6. V.	8. 0.	W. N. W. 1.	Helder den gantſchen dag.
	8. ---	———	W. 1.	———
	2. N.	20. 0.	W. Z. W. 1.	———
13.	6. V.	2. 0.	W. N. W. 0.	Des morgens lag de ryp op de bladeren der planten.
	2. N.	17. 0.	W. Z. W. 0.	Helder den gantſchen dag.
14.	6. V.	5. 0.	Z. Z. W. 0.	Helder.
	2. N.	21. 0.	———	———
15.	6. V.	4. 5.	Z. Z. O. 0.	Helder.
	2. N.	24. 0.	———	———
16.	6. V.	11. 0.	O. N. O. 0.	Betrokken.
17.	6. V.	8. 0.	N. O. 1.	Betrokken,
	2. N.	18. 0.	———	——— Des avonds regen, die den gehelen nagt ſterk aanhield.
18.	6. V.	12. 0.	N. W. 0.	Wolkig.
	5. N.	4. 0.	Z. W. 0.	———
19.	6. V.	00. 0.	W. Z. W. 1.	Helder.
	2. N.	9. 0.	———	———
20.	5. V.	01. 0.	W. N. W. 1.	Helder.
	1. N.	9. 0.	———	———
21.	7. V.	00. 0.	W. 0.	Des morgens was 'er ys op de ſtilſtaande wateren, en de grond wit van den ryp. Den gantſchen dag helder.

OCTOBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder
	1. N.	15. 0.	——	Helder.
22.	6. V.	00. 0.	W. 0.	Helder.
23.	6. V.	4. 5.	N. N. O. 1.	Helder.
	1. N.	16. 0.	——	——
24.	6. V.	4. 5.	N. 0.	Helder.
	2. N.	18. 0.	——	——
25.	6. V.	4. 5.	Z. W. 1.	Helder. Na den middag was de lugt zeer dik.
26.	6. V.	4. 0.	Z. W. 0.	Helder.
	3. N.	19. 0.	——	——
27.	6. V.	1. 0.	——	Helder.
	3. N.	17. 0.	——	——
28.	6. V.	9. 0.	O. 2.	Sterke regen den gantſchen dag.
29.	6. V.	14. 0.	W. 1.	Helder.
	1. N.	20. 0.	——	Des avonds was 'er een lugtverſchynſel, lopende zeer ver van 't N. W. naar 't Z. O.
30.	6. V.	3. 0.	N. W. 1.	Helder.
31.	7. V.	4. 0.	W. 1.	Helder.
	1. N.	18. 0.	——	——

NOVEMBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1	7. V.	3. 0.	Z. 1.	Helder.
2.	6. V.	4. 0.	N. 0.	Helder.
	3. N.	18. 0.	——	——
3.	7. V.	7. 0.	N. W. 1.	Helder.
	1. N.	14. 0.	Z. O. 0.	——
4.	7. V.	1. 0.	Z. W. 0.	Helder. 's Morgens lag de ryp op het veld.
	12. —	19. 0.	——	——
5.	7. V.	4. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	1. N.	17. 0.	——	——
6.	7. V.	4. 5.	N. O. 1.	Helder.
	1. N.	12. 0.	——	Tegens den avond wat betrokken.
7.	7. V.	7. 0.	N. O. 1.	Betrokken.
	4. N.	11. 5.	——	——

NOVEMBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
8.	7. V.	11. 5.	O. N. O. 2.	Stofregen.
	½. N.	18. 0.	O. Z. O. 3.	Sterke regen.
9.	7. V.	17. 0.	Z. O. 1.	Stofregen.
	9. —	15. 0.	Z. Z. W. 1.	Om 8. klaarde het op, en wierd
	1. N.	17. 0.	—— ——	Wolkig. (wolkig.
10.	7. V.	6. 0.	Z. Z. W. 2.	Helder.
	½. N.	13. 0.	W. N. W. 2.	——
11.	7. V.	4. 0.	W. Z. W. 1.	Betrokken.
	½. N.	12. 0.	—— ——	Wolkig.
12.	6. V.	03. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	2. N.	11. 5.	N. W. 2.	Betrokken.
	4. —	5. 0.	—— ——	Betrokken.
13.	7. V.	00. 0.	N. N. O. 1.	Helder. Des morgens vond men ys op 't water.
	2. N.	5. 5.	—— ——	——
14.	7. V.	0. 5.	N. 3.	Helder.
	1. N.	8. 0.	N 2.	——
15.	7. V.	3. 0.	Z. 2.	Stofregen. De lugt 's morgens zeer
	1. N.	8. 0.	—— ——	—— (rood.
16.	7. V.	4. 5.	W. 1.	Helder.
17.	7. V.	01. 0.	W. 1.	Helder en betrokken by, buyen.
	1. N.	8. 0.	—— ——	——
18.	7. V.	4. 0.	Z. 1.	Somtyds Stofregen.
	3. N.	6. 5.	N. W. 2.	——
19.	7. V.	03. 0.	W. 0.	Helder.
	2. N.	11. 5.	—— ——	——
20.	7. V.	01. 0.	N. N. O. 1.	Helder.
	2. N.	——	Z. 1.	——
21.	7. V.	15. 0.	Z. W. 2.	Helder.
	1. N.	19. 0.	—— ——	——
22.	7. V.	20. 0.	O. 1.	Regen den gantſchen dag.
	2. N.	10. 0.	—— ——	——
23.	8. V.	16. 0.	Z. 1.	Betrokken, nevelig, en regen daar tuſſchen.
	8. N.	——	Z. W. 4.	——
24.	7. V.	00. 0.	W. N. 3.	Helder.
25.	7. V.	00. 0.	N. W. 0.	Den vorigen nagt was het zeer koud, dog de dag was helder.

NO-

NOVEMBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
26.	7. V.	00. 0.	N. W. 0.	Helder en wolkig, by buyen tamelyk koud in de lugt.
27.	——	——	——	Helder, en wolkig; tamelyk koud in de lugt.
28.	——	——	——	Betrokken, nevelig en zeer ſtil.
29.	——	——	——	Een weinig betrokken.
30.	——	——	N. 1.	Helder en wat koud.

DECEMBER. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	——	——	N. 1.	Helder.
2.	——	——	W. Z. W. 1.	Helder en koud. Des avonds een kring om de Maan.
3.	——	——	W. Z. W. 1.	Des morgens de lugt rood. De dag helder.
4.	7. V.	6. 0.	Z. Z. W. 0.	Helder.
	3. N.	18. 0.	——	——
5.	7. V.	5. 5.	N. N. O. 1.	Helder.
	4. N.	9. 5.	——	——
6.	7. V.	6. 5.	Z. Z. W. 1.	Betrokken.
	2. N.	14. 0.	——	Enigſins helder. Des nagts zware regen.
7.	7. V.	13. 5.	Z. W. 1.	Betrokken.
	2. N	19. 0.	——	Helder.
8.	7. V.	5. 0.	Z. 1.	Betrokken.
	2. N.	13. 5.	——	Des nagts regen en wind.
9.	7. V.	12. 0.	Z. W. 2.	Zware dog verſtroide wolken.
	2. N.	10. 0.	W. N. W. 2.	——
10.	——	——	W. N. W. 2.	Wolkig.
11.	7. V.	2. 0	Z. Z. W. 1.	Helder.
	2. N.	12. 5.	——	——
12.	7. V.	0. 5.	N. O. 1.	Betrokken. Om 9 regen en miſt, voor den gehelen dag.
	2. N.	10. 5.	——	
13.	8. V.	7. 5.	Z. W. 0.	Nevel en betrokken.
	2. N.	10. 0.	——	Des nagts ſterke wind uit het N. W.

D E C E M B E R. 1748.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
14.	8. V.	1. 0.	N. W. 2.	Wolkig.
	2. N.	2. 0.	——	——
15.	8. V.	07. 0.	W. N. W. 1.	Helder en betrokken by buyen.
	2. N.	01. 0.	——	——
16.	8. V.	01. 0.	W. 1.	Helder.
	2. N.	1. 5.	——	——
17.	8. V.	02. 5.	N. W. 1.	Betrokken. Enige ſneuw voor de
	2. N.	00. 0.	——	eerſte maal van dezen winter.
18.	8. V.	03. 0.	W. 1.	Helder.
	2. N.	4. 0.	——	——
19.	8. V.	1. 0.	W. 1.	Betrokken.
	2. N.	8. 0.	——	Helder.
20.	8. V.	01. 5.	W. Z. W. 2.	Wolkig. Om 6. N. enige rode
	2. N.	7. 5.	——	ſtrepen in de lugt.
21.	8. V.	07. 0.	N. 0.	Helder.
	2. N.	2. 0.	——	——
22.	8. V.	04. 5.	Z. O. 0.	Helder.
	2. N.	13. 0.	——	Zeer betrokken.
23.	8. V.	13. 0.	Z. Z. W. 0.	Zware regen.
	2. N.	18. 0.	——	Betrokken en nevel.
24.	8. V.	13. 0.	W. Z. W. 0.	Zware miſt.
	2. V.	17. 0.	Z. W. 1.	Helder. Des avonds laat regen.
25.	8. V.	18. 0.	Z. 3.	Zware regen. Des nagts had men
	2. N.	18. 5.	Z. Z. O. 2.	donder, blixem en ſterken wind.
26.	8. V.	3. 0.	W. 3.	Des nagts had het geweldig uit Z. en W. geſtormd met zwaren regen. De voormiddag was betrokken, en'er viel een weinig ſneuw.
	2. N.	3. 5.	W. N. W. 3.	Opgehelderd.
27.	8. V.	04. 0.	W. N. W. 3.	Helder.
28.	8. V.	07. 0.	W. 0.	Helder.
	2. N.	8. 0.	——	——
29.	8. V.	3. 0.	N. N. O. 1.	Wat betrokken, en regen by buyen.
	2. N.	13. 0.	N. N. O. 0.	——
30.	8. V.	8. 0.	N. N. O. 1.	Betrokken, en miſt.
	2. N.	10. 0.	N. N. O. 0.	——
31.	8. V.	6. 0.	W. 3.	Helder.
	2. N.	4. 0.	N. W. 1.	Des avonds een kring om de Maan.

J A N-

JANUARI. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	7½. V.	07. 0.	N. W. 0.	Helder.
	2. N.	4. 0	——	——
2.	7½. V.	04. 5.	W. N. W. 1.	By buyen helder en betrokken.
	2. N.	5. 5.	——	——
3.	7½. V.	2. 0.	N. W. 1.	Betrokken.
	2. N.	2. 0.	——	——
4.	7½. V.	02. 0.	W. 1.	Helder.
	2. N.	11. 0.	——	——
5.	7½. V.	03. 0.	W. 0.	Helder.
6.	7½. V.	03. 0.	W. 0.	Helder. Des avonds laat wind en
	2. N.	14. 5.	——	ſneuw.
	5. N.	——	N. W. 3.	——
7.	7½. V.	01. 0.	W. N. W. 1.	Wat betrokken.
	2. N.	3. 0.	——	——
8.	7½. V.	04. 0.	W. N. W. 1.	Helder.
	2. N.	8. 0.	——	——
9.	7½. V.	03. 0.	W. N. W. 1.	Betrokken, de lugt rood. Des
	2. N.	8. 0.	——	avonds ſterke regen.
10.	7½. V.	15. 0.	Z. 2.	Betrokken en regenvlagen. Des
				avonds wat ſneuw.
	2. N.	2. 0.	W. 4.	Des morgens 9. W. Z. W. 3. te 11.
				Z. W. 4. te 2. Nam. W. 4.
11.	7½. V.	03. 0.	W. N. W. 3.	Betrokken.
	2. N.	04. 0.	——	——
12.	7½. V.	04. 0.	W. N. W. 3.	Helder.
	2.	01. 5.	N. W. 2.	——
13.	7½. V.	07. 5.	W. N. W. 2.	Helder.
	2. N.	03. 0.	——	Betrokken.
14.	7½. V.	05. 5.	W. N. W. 1.	Betrokken en ſneuw den gantſchen
	2. N.	02. 0.	——	dag. De ſneuw lag meer dan 2.
15.	7. V.	07. 0.	W. N. W. 0.	Helder. (duim hoog.
	2. N.	3. 0.	——	——
16.	7. V.	08. 9.	N. W. 3.	Den laatſten nagt W. N. W. 4.
	8. V.	09. 0.	——	Den gehelen dag Helder.
	2. N.	08. 0.	——	——
17.	7. V.	011. 0.	N. N. O. 0.	Betrokken, en ſneuw den gehelen
	N.	09. 0.	——	dag en volgenden nagt.

JANUARI. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
18.	7. V.	012. 0.	N. W. 1.	Betrokken en ſneuw voor den middag.
	10. V.	011. 0.	——	Helder den namiddag. De ſneuw
	N.	011. 0.		was een ¼ el hoog.
19.	7. V.	015. 0.	W. 1.	Helder.
	1. N.	010. 5.	——	——
20.	7. V.	012. 5.	W. 1.	Helder.
	2. N.	07. 0.	——	——
21.	7. V.	022. 0.	W. N. W. 0.	Helder.
	2. N.	03. 0.	W. 1.	——
22.	7. V.	05. 0.	W. 1.	Helder.
	2. N.	01. 0.	——	Betrokken.
23.	7. V.	010. 0.	W. N. W. 1.	Helder. Des avonds een kring om
	N.	3. 0.	——	de Maan.
24.	7. V.	01. 0.	N. N. O. 0.	Betrokken. Sneuw den gantſchen
	2. N.	4. 0.	N. O. 0.	dag.
25.	7. V.	00. 0.	W. N. W. 0.	Helder.
	2. N.	4. 0.	W. 0.	——
26.	7. V.	013. 5.	W. N. W. 1.	Helder.
	2. N.	1. 0.	——	Betrokken. Ten 3. begon het te ſneuwen.
27.	7. V.	07. 0.	W. 1.	Helder. Des avonds een kring om
	2. N.	00. 0.	——	de Maan.
28.	7. V.	01. 0.	W. N. W. 1.	Betrokken. Sneuw den gehelen
	3. N.	4. 0.	——	dag.
29.	7. V.	05. 0.	N. N. O. 1.	Helder.
	3. N.	03. 0.	——	——
30.	7. V.	013. 0.	W. N. W. 1.	Helder. Des avonds een kring
	3. N.	4. 0.	——	om de Maan.
31.	7. V.	04. 0.	W. N. W. 1.	Helder. Des avonds een kring om
	3. N.	8. 0.	——	de Maan.

FE-

F E B R U A R I. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	7. V.	03. 0.	W. N. W. 1.	Helder. Des avonds een kring om
	1. N.	11. 0.	W. 1.	de Maan.
2.	7. V.	5. 0.	W. N. W. 0.	Helder.
	2. N.	6. 0.	W. 0.	——
3.	7. V.	00. 0.	W. 0.	Helder.
	2. N.	19. 5.	——	——
4.	7. V.	5. 5.	W. 0.	Betrokken. Des nagts om 10. N.
	2. N.	11. 0.		N. O. 3. ſneuw en ſtorm.
	4. N.	——	N. N. O. 2.	
5.	7. V.	06. 0.	N. N. W. 2.	Helder.
	1. N.	03. 0.	N. W. 2.	——
6.	7. V.	010. 5.	N. W. 0.	Des nagts te voren hoorde men in
	2. N.	3. 0.	W. Z. W. 1.	alle de huizen een gekraak. 's Morgens was de lugt rood. Helder den gantſchen dag. V. ten 7. N. W. 0. ten 9. W. N. W. 1. ten 11. W. 1. ten 2. N. W. Z. W. 1.
7.	7. V.	01. 0.	N. N. O. 1.	Helder. Ten 9. V. N. 1. ten 11. W.
	2. N.	1. 0.	N. W. 1.	N. W. 1. ten 12. N. W. 1.
8.	7. V.	09. 0.	N. W. 0.	Helder.
	2. N.	7. 0.	W. 1.	——
9.	7. V.	03. 0.	W. 1.	——
	3. N.	16. 0.	——	——
10.	7. V.	7. 0.	W. 1.	Meeſt helder. Den volgenden nagt
	1. N.	19. 0.	Z. Z. W. 4.	een heftige ſtorm met regen.
11.	7. V.	9. 0.	Z. Z. W. 2.	Helder. Tegens den avond regen.
	2. N.	11. 0.	——	Des avonds een ſoort van noorderligt in Z. W.
12.	7. V.	4. 0.	Z. Z. W. 3.	Helder. Des avonds om 9. uur een
	1. N.	10. 0.	——	ſchyn van flauw noorderligt in Z.
13.	7. V.	2. 0.	W. N. W. 2.	Betrokken. (W.
	3. N.	5. 0.	N. W. 2.	Helder.
14.	7. V.	06. 5.	N. W. 1.	Helder.
	3. N.	02. 0.	W. N. W. 2.	Wolkig.
15.	6.¼ V.	010. 5.	N. W. 1.	Helder. Om 8. uur des avonds
				Noorderligt.
	2. N.	03. 0.	W. N. W. 2.	——

FEBRUARI. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
16.	6½. V.	013.0.	N. N. W. 0.	Helder.
	2. N.	00.6.	N. W. 1.	
17.	6½. V.	02.0.	W. N. W. 1.	Betrokken en ſneuw. Den gantſchen Nam. regen.
	2. N.	00.0.	W. 1.	
18.	6½. V.	2 0.	W. N. W. 1.	Betrokken.
	2. N.	00.0.		
19.	6½. V.	03.0.	N. N. O. 2.	Betrokken. Den gehelen dag regen met ſneuw en hagel.
	2. N.	01.0.		
20.	6½. V.	1.5.	N. W. 1.	Betrokken.
	2. N.	4.5.		
21.	6½. V.	00.8.	N. W. 0.	Betrokken. Om 5. V. hoorden wy een waterval by enen molen Z. Z. van ons omtrent 1. myl, makenden een ſterker geraas dan gewoonlyk, ſchoon het zeer ſtil was. Ten 10. begon het te regenen, 't welk den gehelen dag duurde.
	4. N.	4.0.	N. N. O. 1.	
22.	6½. V.	3.0.	W. N. W. 2.	Helder.
	2. N.	3.5.		
23.	6½. V.	06.0.	W. 2.	Helder.
	4. N.	4.0.		Enige wolken die om de zon t'zamentrokken.
24.	6½. V.	4.0.	Z. Z. W. 1.	Betrokken.
	3. N.	10.0.	W. 1.	
25.	6. V.	3.0.	W. N. W. 0.	Betrokken en helder by beurten.
	2. N.	1.0.		
26.	6. V.	012.0.	N. N. W. 1.	Helder. Des avonds betrokken. 's Avonds om 8. een kring om de Maan. De wolken in 't Z. zeer rood.
	3. N.	02.0.		
27.	6. V.	04.0.	N. 2.	Betrokken, ſneuw en wind.
	3. N.	01.0.		Om 4. uur helder.
28.	6. V.	04.5.	N. W. 4.	Ligte verſpreide wolken.
	3. N.	03.5.	W. N. W. 4.	

MAART.

M A A R T. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	6. V.	09. 0.	W. N. W. 2.	Helder. Des avonds een groote kring om de Maan.
	3. N.	01. 5.		
2.	6. V.	06. 0.	N. W. 2.	Helder. Een flauwe kring des avonds om de Maan.
	4. N.	2. 5.		
3.	6. V.	04. 0.	N. W. 1.	Helder. Nam. betrokken. Ten 8. des avonds waren de wolken in 't Z. W. zeer rood. Om 9. uur begon het te ſneuwen.
	2. N.	6. 5.	Z. 1.	
4.	6. V.	0. 5.	O. Z. O. 1.	Betrokken. Des avonds ſterke regen.
	2. N.	7. 0.	Z. 1.	
5.	6. V.	4. 0.	W. 1.	Betrokken en helder by buyen. Den volgenden nagt ſtilte.
	2. N.	11. 0.	W. 3.	
6.	6. V.	4. 0.	W. 2.	Helder.
7.	6. V.	00. 0.	W. Z. W. 1.	Helder en betrokken by buyen. Nam. donder en regen.
	2. N.	8. 0.		
8.	6. V.	2. 0.	W. N. W. 0.	Helder. Des avonds om 8. uur zag men in 't Z. W. een zogenaamd *Sneuwvuur*.
	3. N.	20. 0.	W. Z. W. 2.	
9.	6. V.	5. 0.	N. 1.	Helder.
	3. N.	13. 5.		Betrokken. Om 8. weder een ſneuwvuur in 't Z. W.
10.	6½. V.	5. 0.	Z. Z. O. 1.	Betrokken. Sneuw en regen den gantſchen dag en nagt.
	2. N.	6. 5.	Z. O. 1.	
11.	6. V.	9. 0.	Z. Z. O. 1.	Betrokken en ſterke regen. Nam. enigſins helder.
	3. N.	14. 0.	W. 1.	
12.	6. V.	9. 0.	N. N. W. 0.	Wolkig. Om 10. klaarde het weder op. Tegen den avond regen.
	3. N.	15. 0.	O. N. O. 0.	
13.	6. V.	9. 5.	N. N. O. 2.	Sterke regen, 4. uur Nam. helder.
	2. N.	8. 0.	N. 3.	
14.	6. V.	4. 0.	W. N. W. 2.	Helder.
	2. N.	10. 0.		
15.	6. V.	00. 0.	W. Z. W. 0.	Helder. Tegen den avond betrokken.
	3. N.	13. 0.		
16.	6. V.	2. 5.	N. N. O. 3.	Sneuw en ſtorm den gehelen dag.
	3. N.	01. 0.		
17.	6. V.	01. 0.	N. W. 2.	Betrokken. Om 8. helder.
	3. N.	5. 0.		

M A A R T. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
18.	6. V.	02. 0.	W. Z. W. 0.	Helder. Het veld lag met ſneuw bedekt.
	3. N.	4. 0.	W. 2.	
19.	6. V.	02. 0.	W. N. W. 1.	Helder.
	3. N.	6. 0.	N. W. 2.	
20.	6. V.	05. 5.	W. 0.	Helder.
	3. N.	11. 5.	Z. W. 1.	
21.	6½. V.	2. 0.	Z. Z. O. 0.	Betrokken, en regen by buyen.
	3. N.	14. 5.		
22.	6. V.	10. 0.	Z. Z. O. 0.	Betrokken.
	3. N.	19. 5.		
23.	6. V.	15. 0.	Z. Z. O. 1.	Zware regen.
	3. N.	19. 0.		
24.	6. V.	8. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	15. 0.		
25.	6½. V.	6. 5.	W. N. W. 3.	Helder.
	3. N.	11. 0.		Wolkig.
26.	6. V.	00. 0.	W. N. W. 2.	Helder.
	3. N.	11. 0.	Z. W. 2.	Wolkig. Om 8. een ſneuwvuur aan den gezigteinder in 't Z. W.
27.	6. V.	3. 0.	W. N. W. 2.	Helder.
	3. N.	9. 0.		
28.	6½. V.	3. 0.	Z. 1.	Regen den gantſchen dag en volgenden nagt.
	3. N.	12. 0.		Des avonds om 11. uur de wind N. N. W 3.
29.	6. V.	1. 0.	N. N. W. 2.	Helder.
	2. N.	4. 0.		
30.	6. V.	03. 0.	O 1.	Helder; op den middag betrokken.
	2. N.	4. 0.		Het begon te ſneuwen en te ſtormen dat tot den nagt duurde, toen de ſneuw in regen veranderde.
31.	6½. V.	5. 0.	N 1.	Betrokken.
	3. N.	14. 0.		

A P R I L.

APRIL. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	6. V.	5. 5.	N. N. O. 1.	Regen. Des Nam. en des nagts
	3. N.	3. 5.	O. 1.	ſneuw te gelyk met donder en blixem.
2.	6. V.	0. 5.	N. N. O. 1.	Sneuw byna den gantſchen dag.
	3. N.	0. 5.	—— ——	—— ——
3.	6. V.	02. 0.	N. W. 1.	Helder.
	3. N.	9. 0.	—— ——	—— ——
4.	6. V.	02. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	16. 9.	——	—— ——
5.	6. V.	00. 5.	N. 1.	Helder. De zon des avonds zeer
	3. N.	19. 0.	Z. W. 1.	rood.
6.	6. V.	4. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	23. 0.	—— ——	—— ——
7.	6. V.	13. 0.	Z. 2.	Helder. Nam. betrokken.
	3. N.	24. 0.	—— ——	Om 7. regen tot 's nagts toe.
8.	7. V.	9. 0.	N. W. 3.	Wolkig.
	3. N.	13. 0.	—— ——	——
9.	6. V.	1. 0.	N. 1.	Helder en betrokken by buyen.
	3. N.	7. 0.	—— ——	Des avonds begon het te ſneuwen, 't welk tot 's nagts toe duurde.
10.	7. V.	2. 5.	N. O. 1.	Betrokken. Op den middag ging
	3. N.	6. 5.	—— ——	het aan 't regenen, dat tot 's nagts duurde.
11.	6. V.	5. 0.	N. O. 1.	Byna den gehelen dag regen.
	3. N.	9. 0.	—— ——	——
12.	6. V.	2. 0.	W. N. W. 2.	Helder. Nam. wolkig en hagel.
	2. N.	13. 0.	—— ——	
13.	6. V.	——	N. W. 2.	Helder.
	2. N.	——	Z. W. 1.	Betrokken.
14.	6. V.	——	O. 1.	Betrokken. Om 8. uur helder. Tegen den avond betrokken.
15.	6. V.	——	O. 1.	Meeſt helder.
16.	6. V.	6. 5.	W. N. W. 2.	Helder.
	2. N.	13. 5.	W. N. W. 1.	——
17.	6. V.	7. 0.	Z. 1.	Helder en betrokken by buyen.
	3. N.	16. 0.	Z. W. 1.	Regen.

A P R I L. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
18.	7. V.	6. 0.	N. 0.	Helder.
	3. N.	18. 0.	N. W. 3.	——
19.	5½. V.	2. 0.	N. N. W. 0.	Helder.
	3. N.	20. 0.	W. 2.	——
20.	6. V.	2. 0.	Z. W. 0.	Een ſterke ryp des morgens. Nam. helder; en den gantſchen dag zeer heet.
21.	——	——	Z. W. 1.	Helder. De zon trok veel dampen op.
22.	5. V.	13. 0.	Z. 0.	Meeſt helder.
	3. N	23. 0.	——	——
23.	5½. V.	11. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	25. 5.	——	——
24.	6. V.	12. 0.	Z. 1.	Nu en dan ſtofregen.
	3. N.	22. 0.	——	——
25.	6. V.	18. 0.	Z. 0.	Regen den nagt van te voren en de gehelen dag dikwyls. Des avonds donder en blixem.
	3. N.	24. 0.	——	
26.	6. V.	18. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	30. 0.	——	——
27.	6. V.	17. 0.	W. 2.	Helder.
	3. N.	25. 0.	——	——
28.	6. V.	7. 0.	W. 0.	Helder.
	3. N.	24. 0.	——	——
29.	6. V.	7. 0.	N. 2.	Helder.
	3. N.	17. 0.	O. 2.	——
30.	5. V.	3. 0.	O. 1.	Wolkig.
	3. N.	15. 5.	Z. 0.	——

M A I

M A I. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	4. V.	01. 5.	Z. 0.	Helder. Des morgens ryp.
	3. N.	18. 5.	Z. W. 1.	——
2.	5. V.	1. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	23. 0.	——	——
3.	5½. V.	4. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	27. 5.	——	——
4.	5. V.	10. 0.	W. 1.	Helder.
5.	5. V.	13. 0.	Z. 3.	Wolkig.
	3. N.	27. 0.	——	——
6.	5. V.	14. 5.	N. 0.	Helder.
7.	5. V.	13. 0.	N. 0.	Wat betrokken.
8.	5. V.	4. 0.	N. 0.	Helder.
9.	6. V.	14. 0.	Z. 1.	Regen, byna den gantſchen dag.
	3. N.	14. 0.	——	——
10.	6. V.	13. 0.	Z Z. W. 0.	Regen by buyen.
	3. N.	16. 0.	——	——
11.	6. V.	12. 0.	W. Z. W. 0.	Helder.
	3. N.	28. 0	——	——
12.	6. V.	13. 0.	W. N. W. 2.	Helder.
	3. N.	20. 0.	——	——
13.	5. V.	9. 0.	N. W. 1.	Helder.
	3. N.	18. 5.	——	——
14.	5. V.	00. 5.	N. W. 0.	Helder.
15.	5. V.	9. 0.	Z. Z. W. 1.	Betrokken.
	3. N.	20. 0.	——	Regen.
16.	5. V.	17. 0.	——	Betrokken.
	4. N.	23. 0.	——	——
17.	5. V.	20. 0.	Z. 1.	Regen nu en dan den gehelen dag.
	3. N.	24. 0.	——	Des avonds ſterke blixem.
18.	5. V.	13. 0.	——	Helder.
19.	5. V.	17. 0.	W. 2.	Helder.
20.	5. V.	19. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	24. 0.	——	Helder.
21.	6. V.	20. 0.	——	——
22.	——	——	Z. W. 1.	Helder en zeer heet.
23.	5. V.	17. 0.	Z. W. 1.	Helder.

M A I. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
24.	12.	32. 0.	Z. W. 1.	Helder.
25.	8. V.	23. 0.	Z. W. 1.	Helder en zeer warm.
	2. N.	28. 0.	——	——
26.	8. V.	21. 0.	W. N. W. 2.	Wolkig. Des avonds de lugt met
	3. N.	25. 0.	——	ſtrepen: regen en wind.
27.	7. V.	17. 0.	W. 2.	Zware verſpreide wolken.
	2. N.	25. 0.	——	Tamelyk koel.
28.	7. V.	15. 0.	W. 1.	Wolkig.
	2. N.	25. 0.	——	——
29.	7. V.	16. 0.	W. 2.	Wolkig.
	2. N.	25. 0.	——	——
30.	5. V.	13. 0.	W. N. W. 1.	Helder.
	N.	25. 0.	W. 1.	Betrokken.
31.	5. V.	13. 0.	Z. W. 1.	Wat betrokken.
	1. N.	27. 0.	—— ——	Helder.

J U N I. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder
1.	5. V.	23. 0.	Z. W. 1.	Regen den voorgaanden nagt.
2.	——	——	Z. O. 1.	's Morgens betrokken. Om 10. uur helder, met verſpreide wolken.
3.	7. V.	24. 0.	Z. W. 1.	Wolkig. Nam. regen met donder-wolken, komende uit het N. W.
4.	3. N.	26. 0.	N. W. 1.	Wolkig.
5.	5½. V.	15. 5.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	22. 0.	——	——
6.	5. V.	18. 5.	Z. W. 1.	Betrokken en helder by buyen.
	3. N.	23. 0.	——	Helder.
7.	——	20. 0.	——	Den gantſchen dag regen.
8.	6. V.	15. 5.	N. W. 0.	Betrokken.
	3. N.	23. 0.	—— 1.	Wolkig.
9.	5. V.	13. 0.	—— ——	Helder.
10.	5. V.	11. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	22. 5.	—— ——	——

J U.

JUNI. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
11.	7. V.	20. 0.	N. 1.	Wolkig.
	2. N.	33. 0.	Z. W. 1.	Onweder met regen.
12.	6. V.	23. 0.	N. 0.	Helder.
	3. N.	32. 0.	Z. 2.	Wat betrokken.
13.	5. V.	19. 0.	Z. O. 2.	Meeſt helder.
	3. N.	27. 0.	——	——
14.	6. V.	26. 0.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	25. 0.	——	Onweder en regen.
15.	6. V.	18. 0.	N. 0.	Helder.
	3. N.	26. 5.	——	——
16.	6. V.	20. 0.	N. N. O. 1.	Helder.
	2. N.	28. 0.	——	——
17.	5. V.	18. 0.	N. 0.	Helder
	3. N.	27. 5.	——	——
18.	5. V.	21. 0.	O. Z. O. 1.	Helder.
	3. N.	32. 0.	N. O. 1.	Onweder met ſtortregen.
19.	6. V.	20. 0.	N. N. W. 1.	Helder.
	3. N.	27. 0.	——	——
20.	5. V.	18. 0.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	26. 0.	——	Betrokken.
21.	5. V.	23. 0.	Z. W. 0.	Betrokken ſomtyds regen.
22.	5. V.	9. 0.	W. 1.	Helder.
23.	6. V.	17. 0.	Z. 1.	Helder.
	N.	——	N. W. 1.	Betrokken.
24.	6. V.	20. 5.	Z. 1.	Betrokken; naderhand helder.
	N.	——	Z. W. 1.	Onweder en regen.
25.	5. V.	23. 0.	Z. 1.	Helder.
	2. N.	32. 0.	——	——
26.	5. V.	14. 0.	N. 1.	Helder.
27.	6. V.	15. 0.	——	Helder.
28.	5. V.	18. 0.	Z. 1.	Helder.
	1. N.	35. 0.	——	——
29.	7. V.	26. 0.	——	Helder.
30.	5. V.	11. 0.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	31. 0.	W. 1.	——

J U L I. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	——	——	N. 3.	Wolkig.
2.	5. V.	7. 5.	N. 2.	Helder.
3.	8. V.	26. 0.	N. 1.	Helder.
	2. N.	28. 0.	——	Des avonds onweder met regen.
4.	6. V.	20. 0.	Z. 1.	Betrokken.
	N.	——	N. 2.	Regenbuyen.
5.	——	——	W. 1.	Helder.
	4. N.	26. 0.	——	Betrokken. Des avonds regen.
6.	5½. V.	18. 0.	Z. W. 1.	Helder; dog regen den voorgaanden
7.	4½. V.	17. 0.	N. W. 0.	Helder. (nagt.
8.	6. V.	16. 0.	N. 0.	By buyen helder en betrokken. Des morgens een groote kring om de Zon.
9.	7. V.	21. 0.	Z. W. 0.	Den voorgaanden nagt regen. Den
	3. N.	22. 0.	——	dag betrokken en somwylen regen.
10.	4½. V.	18. 0.	Z. W. 0.	Helder. Somtyds schielyk dryvende wolken en regenvlagen.
	3. N.	24. 5.	—— 1.	
11.	5. V.	17. 0.	Z. Z. O. 1.	Helder.
	2. N.	26. 0.	—— ——	——
12.	5. V.	22. 0.	W. 1.	Helder.
13.	6. V.	20. 0.	Z. Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	33. 0.	—— ——	——
14.	5. V.	21. 0.	W. Z. W. 1.	Helder.
	2. N.	28. 0.	—— ——	——
15.	5. V.	16. 0.	N. N. O. 1.	Helder.
	3. N.	28. 0.	—— ——	——
16.	5. V.	14. 0.	Z 0.	Helder. Somtyds wat betrokken.
	10. V.	——	Z. Z. O. 1.	——
17.	5. V.	19. 0.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	24. 0.	Z. 1.	Betrokken.
18.	5. V.	15. 0.	N. N. O. 0.	Helder.
	2. N.	25. 0.	N. N. O. 0.	——
19.	5. V.	19. 0.	Z. Z. W. 1.	Regen. Nam. enigsins helder.
20.	5. V.	19. 0.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	24. 0.	——	Wat regen.
21.	——	——	Z. 0.	Helder.
	3. N.	27. 0.	——	Wolkig.

J U-

J U L I. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
22	5. V.	16. 0.	Z. W. 2.	Helder.
	3. N.	27. 0.	Z. W. 2.	
23.	6. V.	19. 0.	Z. Z. W. 1.	Helder en betrokken by buyen.
	3. N.	28. 5.		
24.	6. V.	20. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	29. 0.		
25.	5. V.	20. 0.	W. Z. W. 0.	Helder.
	3. N.	29. 5.		
26.	5. V.	21. 0.	Z. 0.	Helder.
	3. N.	30. 0.	Z. 1.	
27.	5. V.	22. 0.	W. 1.	Regen nu en dan.
	3. N.	21. 5.		
28.	6. V.	17. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	27. 0.		
29.	6. V.	16. 0.	N. W. $\frac{1}{2}$.	Helder. Des avonds vliegende
	2. N.	24. 0.	N. W. 1.	wolken met regen.
30.	6. V.	14. 0.	W. N. W. 1.	Helder.
	2. N.	26. 0.		
31.	6. V.	16. 0.	O. 1.	Regen byna den gantſchen dag.
	3. N.	22. 0.		

A U G U S T U S. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder
1.	6. V.	22. 0.	N. O. 1.	Somtyds regen.
	3. N	28. 0.		
2.	4½. V.	16. 0.	N. O. 1.	Helder.
	N.		Z. W. 1.	Betrokken. Tegen den avond hel-
3.	5. V.	13. 0.	Z. W. 2.	Helder. (der.
4.			N. O. 2.	Betrokken. Nu en dan regen.
	2. N.	21. 0.		
5.	V.		N. O. 1.	Helder.
	N.		Z. W. 1.	
6.	5. V.	16. 0.	N. O. 3.	Sterke regen den gehelen dag. Nu
	3. N.	16. 0.		en dan donder.
7.	6. V.	13. 0.	O. Z. O. 1.	Betrokken, dikwyls regen.
	3. N.	16. 0.		

AUGUSTUS. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
8.	6. V.	16. 0.	Z. W. 1.	Betrokken. Nu en dan regen.
	3. N.	27. 0.	——	——
9.	6. V.	14. 0.	Z. W. 1.	——
	1. N.	20. 0.	——	Des avonds regen.
10.	6. V.	14. 0.	Z. W. 1.	Wolkig.
	3. N.	24. 0.	——	——
11.	6. V.	13. 5.	W. 1.	Betrokken.
12.	6. V.	14. 0.	W. 1.	Wolkig.
	2. N.	25. 0.	——	——
13.	7. V.	15. 5.	N. W. 1.	Helder.
	2. N.	30. 0.	——	——
14.	6. V.	16. 0.	N. O. 2.	Helder.
	2. N.	26. 0.	—— ——	——
15.	6. V.	14. 0.	N. O. 1.	Helder.
	2. N.	28. 0.	——	——
16.	5. V.	14. 0.	Z. O. 1.	Helder. Des avonds donder en regen.
	3. N.	26. 0.	—— ——	
17.	5. V.	14. 5.	Z. O.	Wolkig.
	3. N.	27. 0.	—— ——	——
18.	5. V.	16. 0.	W. 1.	Des morgens donder en regen. Om 10. uur wolkig.
	3. V.	29. 0	——	
19.	6. V.	17. 0.	W. 1.	Helder.
	3. N.	30. 0.	——	——
20.	5. V.	16. 5.	Z. W. 0.	Helder.
	3. N.	28. 0.	—— ——	——
21.	5. V.	17. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	2. N.	29. 0.	—— ——	——
	5. N.	27. 0.	—— ——	——
22.	5. V.	19. 0.	N. O. 2.	Regen den gantſchen dag.
	3. N.	17. 5.	—— ——	——
23.	5. V.	16. 5.	Z. W. 3.	Des morgens regen. Om 10. uur wolkig.
	2. N.	22. 5.	—— ——	
24.	6. V.	13. 5.	Z. W. 2.	Wolkig.
	2. N.	22. 0.	——	——
25.	5. V.	7. 0.	Z. W. 2.	Helder.
	4. N.	20. 5.	——	——
26.	5. V.	13. 0.	N. O. 1.	——
	3. N.	18. 0.	——	Helder en betrokken by buyen.

A U-

AUGUSTUS. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
27.	5. V.	10. 5.	Z. W. 1.	Wolkig.
	2. N.	23. 0.		
28.	5. V.	10. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	2. N.	20. 0.		
29.	5. V.	13. 0.	N. O. 2.	Helder.
30.	5½. V.	11. 0.	N. O. 2.	Helder.
31.	6. V.	13. 0.	Z. 1.	Helder en betrokken by buyen.
	3. N.	18. 5.		Nu en dan regen.

SEPTEMBER. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	5½. V.	14. 5.	N. N. W. 1.	Helder.
	3. N.	20. 0.		
2.	5½. V.	9. 0.	N 1.	Helder.
	2. N.	18. 0.	Z. Z. W. 1.	
3.	5½. V.	7. 5.	Z. 1.	Wat betrokken; nu en dan helder.
	2. N.	20. 0.		Helder.
4.	6. V.	14. 0.	Z. 1.	Nu en dan regen en dan weder helder.
	2. N.	17. 5.		
5.	6. V.	14. 0.	N. O. 2.	Nevel. Regen den gantſchen dag. Nu en dan donder.
6.	10½. V.	15. 0.	N. O. 2.	Nevel en ſtofregen den gantſchen dag.
	N.	15. 0.		
7.	7. V.	17. 0.	Z. W. 1.	Nevel en regen.
	3. N.	22. 0.		Helder.
8.	5½. V.	15. 0.	Z. Z. W. 1.	Helder.
	4. N.	28. 0.		
9.	5. V.	17. 5.	O. N. O. 2.	Helder.
	3. N.	25. 0.		
10.	5½. V.	16. 0.	N. O. 2.	Helder.
	3. N.	26. 0.		
11.	5½. V.	15. 0.	O. N. O. 0.	Helder
	3. N.	25. 0.		
12.	7. V.	14. 5.	N. N. O. 1.	Helder.
	N.		Z. W. 1.	

S E P T E M B E R. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
13.	5½. V.	14. 0.	N. O. 1.	Helder.
	1½. N.	24. 5.		
14.	5. V.	15. 0.	N. O. 2.	Helder
	1. N.	22. 5.		
15.	5½. V.	16. 0.	N. N. O. 3.	Helder. Des morgens een kring om de Zon.
	2. N.	19. 0.		
16.	5½. V.	8. 5.	N. N. O. 1.	Helder.
	3. N.	20. 5.		
17.	5. V.	12. 0.	Z. W. 0.	Helder.
18.	6. V.	17. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	27. 0.		
19.	6. V.	14. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	26. 0.		
20.	6. V.	19. 0.	Z. W. 1.	Helder.
	3. N.	26. 0.		Betrokken. Tegens den avonds regen.
21.	6. V.	15. 0.		Helder.
	3. N.	19. 5.		
22.	6. V.	13. 0.	O. 0.	Wat betrokken.
	3. N.	22. 0.		
23.	6. V.	14. 0.	Z. W. 0.	Helder.
24.	6. V.	18. 0.	Z. W. 2.	Helder. Des middags regen.
	2. N.	26. 0.		Wolkig.
25.	7. V.	16. 0.	W. 1.	Helder en betrokken by buyen.
	2. N.	17. 0.		
26.	8. V.	12. 0.	N. O. 1.	Helder.
	3. N.	11. 5.		Regen.
27.	6. V.	9. 5.	N. 1.	Regen den gantſchen dag.
	3. N.	14. 0.		
28.	6. V.	8. 0.	Z. W. 1.	Sterke regen den gantſchen dag.
	3. N.	14. 0.		
29.	6. V.	8. 0.	Z. 1.	Nevel.
	1. N.	13. 0.		Wolkig.
30.	8. V.	14. 0.	Z. W. 2.	Stofregen.
	2. N.	18. 0.		Enigſins helder.

OCTOBER. 1749.

Dag.	Uur.	Therm.	Wind.	Weder.
1.	7½. V.	9. 0.	N. W. 2.	Regen. Nam. enigſins helder.
2.	7. V.	2. 0.	W. 1.	Helder. Des morgens ryp.
3.	6. V.	3. 5.	Z. W. 1.	Helder.
	N.	12. 0.		
4.	6. V.	11. 0.	Z. 1.	Regen.
5.	6. V.	10. 5.	N. O. 1.	Betrokken.
	N.	11. 0.		
6.	6½. V.	10. 0.	O. N. O. 1.	Regen den gantſchen dag.
	3. N.	12. 0.		
7.	6½. V.	10. 0.	O. N. O. 1.	Wolkig.
	2. N.	14. 0.		
8.	6½. V.	7. 0.	Z. 1.	Helder.
	3. N.	18. 0.		

WAARNEMINGEN
AANGAANDE
HET
WEDER
IN DEN ZOMER VAN HET JAAR 1749.
OMSTREEKS
PHILADELPHIA,
DOOR DEN HEER
JOHN BARTRAM
GEDAAN.

JUNI. 1749.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
1.	22.	25.	W.	Betrokken.
2.	20.	27.	—	—
3.	23.	28.	—	Stortvlagen.
4.	22.	28.	—	Helder.
5.	18.	25.	—	—
6.	18.	25.	—	Betrokken.
7.	22.	22.	N. O.	—
8.	—	21.	N. O.	—
9.	—	—	N.	—
10.	14.	22.	O.	—
11.	22.	23.	—	—
12.	25.	25.	—	—
13.	23.	25.	—	—
14.	25.	27.	O. 3.	—
15.	24.	28.	O.	Helder.
16.	22.	26.	—	—

JUNI. 1749.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
17.	23.	27.	—	—
18.	25.	27.	O. 2.	—
19.	23.	24.	N. W.	Helder.
20.	17.	26.	W.	—
21.	24.	26.	—	—
22.	18.	27	—	—
23.	15.	29.	—	—
24.	22.	32.	—	—
25.	22.	31.	—	—
26.	23.	30.	N.	—
27.	19.	32.	W.	—
28.	24.	36.	—	—
29.	25.	37.	—	—
30.	25.	36.	N.	—

JULI.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
1.	21.	30.	W.	Helder.
2.	18.	27.	N. W.	——
3.	26.	28.	Z. W.	Stortregens.
4.	24.	36.	N. W.	——
5.	22.	32.	W.	——
6.	22.	34.	N. W.	Regen.
7.	20.	35.	W.	Stortregens.
8.	20.	35.	N. O.	Regen.
9.	20.	29.	N.	Helder.
10.	16.	29.	——	——
11.	17.	33.	N. W.	——
12.	20.	35.	W.	Helder; des avonds regen.
13.	22.	33.	——	Helder.
14.	26.	30.	——	Stortregens.
15.	20.	29.	N.	Helder.
16.	21.	30.	O.	Regen.
17.	19.	29.	N. O.	Betrokken.
18.	18.	19.	——	Regen.
19.	18.	33.	W.	Helder.
20.	19.	33.	——	Helder.
21.	22.	31.	——	——
22.	23.	23.	——	Stortregen.
23.	23.	25.	——	——
24.	20.	36.	——	Helder.
25.	27.	36.	——	——
26.	28.	32.	——	——
27.	24.	30.	——	——
28.	19.	27.	——	Helder.
29.	23.	36.	——	Regen.
30.	30.	34.	——	——
31.	21.	34.	——	——

AUGUSTUS.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
1.	----	----	——	——
2.	18.	32.	——	——
3.	17.	30.	——	——
4.	18.	33.	——	——
5.	22.	39.	W.	——
6.	18.	37.	N. 2.	——
7.	17.	27.	W.	——
8.	14.	25.	N. W.	——
9.	12.	24.	——	——
10.	13.	24.	——	——
11.	11.	25.	——	——
12.	14½.	30.	——	——
13.	18.	31.	W.	——
14.	18.	30.	——	——
15.	15.	30.	W.	Regen.
16.	23.	33.	N.	——
17.	14.	34.	N. W.	——
18.	18.	37.	W.	——
19.	18.	25.	Z. W.	——
20.	20.	26.	N. W.	Regen.
21.	20.	25.	——	——
22.	23.	34.	N. W.	——
23.	17.	34.	W.	——
24.	18.	30.	W.	——
25.	20.	32.	N.W.W.	——
26.	10.	24.	N. W.	Helder.
27.	12.	20.	——	——
28.	13.	23.	N. W.	——
29.	22.	24.	——	——
30.	17.	25.	O.	——
31.	20.	29.	——	——

SEPTEMBER.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
1.	19.	30.	O.	Stortregen.
2.	18.	20.	——	Regen.
3.	19.	25.	——	——
4.	22.	25.	——	Nevel.
5.	23.	31.	N. O.	Betrokken.
6.	23.	37.	——	——
7.	24.	34.	——	——
8.	24.	32.	——	——
9.	23.	33.	——	Regen.
10.	23.	32.	W.	——
11.	19.	25.	N. O.	——
12.	13.	23.	——	——
13.	12.	25.	——	——
14.	12.	30.	——	——
15.	13.	27.	——	——
16.	20.	26.	——	——
17.	17.	27.	O.	——
18.	16.	34.	Z. O.	——
19.	12.	30.	Z. W.	——
20.	17.	26.	——	——
21.	17.	25.	W.	——

SEPTEMBER.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
22.	15.	30.	O.	——
23.	20.	29.	——	——
24.	21.	29.	W.	——
25.	23.	28.	W. 3.	——
26.	20.	15.	O. N.	Onweder.
27.	15.	19.	N. W.	——
28.	10.	20.	——	——
29.	----	—	——	——
30.	6.	26.	W.	——

OCTOBER.

Dag.	Therm. Voorm.	Therm. Nam.	Wind.	Weder.
1.	13.	25.	W.	—
2.	14.	29.	N. W.	—
3.	8.	15.	N.	—
4.	13.	29.	W.	—
5.	17.	30.	O.	—
6.	18.	30.	——	—
7.	16.	21.	N. W.	—
8.	11.	22.	——	—

EINDE VAN HET TWEDE DEEL.

BLAD-

BLADWYZER

OP DE

TWEE EERSTE DELEN.

a. betekent het *eerste* Deel, *b.* het *twede*; de syffers wyzen de bladzyden aan, en *n.* de aantekeningen.

A.

Aal in Kanada gevangen *b.* 115-170
Aalbessen. . . *b.* 104
Aarde, beddingen van . *a.* 54
——— vette, mulle, vrugtbare, zwarte, of aanwast. *n.* . . *a.* 67
Aardbezien. . . *b.* 8
Aardeekhoorns. . . *a.* 139
Acer negundo. . . *a.* 31
——— rubrum. . . *a.* 30
Ahorn, de Virginische . *a.* 29
——— roodbloemige . *a.* 75
Albany, de Stad beschreven *b.* 52
——— de meeste Ingezetenen Hollanders. . . *b.* 55
Albanezen zeer gierig en gehaat. *b.* 55
Albekor, de visch . *a.* 10
Algonkinsche taal. . *b.* 162
Allium Canadense . *a.* 222
Amerika, aankomst des schrijvers aldaar. . . . *a.* 5
Amerika, van waar bevolkt *b.* 129. *n.*
——— Europers reeds aldaar voor Columbus tyd . *a.* 183 *b.* 131.
Amerikanen, inboorlingen of wilden. *a.* . . 45. 215. *b.* 62. 82. 202
——— Godsdienst der . *a.* 216
——— oude, hunne messen, pylen, ketels, en andere werktuigen. *a.* 185-188
——— hun voedsel. . . *a.* 208
——— hunne levenswys. *a.* 215
Amerikaansche Europers, vroegtydig, en vroeg oud. . . *a.* 47
——— bomen, vroeg vergaan. *a.* 47
——— planten, bloeyen laat. *a.* 48
Amiantus. . . *a.* 131
Amsterdam, Nieuw . *a.* 108

A.

Anas acuta. . . . *a.* 104
Anemone hepatica. . . *a.* 212
Anies. . . . *b.* 152
Apocynum androsæmifolium. *b.* 89
Appelen. . . *a.* 33. *b.* 48
Armoede in Kanada. . *b.* 157
Arum gegeten door de wilden. *a.* 56. 210
Asbestus. . . . *a.* 129
Aspersies. . . . *a.* 76
Atlantische Oceaan, Natuurlyke Historie daarvan. . . . *a.* 7

B.

Baden, warme in Rusland en zweden. . . . *b.* 73. *n.*
Bai van Biskaye. . . *a.* 2
Baie St. Paul. . . *b.* 160
Bartram, de Heer John. . *a.* 51
Bartsia coccinea. . . *b.* 13
Batatas. . . . *a.* 80
Battoes, een soort van schuiten. *b.* 47
Beet. . . . *a.* 80
Beren. . . *a.* 52. *b.* 83
Bergvlas. . . . *a.* 131
Bevers. . *a.* 92. 195. . 202
Beverboom. . . *b.* 90
Beverdammen. . . *b.* 74
Bidens bipennata. . . *a.* 76
Bier in Kanada gebrouwd. *b.* 203
Bisschop in Kanada. . *b.* 120
Bladen, afgevallen verbrand. *b.* 1
Blauwe Bergen, de . . *a.* 54
Blauwe besseu. . . *a.* 211
Blauwe vogel, de . . *a.* 199
Bloemzuigertje, of Colubri *a.* 93

BLADWYZER.

B.

Blubbers, een ſoort van viſch a. 8
Boekweit. a. 150
Boeren in Kanada. b. 184
Boerinnen in Kanada, hoe gekleed. b. 119
Bomen, welke het eerſt verrotten. a. 178
——— welke omſtreeks Philadelphia gevonden. a. 30
——— die in de boſſchen omvallen. b. 76
Boomgaarden. a. 33. 73
Boomkikkers. a. 108
Boomknoeſten. a. 179
Bonito, de viſch. a. 11
Bottlenoſe, de viſch. a. 10
Braam. a. 72. 203
——— wyn van gemaakt. a. 43
Bruchus piſi. a. 77
Bruinviſſchen a. 9
——— in Kanada gevangen. b. 170
Brunswyk, Nieuw a. 100. b. 39
Bulkikkers. b. 18
Burlington. a. 96. b. 37
Byen. a. 125

C.

Calmia, de plant. a. 144
Campen Rheinbeck. b. 45
Cap aux Oyes. b. 165
Carolina, byzonderheden aangaande. a. 120
Ceder, de witte. a. 16. b. 19
Cederswamps, worden gehouden een gezond water te hebben. b. 21
Champlain, het Meer b. 90. 94
Chenopodium. a. 53
Cheſter. a. 74
Chicheſter. a. 72
Chine, la b. 206
Clams. a. 106
Collinſonia Canadenſis a. 87
Colubris Trochilus. a. 93
Cornus florida. b. 15
Crabtree. b. 16
Cratægus crus galli. a. 52
Currants. b. 9
Cyder gemaakt. a. 103

D.

Daſſen. a. 84
Deal. a. 1
Delaware, de Rivier a. 21
Dienſtboden in de Engelſche Volkplantingen. a. 166
Dieren die tembaar zyn. a. 91
Dirca paluſtris. b. 8
Dorado, de viſch a. 10
Dolphin, de viſch a. 10
Dorpen, weinig in N. Amerika. a. 181
Dranken, hoe koel gehouden. b. 147
Druiven, wilde a. 162
Duiven, wilde a. 204. b. 76

E.

Eekhoorns. a. 43. 134
——— vliegende a. 138
——— aard. a. 139
——— van ſlangen betoverd. a. 137
Eiken, de Amerikaanſche niet zo goed als de Europiſchen. a. 52
Elanden. a. 129
Elefants beenderen in Amerika gevonden. a. 60. b. 83
Elizabethtown. a. 102
Elzen. a. 86
Engeland, vertrekt uit a. 1
Engelſche vrouwen in N. Amerika. b. 100
Erwten, Wormen daarin. a. 77
Eskimaus. b. 174
——— hun taal b. 177
Europers in Amerika voor de tyden van Columbus. a. 183. b. 131
——— vroegtydig in N. Amerika, en ſterven jong. a. 47
——— verbaſteren in Kanada. b. 81
——— vermenigvuldigen ſterk in de Engelſche volkplantingen. a. 172

F.

Fort Anna. b. 69. 72
——— St. Frederic. b. 79. 92
——— George. a. 109
——— St. Jean. b. 97
——— Nicholſon. b. 68
Frankfort, Nieuw a. 96
Franklin, de Heer a. 14
Franſchen, hun levenswys in Kanada b. 100
Franſche vrouwen in Kanada b. 195

Ca-

BLADWYZER.

G.

Galiſſonière, Marquis de, met lof gewaagd. b. 178
Ganzen. a. 92
Ganzenmoſſelen. a. 9. 203
Ganzenvoet. a. 53
Garlick. a. 222
Geeſtelyken in Kanada. b. 135
Geld, geen gemunt in Kanada. b. 105
— papieren in Kanada b. 105
Germantown. a. 41
Ginſeng, wortel en plant. b. 124
Glimmer, of Glimſteen. a. 82
Gnaphalium. a. 58
Godsdienſt der Amerikanen. a. 216
— der Franſchen in Kanada. b. 208
Godsdienſtigheid der Franſchen boven die der Engelſchen en Hollanders. b. 96
Golven, zware in de ſpaanſche zee a. 2
Golfwier. a. 7
Gouverneurs in de Engelſche volkplantingen. a. 112
— in Kanada. b. 207
Grafzerk, onbekende, ontdekt a. 62
Gras, duurt maar een jaar in N. Amerika. a. 148
— middel om het te doen waſſen a. 133
Graswormen. a. 173
Groenland, verhaal aangaande. a. 127
Groenlandſche Hernhutters. b. 36

H.

Haring in N. Engeland gevangen. a. 206
Hazen. a. 189
Heiningen in Penſylvanie. a. 41
Hennip, wilde a. 222
Hernhutters te Philadelphia. a. 19
Herten. b. 28
Hespan, of Rakoon, de a. 44. 196
Hikoryhout. a. 42
Hoiſtapels. a. 212
Hollanders te N. York. a. 116
— te Albany. b. 55
Hommelvogel a. 93
Hopnis. a. 209
Hospitaal te Quebec. b. 133
Houtiuizen. a. 177. b. 2
Hudſon, de Rivier a. 112
Hurons. b. 151
Huwelyken in de Engelſche Volkplantingen. a. 181

I.

Jagten van Albany. b. 46
Jams. b. 37
Jeneverboom, de witte b. 19
— de rode. b. 22
Jerſey, New a. 75
— oude ſtaat van, a. 214
Jeſuleten in Kanada. b. 134
Inſekten in den grond gevonden. a. 198
Joden te New York. a. 107
Jonquiere, Marquis de la. b. 146
Iroquoizen. b. 57
Isle d'Orleans. b. 158

K.

Kaas. b. 37. 171. 204
Kakkerlakken. a. 176
Kalebaſſen. a. 150
Kalkoenen, wilde a. 92
Kalkleyen. b. 169
— zwarte. b. 179
Kalkſteen. a. 39. b. 197
Kanaal, het a. 2
Kanoos, a. 72
Karolina, byzonderheden aangaande a. 120
Katnis. a. 209
Katoenplant. b. 89
Kawoerden. a. 149. b. 188
Kerſſenbomen, wilde b. 143
Ketels der oude Amerikanen. a. 187
Kikkers. a. 206
— in de bomen. a. 108
Kinderziekte onder de wilden. a. 123
Klaver. b. 40
Kloofters te Quebec. b. 131. 150
Koeyen, wilde a. 91. b. 102
Kohoes, waterval van b. 60
Koophandel van Philadelphia a. 22
— van N. York. a. 110
— van Albany, b. 53
— van Quebec. b. 121
— van Montreal. b. 190
— van Kanada. b. 207

K.

Koper, bekend aan de oude wilden. a. 164. 185
Kornoeljeboom. b. 15
Koorn en vrugten, van waar in Amerika gekomen. a. 214
Koortſen, afgaande, zeer gemeen in New Jerſey. a. 105. 156
Koude, Zware. a. 191
Krayen. a. 197
Kranen. a. 200
Kteeften. a. 105
Krekels. a. 173
Kuſt van Penſylvanie en N. Jerſey. a. 6

L.

Lac St. Pierre. b. 111
Lampyris noctiluca. a. 151
Land, het, neemt toe in N. Amerika a. 59. 88. 152
Landbouw, in ſlegten ſtaat in N. Amerika. b. 26
Lepelboom. a. 144
Leyen. a. 142
Liguſtrum. a. 40
Lintwormen. b. 92
Liquidambar ſtyraciflua. b. 14
Liriodendrom tulipifera. a. 89
Logworms. a. 2
Long Island. b. 40
Looderts in Kanada. b. 165
Lorette. b. 144
Lorkenboom. a. 57
Lugtsgeſteldheid te Philadelphia a. 21, b. 213
Lupinus perennis. b. 11
Lynxen. b. 29

M.

Maaltyden te Quebec. b. 153
Magdalena, het Eiland b. 103
Magnolia glauca. a. 90
Mais. a. 62
Maisdieven. a. 200
Marengoins. b. 97
Marieglas. a. 39
Marmer. a. 39
Meloenen. a. 149
Meſſen der oude Amerikanen a. 186
Mieren. a. 132. 199
Milkmaks. b. 152
Mink, het dier. a. 195
Mispelen. a. 148
Mispelbier. a. 149
Mockingbird. a. 96
Moerbeziebomen. a. 55
Mollen. a. 84
Montmorenci, Waterval aldaar. b. 172
Montreal, de Stad, beſchreven. b. 106
——— het Eiland. b. 205
Mooſe-deer, het, a. 128
——— is een Eland, a. 129
Moſſelen. a. 52
Motten. a. 174
Muggen. a. 64
Muizen. a. 190
Muskusratten. a. 193

N.

Nagtſchaduw. a. 43
Natuurlyke hiſtorie van Atlantiſchen Oceaan, a. 7
——— aangaande die van N. Amerika een nieuw werk beloofd. a. 223
——— bevorderd in Kanada b. 80
New Briſtol. a. 96
Newcaſtle. a. 6
New Jerſey. a. 75
——— oude ſtaat van a. 214
New York, de Stad beſchreven a 107
——— de Provincie minder bevolkt als Penſylvanie. a. 117
Nieuw Engeland, Koophandel daarvan a 86
Niespwortel. a. 207. b. 144
Nieuwverligten. a. 17

O.

Oceaan, Atlantiſche a. 7
Oenothera biennis, als wondhelend geroemd. b. 206
Oeſters van New York. a. 104
Okra. a. 34
Olmen. b. 70
Onweersvogel. a. 12
Orkanen. a. 219

O.

Orkanen, voortekens van a. 141
Oudheden in N. Amerika gevonden b. 128

P.

Parden in Kanada. b. 155
Papier in Amerika gemaakt. a. 81
Patryzen. a. 92. 192
——— witte b. 101
Pectinites. b. 87
Pek, hoe bereid a. 121
Pelteryen die in Kanada gekoft worden. b. 194
——— pryzen daarvan b. 193
Penny Royal, de plant. a. 86
Penn's neck. a. 177
Penſylvanie. a. 14
Peper, ſpaanſche a. 35
Perſiken, menigvuldig in Penſylvanie. a. 33. 57
——— ingemaakt. a. 34
Perſimon. a. 57
Petite Rivière. b. 169
Phaëton æahereus, de vogel a. 12
Philadelphia, Beſchryving van a. 14
Phytolacca decandra. a. 43
Pierre à calumet. b. 173
Pinxterbloemen. b. 17
Planten, altyd groene a. 114
——— of zy verbaſteren hoe meer zy naar het noorden gevoerd worden. a. 63
——— Zweedſche, in Kanada gevonden. b. 165
——— grote verſchcidenheid onder dezelven op zeer kleine afſtanden. b. 34
Plantago. a. 53
Polecat. a. 118
Potten, Oude, gevonden. a. 141
Prairie b. 99
Princetown. a. 99
Punchins. b. 69
Pylen, der oude Amerikanen. a. 186
Pynbomen. a. 144
Pyrites cubicus. a. 38

Q.

Quebec, de ſtad beſchreven. b. 117

R.

Radys. a. 80
Rakoon, reis daarnaartoe. a. 142
Rakoon, het beeſt, beſchreven. a. 44. 92. 196
Rapaapo. b. 17
Rareton, de Rivier a. 100
Ratelſlangen a. 52
——— zyn niet in Kanada. b. 98
Ratten. a. 190
Reën. a. 91
Regering der Engelſche Volkplantingen a. 112
——— van Kanada. b 207
Rendieren. b 134
Reuzen, vertelling daarvan a. 46
Reuzenpotten. a. 54. 61
Rhode Island voor een bril verkoft a. 166
Rhus radicans. a. 79
Rivieren, aanmerkingen daaromtrent b. 42
Robin red-breaſt, een vogel a. 207
Roofvogels. b. 28
Rum. b. 40
Rupſen a 173
Ryſt, in Karolina geteeld. a. 121

S.

Sachems. a. 116
Salem. b. 15
Saratoga. b. 66
Sarothra. a. 56
Saſſafras. a. 65. 147
Saut au Recollet. b 198
Schepen in Amerika gebouwd. a. 6. 22
——— meeſt in Nieuw Engeland. a. 80
Schelpen, hopen daarvan gevonden. a. 44
Schipbreuk, gevaar daarvan a. 5
Schuiten van boombaſt. b. 70
Schuren hoe gebouwd. a. 98
Servings. a. 166
Shearwater, de vogel a. 12
Skulkill, de Rivier a. 84
Slangen, zwarte b. 30
——— of zy vogels en eekhoorns bevoeren. a. 137. b. 33
Slaven. a. 167
Smeerboom. a. 85
Smilax laurifolia. b. 24
Sneuw, zware a. 200
Sneuwvogel, a. 191. 203
Sneuwvuur. a. 203
Soeurs de congregation. b. 206
Soldaten in Kanada. b 85

BLADWYZER.

S.

Spaanſche peper. a. 35
Spegten. a. 205
Squashes. a. 62. 150
Stallingen voor 't vee niet in gebruik by de Engelſchen en Zweden. a. 191
Stampers der oude Amerikanen. a. 187
Staten Eiland. a. 103
Stalactites. a. 103
Steenballen. b. 87
Steenkolen. a. 39
Steuren. b. 41, 62.
Stieren, wilde a. 91
Storaxboom. b. 14
Stormverkondiger, een vogel a. 12
Strasburg. b. 45
Suiker uit ahornbomen getrokken. b. 201
Sumach. a. 35
Swedjeland. a. 65. n.

T.

Tabak in Kanada geplant. b. 184
Tabakspypen der Amerikanen. a. 188
Talkboom. a. 85
Tanden vallen by velen uit in N. Amerika, en waar dat van daan komt. a. 184
Tandpyn, middelen daartegen. a. 184
Taw- ho. a. 210
Taw- kee a. 210
Teer hoe bereid in Karolina. a. 121
— in Kanada bereid. b. 168
Terre d'Eboulement. b. 163
Thee, nut daarvan b. 76
Thee drinken. a. 155
Thuya. b. 148
Travados. b. 35
Trenton. a. 97
Trochilus Colubris. a. 93
Trois Rivieres. b. 112
Truffels. a. 124
Tuinaarde, of zy aangroeit. a. 67. n.
Tuinen. a. 192. b. 61
Tukkahoo. a. 124. 210
Tulpenboom. a. 89
Typha latifolia. a. 222

V.

Vee, van waar het in N. Amerika gekomen is. a. 214
Venuskwalen door de wilden genezen. b. 92
Veranderingen in den ſtaat des Lands in N. Amerika. a. 220
— in de lugtsgeſteldheid waardoor veroorzaakt worden. b. 182. n.
Veratrum album. a. 207
Verbascum Thapſus. a. 57
Vergiftboom. a. 36
Vergiftigers onder de zwarte ſlaven. a. 170
Verwen. a. 87
Vinland by de oude Noormannen is N. Amerika. b. 165
Viſch vermindert in N. Amerika. a. 126
Viſſchen vergiftige. a. 165
Viſchangels der oude Amerikanen. a. 188
Viſſchery in Kanada. b. 115. 170
Vlas. b 169
Vliegen voorheen onbekend in N. Amerika. b. 102
Vliegende viſſchen. a. 11
Vloyen. a. 174
Vogels op den Atlantiſchen Oceaan. a. 12
Vogels verminderen in N. Amerika. a. 125
Vogel, de blauwe a. 199
— de rode a. 199
Voortekens aangaande 't weder. a. 133
— — — den wind op zee. a. 3
Vorſt, ſchade daardoor veroorzaakt. a. 204
Voſſen. a. 122
Vryheid, groot te Philadelphia. a. 27
Vrouwenhair. b. 126
Vrugten in Penſylvanie. a. 33
Vuurvliegen. b. 12

W.

Waarnemingen aangaande de koude te Montreal. b. 108
— — — te Quebec. b. 180
— — het weder in Penſylvanie. b. 210
Walnoten. a. 89
Wampum der wilden. a. 106
Wandluizen. a. 175
Waterbeuken. b. 50
Waterpopulier. b. 50
Waterval te Kohoës. b. 60
— te Montmorenci. b. 172

Wa-

BLADWYZER.

W.

Watervallen in de Dellaware en de Skulkill. . . . . a. 22
Weder, of het veranderd is in N. Amerika. . . . . a. 220
—— is zeer ongeſtadig in Penſylvanie. . . . . a. 47
Weegbree. . . . . a. 53
Wegen door New Jerſey. . . a. 180
Werktuigen der oude Amerikanen a. 185
Wespen. . . . . b. 2
Whipperiwill, een vogel. . . b. 9
Whitefield's prediking. . . a. 17
Wilden. a. 45. 215. b. 62. 82. Zie *Amerikanen.*
—— hun onkunde. . . b. 127
Wilmington. . . . . a. 70
Wind, de weſten, gewoonlykſte op den Atlantiſchen Oceaan. . . a. 4
Winden, welken 't meeſt wayen in N. Amerika. . . . . a. 178
Wiſſelbrieven, Kanadaſche b. 105
Wolkruid. . . . . a. 57
Wolven. . . . . a. 123
Woodbridge. . . . . a. 192
Woodcreek. . . . . a. 75
Wormfences. . . . . a. 192
Wormkruid. . . . . a. 73
Wyn, Amerikaanſche a. 39. 163
Wyngaarden. . . . a. 56. b. 60

Y.

Yzer in Penſylvanie. . . . a. 131
—— onbekend aan de oude Amerikanen. . . . a. 164. 185
Yzerwerken in Kanada. . . b. 112
Yzererts in Kanada. . . . b. 169

Z.

Zand aan 't Meer Champlain beſchreven. . . . . b. 88
—— Baïe St. Paul. . . . b. 161
Zeepſteen. . . . . a. 129
Zeevuur. . . . . a. 13
Zendelingen, Engelſche en Franſche b. 58
Ziektens der Wilden. . . b. 91
Zilveraderen in Kanada. . b. 165
Zizania aquatica van de Wilden gegeten. . . . . b. 202
Zout. . . . . a. 130
—— niet in Kanada bereid. b 174
Zuidzee, reis over land daarnaartoe. b. 128
Zwaluwen. . . . . b. 3
—— haar verblyf des winters onderzogt . . . . . b. 4. n.
Zwarten, ſlaven. . . . . a. 167
—— worden nooit blank. . a. 169
—— vergiftigers onder hen. a 170
Zwavelbronnen. . . . . b. 167
Zweden, voordeelen daarvan boven N Amerika. . . . . b. 25
—— eerſte bevolkers van Penſylvanie en N. Jerſey. . . . . a. 6
—— oude, hunne levenswys in N Amerika. . . . . a. 218

EINDE.
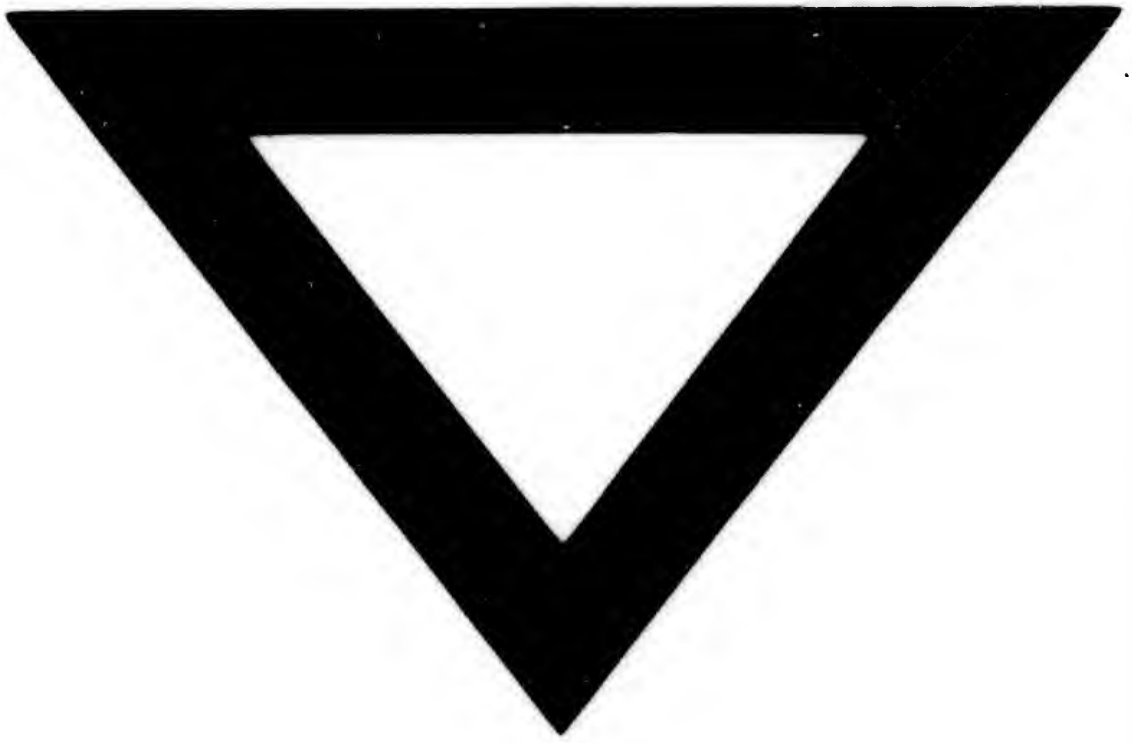
Gedrukt ter Drukkerye van DIRK KEMINK,
Boekdrukker in de Schoute-Steeg
t'Utrecht 1772.